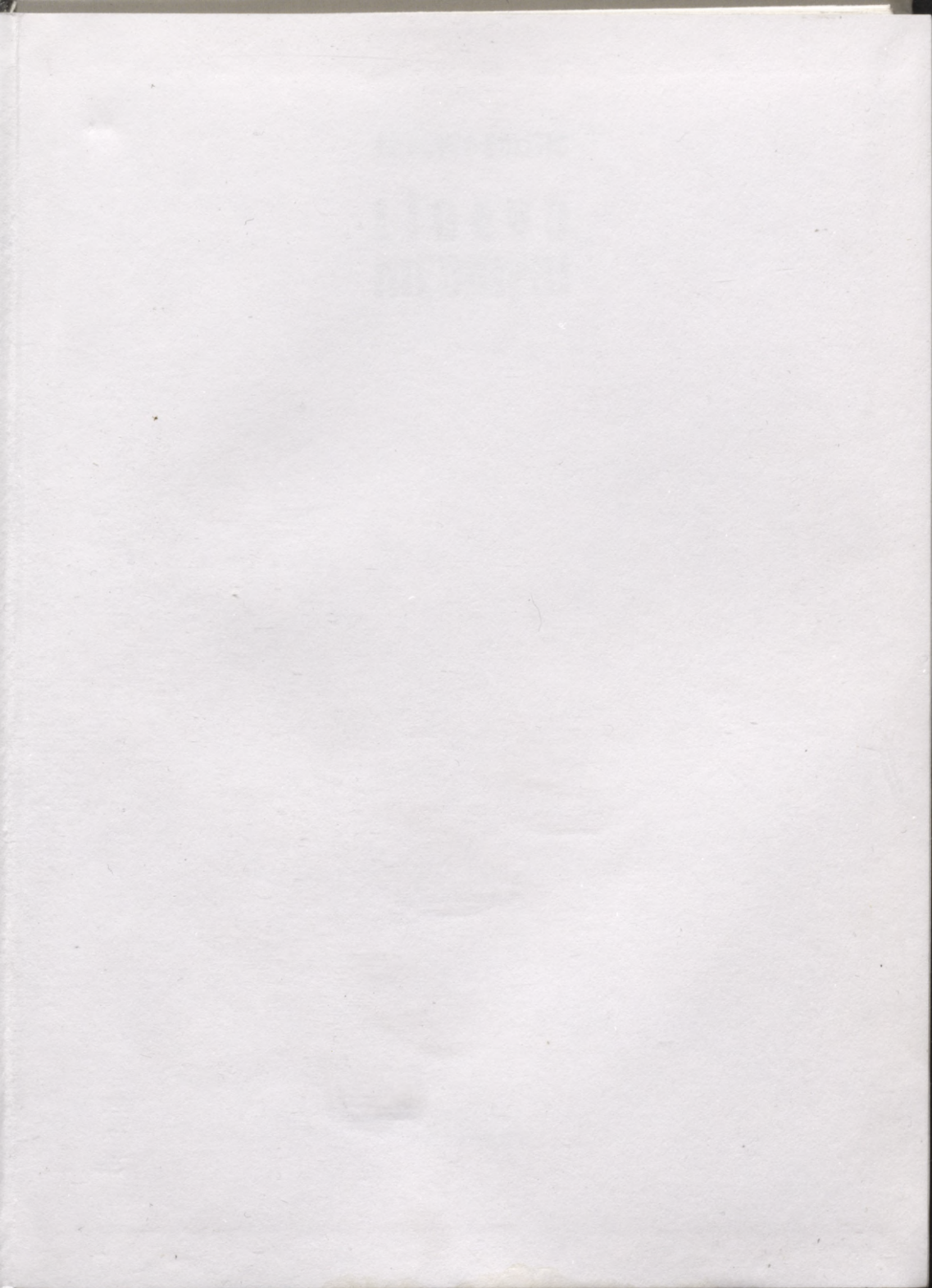

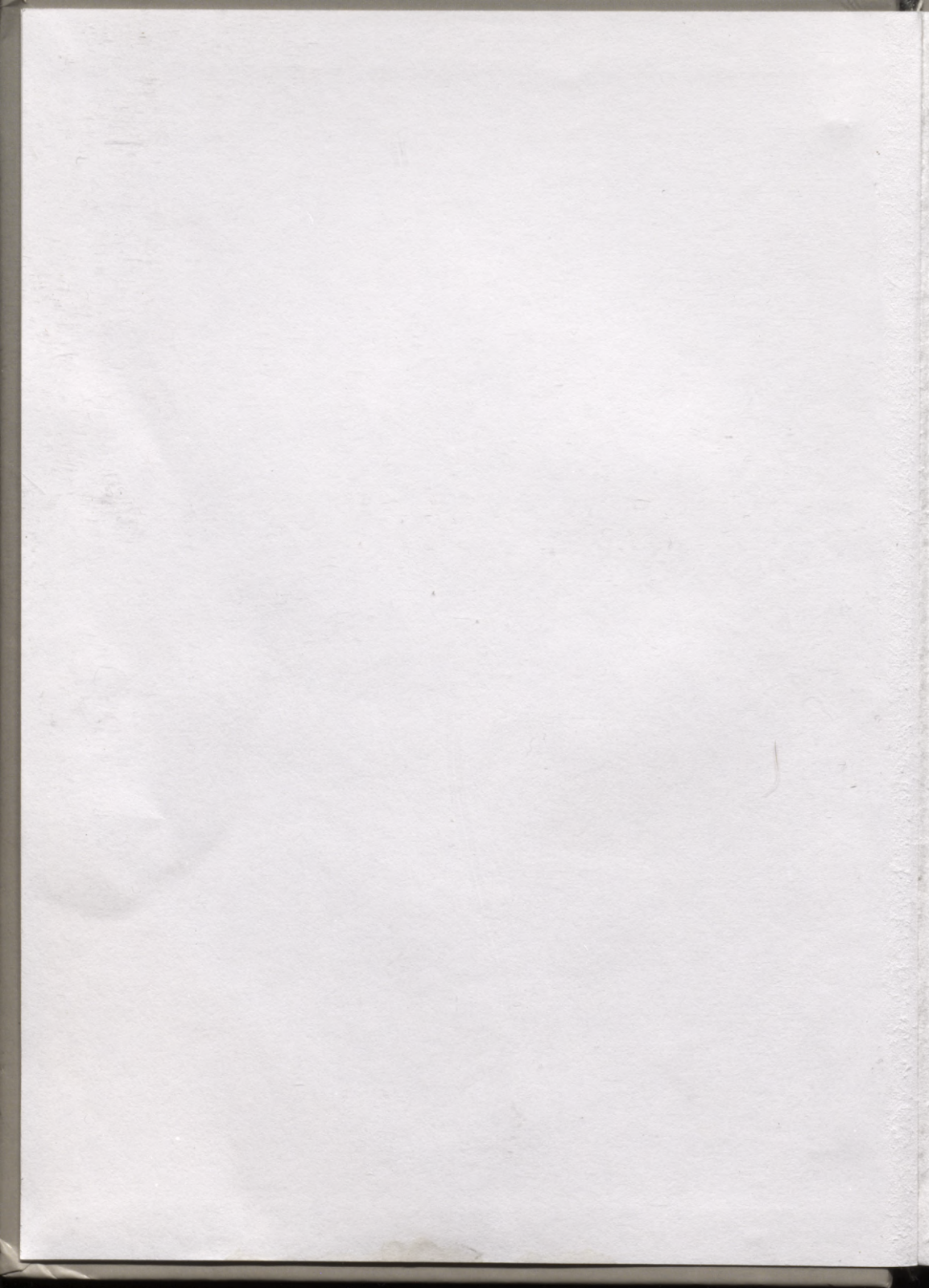
ANŠLAUS EGLĪTIS

LĪGAVU
MEDNIEKI

01 032 581

ANŠLAUS EGLĪTIS

LĪGAVU
MEDNIEKI

L-1
P-1

AMERICAN COLLEGE

LIBRARY

MEDICINE

2001-3
388

Līvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

L
821

ANŠLAUS EGLĪTIS

LĪGAVU MEDNIEKI

JUMAVA

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

0301032581

UDK 821.174 - 31
Eg 730

Viktora Hausmaņa pēcvārds un komentāri

Māksliniece Agate Apkalne

Grāmatas noformējumam izmantotas fotogrāfijas
no mākslinieces *Agates Apkalnes* personīgā arhīva

ISBN 9984 - 05 - 411 - X

© SIA «J.L.V.», izdevums latviešu
valodā, 2001

© Anšlavs Eglītis, teksts, 2001

© Agate Apkalne, mākslinieciskais
noformējums, 2001

Sajūt, sajūt mana nāss,
Kaut kur smaržo ananass.

Jānis Sudrabskalns

Svinīgs akmenīgā dižumā, lepns piecstāvu nams ieslē-
jās naktis debesīs. Mēms kā ģenerāldirektors, kam vairs
nevajaga ne reklāmas, nedz ieteikšanas. Pār smaila-
jām šifera ģēvelēm un tornīšiem, žuburainiem vēja
rādītājiem, kas atgādināja buketes vai koraļļkrūmus, diviem
drukniem un strupiem lauvām, kas, viens otram pagriezuši
suniski paceltās astes, sargāja jumta stūrus, lija balta mēness-
gaisma kā kausēts metāls. Plūzdama pāri ķeburainām jumta
margām, kā kaskāde sašķīda un vizuļoja uz neskaitāmiem
cilņiem un skulptūrām, kas rotāja fasādi. Kas gan tikai nebija
attēlots uz šīs sienas! Stilizēti stādi, matonīgi gariem kātiem un
lapām, nokarājās gar vairākiem stāviem, ietverdami tumšzili
vāpētu ķieģeļu slejas, kas šur tur logu starpās rotāja sienu. Divas
pilnmiesīgas kariatīdes, tērtas vienīgi dīvaini izrakstītās jostās
un muguras sagšās, balstīja centrālo balkonu, sniedzamas ska-
tītājam pretim daiļo mākslu simbolus. Starp viņām zābakots
runcis turēja ķepās vairogu ar iegravētu gada skaitli 190*. Mil-
zīgas augstprātīgu amazoņu maskas, sfinksas — platmutainas
traģiskās un ņirdzīgās komiskās maskas, lauvu purni patētiski
atvāztām rīklēm, spirālragaiņi aunu galvaskausi, pūces, vēdekļ-
astaini pāvi un liels skaits zīdītāju, rāpuļu un insektu pārvērta

šo fasādi milzīgā bilžu grāmatā. Gandrīz ik logam, vismaz katrai logu rindai, bija savādāka forma. Apakšējie bija apaļi, nākošā rinda atgādināja cukurgalvas nocirstām smailēm, trešā rinda — ieapaļām, vēderīgi izliektām malām, pie kam nama vidū apgaismota laistījās milzīga trīsdaļīga ovāla ambrazūra. Ceturtā rindā logi bija stūraini, piektā — atslēgcauruma formā, sestā atgādināja lielo burtu T, bet caur tiem mirdzēja zvaigžņotas debesis, — sestā rinda bija greznuma sienā, kas paaugstināja fasādi par veselu stāvu.

Nama priekšā stāvēja divi jaunekļi un, galvas atgāzuši, jau labu brīdi to pētīja.

— Raugies, — sacīja slaidākais, — lūk, traka fantāzija, bezgaumības kalngali: pāvu astēs iestiprināti milzīgi ģipša gredzeni, kas brīvi nokarājas gar sienu. Tas tik ir stils, šis vecais *Modern* vai *Jugend*, kā to vācieši dēvē.

— Divas parādes durvis un sētas māja, — sacīja plecīgākais, runādams vairāk pats ar sevi. — Seši, ak nē, pieci stāvi. Tātad četrdesmit dzīvokļu, šinī rajonā tas ienestu mēnesī ap 4000 latu. Skaidrs atlikums būtu ap 2000, atskaitot paša dzīvokli, nolaidumus paziņām, sacīsim — 1500 latu.

— Nepievilies ar parādes durvīm, tās virs ieejas sētā savienojas mazā vestibilā un kāpnes patiesībā ir tikai vienas.

— Hm, tāpat kā ar sesto stāvu. Tātad pa 10 dzīvokļiem katrā namā, 750 latu mēnesī. Un tu to sauc par ienākumiem?

— Neaizmirsti, ka Surģeniekam Kurzemē ir priekšzīmīgas lauku mājas, gandrīz muiža ar zivju dīķiem, špalieru un pundurkociņu augļu dārziem, kas ienākas divas nedēļas agrāk par parastiem dārziem, vīnogu siltumnīcām, ārstniecības augu plantācijām, sugas lopiem, bekoncūkām. Turklāt viņam Majoros divas lielas vasarnīcas, viena izīrēta pansijai un, svarīgākais, ka lielas bankas direktoram — kapitāli un kredīts, bezgalīgs kredīts.

— Kredīts? Ne katrās rokās kredīts pārvēršas ienākumā. Biežāk — valgā.

— Nu, uz Surģenieka rokām gan tu vari palaisties.

— Manis pēc. Ja Surģeniekam būtu viena meita, es sauktu viņu turīgu, bet, ja viņam ir, kā tu saki, divas meitas un divi dēli, tad viņš ir tikai pārticis, lai neteiktu — paēdis.

Runātāja sejas ādai bija nebalināta Piebalgas audekla krāsa un rupjums; pārstiepta vaigkaulu asajiem stūriem, tā atgādināja goda krēslam uzvilktu pārvelkamo. Drūmas acis dziļos dobumos, biezas, izspūrušas uzacis, prāvs, smails deguns, stūrainš zods, lūpas, plānas kā naža grieziens, raksturoja šo fanātiķa seju — mierīgu, vēsu, bez smaida. Vārdi sprakstēja cieti un asi. Mugarā viņam bija biezas sūnu krāsas lauku vadmalas mēteliš ar samta apkakli, kas, neveikla lauku drēbnieka darināts, iesaiņoja viņa augumu kā kokvilnas baķi. Galvā mīksta, melna platmale, kuras akots atgādināja samtu.

— Iesim nu iekšā, — viņš teica, un abi draugi atvēra slīpētā stikla durvis.

Kāpņu telpās sienas klāja tumšzaļi un sarkani vāpēti ķieģeļi. Piecpadsmiņi pakāpienu uzveda nācējus zemā vestibilā ar lielu logu līdz pat mozaikas grīdai. Vestibila astoņas zemās, druknās kolonnas un griestus rotāja sarežģīts un raibs stādu ornaments — lēpju lapas, ūdensrozes, lotosi, lilijas, asfodeli, bet kapiņos — katrā — blenza pa četrām zeltītām amazoņu maskām. Telpas koptonis bija tik zilumu zils, ka savādā kārtā atgādināja veļas mazgātavu.

Pārlaiduši paviršu skatu vestibilam, draugi iegāja galvenās kāpnēs un apstājās pie izgleznota loga uz pagalmu. Daži izsistie krāsainie stikli bija atvietoti vienkāršiem; caur tiem draugi palūkojās sētā. — Ne vēsts no fasādes lepnības. Neapmestas, nokūpējušas un netīras smilšu ķieģeļu sienas to cieši ieslēdza no visām pusēm. Stūrī rēgojās milzīga cilindriskā mēslu kaste, kas atgādināja reklāmas stabus uz bulvāriem. To pušķoja izrobots smails

jumtiņš ar lielu čiekuru galā. Tas arī bija vienīgais rotājums, ko varēja sablenzt pa sētas logu.

— Par naudu, kas izšķiesta fasādes greznošanai, Surģenieks mierīgi varēja uzcelt vēl trešo korpusu, — noteica plecīgais un kāpa tālāk.

Trešā stāvā viņi apstājās pie durvīm ar misiņa plāksni, kurā mākslīgām cilpām bija iegravēts:

“DĀVIDS JONATĀNS SURĢENIEKS.”

Plecīgais satvēra biedra roku.

— Es tomēr nejūtos ērti. Neesmu taču ielūgts.

— Nebažījies. Zaudēt nekā nevaram. Turklāt stāsta, ka Surģenieki esot ļoti viesmīlīgi. Galu galā, arī es nāku pirmo reizi. Mēs ar tēvu iepazīnām Surģenieku pirms laba mēneša Jūrmalā. Surģenieki pieņemot sestdienās un svētdienās, bet varbūt viņš jau sen aizmirsis sava pagastskolas biedra dēlu un savu pieklājības ielūgumu, jo vairāk tāpēc, ka arī abu jaunkundžu uzmanību man neizdevās kaut cik saistīt. Vecākā — Grizelda — sāka mani pat zobot.

— Nu tad, cerams, atcerēsies. Vai cirti pretim?

— Nepaguvu.

— Tas jau sliktāk. Asumus sievietes neaizmirst un rauga atmaksāt, bet izlīgšana atkal ir vislabākais iegants tuvoties. Un šeit viss būs atkarīgs no meitām. Izdabāšana vecākiem der vienīgi, ja ģimenē nav dēlu.

— Nu tad ar Dieva palīgu, — teica slaidais un satvēra zvana gredzenu.

Durvis atvērās. Kalsns, melnacains zēns, gadus četrpadsmit vecs, stāvēja viņu priekšā. Zēni šinī vecumā reti kad skaisti, bet šis bija taisni neglīts. Šaurā, tumšā seja likās it kā par mazu lielai, sarkanai, savādi jutekliskai mutei un dziļajām acīm, kuru ārējie stūrīši, no priekšas raugoties, likās tieši saskaramies ar

sejas kontūru. Cieši virs acīm gulēja neparasti biezas un tumšas uzacis. Ģērbies viņš bija gluži kā pieaudzis, moderni piegrieztā uzvalkā, pat ar pērli kaklasaitē un ķēdīti pāri vestei. Lēnām uzbīdījies uzacis līdz zemās, pusloka formas pieres vidum un droši, pat bezkaunīgi vērdamies ienācējos, viņš jautāja tik saldā balsī, ka to varēja jau uzlūkot par izsmieklu:

— Ko kungi vēlas?

— Kungi, jaunais džentlmen, — sacīja slaidais, atdarinā-dams zēna saldo manieri, — vēlas runāt ar Surģenieka kungu, šeit ir viņu kartes, — un ar plašu žestu sniedza gan tikai savu karti.

Zēns nepakustējās.

— Diemžēl es kungiem varu piedāvāt vienīgi Imantu Surģenieka kungu. Pārējo — Dāvida un Visvalža kunga — nav mājās. Minētais kungs ir jūsu rīcībā, — sacīja zēns, palocīda-mies ar sastingušu seju.

— Lieliski, priecājos, — sacīja slaidais, ienācis priekšnamā un ar nolūku ļoti spēcīgi saspiezdams zēna roku, bet tas pat nesa-viebās.

— Kad nu Imants Surģenieka kungs tik laipni nodevies mūsu rīcībā, — turpināja slaidais vilcinādamies, lai pagūtu atrast veidu saprasties ar zeņķi, kas viņus acīmredzot āzēja, — mēs lūgsim ataicināt Surģenieka jaunkundzi.

— Kuru? — prasīja Imants, acu nepamirkšķinājies.

— Nu sacīsim, piemēram, Grizeldu... Klausieties, džentlmen, — slaidais pēkšņi pārgāja uz tēvišķi draudzīgu toni, — jūs taču nēsājat pulksteni atslēgu važiņā. Šis lielais gredzens do-māts atslēgām, — viņš piedūra smalku cūkādas cimdu zēna vestes kabatai, — tā var samaitāt vislabākā uzvalka izskatu.

Zēns aizdomīgi palūkojās runātājā, paņēma vizītkarti un gribēja doties dziļāk.

— Imalīn, kas te, galu galā, notiek? — skaļi un pavēloši

uzsauca dzidra balss: priekšnamā iedrāzās liela, spēcīgi, bet samērīgi noaugusi tumšmate. Zemā pusloka veida piere, zemās, taisnās uzacis, lielās, juteklīgās lūpas tūlīt nodeva Surģenieku sugu. Taču viss, kas zēna sejā likās diezgan neglīts, sievietes burvības aparots, izskatījās pievilcīgs. Allaž mitrās lūpas drebēja, lielās, žiglās acis bija tikpat drošas kā brālim, kustības straujas, negaidītas; viss ķermenis likās kā elektrības pielādēts, ik loceklis, drānās apslēpts, vibrēja un trīcēja, dzīvodams pats savu dzīvi; elpa strauji cilāja uz krūtīm viņas tērpu, kas, darināts ar gudru ziņu, skaisti izcēla figūras košumu.

Abi draugi mēmi palocījās.

— Labdien, — viņa teica, sastingdama skaistā pozā. Ieraudzījusi plecīgā sūnu krāsas vadmalas mēteli, pacēla uzacis gluži kā brālis. Slaidais steidzīgi paspēra soli uz priekšu, pašķirdams savu moderni garo un uzkrītošo strīpaino mēteli. Pavidēja spodri balta smokinga krūts. Surģenieces uzacis nolaidās.

— Cienītā jaunkundz, — sacīja slaidais, — mans vārds ir...

— Pāvils Epalts, — Imalīns skaļi lasīja vizītkartē.

— Uzminēts, — turpināja Epalts, — mēs iepazīnāties septembra sākumā Majoros...

— Maskotē? — bez sajūsmas jautāja Surģeniece, izbīdījusi apakšlūpu un sarāvusi smakru sīkās krociņās.

— Nē, tikai jūsu vasarnīcas priekšā; jūsu tēva kungs satika kādu senu skolas biedru...

Viņas lūpas pēkšņi pārsprāga smaidā kā kukurūzas pāksts, atklādamas apaļus zobu graudus. Bet smaidis nebija nekāds labais.

— Ahā, un jūs esat viņa cienījamais dēla kungs, kam bija tas jocīgais melnais faķīra kreklis pašā vasaras svelmē? Ceru, ka jūsu smokingam ir normāls kreklis.

— Man vajadzēja paredzēt jūsu nenormālo zobgalību un apvilkt sarkanu, lai jums būtu ko smiet. Es allaž mēdzu izdabāt dāmām.

- Ar to jūs tālu netiksiet.
- Ļaujiet katram piekopt savas metodes, cienītā. Es taču nepeļu jūsu mežonīgo rietumu stilu. Par manām metodēm spriedīsiet pēc stundas vai divām.
- Nu viens izdabātājs jau tur, zālē, sēž. Šī metode man ir līdz kaklam.
- Nekas, es jūs ārstēšu homeopātiski.
- Vai tad jūs esat sieviešu ārsts?
- Katrs vīrietis savā ziņā ir sievietes ārsts.
- Fui, jūs filozofējat. Tas jau pavisam slikti. Prātnieki ir garlaicīgi platonīķi.
- Nepārspīlējiet savu cilvēku pazīšanu. Platonīķi var noteikt tikai skūpstoties: viņi pirmo reizi nekad netrāpa uz lūpām.
- Bet otro?
- Kas tiek pie otrās reizes, tas vairs nav platonīķis, bet censonis. Tos dāmas mīl.
- Censoņus? Ak jūs, pagājušā gadusimteņa ideālists!
- Tomēr. Ar dāmas labvēlību ir kā ar ārsta praksi; nepraktizēsi pāris dienu — klients vējā. Tāpēc jau laimīgos mīlētājus var pazīt no noplēstām pazolēm.
- Durvīs tagad sprūda vesels pulciņš meiteņu.
- Labi, sievietes mīl centīgos, bet kādas sievietes tad mīl vīrieši? — jautāja Surģeniece.
- Kādas pagadās pie rokas. Mīla ir slazds, kurā ieskrien akuma brīdī, bet slazdu jau nemeklē, tam uzgrūžas neviļus.
- Bet ko tad jūs te meklējat, šinī slazdu noliktavā? — Surģeniece rādīja uz smejošām draudzenēm durvīs.
- Laba daļa žurku pārtiek no speķa, kas izlikts slazdos.
- Nu labi, velciet mēteli nost, gribas redzēt, kurai jūs atzīsieties pirmai.
- Mūsdienās atzīties mīlā vairs nav iespējams. Mutes

vārdiem tas būtu smieklīgi, rakstveidā — glēvi, pa telefonu — nekorekti.

— Nabaga cilvēks, kā tad jūs cīnīsieties ar savām kaislībām?

— Tās nav nekādas kaislības, ar kurām var cīnīties.

Epalts novilka virsdrēbes un izbīdīja biedru, kas visu laiku bija klusējis.

— Mans draugs Mārtiņš Ķurzēns.

— No laukiem?

— Students ekonomists, — teica Epalts, it kā nedzirdējis zobgalīgo jautājumu. — Nekad nespēlējiet ar viņu kārtis. Jau skolā to sauca par Niķeļa Mārtiņu, tagad jau sen par Sudraba Mārtiņu.

— Tātad atliek tikai kļūt par Papīra Mārtiņu. Nu, vismaz viņš spēlē kārtis. Es jau domāju, ka viņš ir no tiem, no tiem...

— No tiem?! Palūkojieties šinī sejā, — sauca Epalts.

Tiešām, griestu spuldzes apgaismota, Ķurzēna seja izskatījās gandrīz baiga. Zem milzīgās, velvētās pieres un mongoliskiem vaigu kauliem biezēja dziļas ēnas. Šaurās lūpas kā melns mats locījās rūgtenā smīnā. Mārtiņš atgādināja apustuli vai askētu baroka gleznu "pagraba apgaismojumā". Seja beidzot Surģenieci pārlicināja. Viņa lūdza draugus iekšā.

Ķurzēna uzvalks, pirīts pie Marijas ielas sīkbodnieka, nebija nekāds jaunais. Vērīga acs pamanītu, ka elkoņi, mugura, bikšu dibens rūpīgi apstrādāti ar tušu, stipru tēju, ziepju sakni, dzelzs suku. Spīdums tomēr bija nodabūts. Pa parketu Ķurzēns kāpa uzmanīgi, stīvām kājām, kā pa ledu, sveicinādams locījās tikai gurnos kā eņģēs, paturēdams visu ķermeņa augšdaļu taisnu un stīvu.

Epalts gāja brīvi un vaļīgi, pat pārāk vaļīgi, atmetinājis iekškus bikšu kabatās. Ja viņa smokings nebūtu drusku par uzkrītošu piegriezts un izpolsterēts, to varētu saukt par elegantu. Epalta galva atgādināja rombu, kas nolikts uz smailes. Liela, bet

labi veidota mute ar drusku noslīdējušu apakšlūpu allaž kaitinošā smīnā atklāja nelīdzenus zobus, starp tiem vienu zelta. Šis smaids un palielas, sārtas ausis bija viss, kas palika atmiņā no citādi neuzkrītošās sejas.

Apsveicinājušies abi nogāja pie malas, lai apskatītos.

— Ko tu mani par kāršu spēlmani izblamēji? — rūca Ķurzēns.

— Ko tad man bija teikt? Ka tu nedzer, nesmēķē, vairies sievietē, visu dienu mācies un katru svētdienu ej baznīcā? Tad tevis te vairītos kā spītālīgā.

Surģenieku dzīvoklis atgādināja nama fasādi. Raibas, puķotas un tauriņotas tapetes, zeltījumiem un cilņiem izraibināti griesti, kuru centrā lidinājās drukns, manāmi apdrupis ģipša amoretis, priecīgi vicinādams loku un zelta bultas. Garo zāli ar milzīgo ovālo logu arkas veida koka sienas sadalīja trīs daļās, veidodamss zāles galos mājīgus kabinetus ar dīvāniem un grīdsegām. Gar sienām laistījās gaiši pulēti ozola paneļi, pie sienām Purvīša sniega ainavas gaišos ozola rāmjos, kas nepavisam nesaderējās ar gleznu palso kolorītu. Sarkankoka mēbeles ar bronzas apkalumiem atbalsoja kaut ko no tā sauktā Nikolaja I stila. Labu stūri aizņēma milzu palma. Garkājainās lapas ar asajām smailēm apdraudēja garāmgājēju acis un matu gludo sasukājumu.

Zem palmas sagumis, atzveltnī čurnēja kāds šaurplecains jauneklis šķidriem, rūsganiem matiem. Apaļā, mīkstā, neveselīgi bālā seja bija piekaisīta retiem, bet lieliem vasaras raibumiem. Zem palsām uzacīm mirkšķināja pavisam gaišpelēkas acis, iedzelteniem baltumiem, apsarkušiem plakstiem. Deguns, strups un resns, izskatījās kā pietupies, lūpas tuklas, piepūstas, staipīgas kā gliemeži, tikpat bālas kā seja. Rokas glēvi klēpī, bet spalvainie, mezglainie pirksti bija ķeburīgi sakrampēti. Visa šī cilvēka būtne izteica reizē glēvu nevarību un savādi lipīgu sīkstumu. Viņš atgādināja matu gaļu, ko var visādi murksnīt, bet nevar ne pārraut, ne sakost. Seja, kā aizmigušam vai aklam,

neizteica nekā, bet ieskatoties varēja nojaust, ka sēdētājs visu dzird un visu redz.

Atkal zvanīja, bet ienācēji kavējās priekšnamā.

— Ķebelkāja, — sauca Grizelda, — paskatieties, kas tur ir!

Kā atsperes sviests, bālais izsprāga no atzveltnes dziļumiem kā ķipars no pārsteigumu kastītes. Apbrīnojami garš un izstīdzējis izlocījās viņa augums. Ne vārda neteicis, ļodzīgā dēles gaitā, milzīgi garās rokas nevarīgi nokāris, viņš izsteidzās priekšnamā, necilvēcīgi šaurs, kā Harijs Kūpers uz ekrāna, kad viņu aplūko no vietām kinozāles sānos. Viņa uzvalka griezumā un veidā, kā tas valkājās, tomēr bija savs šiks un elegance.

Pēc mirkļa viņš parādījās durvīs un māja Grizeldai, bet ar īpašu, uzbāzīgu familiaritāti, it kā atgādinādams kādu viņiem vien zināmu noslēpumu. Grizelda saviebās, tomēr piecēlās un iegāja priekšnamā.

— Vai redzēji Ati Dušeli? — čukstēja Ķurzēns. — Nu esam senais skolas triumvirāts atkal kopā.

— Viņš mūs nemaz negrib pazīt.

— Baidās konkurences.

— Parunāsim ar viņu vēlāk. Mums tomēr jāturas kopā. Pretinieku netrūks tā kā tā.

Ar jaunu viešņu ienāca pati namamāte Surģenieka kundze, resna, liela kā pieminēklis.

Visi piecēlās. Vīrieši steigšus klupa pie biežās, mīkstās rokas. Grizelda kaut ko iečukstēja. Kundze pievērsās draugiem. Lūpu kaktiņos ievīdējies, smaids pamazām izplatījās pa visu plato, izplūdušo seju kā viņu gredzeni, akmenim iekrītot dīķī. Taču izbālējušās, drusku piemiegtās acis, vēsas un necaurredzamas kā zivij, viņus uzlūkoja tik cieši, ka neviļus bija jāsaraujas. Tūlīt varēja redzēt, no kā Surģenieku ģimene mantojusi savus caurbjošos skatus.

Lēni, lēni kundze atlaidās dīvanā, svinīga kā karaliene, at-

klājot parlamentu. Pelnu pelēkie mati, sasieti Aspazijas mezglā, bija gandrīz vienā krāsā ar sirmo smaga zīda tērpu, kura majestātiskās krokas nolaidās platajā klēpī kā ielejā, izveidodamas varenus ceļu apaļumus kā milzu ciņus; uz tiem atbalstījās masīvās rokas ar briljantiem izgreznotu zelta lorneti resnajos pirkstos. Ap rievaino kaklu apmestā smalkā, tikko saredzamā, bet bezgala garā zelta lornetes važiņa bija, izņemot laulības gredzenu, kundzes vienīgā rota. Kad viņa salieca roku, lai pieceltu lorneti sirmām uzacīm, kas kā nokaltuši krūmi dziediedā rēgojās platajā ģimī, spodrais zīds, likās, pārsprāgs no milzīgās miesas masas, kas sablīvējās piedurknē. Tādus bicepsu apmērus apskaustu visdruknākais cīkstonis. Lepna miera un neaprostāmas gravitātes pilna, kundze brīžiem likās ne vairs cilvēks ar tiek smēm un vājībām, bet ģimenes pavarda cienības simbols, elks, koloss, ap kuru dejo, ko pielūdz, kam upurē un kvēpina, kas pieņem visu to bez pateicības kā pienācīgu godu, bet rīkojas pats savas nenovēršamās un neizprotamās gribas vadīts. Kundzei klātesot, aprīma pat ēvergēlīgā Grizelda.

Tā, ko kundze pagodināja ivezdama, bija Iriša Majore, pazīstamā lieltirgotāja, Nikaragvas un Libērijas konsula Majora vienīgais bērns, bāla, miniatūra rudmate, uzkrītoši dārgā tualetē, spūrainā, neparastā kaklarotā un dīvainas formas un materiāla somiņu rokā. Viņa atradās uz tās liktenīgās robežas, kad svai-gums jāsāk atvītot ar eleganci.

Abu dāmu ienākšana pilnīgi pārveidoja noskaņu istabā. Visās sejās parādījās medaini smaidi. Sasaukšanās pāri istabai aplusa. Dzirdēja vienīgi pusbalsi: lūdzu, tencinu, vai drīkstētu, vai nevēlētos, cienītā kundze, cienītā jaunkundze... Epalts piesēdās dāmu pulciņam pie kundzes. Ķurzēns sastinga aiz Majoras krēsla. To redzot, Dušeļa vāpei līdzīgā seja drusku atlaidās; viņš glumi kā zalktis aizslīdēja pie Grizeldas.

Atkal atskanēja zvans, bet šoreiz neapklusā.

— Ak, Visvaldis atkal blēņojas, — teica kundze, — Grizeldiņ, Dadzīt, ielaidiet nu.

Bet priekšnamā jau vārījās jezga, un pēc mirkļa zālē iebruka bars jaunekļu — komercakadēmijas audzēkņu ar savas organizācijas "Kubezele" nozīmēm. Viņi valkāja brokāta cepurīti, masīvu sudraba gredzenu ar organizācijas vapeni un, protams, arī platu lenti pār krūtīm, tikai tā nebija krāsaina, bet tīra zelta, kādēļ šo nozīmi ieguvušos dēvēja par zeltnešiem.

— Visvaldiņ, kam aušojies! — teica māte paskarbi, bet saltais, vērojošais skats bija kļuvis neizteicami maigs un silts. Visvaldis noskūpstīja māti uz vaiga.

— Atkal dzēris, — viņa teica skumīgi.

— Vienu glāzīti. Bet paklausies, es tev pasludināšu pavisam kaut ko ērmotu: klausies un brīnies — man gribas ēst.

Kundze aplaida laimīgu skatu klātesošiem, no sirds iesmie damās par teikto kā par visbrangāko joku.

— Mēs jau tikai tevi gaidījām. Kungi, dāmas, lūdzu pie galda.

Visvaldis bija uzkrītoši skaists. Garš, tievs, tomēr plecīgs un stalts, lokans kā pātagas kāts, nevainojami elegants, apskaužami brīvu un nepiespiestu izturēšanos. Mati, viegli cirtodamies, laistījās melni kā darva. Taisna pierē, ērgļa deguns, enerģisks, garš smakrs veidoja vīrišķīgi noteiktu, līnijās samērīgu asu profilu. Pat bārdas zilganā dūmaka ap vaigiem likās daiļa un vīrišķīga kontrastā ar sejas vēso, svaigo sārtumu. Surģeniekiem raksturīgās zemās, taisnās uzacis Visvaldim saplūda vienā asā, melnā svītrā virs acīm, kas tādēļ zibēja sevišķi izteiksmīgi, kaisli, pavēloši. Šo skatienu nācās grūti izturēt. Visvaldis uzsmaidīja meitenēm kā vecām draudzenēm, ar kurām to saista kopīgas jaukas atmiņas. Viņa izturēšanās ar tām bija familiāra, bet pavisam citāda kā Dušelīm — fascinējoši labvēlīga, draudzīga, reizē kā vecākam brālim un mīļākajam. Viņš runāja maz, aprauti, vairāk izlīdzēdamies ar žestiem, mājieniem, baltzobaino smaidu.

Likās, neveiksmes viņš nepazina. Kur dažs gudroja, karsēja galvu, uztraucās, cīnījās uz dzīvību un nāvi, viņš gāja un ņēma, ko un kā gribēja, skaists, jauns un bagāts. Katrā vīrietī, kas viņu sastapa, neatvairāmi iedūrās skaudība, pēc tam domas: nedod Dievs sastapties ar to pie vienas meitenes. Ko likt pretim šim vīrišķam šarmam, šim mieram, šai nesatricināmai pašpārliecībai, ka viņa iegriba ir pagodinājums, uzruna — balva, pieskaršanās — laime? Epalta acis un prāts drudžaini un veltīgi meklēja kādu kļūdu vai trūkumu. Viņš juta: nekad šis Surģenieks nekļūs viņa draugs; viņš ienīda to jau pirmā mirklī, kad tas pārkāpa zāles slieksni, un tomēr tas patika viņam, kā vēl neviens, kā visu to īpašību kopojuums, pēc kurām Epalts ilgojās un kuru tam trūka.

Ēdamistaba bija tumša kā ala, ar melnā ozola paneļiem un tumšām tapetēm. Milzīga, ar sudrabu un dārgu porcelānu piekrauta bufete blīvējās gar veselu sienu vai līdz griestiem. Garš, masīvs galds stiepās cauri istabai. Tas bija bagātīgi klāts. Acīmredzot Surģenieki varēja atļauties daudz. Ķurzēna parastās vakariņas bija rupjmaize un tēja; viņam acis iegailējās kā seskam, un lūpas acumirkli kļuva mitras, ieraugot skaisti nobrūnējušu aukstu tītaru, maigi rožainos filē, žāvētu desu ripiņu piramīdas, pastētes, sierus, konservus, sākot ar sardīnēm, kas kuslas un nevarīgas peldēja eļļā, kā glābēja tvīkdamas, līdz leģendārajam langustam; pat trauciņš, pieraudāts ar kaviāra sarkanajām asarām, stāvēja uz galda, gan nepatīkami tuvu nama kundzes sēdeklim.

Arī kubeszelieši likās izsalkuši. Labu brīdi dzirdēja tikai nažu un dakšiņu šķindēšanu pret šķīvjiem. Visi ēda ar lielu steigu.

Abi draugi cik spēdami neuzkrītoši vēroja ēdējus, cenzdamies ātrāk atrisināt viņu savstarpējās attiecības.

Visas meitenes, visi jaunekļi zibināja viens otram acīm, samaidījās, sačukstējās, sarunājās. Ja galda galā nesēdētu Surģenieka kundze, spara pilnā jaunatne droši saceltu neiedomājamu kņadu.

Grizelda flirtēja ar visiem uz nebēdu. Izteiksmīgās acis šaudījās no viena uz otru, viņa neļāva nevienam izrunāt līdz galam, mūžīgi iekludama valodā, jo dzēlīgāk, jo labāk.

Dušelis sēdēja kluss, galvu nodūris, bet acu stūriem pastāvīgi vēroja Grizeldu. Šad tad arī viņa uzmeta tam pa mirklīm, tad katru reizi viņai nicinoši ietrīcējās virslūpa un, ar graciozu straujumu atmetusi skaisto galvu, viņa pievērsās citiem.

Dižbagātņiecei Majorei izcilu uzmanību izrādīja visi, izņemot Dušeli un dīvainā kārtā Visvaldi, kas ar citām meitenēm nodarbojās daudz vairāk. Majores bālā seja likās necaurredzama, nekrāsotās lūpas sakniebtas, acis saltas. Goddevība bija tai pārāk parasta lieta. Kaut cik apmierinājis ēstgribu, arī Ķurzēns piegriezās Majorei. Piedāvājis dažus sasniedzamākos ēdienus, noskaldīja kā ar cirvi dažus tik neveiklus komplimentus, ka viņa gluži pārsteigta pacēla galvu. Bet Ķurzēns nebūt neapjuka. Ieurbies acīm jaunavas sejā, saliecis drūmās lūpas smīnā, viņš bēra dūšīgi tālāk, aizmirsis, ka to dzird arī Grizelda.

— Tavu daiļu rociņu! Pilnīgi vijolnieces pirksti. Vai jūs nespēlējat?...

— Vijoli? — sauca Grizelda. Nelaime bija klāt. — Nē, viņa spēlēs uz varena basa! Uz jums, Mārtiņ Ķurzēn! Un, ja pie laika neuzliksiet dubultu vadmalas surdīni, jūs skanēsiet tik žēli, ka mēs visi plīsīsim no smiekliem.

Nelaba uguns uzliesmoja Ķurzēna acīs. Viņš necieta izsmieklu.

Epalts mudīgi metās starpā: — Žēlastību, Grizeldas jaun kundz! Jūs esat še nama puķe, kāpēc jūs gribat kļūt par pūķi?

Iestājās klusums.

Grizelda mēma blenza Epaltā, nezinādama, vai apvainoties, sacelt traci vai uzlūkot to par joku. Būt vai nebūt, nodomāja Epalts un riskēja tālāk:

— Atcerieties, mēs jau runājām par mežonīgajiem rietu-

miem? Rokī kalnos dzīvo varens lācis, aristokrātisks lācis, sirmu akotu kā sudrablapsai, viņu sauc par grizli lāci; viņš, tāpat kā jūs, Grizeldas jaunkundz, saplosa katru, kas gadās pa tvērienam.

— Redzi, nu tu beidzot pati dabūji palamu, — negaidīti sacīja Surģenieka kundze. Visi smējās, saspilējums izzuda. Grizli vārds gāja no mutēs mutē. Taču Grizelda vairs ne reizes nepaskatījās uz Epalta pusi.

Vispārējā kņadā klusa un mierīga sēdēja Grizeldas jaunākā māsa Dagne. Neviens no viesiem nepiegrīza viņai vairāk vēribas, kā pieklājība nepieciešami spieda. Pilnmiesīga, mazliet jau izplūdusi, saliekusi muguru ritenī, viņa kūkoja pie tukša šķīvja, jo vakariņas ēst nedrīkstēja, lai nekļūtu pārāk resna. Viņas vaigi bija tik sarkani, ka tūlīt varēja redzēt, ka sarkanums īsts.

“Tīri brīnums, kā veselība var iznerrot cilvēku,” nodomāja Epalts.

Taču tas viss vēl nebūtu nekāds lielais ļaunums, bet dīvaina flegma, kūtrība, gausums, kas piemita katrai viņas kustībai un vārdam un tik neizdevīgi izcēlās temperamentīgās māsas klātbūtnē, pārvilkā kā nelādzīgu plēvi visai Dagnes būtnei un lika jaunekļiem atbīdīt viņu pašā pēdīgā rezervē: sak', ja vairs nevienas nebūs, ar ko tērzēt vai dejot, Dagne Surģeniece arvien vēl dabūjama.

Blakus Dagnei sēdēja Imants ar mājskolotāju, izspūrušu apaļvaigainu, bet bālu un nobijušos jaunekli, kas pastāvīgi mirkšķināja aiz brillēm, viebās, raustīja uzacis un galvas ādu tik stipri, ka līdzī kustējās arī ausis. Imanta vesti vairs negreznoja važiņa.

Kubezelieši, kas bija sargrupējušies galda viņā galā — tālāk no namamātes, sāka sačukstēties un sabubināties. Šinī mājā, kur visus sauca palamās, Visvaldim bija tā lepnākā — “Princis” vai pat “Velsas Princis”. To nu dzirdēja bieži minam.

— Mamma, dod mums drusku spirtiņa, — viņš pēkšņi teica.

- Nerunā niekus, šim vakaram tev jau pietiek.
- Mamma, bet tikai kā zāles pret saaukstēšanos. Citādi man būs iesnas.
- Nu tad paņem, bufetē pa kreisi.
- Padod, Daga, — Visvaldis uzsauca māšai. Par spīti kūtrummam, viņa paklausīja.
- Ko, viena glāzīte? Mamma! — Visvaldis sauca apvainots.
- Zālēm gana.
- Un šie? — Viņš norādīja uz biedriem, kas, galvas nodūruši, nodarbināja žokļus. — Vai šie lai skatās, kā es viens pats dzeru?
- Vai tad šie arī slimi?
- Imalīn, še divi lati, noskrej pēc šņaba.
- Skrej pats! Atradies. Par divi lati, tik vēlu vakarā, — atcirta Imants. Jaunākais brālis ar vecāko palaikam ir karastāvoklī.
- Paklausies, Vanckar, piezvani uz "Kubezeli", — Visvaldis griezās pie glīta jaunekļa, kas vervelēja un pļāpāja vienā gabalā.
- Tur taču palika tikai dežurants, kas tad nesīs?
- Krupjē, aizteci tu, — viņš griezās pie otra, kura mazais, resnais augums norādīja, ka viņa palama nav nekāds franču vārds, bet gan atvasināta no mūsu pašu mīļās latviešu valodas. Bet tas tikai nodūra galvu.
- Nu, mammā, tas taču ir skandāls! Vairs ne godīga šņabja nav mājās!! Vai tad pašam būs jāiet pakaļ?
- Nē, pašam Visvaldim nebija vis jāiet. Māte beidzot atvēlēja ceturtdaļu spirta, ko Krupjē izsteidzās pārvērst degvīnā. Pēc brītiņa, apskaidrotā smaidā piemiedzis ačeles kā spraudziņas, viņš bijīgi kā hostiju ienesa pusstopa pudeli. Sabiedrība atdzīvojās.
- Janka, tev pieder zemes banka! — kubezelieši cits caur citu sauca.

— Puikas, uz stūriem! — komandēja Visvaldis. — Ei, jūstur! Nāciet šurp, dabūsiet pa rījiem, — viņš uzsauca Epaltam un Ķurzēnam labsirdīgi, bet apvainojoši nevēriģi.

Apspieduši nepatiku, viņi brīdi pavilcinājās, tad piegāja, sasveicinājās, sadzēra. Ēdēji piecēlās, sadalījās pulciņos. Pazibēja kārtis, zālē atskanēja fokstrots. Tikai tad abi draugi sarokojās ar Dušeli, kas kavējās pie grupas ap pudeli. Vēsa, mitra, glēva roka.

— Sveiks, vecais!

— Sveiks!

— Panāc drusku sānis, — sacīja Epalts. Visi trīs nemanīti iegāja blakus telpā, Surģenieka kabinetā. Surģenieks pats no savām bankas sēdēm un veikaliem parasti atgriezās ļoti vēlu. Plašajā telpā valdīja maiga puskrēsla no zaļabažūrainās spuldzes, kas dega stūrī uz grāmatu kaudzēm apkrauta grezna rakstāmgalda. Istabu šķērsoja vēl vairāki mazāki galdi, tāpat grāmatām, avīžu komplektiem, aktu mapēm un papīru saiņiem piekrauti. Sienas aizsedza lieliski leksikoniem pieblīvēti grāmatkapji. Pie kamīna savus ādas klēpjus izpleta vairāki klubkrēsli. Iegrimuši sēdekļos, visi trīs brīdi klusēja.

— Dušeli, — sāka Epalts gluži klusi. — Vai atceries skolu? Gadu no gada sēdēdami uz viena sola, mēs svinīgi solijāmiem turēties viens par otru un solijāmiem to darīt arī pēc skolas.

— Atceros.

— Tu mēdzi sacīt: lai tiktu uz priekšu, nevajaga daudz draugu, pietiek ar pāris, bet uzticamiem.

— Hm, iesim vienu ceļu, kausim vienu teļu. Ko?

— Mēs neesam šeit, lai tev ko jauktu, — piemetināja Ķurzēns.

— Bet arī ne, lai palīdzētu, — ņirdza Dušelis.

— Kāpēc ne? Un tu palīdzēsi mums. Vairāk par... — Epalts atkārtēja kādu raksturīgu Grizeldas žestu, — tu taču nesagūsi.

Dušelis sarāvās:

— Bet kāpēc tu pie galda izlēci?

— Smieklīgi. Vai tu neredzi: ja gribam šeit nākt, tad ar Grizeldu jāsatiek, citādi viņa izdzīvos tevi no mājām kā pimberi, kaut vai desmit tēvi un simt māšu ielūgtu. Cik ilgi tu te esi?

— No izgājušā rudens.

— Hm, tu mācies amatu jau veselu gadu, bet zāģis vēl neiet taisni. Tur nav kaut kas kārtībā. Kāpēc tu neizvēlies to... otru? Tur lieta droša.

Dušelis cīnījās ar sevi. Varēja redzēt, daudz tam kas sasāpējis un ilgi trūcis drauga, kam izsūdzēt sirdi, bet aizdomas bija stiprākas.

— Ahā, otru? Lai atbrīvotu vietu tev?

— Dušeli, pagaidām esmu ārpus spēles un nemaz negribu tev stāties ceļā, bet viņa tik slikti pret tevi izturas.

— Kā ar suni... Bet reiz viņa tāpat locīsies manā priekšā. — Dušelis iešņācās ar negantu spīvumu, bet tūdaļ atguvās, kustības kļuva atkal viļņainas, ļenganas.

— Paši redzat, kā šeit ir — māja allaž pilna viesu. Nāmāte pastāvīgi sēž klāt. Nevar brīvi rīkoties. Eh, reiz pazinu divas māsiņas — kā es pa parādes durvīm iekšā, māte pa virtuves durvīm ārā. Tā tikai bija dzīve!

— Jā, — sacīja Epalts ar gudru seju. — Iekām neesam sievieti kaut kā satraukuši, pārsteiguši, kaut vai saraudinājuši, apvainojuši, iekām neesam modinājuši kaut kādas stipras jūtas, kas liktu par mums domāt, vienalga, kaut vai skaudību, naidu, nožēlošanu, manis pēc — nicināšanu, maz cerību gūt ātras sekmes. Kuras katras jūtas vieglāk pārvērst mīlā nekā vienaldzību. Bet ko tu vecāku uzraudzībai vari darīt? Jāpaliek par ierindnieku kā visiem un jākalpo gadiem, pat bez cerības uz izdienu.

— Nicināšanu jau nu es būtu izpelnījis, — rūgti teica Dušelis.

— Nu tad noved to līdz pēdīgai robežai, un tad pēkšņi vērs pret viņu pašu.

— Blēņas, Epalts, — iebilda Ķurzēns. — Visa tāda māžošanās pilnīgi lieka. Visvairāk sievieti ietekmē gluži primitīvi glaimi. Daudzini viņu skaistu un sakies mīlam. Tas viss.

— Tevi turēs neveiklu, — teica Epalts.

— Varbūt neveiklu, bet simpātisku, un tas ir svarīgāk.

— Bet mūsu meitenes nebūt nemīl simpātiskos lāga zēnus, tās ilgojas bīstamāka partnera, — atkal iebilda Epalts.

— Nieki. Vienkāršs solījums precēt atsver visas bīstamības.

— Tu vari solīties precēt istabeni, bet ne, sacīsim, Majori.

— Kāpēc arī ne Majori? Ja vairums domā kā tu, tad aiz smalkjūtības neviens viņu nebūs vēl bildinājis, bet pirmam un drošam vienmēr priekšroka. Turklāt labāk izkopt vienu metodi kārtīgi, nekā mūžam mēģināties un gudrot visādus trikus. Labākā metode ir ātrākā; kā taisne ir īsākais ceļš starp diviem punktiem, tā solījums precēt starp vīrieti un sievieti.

— Visām, Ķurzēn, tomēr nederēs tava universālmetode.

— Lai. Raušu vaļā vienādi uz visas līnijas; cik paliek, paliek. Pietiks!

Durvīs parādījās Visvaldis, Vanckars, Imants un vēl daži. Epalts, pamanījis klausītājus, pacēla balsi:

— Tā, draugs, ir nožēlojama mīlestības amatnieka valoda.

— Ne amatnieka, bet praktiķa, — atcirta Ķurzēns.

— Praktiķis donžuāns nedrīkst kļūdīties kaut vai tāpēc, lai nezaudētu prestižu, bet patiesam mīlētājam kļūme ir gals.

— Pareizi, — sevī nogrimis noteica Dušelis.

— Tāpēc vīrietim katra neveiksme bargs trieciens, — turpināja Epalts. — Vai zināt, kas sadala vīriešus veiksmīgos un neveiksmīgos? — Pirmās iemīlēšanās sekmes. Tikai ar pirmo izdošanos iegūstama donžuāna bīstamākā māka — visu, ko grib, darīt tā, it kā pašu par sevi saprotamu lietu. Vienu neveiksmi

stiprs raksturs varbūt vēl sagremos, bet pēc otrās jauneklis neglābjami ierindojas kautrajos, klusajos neveiksminiekos. Un tikai ilgstoša sievietes iniciatīva vai pat uzupurēšanās spēj tos kaut cik uz kājām dabūt.

— Vai arī sievietes draudzība, — piebilda Ķurzēns.

— Nekad. Sievietes draudzība ir pensija, ko izsniedz invalīdam.

— Bet kas ir vīrieša draudzība pret sievieti? — iejautājās Visvaldis.

— Tikums. Bet katrs tikums dzimst no nevarēšanas.

— Un ne no sirdsapziņas? — atkal jautāja Visvaldis.

— Sirdsapziņa ir tāda pati kaislība kā visas citas. Ko vada kaislības, tas ir vājš. Kas vada kaislības, ir stiprs un tāpēc netikumīgs.

Visvaldis domīgi raudzījās pāri grāmatu apkrautiem galdiem uz attālāko stūri, kur dega spuldze.

— Un kas atsakās no nabadzīgas meitenes, lai precētu bagātu, vai tāds ir stiprs? — viņš jautāja pavisam klusā balsī.

— Bagātība ir tāda pati īpašība kā visas citas. Vai kāds var ko pārnest, ja jums labāk patīk rums kā šerijs? Dažs ciena tikai skaistas sievietes, cits pacieš vienīgi gudras, trešais mīl bagātas. Tas viss nemaz nav sirdsapziņas, bet gaumes lieta.

— Arī tad, ja zinām, ka skaistums pāriet, bagātība paliek?

— Protams. Tas notiek retāk, bet gadās taču ļaudis, kas maina veselu pudeli degvīna pret glāzīti konjaka.

Brīdi visi domāja, galvas nodūruši.

Epalts svinīgi klusēja kā orākuls pēc pareģošanas. Viņš jutās pilnīgi apmierināts. Šodien viņam bija veicies. Viņš bija aizrunājis un iedevis palamu bīstamai Grizeldai. Viņš lika pārdomāt iedomīgam Visvaldim. Pat izlutinātais Imants, kas necienīja ne savu vecāko brāli, viņu pakausīja. Šinī mājā, šinī sabiedrībā Epalta stāvoklis nu bija drošs.

— Uzpildīsim akumulatorus, — pārtrauca klusumu Visvaldis. — Pameklēsim vēl spirta.

Visi devās atpakaļ ēdamistabā. Epalts gāja pēdīgais. Aiz muguras kaut kas nočabēja. Viņš atskatījās. Stūrī aiz grāmatu kaudzēm visu laiku nepamanīta bija sēdējusi un strādājusi kāda gaišmataina meitene. Nu viņa stāvēja kājās. Zaļā galda spuldze spocīgi no apakšas apgaismoja bērnišķīgi maigo sejiņu, kurā tēlojās nicināšana, kāpināta līdz izbailēm. Plaši ieplestās acis, tumšas, dziļas un bargas kā ieroča stobri urbās Epaltā kā retā, bet bīstamā zvērā.

Epalts pēkšņi nosarka, nosarka kā pirmziemnieks. Dusmas iesitās deniņos. Sarkt! Kāds kauns!

Meitene novērsās. Balti novizēja vaidziņi un kakls, viņai atkal noliecoties aiz sējumiem. Epaltam neviļus pavērās lūpas, viņš ierāva elpu, lai noliegtu, taisnotos, bet atgīdās, spēji apsviedās un izgāja no kabineta.

Tā bija pirmā reize, kad Pāvils Epalts sastapās ar Nikolīni Buividi.

Es nedošu spīganai
jājāt manu kumeliņu.

Jānis Medenis

lati atvāzis rīkli, mežonīgs lauva blenza Epaltam taisni sejā. Asins kārā atņirgā sagrambotās spalvainās lūpas atklāja smaganas un milzīgus ilķņus. Nezvēra acis spīdēja metāliskā mirgā, izspūrušās krēpes darīja to pavisam briesmīgu. Epalts sajūtās nožēlojami mazs un nevarīgs nešpetnās bestijas priekšā. Vairākas reizes izstiepis cūkcimdoto roku pret nikno purnu, viņš iztrūcies to atkal atrāva. Pēdīgi ar izmisuma nekaunību iegrūda roku Surģenieku lauvas rīklē un parāva bronzas gredzenu. Zvans, kas atskanēja dzīvoklī, likās skaļāks, nejēdzīgāks par ugunsgrēka trauksmi. "Vai tikai vajadzēja nākt?" vēl iešāvās prātā. Kas gan bija šī meitene kabinetā, cik viņa dzirdējusi? Ja sarunas beigas, ko klausījās visi, tad nekas, bet ja sākumu, ko runāja trijātā?... Tad droši vien viņš pēdējo reizi stāv šo augsto, gaiši pulēto durvju priekšā. — Katram gadījumam bija atnācis paagrāk, lai nebūtu liecinieku, ja kas notiek.

Durvis atvēra mājskolotājs Šeturiņš un, skatīdamies Epaltā, mirkšķināja acis, un raustīja uzacis, neteikdams ne vārda. Epaltam kļuva pavisam nelabi.

— Laikam būšu pats pirmais, — viņš beidzot ar mokām izspieda.

— Pirmais gan, — atsmaidīja Šeturiņš, atraudams valodai kā tapu. — Mājās tikai Dagnes jaunkundze. Grizeldas jaunkundze vēl augstskolā, bet pēc pusstundas būs mājās.

Epalts atvieglots uzelpoja. Novilka virsdrēbes.

— Ko dara jūsu audzēknis? — viņš sacīja, likdams skanēt savai balsij tik draudzīgi un silti, cik vien spēja.

— Aizgāja uz kino. Pie grāmatām viņu grūti novaldīt.

— Viņš ģērbjas gluži kā pieaudzis. Vai tad skolēniem nav jāvalkā forma?

— Forma viņam ir visbriesmīgākais, ko vien var iedomāties. Tikko pārnāk no skolas, pārgērbjas.

— Un spēlē elegantu kungu.

— Jā, elegance mūsmājās ir cenā, — sacīja Šeturiņš un tūdaļ sarāvās, kā izteicis par daudz. Pats viņš tomēr izskatījās gaužām neelegants. Saburzītā melnā uzvalkā, pārāk īsām un šaurām biksēm, tik vaļīgā, vecmodīgā apkaklītē, ka tajā varēja iebāzt vēl otru kaklu. Kaklasaites mezgls noslīdējis zemu jo zemu.

— Kā tad elegantajam kungam veicas skolā?

— Ja viņš mācīdamies patērētu tikpat pūļu, cik gudrodams visādus trikus un paņēmienus, kā norakstīt, sacīt priekšā un visādi izblēdīties, tad droši būtu pirmais skolnieks. Viņa formas svārki ir kā burvju mākslinieka fraka. Piedurknēs gumijas cilpas un atsvari, kas izlaiž un ievelk zīmītes, katra kabata divkārsa, katra aprobe un atloks vesels signalizācijas mehānisms, katra poga aprakstīta.

— Un jūs to pieļaujat?

— Hm, — skolotājs nostostījās, it kā baidīdamies atkal pateikt par daudz. — Mājskolotājam jāsadzīvo ne vien ar vecākiem, bet arī ar audzēkni. Turklāt zēns, tik daudz nopūlēdamies ar saviem "špikeriem", galu galā neviļus šo to arī iemācās. Galva viņam viegla, un visa tā viltošana savā ziņā ir tikai sports... Es pasaukšu Dagnes jaunkundzi.

— Nekas. Es pagaidīšu. Netraucējiet. Viņa gan laikam nestudē?

— Nē, viņa palīdz mātei un vislabāk jūtas Kačkarās.

— Kur?

— Kačkarās, Surģenieku lauku mājās Apriķu pagastā.

Viņi pagājās pa tukšo salonu un tagad apstājās pie durvīm uz Surģenieka kabinetu. Epalts pameta ar galvu uz tām un gribēja iejautāties pavisam nevērīgi, taču dīvains satraukums padarīja valodu gausu un svarīgu:

— Vai Surģeniekam mājās vēl kādi radi vai darbinieki?

Kā par brīnumu, Šeturiņa laipnā un draudzīgā seja acumirkli pārvērtās nekustīgā maskā. Acīs iekūrās aizdomas.

— Nezinu, — viņš atteica sausi. — Piedodiet, tagad man jāiet.

No priekšnama klusu kā parādība iznāca Imants gluži jaunā, pēc pēdējās modes svītrotā un piegrieztā uzvalkā.

— Kad runā par Nikolīni, tad Šeturiņa kungam vienmēr jāiet, — viņš sacīja ar glūniķa smīnu.

— Ko labu redzējāt kino? — Šeturiņš steidzīgi jautāja.

— Vai Nikolīne jau klāt? Tēvs šodien būšot mājās jau deviņos.

— Nezinu.

— Jūs nezināt? Es domāju, ka jūs gribējāt viņu ielaist un tāpēc kavējāties salonā.

Šeturiņš sakoda zobus.

— Imant, ejiet savā istabā, jums vēl daudz ko darīt šovakar. Imants pavēra kabineta durvis:

— Labvakar! Kā labi klājas?

— Paldies, — atskanēja klusa, laipna balss. — Kā veicās skolā?

— Eh, tas velna Gumijkāja pamanīja, ka man formulas sarakstītas uz nagiem, un ielika nāvīgu kloķi.

— Ko nu? Tagad jums jau pirmā trimestrī būs veseli trīs divnieki.

— Nieks! Trīs adatas dūrieni kapsētas vārtos! Gan būs labi. Vai mēs ar Šeturiņa kungu, šeit staigādami, jūs netraucējam?

Nikolīne tikko dzirdami iesmējās. Šeturiņš izsteidzās no salona.

— Es jums neieteiktu skatīties "Gangsteru karali Partenonā", — durvis aizvēris, Imants sacīja Epaltam. — Nāvīgi ģeķīga filma. Tas karalis ir īsts idiņš: savus puikas izlutina, mūžīgi gurķojas ar skuķiem, plātās, kad jāiet darbā, pielejas un gluži bez vajadzības kaitina policijas prefektu. Kas ta tas par gangsteri, kas neprot sadzīvot ar policiju?

Viņš izņēma vieglu, modernu, pītu ādas portsigāru un piedāvāja. Abi sasmēķēja.

— Bet Amerikā reizēm rīkojas vēl labāk: papriekšu izpelnās prefekta posteni un tad tikai paliek par gangsteri, — teica Epalts.

— Tas gan. Bet, kamēr uzkalpojas tādā vietā, var novecot. Kas sirmgalvis vairs par gangsteri? Varbūt tad nemaz negribas?

Viņš brīdi aplusa. Epalts izlikās pārdomājam sacīto.

— Vai jūs, man ienākot, dzirdējāt kādu troksni? — Imants jautāja.

— Nē.

— Protams. Redziet. — Viņš izņēma no kabatas atslēgu pušķi, kas karājās pie agrākās pulksteņa važiņas.

— Te ir visas mūsu dzīvokļa un vārtu atslēgas, ko mani cieņjamie senči man neuztic. Šīs te ir mūsu skolas atslēgas. Lūk, universālatslēga visām klasēm un kabinetiem. Es tās liku pagatavot pēc nospiedumiem ziepēs. Atslēdznieks nemaz negribēja uzņemties. Vajadzēja maksāt trīskārtīgi.

— Vai tikai jūs nelasāt par daudz Vollesu, mans draugs?

— Ir kāda daļa lasīta, bet... sīkblēdības mani patiesībā nemaz

neinteresē. Ar atslēgām es tikai tāpat, starp citu. Ja ko grib pasākt, tad vajaga cita grābiens. — Viņš brīdi vilcinājās, kā gribēdams sacīt vēl kaut ko. — Tikai nestāstiet nevienam, ko te runājam. Jūs laikam domājat, ka es lielos, tāpat kā tas gangsteru karalis? Tā vis gluži nav. Jūs man liekaties kārtīgs vīrs, ar ko var aprunāties. Bet nu gan man jāiet. Nabaga audzēkņiem jāsadzīvo arī ar mājskolotājiem.

Pagājies gabaliņu, viņš iejautājās:

— Sakiet, vai man atkal nav bikses par īsām? Mūsu drēbnieki ne velna nemož.

— Nē, — atbildēja Epalts ar lietpratēja autoritāti. — Zeķes vēl neredz, bet...

— Bet? — nemierīgi jautāja Imants.

— Jūsu svārkiem piedurkņu podziņām nav pogcaurumu un, es sacītu, arī apkakle par augstu, balto apkaklīti neredz gandrīz nemaz. Citādi uzvalks labs. Sakiet, kas tā par Nikolīni? — Šoreiz izdevās iejautāties tiešām it kā neviļus.

— Paprasiet Šeturiņam, — Imants atteica ar platu smaidu. — Viņa ir ļoti lādzīga. — Un nozuda.

Tik tālu viss bija labi. Nekas ļauns acīmredzot nedraudēja. Imants meklēja viņa draudzību. Lieliski. To viņš dabūs. Mazais džentlmenis — okšķeris skaidrāk par dažu labu zināja visu, kas notika šai namā. Bet kas tad īsti bija šī Nikolīne? Atmiņā vairāk nekā neuzpeldēja kā gaišs, maigs sejas ovāls un tumšas, bargas acis, kas tovakar piespieda viņu nosarkt, viņu, kas sevi turēja par visironiskāko skeptiķi un skeptiskāko ironiķi. Cik nožēlojami! Viņa ir jāredz.

Uzmanīgi nospiedis rokturi, Epalts lēni, lēni sāka atvērt kabineta durvis, skatīdamies pa mazo spraugu, kas vērās durvju eņģu pusē. — Lūk, zaļganas spuldzes apmirdzētās grāmatu un aktu vāku kaudzes. Vīrs tām neliela baltas pieres svītriņa ar atpakaļ atsūkātiem, viegli cirtainiem liepziedu blondiem matiem.

Nu, vienkārši jāiet iekšā un kaut kas jāpajautā. Bet, iekām Epalts paguva ko sagudrot, priekšnamu piešalca Grizeldas Surģenieces sulīgā balss. Steigšus aizvēris durvis, Epalts ieklupa atzveltnī zem palmas.

— Novelciet man botes! Veicīgi! — sauca Grizelda. — Ātrāk, ko grābstāties kā pa aptieku! Kur mana somiņa? Šurp somiņu!

— Savādi, ka jūs nekad nekā nevarat atrast, — atskanēja Dušeļa balss, pabailīgi un klusi.

— Nekā nevaru atrast?! Pat tādu guļavu kā jūs es esmu atradusi!

— Te ir somiņa!

— Te ir somiņa!! Vai tā kāds uzrunā dāmu? Jāsaka: lūdzu! Sakiet tūlīt: lūdzu! Nu! Neteiksiet? Nu pagai...

— Lūdzu. Lūdzu.

— Vai dabūjāt man lekcijas un pārrakstījāt vakardienas piezīmes?

— Lūdzu, te ir.

— Jā. Bet kas tas bija par pārīti, ar kuru jūs runājāt, gaidīdami mani pie augstskolas?

— Tas ir mans draugs, viņam ir auto...

— Saprotu, viņš ir šoferis. Un meitene apteksne?

— Viņš ir inženieris, un viņa līgava ir operas baleta dejotāja. Turklāt es ar dāmu nemaz netiku runājis...

— Nelga, v i ņ a ar jums nerunāja!

Epalts brīnījās. Grizli, kas pastāvīgi atklāti nonicināja Dušeli, tomēr bija greisirdīga. Vai tā būtu tikai patmīlība? — viņas vergs nedrīkstēja kalpot nevienam citam. Kas zina, varbūt Dušeļa stāvoklis nemaz nebija bez cerības, tikai nabaga Ņebelkāja nezināja, kur jāmeklē glābiņš.

— Kā man piestāv jaunā cepure? — atkal jautāja Grizli.

— Ļoti jauki. Vai nevajadzētu šeit, pie auss, saglaust matus gludāk?

— Muļķības! Tur taisni vajaga izlaist kuplu cirtu. Nerunāji par lietām, ko nesaprotat.

— Kā nesaprotu? Vismaz cepures es saprotu. Vai es neievedu jūsmājās modē melnās platmales?

— Ievedis modē platmales? Jūs gan izvedāt no modes žokejcepures: visi redzēja, cik riebīgi tā jums izskatījās. Nemiet, pakariet manu mēteli. Tur, jums saka. Cepuri arī. Tā, tagad varat noskūpstīt man roku. Fui, cik slapji! Kad jūs vienreiz iemācīsieties roku skūpstīt?

— Mana brālēna klavierskolotājs saka, — iekrita valodā Epalts, — spēlējot tikai vieglus gabalus, nekad nevar iegūt krietnu tehniku. Rokas vien skūpstot, taču nekā nevar iemācīties.

— Starp daudzām sliktām īpašībām jums piemīt viena sevišķi slikta, — atcirta Grizelda, — jūs pastāvīgi aizbildināt citus. Pieraugiet, ka jums reiz nepietrūkst, ko aizbildināt sevi.

— Kad man vairs nebūs ar ko aizbildināties, tad es bildināšu, — sacīja Epalts, nākdams pretim ar vislaipnāko no saviem smaidiem.

Drīz saradās visi izgājušās reizes viesi: bars meiteņu, kuzeliņu. Trūka vienīgi Visvaldis un mazais, resnais Krupjē. Ar nokavēšanos ieradās Ķurzēns. Epalts drusku bažījās viņa dēļ. Kad pagājušo vakaru Grizelda aicināja nākt atkal, vajadzēja labu brīdi jautājoši klusēt, pirms viņa piemetināja:

— Ar jūsu draugu, to skārda vai alvas Mārtiņu.

Drusku jocīgs jau Ķurzēns izskatījās, kad, sperdams kājas plati kā jūrnieks, jo spodrais parkets arvien vēl likās pārāk glums, neveikli un stīvi staigāja pa salonu. Viņš savādi klanījās, ar taisnu muguru un kaklu, ķermeņa apakšdaļu atšaudams kā marionete, ko spēji un negaidīti parauj aiz diega. Kad sarokodamies gāja gar meiteņu rindu, izlikās, ka viņš katrai ieknābj.

Tikko apsveicinājies, Ķurzēns taisnā ceļā devās pie Majoros un neatkāpās vairs ne soli. Viņa izturējās apvainojoši nevērīgi, bet, skatoties Ķurzēna sejā, varēja domāt, ka to apber ar vismedainākām laipnībām: sīkus kavēkļus un nepatīkšanas viņš prata neievērot. Projām viņu tomēr nedzina, un tas bija svarīgākais. Pēdīgi šī neatlaidība sāka kaitināt kubezeliešus, kas domāja, ka tiem daudz lielākas, vismaz vecākas tiesības uz bagāto Majori. Vakariņojot viņi sabāza galvas kopā un apspriedās.

Viskustīgākais no viņiem bija labi noaudzis, glīts jauneklis, ko saukāja pavisam nepiemērotā kārtā par Vanckaru. Viņa svaigā, gludā, ābolsārtā seja veidoja pareizu ovālu. Smalki, gandrīz miniatūri vaibsti, mandeļveida gaišbrūnas acis, maza, ieapaļa mute, kuras pabiezā virslūpa kā gredzens aptvēra apakšlūpu, pārliedamās tai pāri, vienmēr smaidīja, bet tikai divējādus smaidus, kas krasi mainījās atkarībā no partnera: saldi iztapīgi laipnu vai viszinīgi ironisku. Ja viņa tumšajiem, dabīgi cirtainiem matiem apmestu lakatiņu, iznāktu jauka meitene — lauku nevainība vai draiskā, atkarībā no smaيدا. Valodīgs, mudīgs, dāmām pakalpīgs, tomēr vienmēr centās turēties kā kungs un ļoti cieta, kad viņu sauca par Vanckaru. Smaidošā seja kā sastinga, gan tikai īsu, zibošu mirkli, bet toties katru reizi. Tas bija viņš, kas iesauca Visvaldi — savu "Kubezeles" krusttēvu — par Velsas Princi. Princis revanšējās — ar Vanckaru. Bet Vanckars pateicās Princim par grāmatveža vietu Prinča tēva bankā, par kubezelieša zelta lenti, par uzņemšanu Surģenieku sabiedrībā, par aicinājumiem uz Jūrmalu, laukiem, par galdiņiem ballēs un iedzeršanām krogos. Vanckara plāni sniedzās vēl daudz tālāk, Visvalža untumiem un iegribām vajadzēja padoties ar priecīgu prātu, lai cik pazemojoši tas būtu. Sekodams Visvaldim kā uzticīgs ieročnesējs, viņš nemanot bija kļuvis par otru, mazu Visvaldi, — Visvaldi vestes kabatā — kā viņu saukāja vecāko semestru kubezelieši, kas Vanckaru neko neieredzēja.

Vanckars piesavinājās Visvalža kundzisko uzstāšanos, aprauto valodu,niecinošās piezīmes, nicinošo smīnu un īpatnējo veidu, kā viņš lietoja īpašos kubezeliešu izteicienus un žestus: kubezelieši savā starpā sapratās tik labi, ka lietoja pavisam mazu vārdu leksikonu un nedaudzus zīmīgus mājienus.

Visvaldis staigāja pēc angļu parauga ar lietussargu — drīz tāds, tikai lētāks, parādījās arī Vanckaram. Visvaldis pašuva ekstravagantu uzvalku ar divi pirksti platām, gaiši pelēkām un melnām rūtīm, pēc mēneša līdzīgā, tikai no lētākas drānas, pāstaigājās arī Vanckars. Kad Visvaldis sāka valkāt gaišas divrindu vestes, baltas getras un, rokas strīpaino bikšu kabatās sabāzis, milža soļiem, neskatīdamies ne pa labi, ne kreisi, šāvās cauri komercakadēmijas bezgalīgajiem koridoriem, viņam cieši aiz muguras, soli solī sekoja otrs tāds pats vestains un getrains džentlmenis, tikai par pusgalvu īsāks, un viņa getras nebija vis balta audekla, bet tie paši pelēkie filca, rūpīgi nobalsināti ar krītu.

“Kubezelē”, vienā no vecākām jauniešu organizācijām, bija sastapusies laba daļa no mūsu zelta jaunatnes. Mazturīgākiem biedriem, kas paši pelnīja savu iztiku, nebija viegli spēlēt līdzīgu kungu lomu. Bet — dižciltība uzliek pienākumus: kubezelietim un kungam vajadzēja būt sinonīmiem, viņi ķepurojās kā prazdami.

Sākumā tas viss Visvaldi ļoti uzjautrināja, viņš un Vanckars visur gāja kopā, bet vēlāk Visvaldim apnika, un patlaban viņa ieročnesējs bija mazais, resnais Krupjē. Protams, gluži atstumts Vanckars netika — viņu uzņēma Surģenieku namā, pakalpības un piemīlības labad ieredzētu, uzskatīja par savu cilvēku. Tomēr šinī laikā Vanckara jūtas pret krusttēvu un mācītāju Visvaldi bija nonākušas pavisam savādā stāvoklī. Visvaldī, šķita, bramanīgā vectēva un kundzīgā tēva gars bija izkristalizējies jau tīri aristokrātiskā, bet, dīvainā kārtā, bieži neatvairāmi apburošā

nevērībā pret visu un visiem. Dzīrotājs, paukotājs, dejojājs, skuķu apjūsmots, draugu apskausts, naidnieku cienīts, viņš likās īsts labdzimušā studenta ideāls, kādus mums rāda romāni un filmas par Heidelbergas un Jēnas veco buršu greznību. Tādu, nesalīdzināmu, viņu apbrīvoja, dievināja un milēja mazais, glītais fuk-sītis Vanckarītis no visas savas daudz pazemotās sirds.

Bet pamazām šai apbrīnošanai piejaucās savāda smeldze. Visvaldis bija pārāk nesasniedzams. Gan arī Vanckars nodziedāja pazīstamai dziesmai nedzirdētus pantus, pastāstīja jaunu anekdoti, labi pastāvēja kādā dāmu vakarā, patiešām, daži jau sāka noraudzīties uz viņu ar cieņu. Te atnāca Visvaldis, uzsita viņam uz pleca, paslavēja, nosauca par Vanckaru, un atkal viņš bija tikai Vanckars. Viņš sāka izgudrot visādas dēkas, viņam bija fantāzija, prasme stāstīt. Daudzi ticēja, sāka jau apbrīnot, bet, līdzko parādījās Visvaldis, viņš pinās melos kā zirnājos, sarka un aizelsās. Visvaldis viņu atmaskoja ar vienu vienīgu smaidu, ar vienu vienīgu vīpsnu. Un kādu dienu Vanckars noprata, ka nežēlīgi un kaislīgi ienīst savu skolotāju un ideālu.

Tagad viņš vairījās kā sērgas no visa, kas varētu atgādināt Visvaldi. Viņš nikni apstrīdēja Visvalža izteiktos uzskatus, pagaidām gan tikai viņam klāt neesot, un kāri uztvēra un izplatīja visu, ko vien dzirdēja sliktu vai kodīgu par savu draugu. Vanckars kļuva tramīgs, aizdomīgs, bet savos uzbrucienos un izteicienos jau diezgan nešpetns — viņš cīnījās par savu personību un patstāvību.

Samērā sens un pastāvīgs ciemiņš Surģenieku namā, Vanckars vēl arvien nebija izšķīries, kuru no šejienes dāmām izraudzīties, lai gan ticēja, ka viņa laime nebūs nekur tālāk jāmeklē.

Grizelda patika ļoti, tikai biedēja viņas skarbā un ironiskā daba, — apsmieklu Vanckars jau diezgan cieta no Visvalža. Kamēr viņš salāgojās, uzpeldēja Dušelis, Surģenieka bankas sīkdalībnieka dēls, un pēkšņi sāka lenkt Grizeldu ar izmisušu neatlaidību.

Atlika Dagne. Vanckars juta gandrīz pienākumu iemīlēties šī viesmīlīgā un labdarīgā nama miegainajā jaunkundzē kaut vai tādēļ, ka cits neviens to nedarija. Bet kā gan varēja neievērot Irisu Majori, kas taču bija bagātāka, elegantāka, skaistāka un... vecāka, tas ir, rafinētāka, dāmīgāka. Un kas gan labāk grezno smalku kungu kā īsti dāmīgā otrā puse?

Kādreiz likās, ka Irisas un Visvalža starpā kaut kas veidojas. Taisni atņemt draugam līgavu Vanckars gan negribēja, bet tik sliktu viņš tagad vairs sevi neturēja, ka nevarētu kļūt Prinča mantinieks. Tā Vanckars karājās starp pienākumu un patikšanu kā Muhameda zārks starp diviem magnētiem, neiesākdams nekā noteikta, kamēr Ķurzēns pārsteidza visus ar savas rīcības satriecošo lietišķību. Tagad izšķīrās arī Vanckars jeb — sauksim viņu beidzot daudz pieklājīgākā un skaistākā istā vārdā — Kurts Sprukulis.

Majore bija jāatkaro. Vienalga, kaut vai viņu galu galā pievāktu Princis pats, bet ienācējam no malas viņu nedrīkstēja pamest. Vienu lietu kubezelieši turēja augsti: par savējiem stāvēt līdz galam. Kurts Sprukulis bija izgājis "Kubezeles" sabiedriskās uzstāšanās un uzvešanās skolu. Attiecīgais punkts par dāmām skanēja: neatlaidīgi amizēt! Ne mirkli dāmas nedrīkstēja pamest vienas, bet smīdināt, stāstīt anekdotes, jocīgus un dīvainus atgadījumus no paša vai citu dzīves. Vissvarīgākais: runāt, runāt. Nekrita svarā — ko, bet lai tikai dāma redzētu, ka ap viņu nopūlas. Ja valodā prata ielikt saturu, kas izcēla runātāju un viņa sadraudzi, jo labāk. — Daudzināt un uzsvērt, ka kubezelieši ir izlase un labieši, nekad nebija par daudz. Bet tas jau ir katras biedrošanās pamats: kopējiem spēkiem pacelt atsevišķa locekļa vērtību.

Pēc vakariņām, draugu uzmodinošo skatu pavadīts, Sprukulis ķērās pie lietas. Nesen viņš bija sācis nodarboties ar sportu, ar vieglatlētiku, galvenā kārtā tāpēc, ka to nedarija Visvaldis, —

lai kaut šinī ziņā būtu par viņu pārāks. Stāsti par sporta dēkām kļuva Sprukuļa mīļākā sarunu viela. Pēc vakariņām viņš piesēdās Irisai, norīkojās ar muguru pret Ķurzēnu un paskaļā balsi, lai dzirdētu arī pārējie, sāka stāstīt:

— Vai zināt, kas viņsvētdien man par nelaimi gadījās? Ak tu trakums! Jūs neticēsiet. Tāda ķeza! Vai, cik žēl! Vot nelaimes diena ar sasodītu postu!

— Kas tad, kas tad? — viens otrs ieinteresēts sauca.

— Nu, lūk. Esmu sportists. Jūs jau visi zināt, mēs, kubezeļieši, piekopjam visu. Futbolu, paukojam, šaujām, basketu, hoķeju, peldam, dejojām, es vēl īpaši vieglatlētiku — savā ziņā esmu speciālists vidus distancēs. Tā nu viņsvētdien, saprotiet, viņsvētdien, pēdīgo svētdienu sezonā, piesaku tā, joka dēļ, rekordiņu 800 metros. Tas mums tāds pakaļpalicis. Nu, pievakarē aizejam uz El Es Bē laukumu. Laiks pavēss, bet kluss. Jūtos labi. Svaigs. Vingrs. Skaists... nē... tas ir — lokans. Nu, saka savienības priekšnieks, kas būs? Mēģināsim, atsaku. Labs ir. Sasaucam puikas, tiesnešus, pulksteņvīrus, starterus. Noliekam uz blakus skrejceļa ik pa divsimt metriem pa pirmklasīgam sprinterim, lai skrej un rauj mani līdz, — tāpat kā Ladumegu, to franču rekordistu. Starters — bliukš! Sākam! Spiežu. Pēc divsimt metriem pirmais vedējs izšauj baltu mēli un sabrūk. Putas pa muti. Velk nākamais. Es garām. Sāk trešais. Es tāpat. Klāt pēdīgais posms! Laukums trako. Velc, piespied, pumpē! Pumpē, Sprukuli, lidojošais student! Pievelc, skrejošā ēna! Rekords rokā! Rekords rokā! Sists par septiņām ar pussekundēm! Te uzreiz — žviukt! Asinsvads degunā pušu, es bez samaņas zemē.

— Vai! — iesaucās meitenes.

— Pieci metri no lentes! Pieci metri!! Pieci metri!!! Priekšnieks kā zvērs, plēš matus, raud, brēc, bļauj, lamājas, šķendējas, gānās. Sekretārs — krakš — ar galvu sienā. Valde piedzērās līdz nesamaņai... Žēl cilvēku, jāsaka. Ko darīsi — nelaime!

— Nākamsvētdien atkāрто, — mierināja kāds kubezelietis.

— Atkāрто! Sezona cauri!

— Nākamo sezonu.

— Nākamo? Gaidi nu. Turklāt, vai būs laiks trenēties, uz-
turēt formu? Jāstudē jau arī.

— No sporta vispār maz jēgas, — sacīja Ķurzēns, lai mazi-
nātu sacelto ievēribu. — Praktiskā dzīvē tam nav nekādas vērtī-
bas.

— Kā nav vērtības? — sacēlās Sprukulis. — Izkopt ķermeni?

— Ko jūs iesāksiet ar izkoptu ķermeni, ja esat vesels? Par
jūsu skaistumu neviens neko nedos. Sievietes — jā, kad viņas
kopjas un masējas, — es saprotu. Viņām tas bieži dzīvības jautā-
jums.

— Nu, tad paklausieties, ko nozīmē izkopts ķermenis, —
teica Sprukulis. — Eju vakarrīt pa Kalpaka bulvāri, brauc trams.
Izkāpj eleganta jauna kundze ar trim sudrablapsām un bērnu.
Skaists bērns. Meitene. Bērns aizskrien. Pa priekšu, pāri ielai.
Te ap stūri smagais auto. Federāl! Taisni virsū!

— Vai! — iesaucās Irīsa šausmās.

— Skatos, nu būs mizas. Žviukt, es klāt! Blīkš, lecu uz
rokām, parāju bērnu zem sevis un — plakš — uz mutēs pašā
auto priekšā... Šoferis, velna zēns, apķērās un pārlaida mums
gareniski pāri. Palikām starp riteņiem veseli kā ogas. Pieceļos,
nopurinos. Šejiet, kundze, bērns, saku. Glabājiet labāk. Ne katru
reizi gadīsies veikli ļaudis pie rokas. Kundze bāla kā mēness.
Raud. Stostās. Grib iepazīties...

— Ar tādu novārtītu? — iesaucās Ķurzēns.

— Bet, piedodiet, saku. Steidzos. Norunāts. Skūpstu roku.
Skaista kundze. Karalisks augums. Mirna Loi.

— Un tiešām viņa jūs neaizturēja? Nepajautāja adresi? —
interesējās Irīsa.

— Prasīja, prasīja, bet man nebija laika runāties. Steidzos. Kafejnīcā "Timbuktu" gaidīja puikas. Norunāta zolīte.

— Lūk, kārtīgs zēns. Sportists, džentlmenis! Ķurzēna kungs, ko jūs darītu Sprukuļa kunga vietā? Taupītu savas drēbes? — jautāja Grizli provocēdama.

— Es taupītu savu asprātību, — Ķurzēns atteica bez smaida.

— To jūs darāt arī tagad, — teica Sprukulis. — Taupība ir laba lieta. Es jums ieteiktu pēc taupīgu valstu parauga rīkot atkritumu vākšanas nedēļas, asprātības atkritumu... pārstrādājot tos, jūs iegūtu...

— Mantas, ko jūs labprāt atpirktu.

— Lai ar tām pacienātu jūs.

— Paldies. Man jau pietika no jūsu briesmu stāstiem.

— Protams. Arī pārstrādātas asprātības dažiņiem par smagām. Bet es pagādāšu jums kaut ko vieglāku ar apakšvirsrakstu: pārstrādāts un piemērots jaunatnei un bērniem.

— Bet es pagādāšu jums grāmatiņu "Kā izgāja Jānītim, kas vienmēr lielījās".

Ķurzēns nebija jokotājs. Viņš cīnījās vienmēr ar ilksi, vien-alga — pret rungu vai rapieri. Sprukulis pietvīka. Kubezelieši pietrūkās. Viņu starpā atskanēja paklusas balsis:

— Mežonis! Mežonis! Ko ar tādu iesāksi? Pat izaicināt nevar!

To dzirdēdami, apvainojās arī abi pārējie mežoņi.

— Ko tie lentiņi iedomājas, — paskaļi bilda Dušelis Epaltam, īpaši uzsvērdams vārdu "lentenis", lai to labi sadzirdētu otrā pusē. — Aplikuši banti pār krūti, iedomājas par aristokrātiem.

— Naiva romantika, — smīnēdams piebilda Epalts.

Bet mazais vārdiņš "naivs" bija visbriesmīgākais nonievājums, kādu kubezelieši pazina, viņu sejas pēkšņi kļuva nopietnas — nu aizskarts bija pašas "Kubezeles" gods. Jau iepietās

mates, lai teiktu vārdus, kas katru izlīgumu padarītu neiespējamu, kad apdullinoši ietarkšķējās fokstrots: kāda meitene, gribēdama glābt stāvokli, bija iedarbinājusi patafonu.

Grizelda, vērodama sadursmi, necēla ne pirkstu, lai to pārtrauktu, jo troksnī un jukās jutās kā mājās. Pret nelielu traci nebija ko iebilst. Beigās varētu apsmiet abas puses. Viņa mierīgi piegāja pie patafona un to apturēja. Ķurzēns ar Sprukuli, mežoni un lenteņi vēl joprojām stāvēja aci pret aci, un Dievs vien zina, ar ko ķīviņš būtu beidzies, ja priekšnama durvīs neparādītos pats bankas direktors Dāvids Jonatāns Surģenieks.

Mēdz sacīt, ka laulāti draugi pēc ilgstošas kopdzīves sākot atgādināt viens otru, ja ne uzskatos un iedabās, tad droši izskatā un augumos. Surģenieks bija tikpat pieminekļīgi liels un smags kā viņa kundze. Viesi pajuka kā spradži, pašķirdami baņķierim platu eju. Apsveicinājies ar svarīgu rokas pavēzienu, viņš grūtiem, gausiem svina soļiem pārgāja istabai un iezvēlās divānā, gandrīz piepildīdams to ar savas miesas neaptveramo masu. Ja resnus ļaudis mēdz salīdzināt ar mucu, tad baņķieris atgādināja tos milzu baseinus uz riteņiem, kurus renesanses hercogi vadāja savos triumfa braucienos, tvertnes, kurās mazgājās tritoni un vāravas, peldēja košas salas, ligojās izpriecu laivas un karoja galeras.

Baņķiera platā, bezformīgā, dzeltenā seja, tikpat dzeltena kā kundzei, un viss ķermenis izstaroja piekusušu labsirdīgu omulību. Viņš gurdi pagāza galvu uz sāniem, biezie, gaļīgie plakstiņi kā neviļus uzvāzās acīm un, saslēgdamies ar tikpat gaļīgiem maisiem zem acīm, izveidoja divus resnus miesas bumbuļus kā kastaņus. Laisks un milzīgs viņš zvilnēja divānā, miermilīgs kā paēdis behemots, kam gan ir kolosāls ķermenis, locekļi kā siekstas, piere kā lakta, rīkle kā rijas krāsns, milzu zobi kā rāceņi, bet kas tomēr pārtiek tikai no aļģēm un stādiem un — ja vien

kāds nekauna netraucē viņu pēcpusdienas snaudu — ir vismīlīgākais un laipnākais milzenis pasaulē.

Visi klusēja. Jau likās, ka banķieris aizsnaudies, jo īsās elpas vilcieni arvien retāk un seklāk sakustināja mucīgās krūtis. Te resnie, staparainie pirksti sakustējās, pieskardamies dīvānam, kā klavieres spēlējot, un slinks, labsirdīgs smaids izplūda tuklajā sejā. Dagne klusu piesēdās un satvēra tēva smago, mīksto roku — plaukstas pusē pirkstā pavīdēja dziļi, dziļi iespiesies laulības gredzens.

— Vai esi ļoti noguris, tēt?

— Es? Ko tu teici? Noguris? Nē, nē, priecājieties vien tālāk, bērni. Kur Visvaldis?

— Nav mājās.

— Cikos pārnāca vakarvakarā?

— Ap... ap...

— Kā parasti no rīta?

— Bet šovakar viņš solījās nākt agrāk.

— Hm. Solījās...

Pēc brīža Surģenieks, tāpat ar mājienu atsveicinājies, iegāja savā kabinetā. Viesu pulciņš atkal sakļāvās ap Majori. Bet šoreiz to izjauca pati Grizelda, aizvezdama Sprukuli uz citu zāles stūri. Nevarēja tomēr ļaut, ka pašas mājās viešņa gūst vairāk ievēribas nekā saimniece. Sprukuļa niknie blenzieni šad tad noplaiksnījās pār Ķurzēna nopietno seju aiz Irisas krēsla, bet Niķeļa Mārtiņš nelikās ne zinis.

Īsi pirms pusnakts visi sagāja ēdamistabā pie lielā galda spēlēt kārtis. Epaltam gadījās atgriezties krēslainajā zālē pēc kādas dāmas rokassomiņas. Aiz kabineta durvīm steidzīgi klabēja rakstāmmašīna.

“Tik vēl naktī jāstrādā! Nabaga meitene,” nodomāja Epalts. “Varbūt vecais banķieris vairs nebūs iekšā, derētu palūkoties...”

Kamēr viņš prātoja, no priekšnama klusi iznāca Visvaldis

un Krupjē. Pēdējais, bargi piedzēries, nevarīgi atslējās pret stenderi, bet Visvaldis turējās vēl it droši. Viņa kustībās bija drudzainība, sejā nemiers; žokļi brīžam sakodās, savilkdami vaigos muskuļu kukulišus. Nepamanījis Epaltu, viņš brīdi klausījās, kā klab rakstāmmašīna, tad aši piegāja pie kabineta durvīm, strauji satvēra rokturi, bet tanī pašā mirklī, kā čūsku sagrābis, atrāva roku: ēdamistabas durvīs stāvēja Irīsa Majore.

Vai pārmetums, nicināšana, sāpes būtu pavīdējušas viņas ģimīti? Nē, tas bija mierīgs, mazliet gurdens kā vienmēr, varbūt drusku bālāks kā parasti, bet tas droši vien krēslā tikai tā izlikās.

Brīdi mēmi noraudzījusies Visvaldī, viņa atkal iegāja ēdamistabā un vilcinādamās nostājās blakus Ķurzēnam.

Visvaldis sagrāba iesnaudušos Krupjē aiz pleca un izrāva atpakaļ priekšnamā lēnganu kā maku. Pudeles žēli nošķelvinājās viņa kabatās. Noklaudzēja ārdurvis.

Kabinetā tikko dzirdami klabēja rakstāmmašīna.

Kas pelēks lēkā?

Putns, ne pārāk mazs, uz priekšu pūlas.

Pēteris Ērmanis

ākamās dienās Ķurzēns ar pedanta noteiktību turpināja savu taktiku, un tiešām — viņam piemita kaut kas tāds, kas neļāva to noraidīt kā dažu labu neizveicīgu pielūdzēju bez vārda, stāvokļa, pat bez elegances — bagāto līgavu mednieka pirmā un pēdējā ieroča. Katru reizi Majore labu brīdi nevarēja attapties no pārsteiguma, redzot, ar kādu mieru, bez vilcināšanās, bet arī bez liekas sajūsmas, kā darīdams pienākumu, Ķurzēns, pašapzinīgs un nopietns, nostājās aiz viņas krēsla vai piesēdās blakām un tikpat mierīgi, bet redzami koncentrējies sāka tērzēt, bagātīgi izpušķodams valodu komplimentiem. Tie savā bezgalīgā vienkāršībā liktos gaužām naivi un muļķīgi, ja vien tos nerunātu cilvēks ar svina smagu, gandrīz grūtsirdīgu skatienu, svina pelēku askēta ģīmi, ja viņa plānā mute, kā garš naža grieziens sejas ādā, nelocītos nopietni, pat rūgti.

Viņš runāja diezgan daudz par tautsaimniecības lietām, viņam bija zināšanas un savas idejas — tik reālas un praktiskas, ka pat Majore tās saprata. Katrs Ķurzēna vārds, katra kustība izstaroja apzinīgu, pat pārāk apzinīgu mērķtiecību. Majore to izjuta kā apvainojumu; neviens nebija pēc viņas tiesies tik tieši un atklāti, bet taisni tas viņu, daudz aplidoto, dīvainā kārtā saistīja. Ja Ķurzēna acīs kaut mirkli iemirdzētos cerība, šaubas,

iekāre, ja viņa lūpas salocītu prieka, veiksmes apziņas smaids, tas tūdaļ taptu smieklīgs un nicināms, bet viņš stindzināja Majori kā bazilisks, kā pitons paradīzes putnu. Tā notika neticamais: izlutinātā Majore pacieta, uzklausa, atbildēja un pat uzsmaidīja.

Patiesībā viss Ķurzēna mūžs bija cīniņš par neiespējamo. Dušelis un Epalts pirmo reizi viņu sastapa ģimnāzijas pirmā klasē.

Angļu valodas stundā skolotājs atprasīja uzdoto dzeju. Klase tumšā rudens rītā garlaikojās. Miegaini urbināja solus, snauduļoja, milzīgās žāvās brakšķināja žokļus. Reizi pa reizei atskanēja kāda skolnieka vārds, noklaudzēja soļi līdz katedrai, monotoni noņurdējās apnikusi dziesma. Te skolotājs sauca: "Mārtiņš Ķurzēns!" — jauns vārds, jo Ķurzēns skolas sākumu pāris nedēļu bija nokavējis. Šoreiz soļi neatskanēja, bet pēc mirkļa pārsteigtā klase izsaukto, kā no zemes izaugušu, ieraudzīja savā priekšā: Ķurzēns valkāja pastalas un tālab slīdēja klusu kā ēna. Rīgas skolā tāds kājavs nebija redzēts, visi mutes vien iepleta. Stipri izaudzis no apdilušā un tūkstoš sīkās krociņās saburzītā vadmalas uzvalka — gaišpelēka, kā no aitas muguras — jaunais skolēns nopietns un cienīgs stāvēja klases priekšā. Aņņemšanās un miers dvesa no viņa jau toreiz. Kalsnā, bālā seja liecināja par nepietiekamu ēdienu, matu spuras uz kakla un ap ausīm — par trūkumu, kas neļāva atlicināt dažus santīmus matu apgriešanai. Par spīti nabadzībai, ko pauda katrs pogcaurums, katra vile, Ķurzēns turējās droši, gandrīz vai lepni, atgādinādams čigānēnus, kas savās skrandās un netīrumos prot uzvesties kā mazi marķīzi.

Nokrekšķinājies viņš savādā, aizsmakušā, sausi skarbā, vienaldzīgā balsī kā automāts sāka lasīt dzeju. Klase sastinga un aizrijās apslāpētu smieklu guldzienos: Ķurzēns runāja neticami nepareizā un nejēdzīgā akcentā. Kas gan zināja, ka angļu valodu, posdamies uz ģimnāziju, viņš mācījās bez skolotāja viens pats

no grāmatas? Kad arī skolotājs nevarēja savaldīt vīpsnas, klasē atrāvās kā slūžas un smiekli gāzās dārdēdami kā ūdenskritums. Ķurzēns pietvīka, bet nekustīgā seja citādi nepārmainījās. Ne reizes nepārteikdamies, viņš mierīgi turpināja lasīt, brīžiem paklusēdams, ja smiekli kļuva pārāk skaļi, taču viņa nesteidzīgās balss dīvainais skarbums arī tāpat urbās cauri visai kņadai. Tomēr, kad zēns apsēdās, viņu kratīja sīki drebuļi, un sviedri bira kā pupas.

Stipra griba izrādījās Ķurzēna rakstura pamatīpašība. Viņam vajadzēja labu atzīmju, lai panāktu skolas naudas atlaidu. Viņš bija laucinieks; tajos laikos vārds "laucinieks" nozīmēja tikpat kā bagātnieks un tiem skolas naudas atlaida nelabprāt. Bet, ko vajadzēja, tas jāpanāk, un biedru jautribu nedrīkstēja vairāk ievērot kā lietus gāzi, kas Ķurzēnu pārsteidza ceļā uz skolu.

Uz Epaltu tas viss atstāja stipru iespaidu, viņš nesmējās, un laikam tāpēc Ķurzēns ar to iedraudzējās, vēlāk viņi sasēdās kopā. Blakām gadijās arī Dušelis. Viņi trijātā noturējās kopā visu skolas laiku.

Kalpa zēns no Malienes, Ķurzēns tanī pašā gadā kļuva apaļš bārenis. Viņam bija viens vienīgs radnieks, tēvabrālis, arī kalps, jau vecs vīrs, no kura atbalsta neatlēca tikpat kā nekāda. Pieradis pelnīties jau no agras bērnības, Ķurzēns vasarās gāja ganos vai strādāja par puspuisi, ziemās mitinājās kādā pašobelē un gāja skolā. Mēnešiem neredzēdams silta ēdiena, pārtika no maizes, sapiepējuša, cementam līdzīga siera un tējas. Apaviem naudas nepietika. Skolas grāmatu nebija; tās viņš aizņēmās no biedriem vai bibliotēkām. Klasē iedzīvojās diezgan ātri. It kā likdamies vecāks par saviem gadiem, nedauzījās, nerotaļājās; vispār bez noteikta derīga nolūka neizdarīja nevienas kustības, kā spēkus taupīdams. Zobgalības viņu tomēr aizskāra, atbilde vienmēr bija asa. Ja vajadzēja, izkāvās, nebaidīdamies no redzami stiprāka pretinieka; viņš zināja, ka puiku kautiņā par kropli nepalikis, bet

pāris belzienu dzīves rūdīto nebaidīja. Turklāt viņš bija sīksts kā nemīta āda un bagātīgi lietoja visrupjākos un neatļautākos paņēmienus — spēra, koda, plēsa, kutināja, zināja visas sāpīgās vietas, kur kniebt, spiest un sist, kā izgriezt locekļus un sastiept dzīslas, un kur uz kauliem vismazāk miesas un belzieni vissāpīgāki. Ja viņu aptvēra no priekšas, viņš veikli aizķēra ar liku un netīru pirkstu pretiniekam aiz lūpas un rāva tam galvu atpakaļ. Ja viņu sagrāba aiz rīkles, viņš ķēra žņaudzēja roku mazos pirkstīņus un lauza tos tik spēji, ka žņaudzējs brēkdams atlaidās. Ja viņa galvu iespieda padusē, viņš sāpīgi grūda īkšķi aptvērējam bedrītē zem auss vai nejauki knieba jutīgā dzīslā zem ceļa. Tā beidzot neviens ar viņu labprāt nekāvās.

Būdams nopietns, skumjš vai nospiests nelikās nekad. Grūtos apstākļus panesa vieglu sirdi, teikdams, ka nedrošā un dēkainā dzīve, kad nezini, ko rītā ēdīsi, kur vakarā gulēsi, esot vislabākais treniņš dzīvei. Pārliecība, ka dzīvē tiks uz augšu, viņam sprūda no visām šuvēm. Galu galā zēni viņu sāka apbrīnot, pat apskaust.

Ar saviem tuvākiem draugiem Ķurzēns bija vaļsirdīgs, labprāt aicināja pie sevis ciemā kādā dīvainā paspārnē — bēniņos slīpiem griestiem un logiem virs galvas —, kur ziemās nežēlīgi sala, bet saulainā laikā sautēja kā ceplī. Bet pēc nedēļas, visiem par brīnumu, Ķurzēns jau dzīvoja drēgnā pagrabā, kura aizķepējušie logi tikai par ceturtdaļu pacēlās virs zemes. Reizēm viņu sastapa kaut kur Klīversalā, vieglā dēļu būdā, kā malkas noliktavas sarga apakširnieku, reizēm viņam bija gultas vieta Vecrīgā, Torņa ielas smirdīgos un aizdomīgos akmens graustos, istabelēs bez logiem, ar izpuvušu grīdu un simtgadīgu salpetri uz sienām.

Viņš neslēpa arī savus neparastos peļņas avotus, jo vasaras algas, saprotams, nepietika ne līdz Ziemassvētkiem.

Toreiz Rīgā, it kā lai sagādātu līdzekļus labdarīgiem un kulturāliem nolūkiem, atklāti darbojās vesela rinda spēļu namu — lotoklubu. Mazgadīgiem, pēc to laiku mēroga līdz sešpadsmit

gadiem, ieeja gan skaitījās aizliegta, bet kas nu tādus sīkumus ievēroja? Skolniekiem formas vēl nebija, varēja spēlēt, kam gribējās. Ķurzēns kārtīgi katru vakaru ap desmitiem ieslīdēja zili piesmēķētā spēļu zālē. Kā profesionālam spēlētājam klājas, mierīgs un nopietns kā ģenerālštāba virsnieks pie kartes, viņš medīteja pie savām numuru lapām un, līdzko kaut drusku laimēja, cēlās un gāja mājās. Viņam bija raksturs.

Katru spēļu elli ielenc vesels bars savādu ļaužu, kas pratuši velnišķo laimes spēli pārvērst par dienišķu, kaut arī trūcīgu iztiku. Visi šie ļaudis ir likteņa un dzīves satriekti, bet katrs mežģīts savādākā veidā, nekur nav lielākas tipu dažādības kā lieso, kārno, glūnošo dzīves pabiru barā, kas ielenc publisko spēļu namu kāršu galdus. Pie ruletes viņus neredz, neveiksmes tiem iznīcinājušas cerību uz vieglu un ātru uzvaru, gadi un piedzīvojumi iemācījuši spēlēt ar vismazāko risku: atmetuši komplicētas sistēmas, ar kurām pazaudējuši savus dukātus, viņi iemācījušies laimēt grašus. Šo ļaužu vienīgā māksla ir pēc pirmā kaut niecīgā laimesta pamest spēli. Tikai visbriesmīgākās neveiksmes un gari posta gadi spēj iemācīt šo visgrūtāko no mākslām — atteikties no cerības, viscilvēcīgākās no cilvēka īpašībām. Dievs zina, kur šo mākslu bija ieguvis Ķurzēns; viņa paša dzīve vien, lai cik grūta, tomēr bija par īsu.

Lotoklubus drīz slēdza, bet Ķurzēns atrada vēl ienesīgāku nodarbošanos: Latvijas valsts pirmā gadu desmitā Rīgas ielās gandrīz ik svētdienas vāca ziedojumus ar bundžām. Gan trūkumcietējiem, slimību apkarošanai, kulturāliem mērķiem, visādām organizācijām, visdažādākiem nolūkiem. Ja ugunsdzēsējiem saplīsa šļūtene — vāca ziedojumus, ja kāda dāmu komiteja nolēma rīkot rokdarbu kursus — vāca ziedojumus. Tos laikus ļaudis vēl nebēga no bundžu nēsātājiem kā no spitālīgiem, toreiz visi bijām trūcīgāki.

Parasti laikrakstos izsludināja, lai piesakās vācēji. To darīt

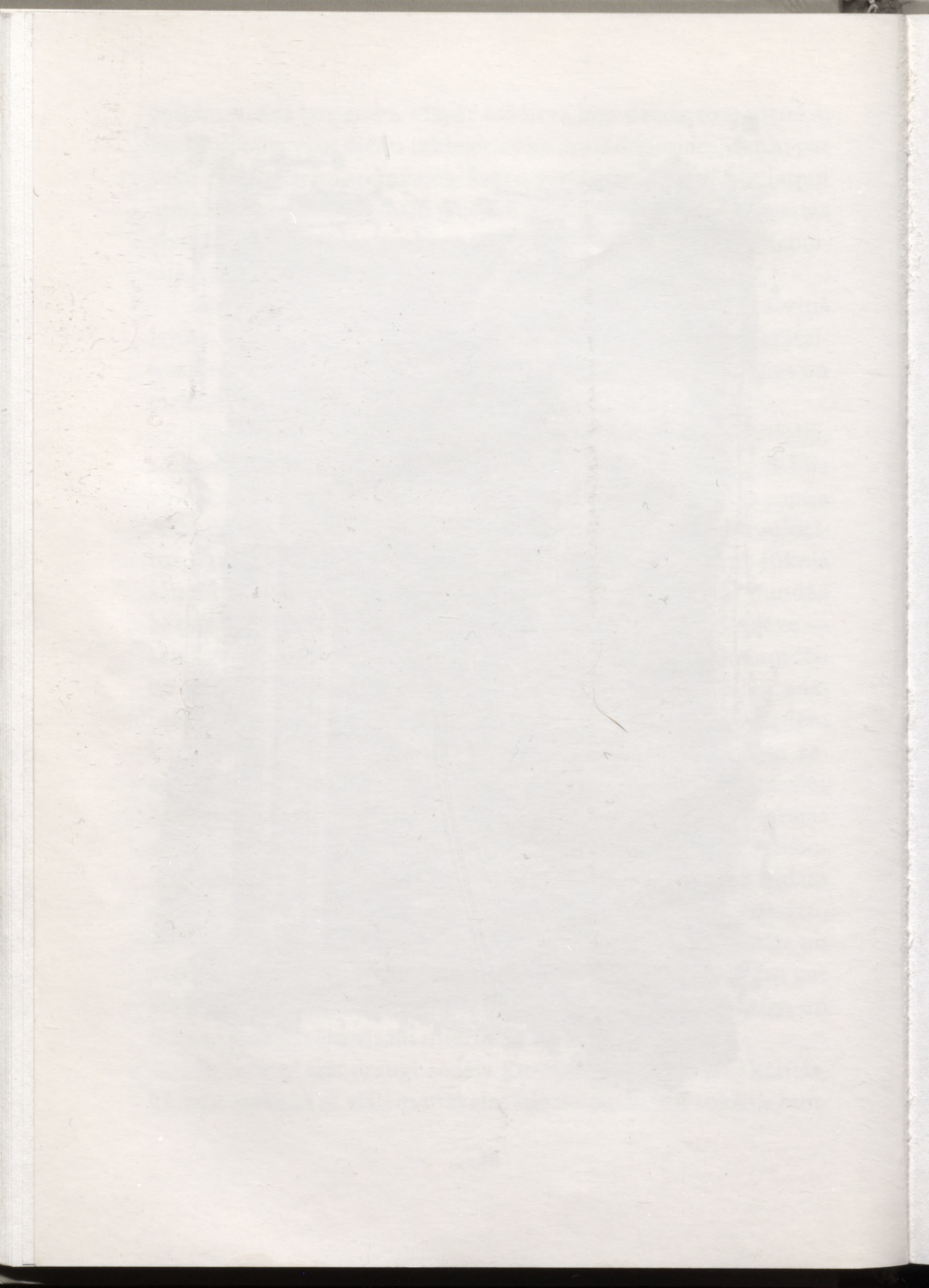
daudzi turēja par godu; vispār šai lietā bija daudz romantiska. Pārīši dabūja visu dienu izklejoties pa apstādījumiem, zeņķi par velti izbraukāties tramvajos, katru varēja uzrunāt, katrs laipni atbildēja, un dažam labam gājējam visas krūtis bija nospraustas ziedojušu zīmītēm, bet kam tādas vēl nebija, apvainots pieprasīja pats. Tas bija gandrīz kā ziemēļu karnevāls.

Vienīgi Ķurzēns strādāja viens un savrup. Agrā rītā viņš izgāja, tumsā atgriezās birojā. Vairodziņš, kurā sasprauda krāsainos papīriņšus, vienmēr bija gluži tukšs, pats vācējs noskrējies un piekusis, bet bundžā tikai daži santīmi.

Bundžas tika aizsietas auklām, pie kurām karājās milzīgi, sarkani zīmogi, naudas šķirbu aizspieda sprauga atspere; tā bija vesela zinība — dabūt naudu ārā. Turklāt toreiz vēl lietoja papīra sīknaudu — rubļus un kapeikas. Tos iebāza spraugā, cieši salocītušus, bundžā nauda atkal izpletās. Ķurzēns gan vispirms lūkoja saņemt ziedoto naudu no rokas rokā un, tikai tēlojot bundžā bāzienu, paturēt saujā. Taču ziedotājiem piemīt veca indeve — savu artavu pašrocīgi iespiest spraugā. Ķurzēns sildīja bundžu un auklas, kas drusku padevās, atspieda spraugas mēli ar adāmām adatām un ar īpašiem āķiem no stingrām tērauda stieplēm kacēja naudu ārā. Vairākkārt viņam klizmējās — zīmogi sapsprāga, spraugas mēle, pārāk stīvēta, saliecās vai nolūza. Bet Ķurzēns zināja zāles. Viņš atraisīja lenti, kurā bundža karājās plecos un, pieturēdams to ar elkoni, devās uz kādu ielu krustojumu, kur stāvēja kārtībnieks un gāja tramvajs. Skriedams kādam vagonam gar pašu degungalu, viņš klupdams pameta bundžu, ko vagonš saberza smalkās druskās. Tad Ķurzēns, nelaimīgs un pārbijies, lūdza kārtībnieku sastādīt protokolu un, reizēm pat kārtībnieka pavadībā, devās uz vākšanas biroju, kur centīgo un noskumušo vācēju visādi mierināja un želoja.

Reiz, kad trīs draugi sēdēja Ķurzēna paspārnē un skatījās, kā viņš saskaņā ar visiem mākslas likumiem veikli tukšoja bun-

džu, Epalts iejautājās, vai viņš nejūt sirdsapziņas pārmetumus, izslaupīdams mīlestības dāvanas.

— Pārmetumus? — Mārtiņš atbildēja pārsteigts. Tas viņam nebija ienācis ne prātā. — Šodien vācām līdzekļus trūcīgiem bērniem. Es vienkārši atviegloju iestādēm darbu — ziedojumi tiešā ceļā nonāk pareizās rokās.

Epaltam neatlika ko piebilst.

Tomēr pēdīgi gadījās nelaime — tramvajs nobrauca bundžai tikai dibenu. Vāks ar nolauzto spraugas atsperi palika vesels. Darbīgais vācējs, kas tik pašaizliedzīgi uzpurējās katras organizācijas labā, varēja pateikties Dievam un komitejas dāmu labsirdībai, ka tika cauri vienīgi ar bārienu un draudiem. Bet vācēja karjera nu bija galā.

Gadījās, ka to gadu bieži streikoja ostas strādnieki — izkrāvēji. Rēderejas nezināja, kur ļaudis ņemt, un Ķurzēns nebija vienīgais skolēns, kas staipījās ap maisiem un kastēm. Ķurzēnam radās paziņas, kas izoda izdevīgākās kravas. Viņi prata tik izveicīgi kļūpt un nogāzt zemē kastes ar kaltētiem dienvīdu augļiem, ka tās pārsprāga par spīti visiem dzelzs stīpu apkalumiem un stieplu saistiem. Dažu nedēļu Ķurzēns pārtika tikai no vīgēm, aprikozēm vai rozīnēm, pacienāja arī draugus, kas nevarēja nobrīnīties par dārgo ēdamo. Ķurzēnam, kā daždien rūdītam izkrāvējam, arvien bija pie rokas asa metāla caurulīte ar gumijas šļūteni, kas ievijās aiz mēteļa oderes. Ja caurulīti iecirta, teiksim, cukurmaisā, pieblīvētā maisa spiedienu ātri piepildīja aizoderi ar cukuru. Katram amatam ir savi noslēpumi — kas tos visus lai uzskaita...

Tomēr, nodarbojoties ar izkraušanu, vajadzēja kavēt skolu, un smagais darbs vēl nenobriedušam zēnam nebija īsti pa plecam. Ķurzēns izžuva kā bute, acu dobumi kļuva lieli un tumši kā bļodiņas, deguns smails un ass kā sirpis. Pēdīgi viņš izvēlējās citu amatu — sāka spēlēt kārtis. Acīti, sešdesmit seši, pokeru

un citas kombināciju spēles, kas tikko sāka ieviesties, un, protams, zolīti. Visur, kur tikai manīja trumpojam uz grašiem, Ķurzēns taisījās klāt. Sākumā viņam neveicās, krājās sīki parādi, ko nespēja atdot. Bet neatlaidība atkal uzvarēja. Pēc dažiem mēnešiem māksla bija rokā. Spēlējot viņš nekliedza, neārdījās, ne-jokoja, arī nezūdījās par neveiksmi vai, kā kāršu spēlmaņi mēdz sacīt, neraudāja, sēdēja kluss un rimts kā ķīnietis, bet, kad spēli beidzot sāka rēķināt, Ķurzēns vienmēr izrādījās laimētājs. Ar laiku trumpmaņu kompānijās viņu sāka neieredzēt, jo, mazliet vinnējis, uzdodams visdažādākos ieganstus, tūdaļ aizgāja, lai gan visiem gribējās atspēlēties. Runāja, ka viņš nespēlējot "tīri", bet pieķerts nekad netika.

Kāršu spēlmaņa naktsdarbs nav vieglais. Tas prasa daudz vairāk kā tikai miegu. Katrs būs novērojis cilvēkus, jautrus un laipnus, sēstamies pie kāršu galda, pēc pusstundas jau viņu sejas ir ķiršu sarkanas vai kaļķu bālas, pieres grumbās, acis izbijušās, balsis aizsmakušas. Nevis badojoties, bet pie kāršu galda Ķurzēns ieguva vaibstu askētisko asumu un sejas ādas nebalinātā audekla pelēcību, ko daudzi aplami noturēja par nemazgāšanās sekām. Viņš kļuva "Niķeļa Mārtiņš", bet labās skolas liecības sāka šķobīties.

Pēdējā skolas gadā viņam nomira vienīgais radnieks, atstādamas pāris simtu latu mantojuma. Tikai tagad Ķurzēns varēja atļauties pirmos zābakus, spoži dzeltenus kā pilēna pleznas. Vēl vairāk, viņš atvēra bankā tekošu rēķinu un pēdējā pusgadā tīši nelūdza skolas naudas atsvabināšanu, bet lepni samaksāja ar čeku. Skolas kancelejā čeku neņēma pretim, sūtīja viņu pašu pēc naudas, bet Ķurzēns sūdzējās direktoram, tiepās un kaulējās, kamēr panāca savu, kļūdamas biedru acīs varonis.

Skolu beidzis, sāka studēt tautsaimniecību un meklēt vietu. Bez sakariem, bez labvēļiem, bez līdzekļu rezervēm tas veicās bezgala grūti. Kā bēdīgi slavenās demokrātijas laiku bezdarb-

nieku saimes loceklis pēdīgi iekļuva kādā ministrijā, saņēma mēnesī trīsdesmit septiņus ar pusi lata un brīvzupu no sociālās apgādes. Studēdams pie laika sāka gudrot, kādā studentu organizācijā iestāties, kas varētu sagādāt drošāku atbalstu turpmākai karjerai. Lielās un vecās viņam nebija izredžu tikt, sīkām un jaunām nebija filistru, kas gādātu vietas.

Bet bija arī citi ceļi uz augšu. Ērtākais un ātrākais — bagāta sieva. Taču katrs uzņēmums prasa kaut drusku rīcības kapitāla sākumam. Ķurzēnam tā nebija. Viņš ilgi un veltīgi izmēģinājās iespraukties turīgās aprindās. Pēdīgi ar Epalta palīdzību tas izdevās. Lielais brīdis, lielā dzīves spēle bija klāt. Nu viņam, kas tik ilgi nabagodamies apmierinājies ar visniecīgāko, bija laiks tvert vislielāko laimestu. Ne mirkli nešaubīdamies, viņš izvēlējās v i s v ē r t ī g ā k o meiteni. Citām vērību nepiegrieza. Ja viņš galu galā pat ciestu neveiksmi, būtu daudz kas panākts. Cilvēks, kas flirtējis ar miljonāri Irisu Majori, tomēr būtu kaut kas. Arī baņķieris Surģenieks, parunājies ar Ķurzēnu, sacīja, ka viņam praktiska un apķērīga galva, bet Surģenieks bija "Kubezeles" filistrs, viņa vārds svēra vairāk nekā Vanckara kūdīšana. Ķurzēns atradās uz vislabākā ceļa, kad notika nelaime.

Grizli jau no sākta gala neieredzēja Ķurzēnu tāpēc, ka Epalts to bija ievēdis Surģenieku sabiedrībā pret viņas gribu un arī tāpēc, ka viņš, nepiegriedzams vērības namamātei, tūlīt pievērsās Majori. Lai iegūtu svaru un ievērību dāmu starpā, nebūt nav jāpatiek visām, bet tikai vienai. To Ķurzēns nojauta un rīkojās pareizi, sekodams tikai vienai, bet, ja vēlas ciemoties kādā namā, nedrīkst namamāti neievērot nemaz. To Niķeļa Mārtiņš savā steigā un centībā bija piemirsis. Sabiedrisko taktu un izveicību lotoklubos un kuģus izkraujot jau nu reiz nevar iemācīties.

Pēdējā laikā Grizli to neaizskāra, likās, ka būtu jau samierinājusies. Nevienam neienāca prātā, ka viņa gaida izšķirošu izdevību. Tā pienāca.

Kādu dienu, viesiem plūstot no vienas telpas otrā, Ķurzēnam gadījās nošķirties savrup. Uzvešanās sabiedrībā vēl arvien prasīja viņam lielu piespiešanos un uzmanību; bija patīkami atpūsties. Domādams sevi istabā vienu, viņš savā nodabā pagorījās, paknosījās un, aizmirsies rožainās domās par nākotni, sāka urbināties degunā, lietodams līko rādītāja pirkstu kā bagaru.

Tāds nu viņš stāvēja Purviša sniega ainas priekšā, pašapziņīgi saslējis galvu, vienu roku iespraudis sānos, otru ar augsti izslietu elkoni pie deguna.

Grizli to pamanīja, žigli pasauca draudzenes, klusi pieveda visu baru pie plašajām divviru durvīm un priekā guldzošā, gan drīz drebošā balsī uzsauca:

— Grāf Degun de Knibēn, piedodiet, ka traucējam jūsu patīkamo nodarbošanos.

— Grāfs Deguns de Knibēns! — meitenes spiedza, bet kubelieši taisni rēca no prieka. Beidzot ilgi meklētā palama bija rokā.

Ķurzēns atrāva roku no deguna, it kā tas būtu no kvēlošas dzelzs. Seja pierietēja tik tumši sarkana, ka acis izbolījās kā nēģerim un šaudījās dziļajos dobumos kā baltās peles slazdā. Acumirkli viņa skats uzmeklēja smejošā barā Majori. Viņas ievītušās lūpās ielocījās briesmīgs smīniņš. Ķurzēna burvība bija izgaisusi. Kaut viņš sēdētu vai uz Pēterbaznīcas gaiļa, Iriša tagad skatītos no augšas ar visu neizsakāmo nežēlību un nicināšanu, ko piešķir bagātība un sabiedriskais stāvoklis. Ķurzēns atkal bija tikai puteklis pie viņas kurpēm, nožēlojams, neuzvedīgs plikadīda, viltīgi ieviesies pieklājīgos ļaudīs. Viņai bija kauns par sevi. Vai! ja viņš vēl iedrošinātos tuvoties. Ķurzēns pamazām sāka to noskārst.

Grāfs Deguns de Knibēns — liksmi skanēja visās mutēs; skanīgais titulis meta kūleņus pār maigajām krāsotām un nekrāsotām lūpiņām, spraucās caur mirdzošu zobīņu apburošām skriptām, trīcēja uz šaudīgām mēlītēm. Ķurzēns vēl arvien stinga kluss

un mēms. Viņš savādi, kā sabiedēts gliemezis ierāvās sevī un saduga. Vispirms nozuda kakls, tad rokas ievilkās dziļi piedurknēs, lūpas sakniebās tik cieši, ka pavisam nozuda no sejas. Matu šķipsna bez redzama iemesla nokrita pār augsto pieri. Liela sviedru lāse lēni pārvēlās visai sejai, atstādama spīdošu svītru.

— Grāfs svīst, grāfs svīst! — kļiedza Vanckars, prieka pārvarēts.

Ķurzēna skatiens atdūrās Dušelī, daudz smietā un ģeķotā. Dušeļa sejā vīdēja ļauns prieks. Viņš vīpsnāja, kā sacīdams: nu tu būsi man biedros. Grizeldai būs jauns nerrs.

Nē, to Ķurzēns nevarēja, arī Majores dēļ ne. Viņš pēkšņi saslējās. Vairs nebija nozīmes kavēt laiku šinī namā. Seja atguva seno pelēko krāsu, bet ne veidu. Tā bija apbrīnojama pārmaiņa šo triju minūšu laikā: viss lotoklubos un pie kāršu galdiem pavadīto nakšu gurdums kļuva redzams viņa sejā, kas bija pēkšņi veca kļuvusi. Mongoliskie vaigu kauli meta melnu ēnu trīsstūrus pār liesajiem, bedrainajiem vaigiem. Acis kurējās dziļas un karstas kā notiesātam spiegam, bet nespodras kā izkausēts svins. Mierīgi un pašapzinīgi kā vienmēr viņš piegāja Grizeldai.

— Diemžēl šovakar man jāatvadās agrāk... — tāpēc un tāpēc. Paklanījies savā stīvajā marionetes veidā, nozuda priekšnamā. Kaut kas kokainā gaitā lika noģist, ka viņš aiziet uz visiem laikiem.

Smiekli aplusa. Noklaudzēja ārdurvis. Ķurzēns bija turējies kā vīrs. Epalts nobraucīja seju un pavērās Grizeldā, smīnēdams savu kaitinošo, nenoteikto smīnu. Grizelda parādīja sātu mēles galiņu.

Šo loksni, kur domas vird,
Kā troksni lai viņa dzird.

Kāds amatieris

Sadrūmis par Ķurzēna neveiksmi, īgns par Grizli patvarību, Epalts vairākas dienas nerādījās pie Surģeniekiem. Pēdīgi atnāca labi vēlu, jau pēc vakariņām, kad sabiedrība, pulciņos sašķīrusies, spēlēja kārtis un tērēja. Pieņēmis visizklaidīgākos vaibstus, rokas bikšu kabatās sabāzīs, staigāja no viena pulciņa pie otra, tiši nedzirdēdams, ka Grizli viņu aicina piebiedroties.

Viss bija kā vajadzīgs. Ķebelkāja pie Grizli, Vanckars pie Majores, citi kubezelieši pie savām dāmām. Miers un omulība atkal valdīja. Vienīgi Dagne Surģeniece viena, pusaizmigusi zvilnēja dīvāna stūrī. Epaltam pēkšņi radās vēlēšanās aplūkot tuvāk šo novārtā pamesto mantinieci. Turklāt tā būtu izdevīga demonstrācija pret Grizli.

Kā tad īsti Dagnei trūka? Augums pasmags, tāpat kā mā sai un mātei, tā jau acīmredzot bija Surģenieku ģimenes sieviešu pazīme. Tomēr šinī apaļībā bija kaut kas mīlīgs, mājīgs. Bet — tik briesmīgi flegmatiska — viņa pārāk drīz sāks atgādināt māti. Vēl pāris gadu mierīgas dzīves, un viņa kļūs bezformīga kā milzīga amēba. Epalts piesēdās viņai. Dagne to apveltīja ar miegainu, drīzāk aizdomīgu nekā pārsteigtu skatu.

— Vai nepievienosimies kāršu partijai? — viņš iedūdojās

iespējami siltā, ūbelīgā krūšu balsī, kas reizēm viņam izdevās isti sirsnīga.

- Es neprotu nevienas spēles.
- Nekas, iemācīsimies uz ātru roku.
- Man grūta galva.
- Bet es esmu labs skolotājs.
- Ir jau izmēģinājušies visādi.
- Vai padejosim drusku? Novietosim viņā stūrī patafonu...
- Nepūlieties, neprotu.
- Ko tad jūs ballēs darāt?
- Nemaz neēju.
- Arī uz "Kubezeles" vakariem?
- Pietiek, ka māsa staigā. Kādam taču jāpaliek mājā.
- Jūsmājās tik daudz ļaužu. Var iztikt bez jums.
- Citi var, es pati ne.
- Ko tad jūs darāt?
- Guļu. To taču citi manā vietā nevar izdarīt.

Epalts vēriģi ieskatījās Dagnē, kas nevarīga gulsnēja dīvānā, slinki nolaidusi rokas. Taču acis nemaz nebija tik miegainas, tās glūnēja spītīgi, gandrīz ļauni. "Mēs darām to, ko no mums sagaida, mēs esam tādi, par kādiem mūs tur," nodomāja Epalts.

Sarūgtināta, ka viņai visi it kā atmetuši ar roku, Dagne spītējās un tīši pārspilēja un uzsvēra savu miegainību. Trakulīgo vecāko māsu viņa tikpat nevarētu pārspēt. Grizeldas smieklī un nemitīgā runāšana arī tagad pieskanēja visu telpu. Pastarpām viņa nemitīgi komandēja Dušeli:

— Ķebelkāja, aizdod Vanckaram divus latus, mēs viņu jau izkāsām! Ķebelkāja, iznes šokolādi no ēdamistabas! Ķebelkāja, padod jaunū bridža blociņu! Ķebelkāja, pasaki Epalta kungam, lai viņš nesamaitā manu māsu!

Dušelis gāja, un Dušelis skrēja. Izdzirdis pēdējo pavēli, viņš

automātiski pagriezās pret Epaltu un atpleta jau muti, bet aprāvās, visiem par milzīgu jautrību.

— Nabaga Dušelis, — Epalts čukstēja, — jūsu māsa pārspilē, tas vairs nav asprātīgi, bet cietsirdīgi.

Dagne neatbildēja. Acīmredzot nopelt māsu viņa nevēlējās, kaut arī apskauda tās skaļumu un drosmi, kas viņu pašu atstāja ēnā. Bet ģimenes gods paliek ģimenes gods. Ko nu? Pēkšņi Epalts atcerējās savu sarunu ar Šeturiņu — Dagne vislabāk jūtoties uz laukiem.

— Stāsta, pie jums Kačkarās audzējot fazānus. Vai tas varētu būt?

Dagne sakustējās.

— Kas tur ko nebūt?

— Fazānus nemaz nav tik viegli izaudzēt.

— Paši aug.

Epalts piesauca atmiņā visu, ko kādreiz bija par fazāniem dzirdējis.

— Nu jā, nopērk parastos sarkanbrūnos fazānus, paber miežus un tad skaita, ka ierīkota fazanērija. Bet pamēģiniet izkopt kādu smalkāku sugu, Ķīnas karaļa fazānus, apkakles fazānus, palūkojiet izaudzināt cāļus, kas nobeidzas no viena vienīga rāsas piliena...

— Lūdzu, šovasar pati izaudzēju divas saimītes Japānas raibo un nākamgad audzēšu ķīniešu djekī, bultas fazānus. Bet miežiem fazānus neviens nebaro, viņiem jādod griķi ar pelašķiem, kapātiem kāļiem un topinambūru. Brālis priecājas, ka būšot varenas medības, bet es neļaušu...

Epalts iesēdās dīvānā ērtāk. Pēdīgi bija atrasts, par ko runāt. Kad fazāni bija apspriesti, viņi pārgāja uz pārļu vistām, baložiem, trusīšiem, šampiņu audzēšanu, sinepju laukiem, turnepšu plantācijām, skābēšanu, raudzēšanu, ievārīšanu. Dagne atdzīvo-

jās pilnīgi. Seja pietvīka, bumbulīgo vaigu asais ābolsārtums vairs tā nedūrās acīs. Pabiezās lūpas kļuva ļoti kustīgas. Runājot par kusliem trusēniem, tās izbīdījās uz priekšu kā caurulītes. Pieminēdama saldās marmelādes no paradīzes āboltiņu serdēm, viņa saldi nolaizījās un šķelmīgi samirkšķināja acis.

Kad Dagne lietišķi sprieda par spargējiem un skorconerām, viņas pirksti izplētās kā dārza grābekliši un kustējās kā ravējot; kad apcerēja ērkšķogas, no kurām iznākot vislabākais vīns, viņa trim pirkstiem tvarstīja savu īkšķa galu kā ogas šķīdama, bet, pieminēdama Jorkšīras un Hampšīras suņus, viņas delna rīkojās ap divāna spilvenu, kā plīkēdama puscūča tuklo bekona muguru.

Epaltam, kas bija zvērināts pilsētnieks līdz par sirds ceturtam kambarim, patika visas lietas aplūkot teorētiski. Grāmatu zināšanas un abstrakcijas viņš cienīja tik ļoti, ka bieži vien īstenība viņam likās tikai kā visvarenās teorijas nožēlojama ēna. Teorētiski izpētītu lietu praktiski pārbaudīt dažkārt šķita pilnīgi lieki un garlaicīgi. Viņu savādi, līdz skaudībai pārsteidza tik ciešs cilvēka sakars ar pašām lietām un praktisko nodarbību, kāds izpaudās saimnieciskās Dagnes valodā un kustībās. Viņš vēroja un atskārta, ka Dagne patiesībā ir gluži patīkama meitene, vienkārša un dabīga. — Dabīgums. — Tā nu bija lieta, par ko Epalts runāja tikai smiedams un pulgodams, pats vairīdamies tās kā piķa, jo — kas dabīgs — tas naivs. Un naivitāte arī Epaltam, tāpat kā kubezeliešiem, likās vienīgais īstais nāves grēks, kāds cilvēkam varēja piemist. Bet tas nu bija jāatzīst, ka sievietēm šī vientiesība un dabīgums dažu labu reizi piestāvēja pulka labāk par visu rafinētību un ekstravaganci. Blazētība lika apbrīnot, bet dabīgums aizkustināja, un — Epalts, domās nogrimis, paraudzījās kabineta durvīs — reizēm pat sabiedēja.

Grizli, kas vēlējās, lai visi pulcējas ap viņu, necieta nošķīrušos pārišus un arvien biežāk iecirta nīgru skatienu viņu stūrī,

rīkoja savu Ņebelkāju vēl strupāk un kāva kārtis varenim atvēzieniem kā holandiešu krogus trumpmaņi Brūvera gleznās. Pēdīgi viņa neizturēja:

— Klausieties, Romeo un Jūlija! Jūsu sačukstēšanās mums krīt uz nerviem.

— Mēs nevienam neglaimojam, kāpēc mums jārunā skaļi? — atsaucās Epalts.

— Neglaimojat? Kāpēc tad jūs esat tā pietvīcis?

— Tas nav tikai pietvīkums vien. Es esmu jau iededzis, gozēdamies jūsu asprāta saulē.

— Tā nav mana saule, kurā jūs patlaban gozējaties. Klausies, Dagne, nūdien, es negaidīju no tevis tādu svelmi.

— Grizli! — pārmetoši iesaucās Dagne.

— Grizli?! Arī tu jau saki — Grizli. Cik ātri jūs esat sapratušies tur krēslainā stūrī.

— Nav ne krēslas, ne miglas, kurai nespīestos cauri jūsu rentgena acis, — teica Epalts.

— Jā, es redzu visu.

— Tad jau viss noticis ar jūsu ziņu.

— Protams, dodu jums savu svētību.

— Paldies, un mēs jums savu.

— Man? Kādā sakarībā?

— Sakarībā pa kreisi, — varonīgi riskēja Epalts, redzēdams Dušeli sēžam Grizeldai pa kreisi. Efekts iznāca pārsteidzošs. Sarkana kā puje Grizli pietrūkās kājās. Viņas acis samiedzās kā spraudziņas, kā plaisas krāsnī, caur kurām gailēja liesmu mutuļi. Mirkli viņa nejaudāja runāt, viņas elpa to smacēja, vēl otru mirkli viņa neattapās sameklēt vārdus, pēdīgi neskanīgi izdvesa:

— Atkārtojiet, ko teicāt, — bet šis skanīgums baigi atbalsojās zāles pilnīgā klusumā. Epalts mēģināja pārcirst to ar savas balss omulīgo vienaldzību:

— Kālab atkārtot? Tas var būtami iespaidot jūsu zemap-

ziņu; jūs taču pazīstat doktora Kuē principu... — Epalts juta, ka gāžas bezdibenī.

— Piekļājīgiem ļaudīm nemēdz būt zemapziņas.

— Bet ar ko tad viņi attaisno savas aizraušanās?

Grizli apcirtās un izskrēja no zāles. Dušelis sagriļojās un, vicinādams rokas kā zvenģeles, aizklupa pakaļ.

Viņus raudzīt pēc brīža izgāja arī pārējie. Zālē palika vienīgi Epalts ar Dagni. Brīdi viņi klusēja.

— Nez', vai nu man nebūs jāiet? — teica Epalts pieceldamies.

— Jums nevajadzēja runāt par... par... Dušeļa kungu, viņa to necieš. Tomēr pamēģiniet vēl salabt ar mūsu. Viņa patiesībā jūs ieredz. Kāpēc jūs vienmēr strīdaties?

— Tā tas ir iegājies no sākta gala, — Epalts noteica, atvadījās no Dagnes un gāja mājās.

* * *

Epalts strādāja kādā Rīgas pašvaldības bibliotēkā Iekšrīgā. Pārzinis bija viņa tēvabrālis, un tāpēc palīgs Epalts varēja iekārtoties it ērti. Publiku apkalpot negāja, bet savu laiku sasēdēja attālā, grāmatu plauktiem cieši iežogotā stūrī pie sava galda, darīdams dažādus sīkus darbus, visvairāk sekodams jauniznākušām grāmatām, jo tēvabrālis, gluži neliterārisks cilvēks, iekļūvis pārziņa vietā ar partijas atbalstu, rūpējās tikai par iestādes saimniecisko vadību. Darbavietai bija vēl sava ērtība: pārmaiņus ik nedēļas bija jāstrādā rīta un vakara cēlieni. Darba neiznāca daudz, un lielāko tiesu Epalts lasīja, kas pašam patika, un rakņājās arhīva materiālos un vecos sējumos, ko neviens necilāja. Epaltu visvairāk valdzināja iespiešanas un iesiešanas māksla: grāmatas iekārtošana un izdaiļošana, sākot no sējumu ādām

un pergamentiem ar zeltu un sudraba rakstiem, no marmorētām vai izgleznotām priekšlapām, greznām un daudzvārdīgām titul-lapām, veltījumiem, priekšvārdiem, pateicībām līdz noslēgumam ar morāli, uzrunām lasītājam, bibliogrāfiskām piezīmēm un avotiem. Epalts cerēja dienās sarakstīt apcerējumu par mūsu grāmatas veidošanos cauri dažādiem virzieniem un sveštautu ietekmēm. Materiālu viņam bija savākts jau papulka.

Patiesībā šāds apcerējums bija rakstāms drīz, jo liela mūsu grāmatu daļa, iespiesta uz gaužām slihta papīra, dūšīgi brūnē, izplēn un sairst; nepaies ilgi, kad no tām paliks vienīgi atmiņas. Un visjaunāk ir ar pēckara laikmetu, kad visvairāk, tikpat kā visi, mūsu mākslinieki pielikuši roku grāmatas greznošanai.

Savu nodarbošanos, kas ienesa tikai pasīkstas iztikas tiesu, Epalts rūpīgi slēpa, tāpat kā visu, kas zīmējās uz viņa mājas apstākļiem vai vecākiem. Tie dzīvoja Dubultos; Epalta tēvs bija pensionēts ierēdnis. Vecākais brālis jau sengadus, jūrnieris būdams, bija aizklīdis uz Angliju un strādāja kādā lidmašīnu fabrikā.

Kad Epalts, savā aizgaldā sēdēdams, otrā rītā pārlīka un ap-gudroja ķildu ar Grizli, viņš ļoti satrūkās, piepeši ieraudzīdams savā priekšā Imanta glūniņa ģīmi. Lai gan noteikumi neļāva laist apmeklētājus dziļāk, jaunais Surģenieks bija pratis pieda-būt bibliotēkas jaunkundzes ievest viņu pašā grāmatnīcas vēderā.

— Hē, negaidījāt vis? — viņš nirdza, manevrēdams ar uzacīm pa grumbaino pieri. — Nu, amats netiek lamāts. Bet, cerams, jūs gan nedomājat līdz mūža galam urķēties vecās pusbībelēs.

Epalts pārgudri nosmīnēja, it kā sacīdams: kāpēc es te esmu, tur man sava un sevišķa zināšana. Ja es gribētu, būtu jau diezīn kur. — Bet ko šis okšķeris spiegoja? Kā tas bija uzodis viņa darba-vietu?

— Jūs gan laikam brīnāties, kā es jūs atradu? Nāvīgi vien-kārši. Pagājos viendien, jums aizejot, pakaļ, — atradu jūsmājas. Vienrīt pusdeviņos pagaidīju pie durvīm, sak', kaut kur taču jūs

strādāsiet, — un te nu es esmu. Nekas, tā zināšana paliks pie manis. Es neplāpāju.

— Bet skola?

— Skola var pagaidīt.

— Kas jūs sūtīja?

— Jūs domājat — māsa? Nekā nebija. Viņa nāvīgi ellīga uz jums.

Kā īsts savas paaudzes pārstāvis Imalīns teica “nāvīgi” katra vārda galā, izrunādams to ar īpašu šiku — nnnā’īgi. Ar tādu pat tiesību kā direktorijas laiku franču *incroyabl’us* šīs paaudzes zeņķus varētu dēvēt par “n ā v ī g i e m”.

— Labi, ka aizgājāt pie laika. Visu sutu saņēma Dušelis. Vot, tam gan ir nnā’īgas iekšas.

— Tad jau Dušelis arī nnā’īgs uz mani?

— Gan pacietīs, cik viņš tā nav trenēts. Bet tie ir dzīves sīkumi. Es gribēju šoreiz pavisam ko citu. Vai jums te ir grāmatas par slepenām biedrībām? Īpaši par viņu iekšējiem likumiem un paražām?

— Par slepenām biedrībām?

— Nu jā. Mafiju, Kamorru, Melno roku...

— Par šādām bandītu biedrībām nebūs nekā, bet par karbonāriem, rozenkreicieriem, dervišiem, pitagoriešiem gan šo to dabūsim. Kam jums tas vajadzīgs?

— Hm, nu lai iet ar, es jums pateikšu — bet klusēšana goda lieta: mēs nodibināsim šādu biedrību.

— Kas tie tādi mēs?

— Es un daži puikas no skolas, mani draugi.

— Ko tad jūs iesāksiet?

— Ko iesāksim? Ko tad šādas biedrības vispār iesāk? Tās iedveš visiem nāvīgas bailes, izdara visu, ko nolemj, un valda. Un lai tik palūko aiztikt kādu no šīs biedrības locekļiem! Tad pasvelpj puikas un lieta darīta.

— Jūs izmetīs no skolas, ja dabūs zināt.
— Tāpēc jau biedrība būs nāvīgi slepena. Turklāt ar skolu tam visam maz sakara.

— Tas vēl ļaunāk; jūs nonāksiet policijai nagos.
— Vai zināt, jūs runājat vēl nāvīgāk kā mūsu klases audzinātāja. Ja mēs no visa tā bīsimies, tad nekā neizdarīsim.

Epalts padomāja. Nekas sevišķi ļauns taču zeņķiem nevarēja būt nodomā. Kāpēc lai zēni nerotaļājas? Un Imalīna draudzība tagad bija derīgāka kā jebkad.

— Labi, — viņš teica. — Es sagādāšu jums grāmatas un palīdzēšu tajās sameklēt vajadzīgo, bet ar vienu norunu.

— Ak tu nelaime, mūžīgi tās norunas! Ar kādu tad?

— Jūs tagad tūlīt iesiet uz skolu, nokavēta būs tikai pirmā stunda. Pēc skolas varat atnākt, tad grāmatas jau gaidīs. Pēcpusdienā arī man būs vairāk laika.

Imalīns pavaibstījās, izgrumbināja pieri.

— Nu labi. Nāvīga ziepe. Tomēr būs jāraksta tas ģeometrijas klases darbs. Nekādi neizdodas izvairīties. Tad uz redzēšanos. Un — klusēšana — sazvērnieka gods.

Palicis viens, Epalts atkal nogrima domās. Tātad Grizli bija nopietni sadusmojusies. Pamest Surģenieku namu, kurā viņš bija gluži labi iejuties un kur atvērās visas iespējas nodibināt sakarus, pazišanās, beidzot atrast to burvju slēdzeni, pēc kuras tik sirdīgi centās Dušelis, Ķurzēns un Sprukulis, kas nodrošinātu ērtu dzīvi un ātru karjeru, — bagātu līgavu?

Grāfs Deguns nule cieta sāpīgu un smieklīgu neveiksmi. Tagad otrs draugs izlidos pakaļ pirmajam. Arī viņš kļūs smieklīgs, bet Rīga ir par mazu, lai atļautu tādu greznību. Viņš būs apzīmēts. Sprukulis čakli izplatīs tenkas "Kubezelē", bet ar "Kubezeli" šā vai tā saistās lielākā daļa bagāto ģimeņu. Jājautā, vai otru reizi vispār būs iespējams uzpeldēt? Turklāt Surģenieku namā vēl viena lieta gaidīja atrisinājumu — Nikolīne. Epalts

nekad nepiedotu sev, ka pametis kādu nodomu pusceļā. Pašapziņas dēļ jāiztur.

Tātad ar Grizli jāizlīgst. Bet kā? Katra veida atvainošanās rādītu tikai viņa nevarību, un, ja to pieņemtu, tad tomēr — ar dievu pašreizējais ērtais un izcilais pārgudrinieka stāvoklis. Pat Imalīns no viņa atkristu. Bet, no otras puses, atkārtots izsmieklis sagādātu neglābjamu lūzumu. Lūk, ja izdotos savienot atvainošanos ar jokiem, goda parādīšanu ar ģeķošanu un sajaukt to tā, ka nekā īsti nevarētu saprast! Asprātību Grizli cienīja pārlicu un tās dēļ piedotu daudz...

Epalts bēdīgs karsēja galvu. Pārlaida acis pieblīvēto plauktu rindām — vai kādā romānā vai lugā nebija līdzīga stāvokļa? Bet nevarēja atcerēties nenieka. Ja nu mēģinātu sapantot dzeju? Saistītā valodā var pateikt daudz vairāk nekā brīvā, un ja vēl pievienotu veltījumu svinīgā un augstā valodā? Tiešām!

Epalts steigšus atbrīvoja galdu un ķērās pie darba. Savācis dažādas grāmatas, kuras pazemīgie 17. un 18. gadusimteņa autori daiļrunīgos ievados dāvināja saviem labvēļiem un patroniem, viņš šķirstīja tās ar tādu dedzību, rakstīja, svītvoja, plēsa un pārrakstīja ar tādu niknumu un nopietnību, ka bibliotēkas jaunkundzes, kuru galvenās rūpes bija izgudrot kavēkļus, kā veicīgāk nosist stundas, ar godbijību nolūkojās priekšnieka palīgā, kas atdevās darbam ar tik neprātīgu kaislību un aizraušanos.

Pēc vairākām stundām Epalts varēja izskaistinātā rokrakstā uz dārga audekla papīra pārrakstīt veselās trīs lapaspuses, pie kam visas uzrunas un visus "jūs" viņš ar baudu izvilka un izlīkumoja ar sarkanu tinti. Apmierināts uzrakstīto vairākkārt pārlasīja, piesardzīgi ielocīja lielā, biežā kancelejas aploksnē un uzrakstīja uz tās vienu vienīgu vārdu "Grizeldai".

Pulksten trijos Imants bija klāt. Epalts pasniedza viņam aploksni:

— To, lūdzami, nododiet māšai.

Imants piemiedza aci.

— Būs darīts. Un, ja kas neklapēs, — palaidieties uz mani.

Arī Epalts piemiedza aci.

— Un tagad — pie darba, — teica bibliotekārs un kopā ar biedrības dibinātāju ienira tumšā spraugā starp grāmatu skapjiem, no kurienes drīz atskanēja spīva sačukstēšanās un steidzīga šķirstīšana.

* * *

Tajā pašā vakarā Grizli lasīja:

Viņas Ekselencei

Viscēlsirdīgākai un patvaldīgākai

Apriķu Markgrāfienei

Kačkaru Baronesei

Sieviešu klostera "Sidrobonia" abatisei

Vīriešu klostera "Kubezele" patronesei

Augstākās sabiedrības arbiter elegantiae

Surģenieku salona priekšniecei

Apspiesto patversmei, atraitņu mātei un bāriņu aizstāvei

Nesalīdzināmai

ADELAIDAI MIRANDOLINAI GRIZELDAI SURĢENIECEI.

Pagāniskā dievināšanā un apustuliskā mīlestībā šos vienkāršos pantiņus dāvina niecīgs puteklis priekš viņas vaiga

Pāvils Epalts.

Ekselence!

Krizdams pīšļos JŪSU zeltzvērojošās godības priekšā, šo rindiņu autors zūdās un brēc: nelieciet dusmu zibšņiem un

sašutuma krusai šaust pazemīgo, nelieciet nicināšanai lautz kalpot priecīgā sirdi, uzklausiet viņu tikai mirkli, īsāku par gaviļnieka nopūtu, gaistošāku par laimīgā vaidu, un kvēlojoša pateicība pildītu lūdzēja krūtis ar viskaislāko dievināšanu, ja vien viņš spētu vēl kāpināt jūtas, kas jau kūsā viņa būtņē.

Ekselence!

Slava par JŪSU nesalīdzināmo daiļumu, kas, starodams pār pavalstnieku ceļiem, spēcina tos šaubās, atveldzē bēdās un iepriecina slāpēs, jau sen pildīja autora izpostīto dvēseli ar liksmu gavilēšanu. Zinādams JŪSU gudro mīlestību uz mākslām un zinībām, atcerēdamies JŪS esam dzejas balstu un iedvesmas pīlāru, autors, kam būt JŪSU vergam šķiet saldākā zemes tiesa, iedrošinās pasniegt savu nepilnīgo darbu.

Ja autors būtu cēlās Polihimnijas skūpstīts, viņš slavētu JŪSU skaistumu majestātiskos heksametros vai skandētu odas un peānus žiglā, bet pacilātā aleksandriešu pantā; taču autoram tikai neviļus pieskārusies ar sava plīvojošā tērpa sartzīdoto vīli vieglprātīgā Erato, un viņš nolādēts tikai ilgot un tvīkt visa cēlā un šķīstā, bet nesalīdzināties ar to nemūžam. Ai, ļaunā Erato, kāpēc tu sadzēli autora sirdi ar nesātīgām alkām pēc pasaulīgiem priekiem, kāpēc liki iemilēt valgo un nerātno skūpstu vairāk par Dievišķo Saderību, untumaina mirkļa glāstu vairāk par Cerību Mūžos! —

Bet autors zina, ka Ekselence neatstums viņa neveiklo godinājumu, jo daiļumu, tāpat kā To Kungu, atļauts teikt kā varenīem un augstiem, tā vārgiem un zemiem: to apsveic ķēniņš, lauva, to daudzina pazemīgais cirslītis, to uzteic ērglis gaisā, to apdzied blakts zem lapas; to liela Leviatāns selgā, to sumina matons mārķā; to aplīksmo rododendrs un magnolija, tam uzgavilē pelējums uz veca siera.

Bet katra dzīva dvaša slavē pilnību pēc savas iespēšanas un necienīgajam autoram ne sapnī nav iekritis apdziedāt Ekselenci

pašu, viņas piemīlību, gaišo prātu, cēlos darbus. Tur vajaga spalvas tik kaislas kā Sapfo, tik mīlīgas kā Tibullam, tik drošsirdīgas kā Bertrānam de Bornam, tik spārnotas kā Ariosto, tik grūtsirdīgas kā Misē, tik dziļdomīgas kā Rainim. Taču sirds padevība vienlīdz liela, vai daiļnieks noliek pie Ekselences kājām portretu, kas tēlo valdnieci visā apstulbinošā greznībā, vai arī tikai vizbulīti, ko, slacīdams ar aizgrābtības asarām, izplaucējis pie savas ievainotās krūts. Šāds niecīgs, bet sirsnīgs ziedīņš lai ir autora vēsturīgā balāde.

Ja autors drīkstētu sapņot, ka šī plānā burtnīca tiks novietota Ekselences bibliotēkas viszemākā plauktā, kur tā justos kā pelnrušķīte roņū safjāna, meža cūku pūšļu un šķirzlantu ādu zeltatslēgoto sējumu vidū, un, jā, ai neprāts! kaut reizi Ekselences maigie pirkstiņi liegi kā maijvaboles ušiņas pieskartos šīm necienīgām lapām, un, jā, ai trīskārt neprāts! Ekselences valgais skats kā bezdelīgas ēna pār spirdzinošu strautu pārlidotu šīm biklām rindiņām, kuru māte un krustmāte tomēr ir spārnotā inspirācija un traģiskās pasaules sāpes, bet tēvs un krusttēvs bezdibenīgais sevis un dzelmīgais vēstures skatījums, —

Ekselences vispadevīgākā kalpa izdegušajā sirdī nolītu rasa un atpestīšana.

BALĀDE PAR BARGO UN DZĒRĪGO KUNGU SIKSTU UN BEZKAUNĪGO KALPU KALEBU

Sāp īksts. Tad Siksts top sīks un sīksts:

“Ej grums, cik glums, tu trums! Kur rums? Dod mums!”

Kalps klibais Kalebs, bikli klūpot, klepo:

“Pie bikts! Rums slikts. Un kaut jūs pikts, būs ģikts.”

“Ko, plekste, kreksti! Man pa seksti leksi!?”

Un dusmas virst, liek galvu cirst, tā birst,

mūks asinīs mirkst un mirst.

Morāle

*Ja vājības tu mani pasaul's vareniem,
Tiem, zemais, neuzplijies ar saviem padomiem.*

Izlasījusi Grizelda nolaida vēstuli klēpī un sēdēja ilgi un nekustēdamās.

Krodziņš šitais nav priekš gnīdām.

Aleksandrs Čaks

rīs slepenā ordeņa dibinātāji, kas sapulcējās Imalīna istabā, tikpat krasi atšķīrās viens no otra kā terjers, vilku suns un bernardīnietis, vai forele, zandarts un sams. Katrs no viņiem reprezentēja noteiktu tipu, kura izveidošanā ievērojama loma piekrita filmām un dēku romāniem. Visu triju mājas audzināšana, materiālais stāvoklis maz ko atšķīrās, bet katrs saskaņā ar savu raksturu sekoja citam ideālam.

Dendijs Imants Surģenieks pārstāvēja eleganto gangsteri džentlmeni, kas jūtas mājās vienīgi uz augstā bāra sēdekļa blakus šikai reviju gerlai. Šis bandīts snobs valkā necaurskatāmu vienaldzības masku, varbūt vienīgi acis šaudās mazliet nemierīgi: viņam viss jāredz un jādzird, jo aiz katra stūra uzglūn gan policija, gan skaudīgie sāncenši. Viņa kustībām piemīt leoparda vijība un panteras pēkšņums. Visšaušalīgākās lietas viņš atstāsta samtainā un intīmā istabas balsī ar izmeklēti, pareizāk — zaimojoši laipnu smaidu. Lai gan sirdsapziņas pārmetumus šis vīrs nepazīst, pats viņš labprāt rokas neaptraipa. Viņš ir organizators, izrīko puikas un ievāc laupījumu. Ar vienu vārdu sakot, tas ir Džeks Daimonds.

Libērijas un Nikaragvas konsula adoptētais māsasdēls, bārenis Vilibalds Majors bija gluži kas cits. Seja atklāta, drusku ro-

busta. Balss skaļa. Skolnieku formu Vilibalds ienīda tikpat sīvi kā Imants, un Dievs vien zina ar kādām viltībām bija piespiedis savus audžuvecākus pašūt dīvaino tērpu, ko valkāja ārpus skolas: pelēku, izturīgas drānas blūzi, auklu apšūtām, slīpām krūšu kabatām, garām, līdz puselkoņiem cieši sapogātām aprocēm, jāt-nieka bikses un stulma zābakus. Ak jā! — Tā taču ģērbjas Toms Mikss, nesalīdzināmais filmu artists, kovboju karalis, kad viņš aulekšo pa Jaunmeksikas kanjoniem, gūstīdams neliešus un pestīdams meitenes, vai kad pēkšņi kā zibens no dzidras debess ar diviem revolveriem rokās parādās Santafē, Loskrusas vai Elpaso razbainieku dzertuvēs. Lieliskais Toms!

Pats pirmais pantiņš, ko iemācās zēns uz ielas, veltīts Tomam:

*Toms Mikss
Tais' trik's.
Novelk biks',
Paliek pliks!*

Somu dunčelis karājās pie Vilibalda jostas pret to vietu, kur Tomam nekļūdīgais kolts. Konsula audzudēla labā roka ļengani atbrīvotiem muskuļiem allaž nokarājās naža tuvumā, lai ik mirkli spētu to izraut no maksts tikpat zibeņātri, kā Lielais Toms rāva savu milzīgo pārkoņbisi. Ja Vilibaldam viņa gaitās nepalīdzēja, kā Tomam Miksam, neatsverams palīgs — necilvēcīgi gudrais un mācītais zirgs Toni, tad viņam bija velosipēds. No tā dubļus un putekļus nekad neslaucīja, tērauda ērzelim vajadzēja izskatīties, it kā ar to mežonīgā ātrumā būtu joņots no pašas Dienvidkarolīnas līdz Kalifornijai vai vismaz no Asariem līdz Rīgai.

Tomam Miksam parasti nav citu palīgu. Arī Vilibalds visur rīkojās viens un pats. Nekas viņam nesagādāja vairāk baudas, kā izložņāt pagrabus, bēniņus, pēc iespējas arī jumtus, spraukties

caur apstādījumu krūmiem, kāpt pār zooloģiskā dārza, futbol-
laukumu vai slidotavu sētām, braukāt kanoe laiviņā pa kanālu,
šaut mērķi ar gaisa šauteni vai montekristo pistoli. Ar velosi-
pēdu viņš apgājās ne mazāk izveicīgi kā visnorūdītākais kovbojs
ar savu rumaku; satvēris to pie stūres, ielēca seglos, ka nokrak-
šķēja vien, nemaz nepieskardamies pedāļiem; viņš varēja braukt
"bez rokām" gandrīz vai pa nekaltiem akmeņiem; piebraucis,
kur vajaga, veikli atmuguriski nolēca, ļaudams velosipēdam
skriet vienam pašam uz priekšu: pēdējā brīdī viņš to notvēra aiz
bagāžnieka.

Trešais sazvērnieks bija ģimnāzista formā. Taču atpogātā
apkaklīte ļāva pamanīt raibu sportista triko. Antons Stāmurs,
Krupjē brālis, pazīstama Rīgas vīndara dēls, bija drukns un spē-
cīgs. Viņš sapņoja kļūt par Džeka Dempseja, Dženē Tenneja,
Makša Šmēlinga, Džo Luisa mantinieku un savu brīvo laiku
pavadīja, cīnīdamies ar ēnu vai studēdams pozīcijas spoguļa
priekšā. Viņš bija no savas kabatas naudas sataupījis boksa tre-
niņa bumbu — bumbierveida penčingu, bet tas sacēla tik bries-
mīgu riboņu, ka vecāki to aizliedza, tāpat kā lēkšanu pār auklu,
kas satricināja visu ēku. Apstākļu spiests, Antons izgudroja citu
metodi, kā nocietināties nākamām cīņām. Viņš sataisīja lupatu
pikuci apmēram boksa cimda lielumā un cietumā, piekāra to
garā auklā pie savas istabas griestiem, laida tam slaidos vēzienos
lidot un uztvēra ar savu plato, mīksto seju. Reizēm māte neva-
rēja vien nobrīnīties, kāpēc dēls dažurīt iznāk no savas istabas
pietūkušu, it kā sadauzītu seju, lai gan vēl vakarā aizgāja gulēt
gluži sveigs un mīlīgs. Antons karsti apskauda katru sportistu,
kam bija raksturīgās, cīņās pārlautās, resnās ausis, un kaislīgi
ilgojās pēc sadragāta deguna, kāds grezno katra krietna boksera
ģīmi. Viņš pat apgalvoja, ka kāds trieciens jau esot saberzis viņa
uzrautā deguneļa skrimšļus un pierādījuma vietā stāipīja un
murksnīja degungalu kā gumiju. Taisnību sakot, boksera kar-

jerai Antons Stāmurs izskatījās par resnu un smagu. To viņš apzinājās un jau pie laika sāka interesēties par grieķu romiešu cīņu, kas gan nebija tik spīdoša un cēla māksla kā bokss, bet tomēr gluži jauka būšana. Viņš svilpa visspalgāk un meta arēnā kartupeļus un iepuvušus ābolus visniknāk, kad Rīgas cirkus čempionātos kāds "Poļu Ciklops", "Vācijas Herkules" vai "Čehijas ogļracis" žņaudza savā zvērīgā dubultnelsonā mūsu Lielo Jāni, un kļiedza un urravāja līdz nesamaņai, kad neglīto un ķeisto milzi ar efektīgu parādi pašu apmeta uz pleciem. Ja kāds Antona klātbūtnē iedrošinātos apgalvot, ka Jānis Leskinovičs nav visvarenākais cīkstonis pasaulē, tas riskētu ar savu dzīvību vai vismaz veselību.

Imants sasēdināja sazvērniekus ap rakstāmgaldu, svinīgi nokrimšķinājās un tvēra ar savādu grābienu galda dēlī, no kura atlēca neliela šķila, atklādama šauru, slepenu atvilktni. Lepni izvilka no tās burtnīcu ar milzīgu melnu zirnekli uz vāka, atšķīra un svinīgi iesāka:

— Zirnekļu ordeņa Vecā Tiesa.

Nosaukumam Zirnekļi ir trejāda slepena nozīme: mēs būsīm neatlaidīgi kā zirnekļi; mēs audīsim mūsu tīklus neredzamus, bet medīgus kā zirnekļi; mēs būsīm visur kā zirnekļi.

1. Š. Ordeņa nolūki — slepeni.

2. Š. Ordeņa darbības rajons neierobežots.

3. Š. Ordeņa locekļi saucas par brāļiem un sadalās...

Te nu mums būtu galīgi jānolemj, cik grādos? Skotu brīvmūrniekiem to nāvīgi daudz, veseli trīsdesmit trīs, sadalīti astoņās kategorijās. Katrs grāds piešķir tiesību valkāt skaistu titulu, piemēram: Jeruzālemes Princis, Tobernakla Šefs, Kadoša Kavālieris utt. Rozenkreiceriem ir deviņas pakāpes, bet arī tas, liekas, mums būs par daudz. Es ieteiktu apmierināties ar trim, piemēram, māceklis, palīgs, meistars. Ordenim izvēršoties plašumā, varēsīm to sadalīt apakšgrādos.

— Es ieteiktu Ku-Kluks-Klana titulus, — iebilda Vilibalds, kam viss labākais likās nākam no Amerikas, Toma Miksa dzimtenes. — Valsts Burvis, Lielais Pūķis, Cēlais Ciklops. Cik lepni skan: ordeņa lielmeistars Valsts Burvis!

— Ku-Kluks-Klans ir ļoti jauna un patiesībā diezgan šaubīga biedrība. Vislabāk sauksim mūsu grādus pēc labiem, veciem paraugiem latīniski: *practicus*, *adeptus*, *magister*, bet Valsts Burvis kā priekšnieka tituls tiešām labs. To paturēsim.

4. §. Maģistra emblēma: balti cimdi. Nozīmē: strādājot ordeņa labā, nekas neaptraipīs tavas rokas.

5. §. Ordeni vada Lielais Maģistrs, saukts Valsts Burvis, ko maģistri ievēlē no sava vidus uz visu mūžu. Valsts Burvis strādā bez atvaļinājuma un ir arī ordeņa augstākais soģis.

6. §. Sodi. a) Klusēšanas sods no vienas dienas līdz deviņdesmit deviņiem gadiem. b) Putna brīvība. Piezīme: Ordeņa ben-des amatu automātiski iegūst jaunākais, pēc iestāšanās, locek-lis.

— Braši! — sacīja Vilibalds, — piešķirsim putna brīvību mūsu ģimnāzijas direktoram, diezgan viņš mums ziepes vārijis.

— Klusu! — uzsauca Imants un turpināja.

— 7. §. Protektorāta institūts. Pēc Valsts Burvja pavēles ordenis var protežēt katru personu, iestādi, organizāciju vai valsti, tai visādi palīdzot.

— Izsludināsim protektorātu par sarkano Anniņu no pirmās klasiskās... — atkal iejaucās Majors. Imants pietvīka.

— Tu nezirgojies!

8. §. Ordeņa locekļu slepenās zīmes: a) Maģistrs liek plaukstu uz sirds un sarauj dūrē. Nozīmē: labāk lai manu sirdi izrauj, nekā nododu ordeņa noslēpumus. b) Atbilde: ar delnas malu velk pār vēderu. Nozīmē: labāk, lai mani izķidā, nekā nododu ordeņa noslēpumus. c) Uzmudinājuma zīme: redzot brāli grūtā stāvoklī,

bet nespējot palīdzēt, brālis uzmodina to, paceldams saņemtas plaukstas kā amerikāņi, pateikdamies aplausiem.

— To darīsim ikreiz, kad Imants tuvosies Anniņai, — nerimās Vilibalds.

— Paklausies, — stingri sacīja Imants. — Mēs nesēžam šeit, lai fidrotos. Dzīve bez lieliem panākumiem nav nekas. Bet tikai uzticami biedri var palīdzēt gūt sekmes ātri, tūlīt! Vienmēr uz priekšu! Par katru cenu! Pats zini, ko tādās reizēs nozīmē, ja tevi novēro biedri, kas jūt līdzī un uzmodina. Zirneklis nedrīkst ciest neveiksmes nekur! Arī pie meitenēm ne.

Majors tīri sakaunējās par savu puicisko uzvešanos. Imants atņēma elpu un turpināja:

— Un ko visu gan nepaveic puikas šitādā ciešā kopā! Atcerieties dejojošos dervišus, atcerieties Tibetas lamas. Atcerieties karbonārus, masonus. Mēs tik vervēsīm brāļus, pulcināsim zēnus, noaudīsim tādu tīklu šeit, pa ziemeļu apgabalēm, ka vienā jaunā rītā izrādīsies, ka te zirnekļi vien vairs ir. Sakūdisim visas mazās valstis, sadalīsim lielās un tad vispirms atjaunosim Vitauta Dižā valsti, kas izpletās no Livonijas līdz Melnai jūrai, no Karpatiem līdz Maskavai. Un tad... un tad kronēsīm tepat Rīgā Ziemeļvalsts — Dižbaltijas imperatoru un iesāksīm jaunu dinastiju, tāpat kā Burboni vai Romanovi...

— Sūrģenieku dinastiju, — nostostījās Majors, bet Imalīna asais skatiens to apklusināja.

— Saprotams, drīz vien Eiropa nonāks mūsu ietekmē... Tad paskatīsimies, kas notiek Indijā — mūsu, ziemeļnieku, senā dzimtenē un pievāksīm to; pa ceļam būs jāpaķer Tibeta ar visiem lamām un, lai segtu aizmuguri, vajadzēs iztīrīt arī Sibīriju. Ja nu atceras, ka arī Meksikā acteki un Peru inki bijuši mūsējie, ko norādot arī viņu valoda un podu suķes, ko tur izrok, tad ar laiku būs jāķeras arī pie pārējiem kontinentiem. Mūsu slava un godība piedimdēs visu pasauli, Cēzars, Napoleons, pats Maķedonijas

Aleksandrs būs tīrie nabagi mūsu priekšā... Un iedomājieties — mēs, ordeņa pirmie dibinātāji, ieņemsim vissvarīgākos amatus. Valsts Burvis, protams, būs Dižbaltijas imperators, maģistri — ministri un citi dižvīri. Tu, Anton, būtu sporta ministrs.

— Hē, tad tik būs boksa mači un lauzēju čempionāti cauru gadu un katru dienu! Salaidīsim kopā visus dūžus. Un es pats lauzīšos visur līdz!

— Nē, to gan tu nevarēsi darīt. Atbildīgs valsts darbinieks nedrīkst pats cīnīties, un turklāt neviens nedrīkstētu ministru nolauzt. Kas tev būtu par prieku cīnīties, ja visi paši kristu uz pleciem?

— Fui! Bodīti es neciešu. Bet pasaules čempiona godu gan es nemainu ne pret desmit ministru portfeļiem. Par ministru es palikšu, kad būšu vecs un nevarēšu cīnīties. Tad man būs laba vecummaizīte. Un sporta ministrs — bijušais pasaules čempions Antons Stāmurs — skan labi, ko?

— Bet es būšu slepenās izlūkošanas priekšnieks, — sacīja Vilibalds.

— Tu būsi policijas prefekts, — teica Imants.

— Nu labi. Tikai es pārdēvēšos par Valsts šerifu. Nevienā Toma Miksa filmā nav prefektu, tikai šerifi.

— Bet kas tad būs slepenās izlūkošanas šefs? — jautāja Antons.

— Man cilvēks jau padomā, — teica Imants.

— Kas tad, kas tad? Tu pats? — jautāja pārējie.

— Kad vajadzēs — pateikšu.

Zinādami, ka no Imanta, kas pārlietu milēja noslēpumainību, vairāk neizspiedīs, draugi neuzplijās.

— Eh, bet ko tas viss līdz? Visus tos labumus piedzīvos labi ja mūsu bērnu bērni. Šitādas sakūdīšanas, sadalīšanas un atjaunošanas jau vilksies simtiem gadu, — rūgti nozūdījās Antons Stāmurs.

Saviebās arī Vilibalds.

— Kas par blēņām, — salēcās Imants. — Vai asasīni — slepkavas dažos gados neiekaroja visu Sīriju un vai viņu vadītājs Hasans, saukts Vecais no kalna, laimīgi nesavaldīja veselus trīsdesmit piecus gadus no vietas? Atcerieties, cik ātri milzīgu varu ieguva viduslaiku bruņinieku ordeņi — tempļieši, teitoņi. Kur tad paliek malajiešu blēžu biedrības Ghee-Hin un Tsung-Phak, kurām maksā nodevas visa Okeānija? Vai man būs jums jāatgādina par Ķīnas "Balto lotosu", ko nodibināja nieka Budas mūks, bet kas piespieda pašu ķeizaru Hungu noindēties ar zelta lapiņām? Kur paliek Japānas "Melnie pūķi", kas nozūmē visus nepaklausīgos ministrus, kur paliek brīvmūrnieki, kur jezuīti? Vai tu, pie velna, esi aizmirsis pats savu Ku-Kluks-Klana milzīgo ordeņi, kas nodibinājās dažos gados, kam veselas fabrikas ražoja baltos tērpus un citas emblēmas? Mūsu gadsimtā viss norit paātrināti, tagad citas metodes, cita reklāma!

Metās jau krēsla. Imants, rēgodamies pret logu kā tievs, kalsens, nemitīgi žestikulējošs siluets, runādams ar nešpetnu sparpu, tā ka siekalas vien smidzinājās, tiešām sāka atgādināt vai pašu klibo basku Ignaciju Lopesu de Rekalde Lojolu, kad tas dibināja savu bargo ordeņi. Arī atbildes Imantam bija uz visu. Ne velti viņš gandrīz nedēļu sasēdēja bibliotēkā pie Epalta. Drusku padomājis, turpināja:

— Par ordeņa sekmēm nav ko bažīties, ja tikai būs disciplīna — dzelzs disciplīna, akla paklausība vadībai. Un maģistriem te jārāda piemērs! Hasans, asasīnu vadonis, tas pats, kurš staigāja uzticīgo fedaviju pavadīts, kas, tērpušies baltā un sarkanā — nevainības un asins krāsās, uz vietas nodūra katru, ko vēlējās Hasans, šis pats Hasans nokāva abus savus dēlus, vienu par to, ka bez pavēles nogalinājis kādu tēva ienaidnieku, otru par to, ka dzēris aizliegto vīnu. Un tālab, — viņš sauca skaļi un nikni,

— 9. §. No ordeņa izstāties nevar!

10. §. Atkritējs kļūst putna brīvs!

Es varētu daudz stāstīt, kā soda atkritējus un nodevējus de-
jojošo dervišu "Mevlevi" ordenis vai burvja Merlina dibinātā
"Bardu savienība". Ilumināti indēja tos ar "akva tofana" indi,
ko destilēja no indīgām vielām barotu cūku taukiem. Vācu
"Fēmes tiesa" nodevīgos tiesnešus kāra septiņas pēdas augstāk
nekā zagļus, Ķīnas biedrības nožņaudza atkritējus ar zīda auk-
lām un sameta kanālos, kas tecēja zem ordeņa sēžu telpu grī-
dām. Malajieši piepotēja spītālību, bet Ku-Kluks-Klana vismai-
gākā atriebība ir vainīgo pliku apliet ar darvu, izviljāt spalvās,
jāteniski uz kārts uzsēdinātu, triumfa gājienā nēsāt apkārt un
beidzot iesviest upē. Bet par bulgāru slepenās biedrības "Ujedi-
nenje ili Smrt", kas nogalināja Obrenoviču karaļnamu, paņē-
mieniem vislabāk liecina viņu zīmogs, kurā attēlots dūrē sa-
žņaugts karogs, galvaskauss, bumba, duncis un indes pudelē.
Mūsu ordeņa putna brīvība salīdzinot ir mīksta un visādi tulko-
jama sodība, bet latvieši nekad nav bijuši asinskāri.

Ordeņa asiņainās varenības nomākti, Vilibalds un Antons
sēdēja, sarāvušies gluži maziņi.

— Zirnekļu ordeņa žēlastība ies vēl tālāk. Atkritēju Valsts
Burvja lēmums varēs apžēlot. Templietim atkritējam vajadzēja
ordeņa pils priekšā krist katra brāļa priekšā ceļos un saukt pēc
žēlastības. Pēc tam viņu līdz jostai kailu, ar virvi ap kaklu veda
magīstru priekšā, kas lietu izlēma. Šo apžēlošanas veidu pieņem-
sim arī mēs.

Mums jāizstrādā vēl svinīgs jauno brāļu uzņemšanas cere-
moniāls. Dervišu un lamu ordeņa šķīstīšanas ieražas bija tik
grūtas un ilgas, ka galīgi novārdzināja neofītu. Vājākie to nemaz
neizturēja. Ķeltu druīda apmācība vilkās divdesmit gadu. Erī
Elevzinas mistēriju piekritējus un ezoteriešus pārbaudīja ilgi un
pamatīgi...

— Vai tu esi traks, — uztraucās Antons, — ja mums divdesmit gadu jāšķīstās vien, tad mēs ordenī varēsim uzņemt tikai sirmgalvjus.

— Es arī domāju saīsināt pārbaudījuma laiku. Man patīk Ķīnas Hunga biedrības paraža: māceklis nodod trīsdesmit sešus zvērestus, tad meistars noiet zemē porcelāna tasīti, sacīdams: "Kā šīs šķembas nevar vairs salipt kopā, tā brālis nevar atteikties pildīt zvērestus." Zvērestu tekstus, rakstītus ar melnu uz sarkana, dedzina, bet jaunais brālis, tos vēlreiz apliecinādams, nogriež galvu baltam gailim, kas iepriekš nokristīts nodevīgā mūka A'tsat vārdā, sacīdams: "Kā krīt šī baltā gaiļa galva, tā kritīs arī mana, ja es kā mūks A'tsat kļūšu nodevējs." Gaiļa asinis sajauc ar zvēresta pelniem, jaunuzņemtajam iedur pirkstā, iepilina asinis tējā, un visi sadzer asinsbrālības, teikdami: "No šī laika Hunga brālība ir tavs tēvs un māte, viņas naidnieki ir tavi naidnieki un viņas draugi tavi draugi."

— Eh, tā mūžīgā asinsbrālības dzeršana ir pagalam apnikusi un nemoderna, katrā burlaku romānā to lasa, un gaiļa kaušana pavisam ģeķīga. Apdomā, kur mēs ņemsim tik daudz gaiļu un kas par viņiem maksās, — sacīja Antons Stāmurs.

— Tomēr, — teica Vilibalds, kas dažādos slepkavu romānos bija šo to lasījis par slepenām biedrībām un viņu izdarībām, — uzņemšanu derēja iekārtot drausmīgāk. Piemēram, brīvmūrnieki, liekot pierādīt neofītam savu padevību, uzaicina nogalināt kādu ložas ienaidnieku, kura kailās krūtis pēkšņi atklāj kādā aizkaru spraugā. Kas nespēj sadūšoties durēt, to ar kaunu padzen. Bet kailās krūtis patiesībā esot tikai jēra krūteža. Tā kā mūsu ordenim jaunākais loceklis ir arī ordeņa bende, šis paņēmieni īpaši derētu.

— Ja gailis mums par dārgu, ko tad runāt par jēru? Dārgas ceremonijas varēsim gudrot, kad ordenis būs bagāts, — sacīja Imants.

— Skaidrs, var apmierināties ar gluži vienkāršu zvērestu, — sacīja Antons. — Īru "Baltie zēni", nabadzīgie rentnieki, kas, baltus kreklus apvilkuši, pa naktīm bendēja muižnieku lopus, zvērēja: "Drīzāk lai manu labo roku nocērt un zem cietuma durvīm pabāž, nekā es nododu savus brāļus."

— Tas nu gan par vienkāršu. Veco masonu zvēresti ir vairākas lapaspuses gari, — sacīja Imants.

— Eh, ko tur tik daudz, pazvērē kaut ko un basta! — teica Antons, kam visa šī garā runāšana sāka jau apnikt. — Bet vai ordeņa vīrus nederēja apzīmēt? Teiksim, iededzināt uz krūtīm mazu zirneklīti vai ietovēt tīklu uz muguras? Jebšu vismaz valkāt kādu nozīmi uz atloka vai piedurknes, — padomājis turpināja Antons, kam godazīmes un sportistu "klunkuri" bija sevišķi mīli. Viņš stundām kavējās sportistu fotogrāfu skatlogu priekšā, vērodams muskuļklimpās sabozušos milžus, kuru kaiļās un bieži tetovētās krūtis šķērsoja platas lentes, sētin nosētas medaļām un žetoniem. Imants arī par to bija domājis.

— Mēs varētu nēsāt kā bruņinieki joanīti nekad novelkamam melnu mēteli ar astoņstūrainu krustu uz tā vai arī kā Sv. Lācara spītālīgie bruņinieki ar zaļu krustu. Varbūt siesim kā tempļieši baltu auklu ap vidu vai nēsāsim cirvi aiz jostas kā Nakišbendi lamas par zīmi, ka uzvaram kaislības, bet visu to darīsim vēlāk. Apzīmētus mūs drīz vien izmestu no skolas, arī tetovējumus atklātu skolas ārsta apskate. Pagaidām mums jāpalieliek slepeniem un gluži bez nozīmēm. Vienīgi, sevišķi grūtu uzdevumu pildot, maģistri apvilks baltus cimodus.

— Zvēresim, zvērēsim, — skubināja Stāmurs un piecēlās zvērestam.

— Lēnāk! — sauca Imants. — Un ja gadās, ka tevi notvers naidīga vara un gribēs izspiest dibināšanas noteikumus un dalībniekus, ko tu teiksi?

— Es melošu.

— Un ja tevi nāvīgi spīdzinās.

— Es... turēšos.

— Bet ja tevi pielies ar ūdeni, skrūvēs kājas spāniešu zābakos, mauks nagus, svilinās pēdas?

— Tad, tad gan teikšu taisnību, — Stāmurs atzinās noskurnādams.

— Bet lai tu to nevarētu, tad, lūk — Imants izrāva no atvilktnes trīs maisus un trīs korķus. — Mauciet maisus galvā un ņemiet korķus mutē. Mēs neviens nebūsim ne redzējuši, ne pēc balss pazinuši līdzzvērētājus. Mēs varēsim no sirds liecināt — mēs nezinām, kas dibināja ordeni.

Pārsteigti un brīnīdamies par Imanta dziļdomīgo tālredzību, visi saņēma korķus zobos un ielīda maisos.

— Tagad brīdi pagaidiet, — pārvērstā balsī sacīja Imalīns. — Mēs nekā neredzam un nekā nezinām, varbūt šinī brīdī jūs esat izgājuši un jūsu vietā stājušies citi. Mēs nezvēram viens otram, mēs zvēram ordenim.

Pēc brīža visi sadevās rokās un visi korī zvērēja. Tad novilka maisus un noslaucīja sviedrus.

— Jūs neredzējāt nekā? — jautāja Imants.

— Nē.

— Balsis nepazināt?

— Nē.

— Melno Zirnekļu ordenis nodibināts! Tagad parakstieties šeit, Vecajā Tiesā.

— Kā tā? Ko tad līdzējusi mūsu slepenība, ja mums jādod paraksti? — jautāja Vilibalds.

— Kaut kādas grāmatvedības jau vajaga. Tos tūkstošus biedru, kas ordenī sastāsies, taču nevarēs galvā paturēt. Turklāt Veco Tiesu neviens nedabūs rokās, to glabās pats Valsts Burvis ādas makstī uz kailām krūtīm! Un tagad, — svinīgi turpināja

Imants, — cienītie maģistri, ievēlēsīm ordeņa lielmeistaru Valsts Burvi.

— Man tikai liekas, ka Valsts Burvim pārāk lielas tiesības, — sacīja Vilibalds. — Vai tad mums visiem trim dibinātājiem nevarētu piešķirt vienādu varu?

— Dibinātājiem varētu gan dot lielākas tiesības kā pārējiem, kas ordenī sasniegs maģistru pakāpi, bet vienam tomēr jābūt priekšniekam, — noteica Imants cieti un stipri, pārlicināts, ka neviens cits kā viņš pats, nekļūs Valsts Burvis.

— Nu labi, — nerimās Vilibalds, — bet tad viņš arī īpašā kārtā jāiesvēta. Karbonāri jaunievēlētos Lielos Meistarus kailus sēja ar zīda auklām pie krusta un stigmatizēja ar adatām — trīs skrambas kreisā, septiņas labā krūtī un trīs pret sirdi...

— Modernā laikā tāda māžošanās ir lieka. Tagad jārikojas lietišķi un vienkārši, — uztraucās Imants.

— Tomēr Valsts Burvi derēja īpaši pārbaudīt. Burvim vajaga dūšas, tas nedrīkst ģībt no asins piliena. Kad Ziemeļjūras pirātu virsniekam Klausam Stortebekeram rindā nostādīto līdzdalībnieku priekšā cirta galvu, viņš izlūdzās žēlastību: cik saviem biedriem paskries bez galvas garām, tik lai top apžēloti. Viņš noskrēja gar vienpadsmit, pie divpadsmitā bende pašāva kāju un pirāts pakrita. Tāda Valsts Burvja vajaga zirnekļiem! — sacīja Vilibalds, pats sadrebinādamies no sava briesmu stāsta.

— Tātad stāsimies pie vēlēšanas, — atkārtoja Imalīns neklausīdamies.

— Ko tur nu daudz, pats jau būsi, — diezgan īdzīgi norūca Vilibalds. Arī Stāmurs pamāja.

Imants piecēlās, iebāza roku azotē un izņēma baltus cimodus. Uzģērbis tos, sacīja:

— Es pateicos maģistriem par augsto godu. Solos pildīt Veco Tiesu un savu pienākumu pēc labākās sirdsapziņas ordenim par

godu. Ar šo svinīgi atklāju Melno Zirneķļu ordeņa pirmo konventu.

— Es lūdzu vārdu, — sacīja maģistrs Vilibalds.

— Runā.

— Es lūdzu konventu piešķirt man kā ordeņa dibinātājam titulu Lielais Pūķis, ko neviens cits maģistrs nedrīkstētu valkāt.

— Es piekrītu, — teica Valsts Burvis.

— Es arī, — piebalsoja maģistrs Stāmurs. — Un lūdzu vārdu.

— Runā.

— Es lūdzu konventu piešķirt man kā dibinātājam titulu Cēlais Ciklops, ko neviens cits meistars nedrīkstētu valkāt, un vispār vairs nekādu sevišķu titulu nevienam nepiešķirt.

— Piekrītam, — sacīja abi pārējie.

— Vai zināt, man būs jāiet, — teica Vilibalds. — Es solījos būt mājās jau pirms divām stundām. Tēvocis būs atkal nāvīgs.

— Labi. Es svinīgo konventu slēdzu. Skolā aprunāsimies, kurus no puikām varēs uzņemt par mācekļiem.

Kad Lielais Pūķis un Cēlais Ciklops, atvadījušies no Valsts Burvja, jau gribēja iet, pēdējais pēkšņi iesaucās:

— Pagaidiet! Pirmīt aizmirsu nolasīt pēdējo Vecās Tiesas paragrāfu:

12. §. Ordenis nav likvidējams!

6

Es iešu pie dzērvēm un kliegšu kā dzērve.

Pēteris Atspulgs

Jau otro reizi Epalts ar bažām sirdī zvanīja pie Surģenieku durvīm. Lēnām atģērbdamies, ilgi kavējās priekšnamā, lai pēc kņadas un smiekiem novērtētu garastāvokli, kāds valdīja namā, un pieskaņotos tam.

Pēdīgi viņš parādījās durvīs. Zāles vidū Grizli grozīja Irisu, tērptu ļoti greznā un sarežģītā tualetē.

— Nu nekas, nekas, — žigli mēloja Grizli ar mazu skaudības pieskaņu balsī, jo abas draudzenes bija sāncenses elegancē un, ko Irisa spēja ar greznību, to Grizelda atsvēra ar pārdrošību. — Tiešām šuvēja ir centusies: īsts rudens sezonas popūrijs. Imalīn, kas tev vislabāk patīk šinī pudiņā?

Imalīns dziļdomīgi apgāja Irisai apkārt un, viegli piedūris pirkstu viņas kailajai mugurai, kas vīdēja garā, šaurā izgriezumā, sacīja:

— Šī te vieta.

Irisa nosarka, bet glaimota draudzīgi pamāja Imalīnam.

— Nekas, — smīnēdama teica Grizli, — par tavu nākotni, Imalīn, vecāki var būt bez bažām. Tu attīsties ātri. Tavos gados es vēl biju īsta lauku nevainība.

Epalts pacietīgi gaidīja. Grizli viņu pamanīja jau sen, bet nelikās redzam. No ēdamistabas iznāca Dagne, Dušelis un Sprukulis, abi kungi smokingos.

— Prinča nebūs, — sacīja pēdējais, — viņam esot paukstunda.

Irisa piegāja pie loga un skatījās tumsā.

— Kā jums patīk m a n s tērps? — prasīja Grizli.

— Lieliski, — vienā balsī atteica abi jautātie.

— Cik jūs neattapīgi. To jums vajadzēja tūlīt sacīt, nevis gaidīt, kamēr vaicā.

Tikai tagad viņa pavērās Epaltā un izlikās pārsteigta:

— Kur tad Epalta kungs te pagadījies? Kā parasti — nelaikā. Mēs taisni braucam uz koncertu. Ko lai es ar jums iesāku? Ak, nu, galu galā, varat braukt līdzī.

— Labprāt, — sacīja Epalts pazemīgi.

— Bet viņam taču nav kartes, — iebilda Dušelis, nākdams Grizeldai talkā noraidīt Epaltu. Bet Grizli negaidīti uzklupa viņam pašam:

— Bet Epaltam ir takts — neatsacīt dāmai!

— Tomēr ar taktu vien viņš netiks operā.

— Ar savu ne, bet ar jūsu. Jūs taču neliegsiet viņam savu karti, ja es gribēšu?

Dušelis drūmi apklusā. Glābiņu atrada Imalīns, paziņodams, ka atsakās no savas kartes par labu Epaltam.

— Bet uz koncertu taču ies arī Vilibalds un Antons, — brīnījās Grizli.

— Ja es nevaru ne tik, kā iekļūt operā bez biļetes, ko tad es esmu vērts?

Un, pametis Epaltam ar aci, viņš noslēpumainā steigā nozuda.

Sabiedrība sasēdās automobili. Trīs dāmas lielajā dibensēdeklī. Sprukulis ar Epaltu uz mazajiem izvelkamiem, Dušelis — tikpat kā trimdā — blakus šoferim.

— Vai zināt jaunāko numuru, — nekavējoties iesāka Sprukulis, — kā izdevies filistram Ansviesulim aizviņnakt paša kāzās?

— Vai tas ir tas pats Ansviesulis, ko nule ievēlēja Saeimā? —
jautāja Epalts.

— Jā, — atteica Sprukulis.

— Skaists zēns, — atcerējās Grizli. — Skaists un kaislīgs.

— Varbūt samaitāts nekā kaislīgs, — piemeta Iriša.

— Hm, hm, — divdomīgi nokrimšķinājās Grizli. — Viņš lie-
liski cēlies. Ja domā, vēl pirms trim gadiem viņš kā nabaga stu-
dentelis nāca pie mums un Majoriem pusdienās, jo, kad aizmak-
sāja "Kubezelei", ko ēst vairs neatlika. Runāja, ka reiz viņš
veselu mēnesi pārticis tikai no Irisas lūpu krāsas...

— Fui, Grizli, kaunies! Es nemaz neesmu ar viņu skūp-
stījusies!

— Nemaz? Arī toreiz pie Dikšeitiem? Kad mēs visas to re-
dzējām?

— Tad viņš bija iereibis... Un tu pati? Vispār es tev sacīšu,
tu runā par daudz un... arī skūpsties par daudz.

— Uzmanību, Grizli, — piebilda Epalts, — skūpsti ir kā
nauda, ja piedrukā par daudz, krītas vērtībā.

— Klausieties jūs viņā! Bet dzi, Iriša, kāpēc tev ar viņu ne-
kas prātīgs neiznāca? Kurš tad īsti negribēja?

— Abi.

— Jā, mīla nav tik vienkārša, kā mums to vecāki izskaidro, —
atkal prātoja Epalts. — Ja nemīl neviens — vīrietis ir tikpat uzbā-
zīgs, cik sieviete pretestīga. Nekas neiznāk. Ja mīl abi, tad vīrie-
tis tikpat bailīgs, cik sieviete pieļāvīga. Atkal nekas neiznāk.
Pie rezultāta lieta nonāk tad, ja mīl tikai viens.

— Man liekas, Iriša uzvēla Ansviesulim visus pienākumus
vienam, — lietišķi paskaidroja Grizli. — Rūpes vajaga dalīt: dāma
izraugās nomaļu vietu — kungs skūpstas. Dāma dod zīmi — kungs
bildina...

— Grizli, es tevi lūdzu — mities!

— Es mitos! Vienalga, tas zēns tāpat rija skūpstus kā auste-

res, bet, tā kā no tik smalka ēdiena vien nevar pārtikt, tad sāka pētīt ne tikai gliemežus, bet arī viņu mājas, sevišķi tās, kas sešstāvu...

— Vai Ansviesulis nebija līdera Turjāņa sekretārs, — jautāja Epalts, — neuzlūdzās uz listes un neizvirzījās ar taloniem...

— Dāmu taloniem, — uzsvēra Grizli.

— Un neizkonkurēja pašu Turjāni?

— Tas pats, tas pats, — sauca Dušelis pār plecu atpakaļ. Brīnums tikai, kā viņš pēc tam pielabināja veco, lai dod šim meitu?

— Tas viņam nemaz nebija jādara, — atbildēja Grizli.

— Viņš mācēja iedalīt darbus, papiņu pielūdza pati meitiņa.

— Meitiņu jau pašu vajadzēja labināt, — aizrādīja Dušelis.

— Priekš vēlēšanām Ansviesulis flirtēja kā apsēsts. Mēdza sacīt, ka viņš ejot caur dāmu sabiedrību kā caur druvu, laizdams dāmas kā auzu skaras starp pirkstiem.

— Taisni otrādi — kā jūs, — uzbruka Grizli. — Jūs dāmu sabiedrībā bāžat pirkstus kā pirkstīs.

— Precēties ar tādu donžuānu kā Ansviesulis jau ir tikpat kā zobus tīrīt ar nažu pulveri, — teica Iriša.

— Tik traks viņš nemaz nav. Man arī reiz taisījās klāt, — nedroši bilda Dagne, — bet netika ne ar labu, ne ļaunu.

— Vajadzēja ar mācītāju, — teica Epalts, un Dagne drusku aizvainota apklusā.

— Nu labi, bet kas tas par numuru? Stāstiet, — sacīja Grizli, un Sprukulis priecīgs, ka atkal reiz ticis pie vārda, iesāka:

— Nu, lūk, deputāts Ansviesulis nolēmis rīkot kāzas sevišķi smalki, pēc anġļu paražas, bez maltītes, bez plebejiskas burzmas, — atbrauks ļaudis no baznīcas, izdzers glāzi vīna, burtiski tā, kā ielūgumā sacīts, un — ardievu. Lēti un eleganti. Nu, bet ar maršaliem un līgavas māsām gluži tā nevar, mielastiņš jāriko. Labi. Pārbrauc no baznīcas, — viesu tā ap septiņdesmit,

bet galds vienā nomaļākā istabā klāts tikai divdesmitiem. Tomēr projām iet neviens ij nedomā, kas nu sevi turēs sliktāku? Nu, un vai tad dzīšus dzīsi? Tā paiet stunda, divas, jau trešā, visi tik terzē un trinas ap galdu. Nu gan lāga zēns redz, ka angļu mode latviešiem neder. Nu lec vai no ādas ārā, nu skrej, nu ķer, nu zvana krogiem un restorāniem, kamēr ko neko sagrābsta par trīskārtīgu cenu. Bet klaši vecais puika parādījis: pēdīgi visus paēdinājis un padzirdījis.

— Diez' vai Ansviesulis būs lāga politiķis, ja tik vāji savu tautu pazīst? — šaubījās Epalts.

— Kas tādu karjeru taisījis, tas vis nav slikts politiķis. Velna vīrs! Īsts kubezelietis! — sajūsmināti sacīja Sprukulis, pie pēdējiem vārdiem jo silti ielūkodamies Irisai acīs.

— Ko jūs mirkšķināt Irisai, — tūdaļ uzklupa Grizli, — Irisa ciena armiju, bet vai tādēļ viņai jāmīl kareivis?

— Vai neiesim pēc koncerta uz "Eldorado" bāru? — viņa ierosināja pēc brīža.

— Labāk rītvakar, tad būs jauna programma, — atteica Sprukulis, lai pierādītu, ka nebaidās runāt Grizeldai pretim.

— Rīta stundai zelts mutē, bet vakarstunda prasa zeltu simts mutēm, — rezonēja Epalts.

Sprukulis saausījās. Vai tas nenožīmēja, ka viņu tur par skopu vai nabagu? Jā gan! Gods bija atkal briesmās. Un laikam atkal izceltos ja ne tieši tracis, tad nežēlīgs ķīviņš, ja Grizelda pēkšņi nesāktu nevaldāmi smieties.

— Zeltamute! Zeltamute! Pāvils Zeltamute! Beidzot mūsu runātnieks un filozofs aizfilozofējās tik tālu, ka izgudroja pats sev palamu. Bravo!

Smējās arī citi, sevišķi nikni Sprukulis. Epalts neteica nekā, izlikdamies apjucis. Palama jau būtu itin glaimojoša, ja tikai nebūtu mērķēta arī zelta zobam, kas, Epaltam smaidot, mirdzēja apakšzoklī. Grizli zināja, ko darīja. Šis indes piliens jānorij. Bet

nu pēdīgi bija labi. Šī vakara sarunās Grizli Epaltu tikpat kā neievēroja. Ja atbildēja, tad it kā garām. Ja viņai vairs nebija dusmu, tad tikpat labi nebija iemesla kļūt laipnai. Tagad, atriebusies ar palamu, viņa atmaīga un kļuva draudzīga. To varēja noprast jau no smiekliem. Viņa priecājās līdz asarām, bet tas bija sildīgs, labvēlīgs prieks. Ne vien Grizeldai, arī citiem kļuva labs prāts: Dušelīms patika, ka nezobo viņu vien. Sprukulis jutās aizstāvēts un atriebts. Tāpat Dagne. Pat Irīsa amizējās, un, tā kā bija diezgan mācīta, tad pastāstīja par netīro grieķu mūku Jāni Zeltamuti, Epalta priekšteci. Vislabākā garastāvoklī sešotne piebrauca pie operas.

Protams, viņi bija nokavējušies, bet, tā kā vietas atradās ložā, tos ielaida. Grizelda rīkojās diezgan skaļi, stumdama krēslus, čaukstinādama programmu, nebēdādama nenieka par nikniem blenzieniem un pat cstināšanu publikā. Uz skatuves mazs, drukns vīrelis mežonīgi mīcīja klavieres.

— Balakireva "Islameja", — burtoja Grizelda programmā, — kas tas ir — sievietē vai reliģijā?

— Viss viens. Abas neapmierina un beigās piekrāpj, — čukstēja Epalts.

Uznāca vijolnieks un sāka gauži smeldzināt savu instrumentu.

— Pag', kas tas ir, ko viņš spēlē, Toričelli serenāde? Jeb vai tā nesauca kādu tukšumu? Ak nē, tas ir Toselli tukšums.

— Tas ir atkal viss viens, — teica Epalts, — serenāžu dziedātāji parasti paliek tukšā.

— Bez šaubām, ja ievads par garu un serenāde ar morāli.

— Nav jau vienmēr jādara tas, kas aizliegts. Kādreiz var būt arī morālisks.

— Jūs šovakar esat neciešams, Zeltamute, jūs spēlējat visu laiku ar melniem cimdiem uz melniem kauliņiem. Piesitiet taču kādu priecīgāku noti.

— Esmu neciešams? Taču tālu vēl ne šausmīgs. Bet skais-
tākais no brīnīšanās veidiem ir šausmas. Kaut man izdotos jūs
sašausmināt!

— Tas jums jau izdevies... ar jūsu dzejas mākslu.

— Tad es esmu laimīgs, — rezolūti noteica Epalts un klu-
sēja līdz pat starpbrīdim. Grizli vairākkārt atskatījās uz viņu, un
Epalts raudzīja darīt savus vaibstus apskaidrotus un sapņainus.
Arī Grizli vairāk nerunāja.

Tad viņi pastaigājās foajē. Tur ar uzvarētāja smaidu viņus
sagaidīja Imalīns. Sevišķi lepoties gan nevarēja, jo bija iekļuvusi
operā ar visai parastu triku: divi zirnekļi ieiet operā likumīgi,
pēc brīža viens iznāk ar abām noplēstām biļetēm un pa citām
durvīm ievēd trešo, kas izliekas it kā kādas vajadzības pēc iz-
skrējis. Bet labi arī tā.

Dušelis, briesmas jauzdams, kā pielipis turējās pie Grizli
sāniem. Viņš bija tikai acs un auss, tikai redze un dzirde, lai acu-
mirkli uzķertu katru viņas vēlēšanos un katru mājienu. Agrāk
Grizelda uzjautrinājās, izgudrodama visādus neparastus rikoju-
mus, bet šoreiz Dušeļa padevība viņu nervozēja. Ar katru brīdi
viņa pīka vairāk, to manīja arī Dušelis, bet neattapās nekā cita
un, kā grieķu traģēdiju varonis, vaļā acīm gāja savā nelaimē, kā
nezināmas varas rauts.

Grizli iegribējās smēķēt. Viņa nepaguva vēl pavērt lūpas, lai
to pateiktu, kad Dušeļa rokās jau atvērās cigarešu kārbīņa un
uzliesmoja sērskaliņš. Viņa apskatījās pēc programmas — Duše-
lis jau sniedza to atšķirtu. Viņa tuvojās logam, lai pavērtos nak-
snīgajā Bastejkalnā, — aizkari jau pašķīrās viņas priekšā. Viņa
ieklepojās — Dušelim kā burvju māksliniekam ielēca sauļā kār-
biņa ar mentola konfektēm.

— Lūdzu, tās dara mīkstas krūtis!

— Dieva dēļ, — komiskā uztraukumā iesaucās Epalts,
— nepieskarieties tām, ja jūsu figūra jums dārga!

Grizli pēkšņi eksplodēja pussmieklus, pusniknumā.

— Nozālotājs! Projām no manis!

Nosviedusi konfekti, viņa visu vakaru grieza Ķebelkājam muguru, līdzko jūta viņu tuvojamies, tūdaļ novērsās un nicīgi noņirdza. Pēdīgi Dušelis vairs neuzdrošinājās viņu uzrunāt. Sarunas apsīka vispār. Epalts un Grizli sazinājās jau ar smaidu un acu piemiedzīnu kodu.

Tā viņi ilgi klusēja arī "Eldorado" bārā. Četras reizes Epalta kāja zem galda uzdūrās Grizli rupuča kurpītei. Trīs reizes viņš neatvainojās, jo kurpīte nebēga. Ceturto viņi abi saskatījās. Grizli lieliski izmanevrējās ar skropstām kā mācīta koķete un izplūda saldus smieklos. Epalts klausījās vērīgi: tas nebija vil-tus, tā bija tīksme, tā bija uzvara. Viņš pameta acis uz Dušeli, arī viņš sasprindzināti klausījās, — arī viņš bija sadzirdējis to pašu, jo satumsa kā padebesis.

Kad auto apstājās pie Surģenieku durvīm, Dušelis neiztu-rēja. Nebēdādams, ka dzird pārējie, viņš čukstēja ar tādu svelmi, ka Epaltam tīri apskrējās sirds:

— Grizelda, vai tā arī paliks?

— Jūsu jautājums ir pārāk dabīgs un tamdēļ smieklīgs, — skaļi atbildēja Grizli ar neatdarināmu diždzimtīgu nicināšanu un aizcirta durvis Ķebelkājam pie deguna. Viņš neatgriezās vairs mašīnā, neatvadījies izgaisa kā ēna gar paksi.

* * *

Pārnācis mājās, Epalts atrada uz galda Ķurzēna vēstuli. Pal-dies Dievam! Veselu mēnesi pēc Niķeļa Mārtaņa iecelšanas grāfa kārtā Epalts nebija saņēmis no viņa ne vēsts. Epalts apmeklēja viņa gultasvietu kādā milzīgā dzīvokļu kazarmā Marijas ielas viņā galā, bet Ķurzēns bija izvācies, nepateicis, uz kurieni. Epalts

jau kļuva nemierīgs. Vai tiešām kļūme pie Surģeniekiem būtu tik ļauni satriekusi sīksto Mārtiņu?

Ķurzēns rakstīja:

Sveiks, vecīt!

Jau krietnu strēķi jutos šķidri. Bet, tā kā bijām cieši aizņemti iešanās un skriešanās, tad neatlika laika par to domāt. Pēc dumjā šohera pie Surģeniekiem man piemetās tāds kā drudzītis un es piemeklēju dziednieku. Te nu izvirta, ka skolas ārstu sapnis beidzot piepildījies, proti, esmu it mundras plaušu tbc īpašnieks. Viņa gan esot man jau diezgan sena draudzene, tikai pēdīgā laikā dūšīgāk sasparojusies. Dziednieks pavēlēja tūlī pārcelties uz laukiem, dzert krējumu un ēst sviestu, cik jau dāju, visu dienu gulēt un pusstundu dienā pastaigāties priēžu silā. Kad aizrādīju, ka tas viss grūti savienojams ar maniem ienākumiem, viņš paraustīja plecus, sacīdams, ka šai slimībai cita ārstēšanas veida nezinot. Pārnācis mājās, es pamatīgi apsvēru stāvokli un atcerējos visus paziņas un saistības uz un ar laukiem. Un, raugi, kad es biju pusemēneša algu norunājis pa telefonu, man izdevās atrast izeju.

Tagad es atpūšos uz zemēm un pusstundu dienā pastaigājos priedulājā. Es dzeru krējumu un ēdu vislabāko eksporta sviestu, cik tik lien. Es esmu Bučauskas koppienotavas kurinātājs, un mana alga bezmaz divtik liela kā līdzšinējā bezdarbnieka alga. Man jāstrādā no diviem naktī līdz sešiem no rīta. Visu pārējo laiku varu veltīt dziedniecībai. Darbs nav nekāds grūtais, bet netīrs gan, jo vēlāk jāpalīdz mazgāt mašīnas un trauki, bet sapuvuša piena dvinga ir visbargākā smirdēšana pasaulē. Taču citādi es netiktu ne pie krējuma, ne sviesta.

Tā, lūk, ir iznācis, ka daži mūsu un visi mani nodomi jāatliek uz nenoteiktu laiku. Novēlu tev vislabākās sekmes, cerē-

dams, ka tagad jau būsi izvēlējies noteiktu objektu. Līdz manai paaugstināšanai par muižnieku tas vēl nebija noticis, lai gan Tu pats pastāvīgi sludini, ka puse no panākumiem ir zināt, ko gribi, šinī gadījumā tas būtu — kuru gribi.

Pacietīgi vērodams, kā šeit, Bučauskā, pieaug mans svars, gan diemžēl tikai miesas un ne sabiedriskais, gaidīšu labas vēstis no "frontes".

Ar sveicināšanu Tavs Mārtiņš Ķurzēns,
grāfs Deguns de Knibēns

P. S. "Augstākai sabiedrībai" par mani, lūdzams, neko neziņo. Par izcilo godu, ko man parādīja Grizelda, kad nāks laiks, pratīšu pateikties pats.

Varbūt esmu mazliet dumjš.

Jānis Klīdzējs

Kādu nedēļu pēc koncerta Epalts atkal stāvēja Surģenieku nama priekšā. Brīdi viņš vilcinājās pāriet ielai, aplūkodams grezno fasādi. Pilns mēness laistījās tikpat spoži kā toreiz, kad viņi abwi ar Ķurzēnu pirmo reizi kavējās šinī pašā vietā. Vējš šūpoja spuldzes, viegli mākoņi šad tad aizplīvēja garām mēnesnīcai, ēnas vibrēja un trīcēja. Zvēri un tēli, kas biežās rindās pušķoja namu, likās, elpoja un dzīvoja.

Cik pravietīgi Surģenieks licis izgreznot savu namu! Lūk, divas kailās kariatīdes, kas sniedz skatītājam pretim daiļo mākslu simbolus, — vai tās nebija abas baņķiera meitas? Viņu pilnmiesīgie augumi un druknie, spēcīgie locekļi diezgan atgādināja brangās un stāvkrūtainās ģipša skaistules. Un abi lauvas, kas katrpus ģēvelei sveicināja viens otru suniski paceltām astēm, — vai tie nebija abi Surģenieka dēli, jaunie lauvas, viens — pirmais "Kubezelē", otrs — barvedis skolā? Bet stingā amazones maska ar lepno, cieto skatienu, kas glūnēja no sienas vai divdesmit vietās, taču bija valdonīgās Surģenieka kundzes vaigs, kuras urbīgām acīm nespēja ne paslēpties, ne pretoties neviens, kas ienāca šai namā. Un tad visi šie tauriņi, pāvi, pūces, āži, krokodili, vardeš un krupji, kas visdažādākos stāvokļos un grupējumos apgrūtināja sienas? Katram varēja atrast savu prototipu Surģenieku viesos un Surģenieku ļaudīs.

Bet kur tad pats baņķieris? Ziloņa, nīlzirga vai valzivs atveida uz sienas neredzēja, bet arī tie nespētu raksturot baņķieri pietiekami labi. Surģenieks bija šis nams pats. Kā Atlants viņš nesa un balstīja uz savas milzīgās muguras visu šo raibo pasauli, šo kņadu un burzmu, ēdināja, dzirdināja un līksmināja liekēžus un izsalkušos, slaistus un darbiniekus, karjeristus un sapņotājus, švītus un neveiklos. Tiešām, baņķieris bija kā renesanses valdnieku baseins, kurā mazgājās tritoni un vāravas, peldēja košas salas, līgojās izpriecu laivas un karoja galeras.

Tikai viena vienīga attēla trūka uz šīs fasādes. Epaltam pēkšņi likās, ka viņš norijis elpu: slaidis, žigls augumiņš, tērpts zilā, gluži vienkāršā mētelī, ieslidēja tēlu nama durvīs. Nikolīne! Nu bija laiks piesteigties, it kā neviļus sastapties uz kāpnēm, ieskatīties viņā, parunāt... Bet gluži nepārvarams sastingums sakala Epalta locekļus, un, kad viņš, sasarcis dusmās par savu tūļību, beidzot pārskrēja ielai, bija jau par vēlu.

Surģenieki šovakar rīkoja viesības, vārda vai dzimšanas dienu, kam vai kurai, vienalga, svarīgākais šoreiz tas, ka Epaltu gaidīja. To viņš noprata, pametis pirmo skatienu Grizli sejā. Tūdaļ nokratīja mazo īgnumu un vilšanos, ko radīja nejaušā sastapšanās uz ielas, un drīz vien iejutās savā lomā.

Dušeja neredzēja. Jau ceturto vakaru viņš nenāca. Epaltu drusku kremta sirdsapziņa. Bet ko lai dara? Tāda reiz ir konkurence. Kas par nozīmi balstīt grūstošu namu? Dušelim taču bija vesels gads laika. Pats vainīgs, ja nekas neiznāca.

Lūk, Dagne. Cik viņa vēsa un atkal noslēgusies. Ar māsām tas vienmēr tā. Ja nebūsi diezgan uzmanīgs ar vienu, otra apvainojas — ģimenes goda dēļ. Ja esi pārāk uzmanīgs, atkal apvainojas — sevis dēļ.

Bet vai arī pati Surģenieka kundze jau nenoraugās viņā ar aizdomām un apslēptu īgnumu? Tāpat Visvaldis? Tiešām, brīžam šis stāvoklis nemaz nav tik patīkams. Bet nieki! Grizli ir ar

viņu. Grizli gādās, lai šie skābie ģimji, vismaz tajos brīžos, kad sarunājas ar viņu, kļūst atkal gludi un laipni. Un par citu nav daļas. Viņš nav nācis šeit lūgties, bet ņemt kā brīvs pirāts, kam kļūmējoties draud bojāeja un neslava. Savāds dēku prieks viņu pārņēma. Viņš jutās pārāks par visiem šie sanākušiem. Veiklāks, manīgāks, gudrāks. Pārāks pat par Visvaldi. Vai viss nebija iekārtojies pēc Epalta patikas? Vai viss nevedās brīnišķīgi gludi? Pat sadursmes un strīdīņus viņš bija pratis pārvērst jaunās sekmēs. Abi draugi, kurus agrāk pats apskauda un cienīja izturības, asā un aukstasinīgā aprēķina dēļ, bija krituši, bet viņš, pārākais, pārvarējis visus šķēršļus, vienīgais izskrējis uz beidzamās taisnes, un ceļš priekšā bija brīvs. Bravo, Pāvil! Spiežu roku!

Lūk, Grizli, nodarījusi savus mājas jaunkundzes pienākumus, zīdā šalkdama un lāsmodama, steidzās atkal pie viņa.

— Tik vientuļš? — viņa jautāja, izbīdīdama lūpas caurulītē, kā mazbērnu uzrunājot.

— Tik aizņemta? — viņš atbildēja ar sēru smaīdu, bet jautrām acīm.

Viņi vēl sacīja viens otram — jūs, bet maigais un pašātvīgais tu jau dejoja turpat mēles galā. Viņi vēl arvien ieturēja pasākto strīdam līdzīgo sarunas veidu, bet tās sen vairs nebija ķildas. Ja skarbumu pauda vārdu jēga, tad balss, kas tos izrunāja, dūdoja salda; ja balss iegādījās asa, tūdaļ acis spulgoja siltas; ja acis iezibējās spīvāk, tad glaudīga roka, kā nevilus un zagšus pieskardamās, izlīdzināja visu.

— Ko lai dara, daudz viesu... — teica Grizli kā atvainodamās.

— Un visi tik skaisti un gudri, es baidos pazust viņu barā...

— Kādi ļaudis jūs biedē vairāk, skaistie vai gudrie?

— Skaistie: skaistums iedarbojas tūdaļ, gudrība tikai pēc ilgāka laika.

— Ja jūs būtu galants, jūs teiktu citādi.

— Kā tad?

— Jūs teiktu: kad skatos uz jums — tad skaistie, kad klausos — tad gudrie.

— Tiešām. Jūs esat gudrāka par ģenerāli.

— Kāpēc taisni ģenerāli?

— Ģenerālis prot kārtot uzbrukumam tikai savus bataljonus, jūs arī pretinieku pulkus. Tas ir, ja pielūdžējus mēs sauktu par pretiniekiem.

— Tie viņi arī ir, jo uzbrūk.

— Bet pēc jūsu komandas. Un tālab — mīlas cīņi ir vienīgi, kuros var uzvarēt atkāpjoties.

— Smieklīgi. Sievieti uzvar tikai piekāpjoties.

— Diez'. Kāpēc tad labu manieru parādīšanās vienmēr norāda, ka vīrietis nesekmīgs?

— Vai tad manieres ir piekāpšanās?

— Taču. Sievietes sauc par labām manierēm izdabāšanu viņu kaprīzēm.

— Nu, redziet. Sievieti iegūst tas, kas apmierina viņas kaprīzes.

— Apmierināta kaprīze vairs nav kaprīze. Uzvar tas, kas nevis apmierina, bet sakairina kaprīzi arvien vairāk; Arhimēds teica: dodiet man vienu vienīgu atbalsta punktu un es pacelšu zemeslodi. Donžuāns saka: dodiet man vienu vienīgu kaprīzi, un es iegūšu viņas īpašnieci. Kaprīze pati ir vājība.

— Banāli un vecmodīgi. Sievietes spēks ir izlikties vājai.

— Vai jūs esat atradis man kādu īstu arhimedisku vājību?

— Jā. Jums ir vājība uz vājībām.

— Cik sarežģīti, es to varētu pateikt vienkāršāk.

— Sakiet.

Viesus aicināja vakariņās. Tie ieplūda ēdamistabā. Patlaban zālē atradās tikai viņi divi vien. Grizli piepeši kļuva nopietna

un piestājās Epaltam tik tuvu, ka tas sajuta izplūstam siltumu no viņas kā krāsniņas.

— Vai jūs gribat — es pateikšu, kas tā ir? — viņa čukstēja spīvi un aši. — Vai gribat zināt, kas t a s ir? — Viņas acis pievērās, bet skaudrais, pētīgais skats kļuva grūti izturams; lūpas viņai pēkšņi palika mitras, elpa dzirdama, ķermenis slīga pie Epalta.

Epalts apmulsā un kā apmāts sāka lēni kāpties atpakaļ. Kaut kas ar viņu nebija kārtībā. Bailes, šaubas un dusmas par šīm šaubām viņu sakampa. Neprātīgais! Šī skaistā un ziedošā, ai, ko niekus, šī b a g ā t ā meitene ir viņa rokās, viņa gaida, tā tikai jāsatver. Bet kas, kas liek viņam bēgt? Viņš dreb un trīc. Kā milzu tītavām griežoties, nozibēja viņa acu priekšā visi labumi, kādus viņš varēja iegūt līdz ar Grizli, izmisums un niknums uzvārijās ar pēdīgo sparū: Pāvil! viņš sauca domās. Kas tev noticis? Dūšu! Dūšu!

Viņš bija atkāpies līdz pat kabineta durvīm. Pēkšņi asi un brīdinoši steidzīgi kā kapara āmuriņš pa deniņiem nobira rakstammašīnas klauzīni. Acumirkli Epalts atžilba. Mulsums izgaisa, apakšlūpa sašķiebās parastā kaitinošā smīnā, un, pats vēl īsti neapjauzdam kāpēc, Pāvils Zeltamute atbildēja:

— Nekad nekļūstiet pārāk atklāta. Tas allaž jānožēlo.

— Nekļūstiet iedomīgs, Epalta kungs! — pēc īsa, bet nelāga mirkļa atcirta Grizli. — Vajaga tikai čukstēt, un šie jaunie cilvēki jau domā, ka viņiem atklāj mīlestību.

Pārāk skaļi un nicīgi smiedamās, viņa izskrēja ēdamistabā.

Slepus norausis sviedrus no akmensaukstās pieres, Epalts gurdeni viņai sekoja. Ko viņš bija izdarījis? Viss sagrauts, viss neglābjami pagalam! Šo apvainojumu lepnā un izlutinātā Grizli nekad nepiedos. Un viņš pats? Viņam pašam vienkārši metās bailes, vai tikai šis solis nebūs vēlāk bieži un varbūt līdz pat mūža galam jānožēlo. Epalts zināja, ka sūrākās nožēlas ir palaisītās izdevības nožēlas. Bet citādi jutās dīvaini atvieglots kā karei-

vis, kas nolīcis uz kabi, ķiveri un ieročus: kad durkļu cīņas karstumā pretinieks jau salauzts, karš pēkšņi bija beidzies. Vēl īsti neapjauzdams jauno stāvokli, viņš klusu apsēdās kādā brīvā krēslā galda attālākā stūrī un nogrima domās. Viņa vieta blakām Grizli uzkrītoši rēgojās tukša.

Ar Grizli nebija labi; viņa nervozēja, nezināja, kur likt savus locekļus, rājās ar māsu un brāļiem, strīdējās ar māti, tincināja draudzenes, uzbruka brāļa draugiem, bet to, kas viņā vārījās, nespēja un nespēja izgāzt. Šinī brīdī, kad dusmas un apvainojums grauza un plēsa, viņa ar izbrīnīšanos nojauta, ka tai kaut kā milzīgi, gandrīz vai sāpīgi trūkst, kaut kā, kas vienmēr bijis, pie kā viņa pieradusi, kas reizē nepieciešams, labs, ērts un drošs. Viņa jutās kā ciemiņš, kas pametis viesības, bet, nevarēdams vairs atrast mājas, klimst uz ielas bez pajumtes. Kā viņai vajadzēja?

Šinī pašā laikā kāds labs, bet varbūt arī ļauns dēmons sakāpināja Dušeļa greisirdību, sāpes un izmisumu, ko viņš varonīgi un vientulīgi cieta jau veselu nedēļu, tik nežēlīgi, ka cilvēks no miesas un asinīm to vairs nespēja panest. Pametis pēdīgās lepnuma un goda saprāta atliekas, viņš nojēdza vairs tikai to, ka šovakar pie Surģeniekiem ir viesības, kurās viņš nav lūgts, bet ka tur ir Grizli un Epalts, nodevīgais, blēdīgais Zeltamute. Dušelim vajadzēja tur būt, lai tad notiek kas notikdams. Ļaunāk kā patlaban vairs nevarēja klāties.

Ķebelkāja drudzainā steigā apģērbās. Vilkdams pārlauza smokinga cieto krūti, pārrāva apkakles pogcaurumu, un tā kāpa viņam vai uz pakauša. Tauriņa kaklasaite sasējās tik nemākulīgi, ka drīzāk atgādināja tintes zivi ar lielu vēderu un strupām spurām. Tāds, aplami sapogātu vesti un aizmirsis apaut lakkurpes, viņš lēns un kluss kā parādība ieslīdēja Surģenieku ēdamistabā taisni tad, kad aprakstītās vakariņas bija beigušās un patlaban pasniedza kafiju.

Grizli acis uzliesmoja kā raķetes. Lūk, kā viņai trūka — dzīvā mērķa, ko smiet un pazemot.

— Hei! Pazudušais grasis atkal izripojis no šķirbas! — viņa sauca nešpetnā jautrībā. — Palūkojieties! Viņš jau izskatās pēc nāves spoka Belfagora! Bāls un izkāmējis! Šurp viņam buljonu! Kāda jūsu veste! Kāda kaklasaite! Kur jūs esat kāvies, ka jums pārlūzušas krūtis. Ha, ha, cāļa krūtis, es taisni dzirdu, kā tās lūst! Ar sausu troksni! Ha, ha, ha! Un kurpes, ak Dievs, — viņa gandrīz aizrijās histēriskos smieklos, — kas jums noticis?

— Nekas, — atteica Dušelis gluži mierīgi, nekustinādams ne vaibsta, vienīgi viņa dziļi ieslīgušās acis raudzījās draudoši un caurbjoši, un reizē akli, baigi akli, kā neredzīga zirga acis, kurās nepatīkami skatīties. Viņš apsveicinājās un brīnumātri, un nemanot, acumirkļi sakārtoja vesti, sasēja kaklasaiti un — redzēdams blakām Grizli tukšo Epalta vietu, apsēdās tur ar tādu mieru, cienību un pašpārliecību kā karalis, pagodinādams vasaļa dzīres, vai — kā vagabunds, kas pieradis, ka ik mirkli saimnieka kājas spēriens var viņu izmest uz ielas. Viņš nebija ielūgts? Ir ļaudis, kurus nelūdz, bet viņu ierašanās nevienu nebrīnē. Dušelis rīkojās kā mēnessērdzīgs, kā cilvēks, kas pārkāpis labā un ļaunā robežu. Viņam atnesa vakariņas, un viņš ēda ar lielisku apetīti kā nāvinieks pirms kakla tiesas.

Pastarpām viņš runāja. Patērzēja ar namamāti. Pabildināja dāmas, laipni izjautāja apklusušo Grizeldu. Pastāstīja pat anekdoti. Kaut kāds īpašs svarīgums un nozīmība Dušeļa valodā un kustībās saistīja visu acis, labu brīdi viņš runāja un rīkojās pie galda viens pats visu uzmanības centrā.

Piepeši notika kaut kas dīvains. Vai nu Grizeldas sirdī bija pamodies pēkšņs maigums pret allaž ģeķoto Ķebelkāju, vai viņa to bija jutusi jau sen, slēpdama zem cietsirdības un nīrgāšanās maskas, vai arī šodien viņa juta pateicību, ka ar savu atnākšanu tas vēlreiz pierādījis savu bezgalīgo padevību, bet, un to ievēroja

visi, viņa satvēra pēc kārtas vairākus šķīvjus un bļodas un ar namamātes smaidu piedāvāja Dušelīm. To viņa nekad vēl nebija darijusi. Pat Dušelī sastinga brīnā.

Epalts, kas caur pieri zagšus vēroja Grizeldu, šīnī brīdī uztvēra viņas skatienu un nosmīnēja. Arī Irisa tikko jaušami pavīpsnāja. Kad Epalts atkal pacēla acis, tad satrūkās: Grizli seja bija taisni tāda kā toreiz, kad viņa saskaitās par novēlēto svētību viņai ar Dušeli. Acis šauras un zvērošas kā plaisas krāsni, lūpas kniebienā baltas. Pēkšņi viņa uzlēca kājās un uzrāva arī Dušeli.

— Mamma! — viņa iesaucās. — Viesi! Mēs ar Dušeļa kungu šodien saderinājamies! — Sagrābusi Ķebelkāju, kas pārsteiguma nespēkā noplīvēja kā pleds, skaļi nobučoja to uz vaiga un atsvieda atpakaļ sēdeklī.

Surģenieka kundzes dzeltenā seja kļuva tikpat pelēka kā viņas baložu krāsas zīda tērps. Kundze lēni izslējās visā piemiņeklīgā dižumā.

— Ko tu runā! — viņa izdvesa, iepletusi acis, kā redzējama pasauli pāršķeljamies.

— Ko tu runā! — mēli izbāzusi, atmēdīja meita un, skaļās raudās viebdamās, izskrēja no istabas.

Viesu pulks apstulba. Namamāte atkrita sēdeklī. Visi saplaka, kā belzienu saņēmuši. Vienīgi Dagne smaidīja. Nelga! Nodomāja Epalts. Arī Dušeļa acīs ievizējās humora dzirksts, tas bija īsts karātavnieka humors. Viņš ievilka dziļu, dziļu elpu, piecēlās, piegāja Surģenieka kundzei un ceremoniāli noskūpstīja roku.

Kundze spēja cīnīties ar katru un pārvarēt daudzus. Ar vienu skatu iznīcināt cilvēku, ar vienu vārdu pārvērst pīšļos veselas ģimenes labo slavu viņai bija nieks. Viņas mājienam klausīja varenais vīrs, viņa vienīgā drikstēja norāt pārgalvnieku Visvaldi, untumainā Grizelda gāja uz pirkstgaliem, kad viņa atpūtās, ierēdņi bankā, kalpi muižā un viss šis pūlis šeit pie galda kā

sadzelti klupa pie mīkstās rokas, kad tā majestātiska un lepna ienāca pie viņiem. Tikai viena vienīga lieta varēja sabaidīt kundzi: atklāts skandāls. Un tāpēc kundze savieba seju smaidā un noglauda Ņebelkājas šķidros, pelēkos matus.

Visi uzelpoja.

Kad Grizelda apmierinājusies atgriezās, viņa jau bija līgava un saņēma visus pienācīgos apsveikumus un novēlījumus, pie kam viskarstāk māsu apkampa un skūpstīja Dagne.

Epalts nošķīrās savrup. Viņam piesēdās Imants.

— Ordenis nodibināts, — viņš teica pēc ilgas kopīgas klusēšanas.

— Vēlu laimes.

— Locekļi jau gandrīz katrā klasē.

— Lieliski.

— Kad beigsim skolu, tā būs jau varena organizācija.

— Liekas gan.

— Ceru, arī jūs iestāsieties pie mums.

Epalts pacēla galvu.

— Protams, jums nebūs jāiziet zemākie grādi, mēs jūs promovēsim tūlīt par maģistru, un... kad mūsu rokās būs zemes vadība, es jums apsolu vissvarīgāko posteni — slepenās izlūkošanas šefa amatu.

— Paldies, Imant! Bet par to parunāsim citu reizi.

— Es saprotu... Nevajaga sievieti dēļ gausties. Mēs, zirkņi, arī tā nolēmām. Grizli vienmēr ir tāda. Nekad nevar zināt, ko viņa darīs. Un parasti viņa dara muļķības.

— Nekas! — teica Epalts, piecēlies un saņēmis Imantu aizpleciem. — Es neteikšu, ka Grizelda uzvestos muļķīgi. Es domāju, viss norit tā, kā vajadzīgs.

— Citu valodu no jums negaidu. Bet, lai vai kā, mēs vēl tiksimies.

— Protams.

Epalts apgērbās, būdams pilnīgā pārlicībā, ka šoreiz pēdīgo reizi ir Surģenieku namā. Viņš paraudzījās vēl viesistabā. Tā bija tukša. Aši saņēmies, pieskrēja kabineta durvīm. Tagad vai nekad. Viņš plaši atrāva tās. Iekšā bija tumšs un tukšs.

— Epalta kungs! Es ceru, ka jūs arī turpmāk apmeklēsiet mūs, — viņš izdzirda Grizeldas indīgi laipno balsi.

— Tagad jums būs divkāršs iemesls, — viņa piebilda, stāvēdama rokokā ar Dušeli.

— Ļoti laipni, ka jūs negribējāt aiziet neatvadījies, bet kas par iedomu — meklēt mani kabinetā?

Un, turēdamās pie līgavaiņa elkoņa, viņa ar ķēnišķīgi vēsu un žēlīgu galvas mājienu atlaida Epaltu, kas, par spīti visām pūlēm, nespēja un nespēja izslieties stalts un aiziet lepns.

8

Un, ja es to uzrunāšu,
 Tā novērsīsies un klusēs;
 Un, ja tā atbildi dos,
 Starp mums kāds noslēpums dusēs.

Un, ja šis noslēpums zustu,
 Tā tomēr nekļūs mana;
 Un, ja tā mana kļūs,
 Sirds degs no ģīfts un tvana.

Kārlis Štrāls

Grizeldai nepatika gaidīt. Dušelis steidzās, baidīdamies, ka Grizli neapdomājas. Pēc mēneša kāzas bija klāt. Kad Epalts ienāca Surģenieku zālē, visi vienpadsmit kubeszeliešu maršali jau bija priekšā. Vienpadsmit pret vienu, lūk, Surģenieku un Dušeļu spēku samērs bagātībā, sakaros un cienībā. Vienpadsmit izlasīti stalti frakoti zēni, izpušķojušies ar visām "Kubezeles" parādes nozīmēm: divi pirksti platu zelta lenti un masīviem sudraba gredzeniem, vīstīja rokās zelta brokāta cepurītes. Visi vienpadsmit no pazīstamām ģimenēm vai vismaz ar labiem sakariem, gādīgiem "onkuļiem", visi spīdošu karjeru sākumos. Vairāk nekā puse — es izlūgšos cienību — bija paši savās personīgās frakās, ko tūlīt varēja noprast no viņu kustīgākiem augumiem un nonšalantākām sejām, kādas jāvalkā, ja grib izskatīties pēc ļaudīm, kas, kā romānos raksta, "raduši ik dienas vakariņot vakartērpā". Pretim šiem vienpadsmit zelta

vai vismaz apzeltītās jaunatnes pārstāvjiem, kuru klātbūtne pildīja Surģenieku nama sieviešu galu ar visiem uztraukuma veidiem līdz pat saldām šausmām, lika kūpēt pūdera mākoņiem, šļākties smaržūdeņu kritumiem un tērēties lūpu krāsai visnecilvēcīgākos vairumos; pretim šiem vienpadsmit atlētiem pie alus kausiem, dāmu amizēšanas, anekdotēm un dziesmām, pretim šiem vienpadsmit zeltnešiem, kas simbolizēja Surģenieku vienpadsmit tikumus un priekšrocības, nožēlojami vientuļš un niecīgs, īrētā frakā stāvēja vienīgais Dušeļa maršals — mežonis, savukārt simbolizēdams visu, ar ko lepojās Dušeļu ģimene, — vienīgo pēcnākamo. Un to nu, neizprotamas žēlastības pilni, lielie Surģenieki tagad pacēla no pīšļiem un paaugstināja līdz pat savai meitai.

Epalts turējās stīvi un rāmi. Tikko viņš pakustējās, zem cietā virskrekla nelabi čaukstēja avīzes, nemākulīgi aptītas ap krūtīm un locekļiem: ārā nežēligi sala, kā vienmēr šādās reizēs. Īrētais tērps nepieklāvās ērti. Sajūta, ka esi ielīdis svešā makstī, ko jau desmiti vai pat simti lietojuši, uzstādamies par džentlmeņiem, ar katru brīdi kļuva neciešamāka. Epalts klusībā nosolījās nekad vairs neīrēt uzvalkus.

Maršali, sava amata cienības pārņemti, drusku nervozi žestikulēja ar tām elegantām, strupām kustībām, kādas fraka uzspiež nepieradušam. Visi pārrunāja, kas un kā kuram savilkts apakšā, lai nesaltu, un izsmēja viens otru, ja kādam bija kaut kas vairāk. Sprukulis un vēl divi izņēma no cietajām krūtīm podziņas un pašķīra krekļus, parādīdami spalvainās krūtis. Asās mēles tūdaļ aplusa šo varoņu priekšā, kas devās deviņu grādu salā ar graboši sastērķelētu kreklu uz kailas miesas. Jā, patiesi, tie bija īsti zēļi un sportisti. Epalts sarāvās gluži maziņš.

Te plaši atvērās kādas durvis, un franču smaržu vilnis iepelēdināja zālē divpadsmit eņģeļus ar gāzes mākonīšiem kā spārnieniem ap pleciem, divpadsmit sidrabonietes un Dagni gluži

vienādās gaišsārtās tafta kleitās, slaidas un staltas kā izlasītas. Ievizuļojās divpadsmit ebonīta, bronzas, vara, veczelta, smilšu un platinblondas mākslīgi sacirtotas un savilņotas galviņas. Pavērās lūpiņas, visas sarkanās krāsas noziedos — no apelsīnu oranža līdz brūni mēļam —, visās formās — no apaļas sirds līdz liegi izlocītam "amora lokam". Ietrīsuļojās smiekliņi, divpadsmit zvārguliši un pulkstenīši visās toņukārtās un tembros, un, it kā Lieldienu zvanu spēlē, viņiem atbalsoja vīrišķīgo kubeszeliešu sonorie varoņtenori, baritoni un alus basi.

Lielākā daļa jau bija savā starpā pazīstami. Sadalījās pāri pēc līgavas norādījumiem. Visvaldis ar Irisu Majori, Epalts ar Dagni... Dagne, augumā vismasīvākā, likās arī tūlīgākā, bet veselība un miers dvesdams dvesa no viņas, un, galu galā, uzposta viņa izskatījās pat ļoti labi.

Ilga sačalošanās vis neiznāca. Istabā ieklupa Imalīns. Nedēļas trīs vecs īgnums aizvien vēl nebija izgaisis viņa sejā: uz māsas kāzām viņam nepašuva vis fraku, bet tikai smokingu.

— Auto jau gaida, — viņš sauca.

Visi sakustējās uz durvīm, bet tās aizsprostoja milzīga masa ar platu, balti stērķelētu laukumu vidū: pats Surģenieks ielīgojās pie maršaliem ar franču konjaka blašķi vienā un lielu vīna glāzi otrā rokā.

— Nu, zēni, pa malciņam, ārā salst!

Katrs vaibstīdamies un sēkdams norija savu mēru. Smagana nosmeldza, caur rīkli izbrauca kā ar ašķu slotiņu, patīkams siltums notirpināja ķermeni. Izveicīgi un klusi, kā daždien frakotiem džentlmeņiem klājas, līpām plivinoties, maršali devās kāpņu telpā.

Lēciens ledainā atvarā! Spalgs vējš, sausa sniega putekļus kaisīdams, apsvilināja sejas. Divi milzīgi limuzīni aprija maršalus un aizjoņoja uz Pārdaugavu.

Cēli izsoļojuši cauri nelielai baznīcai, visi divpadsmit sa-

kņupa lūgšanā altāra priekšā. Nolādēta iedoma, — drebinādamies nopukojās Epalts, — laulāties nekurināmā nomales baznīcā! Drēgnajos mūros likās vēl vēsāk nekā laukā. Kas nekaitētu pastaigāties pa grezno un silto arhibīskapa katedrāli? Bet, lūk, šīnī baznīciņā pirms trīsdesmit gadiem bodzellis Dāvids Surģenieks salaulājās ar Pārdaugavas sīkbodnieka meitu, un sentimentālo atmiņu labad baņķieris uzgribēja, lai meita laulājas turpat.

Baznīca bija pārpildīta. Daudz sirmu večuku, lakatos satuntuļotu sieviņu. Vecie pārdaugavieši vēl labi atcerējās laimes putnu Surģenieku un viņa sievu, kuras bodītē savā laikā iepirkās dažāda laba no šīm sirmajām galvām.

Pie baznīcas ieejas nosprauslojās viens auto pēc otra. Maršali pa diviem apstāja katru viesu ģimeni vai pāri un pavadīja līdz altārim, kura priekšā stāvēja krēslu rindas lūgtajiem viesiem. Epaltam kļuva gandrīz vai silti, redzot lepnās sudraba un polārlapsas, šinšillas, nercus un bizamžurkas, kas veselas divdesmit minūtes plūda baznīcā, pavadītas no zīda, atlasa, brokāta un samta šalkoņas.

Ņirbošās drūzmas, baznīcas rūkšanas un aukstuma apdullināts, Epalts kustējās kā automāts, tikko pazīdams cilvēkus. Pēkšņi plaši atvērto durvju aukstā gaisa mutuļos dīvaini kā marionete salēcās sīks vīrelis, noplandījās roķelēm un nozuda. Maršali bruka uz ieeju — jaunais pāris un līgavas māsas bija klāt. Ieaurojās ērģeles. Vienpadsmit lenteņi, zelta lentes zibinādami, un viens mežonis izstiepa glazē cimdos iespīlētās, aukstumā pārkokojušās rokas pēc divpadsmit trīsžuburainiem sudraba lukturiem. Pāri sastājās. Nabaga līgavas māsas! Viņu kailos plecus un rokas nekaunīgām plaukstām tūlīt apgrābāja aukstums un pārklāja ar zosādu. Dažas steidzīgi kārtoja milzīgi garo līgavas plīvuru.

— Uz priekšu! — kāds izmisis čukstēja. Gājiens sakustējās. Līgavainis traucās uz priekšu tik ātri, ka maršalu sveču

liesmas pārvērtās sīkos zilos punktos un draudēja nodzist. Mežonis soļoja pirmā pāri, tā bija uzgribējusi līgava, un velti pūlējās nobremzēt skrējējus. Viss notika kā transā.

— Jož, acis izspiedis, kā vēzis, — pūli dzirdēja kādu paklusu balsi. Altāris bija klāt. Maršali nolika svečturus uz postamentiem un sastinga. Neviena svece tomēr nebija nodzisusi. — Tas uz laimi, — atkal dzirdēja baznīcēnos.

Dziedāja. Koris. Solo. Mācītājs runāja gari, atkal un atkal atsākdams no gala. Baznīcas velves vāzās kā milzīgas saldētavas vāks pāri baznīcēniem. Lūgtie viesi frakās un tualetēs varonīgi cietās, pievilkušies pilni elpas kā zvirbuļi jumta galā. Katrā nozilējušā sejā un nobālušās lūpās mācītājs lasīja lūgumu, gandrīz draudu: beidz tak reiz! Bet zem melnā talāra, silti savilcies, viņš tecināja bezgalīgo un žēlabaino svētrunu, it kā gribēdams rādīt, cik godīgi viņš nopelna šīsdienu pieckārtīgo honorāru.

Epalts pamazām atžilba no savas apmātības. Brīdi skumīgi pētījis baltos garaiņu mutuļus ritmiski izvirstam no sava deguna, viņš acu stūrīšiem sāka vērot līgavu. Pēc likuma, paražas un pieklājības viņai vajadzēja raudāt. Bet līgavas acis spulgoja tik gaišas, ka likās — meta zaķišus vēl pajaunā mācītāja acīs. Tas vairījās tajās skatīties. Vai tiešām viņa flirtēja pat pie altāra? Lūk, lūpu kaktiņš noraustījās kā vīpsnā. Mācītājs pacēla balsi un iedrebinaja to žēlabaināk. Kaktiņš raustījās vēl vairāk. Vai no aukstuma? Ziedi viņas rokās netrīcēja nemaz. Spars, enerģija, dzīvesprieks strāvot strāvoja no kairā ķermeņa. Nē, viņa nesala, kaut gan melīgais zīds, viegls kā dvaša, cieši un mazliet pat nekautrīgi kļāvās ap skaistā auguma apaļumiem, iezalgodamies un kaisli ieelsodamies pie katra vienmērīgā elpas vilciena. Droši vien kāzu viešņas bāza galvas kopā un sabubinājās, ka līgavas tērps par izgrieztu un apkļautu...

Tomēr, kāda lieliska sieviete! — Apkampt šo stingro, drusku smagnējo, bet dzīvības pilno vidukli... just tā gurdo smagumu

un stingrās rokas mulsā niknumā kļaujamies ap sevi, atbildēt ar vēl spēcīgāku žņaudzienu, iesūkties šajās vienmēr drebošās, mitrās lūpās, pilnās un mīkstās, kā karstos spilventiņos... Pieķēris sevi pie baznīcā tik nepiemērotām domām, Epalts nopūtās.

Kaut kas tomēr smeldza. Viņš taču varēja tagad stāvēt tur Dušeļa vietā, kuru garļipainā fraka darija necilvēcīgi slaidu, bet sasprindzinājums bālāku par stērķelēto kreklu. Tad Epalts uz rāvienu būtu turīgs cilvēks. Viņam būtu skaists dzīvoklis ar saulainu parketu, zīda aizkaru mākoņiem pie logiem, modernām laistīgām mēbelēm, milzīgi lielu un smagu, bet ērtu rakstāmgaldu, pēc kāda viņš vienmēr ilgojies...

Dažādas vietas un posteņi pavērtos tik pakalpiģi kā restorānu durvis kunga priekšā; paaugstinājumi, algas pielikumi nolītu pār viņu kā debess rasa; pat gribēdams, viņš nespētu no tiem izvairīties. Karjeras vilnis pāris gados uznestu viņu savā virsotnē. Visi skaustu vienā mutē: tik jauns un tik atbildīgās vietās!

Uzkrāvis pienākumus goddevīgiem un iztapīgiem palīgiem vai sekretāriem, viņš sēdētu skaistā kabinetā, parakstītu pieņestos papīrus, piezvanītu šad tad kasēm, valdēm, sabiedrībām, kurās viņš būtu biedrs un loceklis, un nodarbotos ar lietām, kas to interesē daudz vairāk. Neviens viņu nevarētu rīkot un dzenāt. Nāktu vēlāk, ietu agrāk kā daždien priekšnieks.

Ar nedaudziem augstākiem — vicedirektoru vai šefprokūristu — Surģenieka znotam nebūtu grūti saprasties. Jau šonakt viņi dotos kāzu ceļojumā uz Berlīni, Londonu, Parīzi, Romu... viņš nokļūtu lielajās bibliotēkās un tūdaļ sameklētu visu, kas nesasniedzams Rīgā. Nu, Grizli gan nevēlētos nīkt pie grāmatām, būtu jāstaigā pa reviju teātriem, naktslokāliem, bet — vai arī viņš pats to nedarītu labprāt?

Kāpēc viņš nestāv Dušeļa vietā? Svētās draudzības labad? Draudzība nebija Epaltam tikai vārds vien, bet viņš nejutās arī nekāds Sigurds Stiprais, kas spēj atdot sievieti ar... visu pārējo

draudzības vārdā. Vai viņu biedēja Grizeldas nevaldāmais raksturs? Arī nē. Epalts bija pārliecināts, ka prastu to savaldīt un satiktu lieliski, viņš ļoti ticēja savām spējām saprasties un sadzīvot ar kuru katru cilvēku, jo vairāk sievieti. Kas tad īsti lika viņam tajā liktenīgajā vakarā tik ātri un bez apdomas, gluži instinktīvi izšķirties un noraidīt? Tiešām — kas? Milzīgie, baltie kallas ziedi līgavas rokās nekaunīgi raudzījās viņam sejā un kā mēdīdami izbāza resnās, dzeltenās mēles...

Un tomēr, kad viņa sabiedrisko sakaru galvenais balsts stāvēja pie altāra ar Dušeli, un šīs laulības daudzi, bet visvairāk pats Dušelis uzlūkoja par viņa neveiksmi, kaut viņš tagad nebija nekas vairāk kā studentelis mežonis, bez kaut cik samanāmām izredzēm uz ātru karjeru, viņš izjuta dīvainu gandarījumu, ka vēl arvien pieder pats sev.

Sajutis spēju enerģijas pieplūdumu, Epalts saslējās un sajuta, ka ir pagalam nosalis. Aiz altāra kāds no augstajiem loģiem, šur tur izdauzīts un aiznaglots ar finieri, ļāva caur šķirbām brīvi dvašot ziemeļiem, kas, kaisīdams smalkas pārslas, plivināja sveces. Labi vēl, ka bija šīs sveces — trīs priekšā, trīs aiz muguras, kas sildīja un kvēpināja. Epalts pameta acis uz pārējiem maršaliem. Varonīgais Sprukulis, gluži zils, izcīnīja ar salu savu pēdīgo izmisuma cīņu. Bet kailplecainās līgavas māsas? Kungs, esi viņām žēlīgs, jo viņas nezināja, ko dara!

Abi jāvārdi nobira kā artavas upurtraukā — lai slavētas debesis, skan pēdīgie korāļi! Jaunais pāris apgriežas. Līgava pinas trēnā un spārda to ar smailo atlasa kurpīti. Epalts liecas palīdzēt; sastingušie krusti baigi nokrakšķ, liekas, ka pārledotais ķermenis pārlūst. Baznīcu piedārd "Loengrīna" kāzu maršs. Atkal vienpadsmit zeltneši un viens mežonis izstiepj pēc lukturiem divpadsmit rokas, stīvas kā enkurnieku ķekšus. Bet — taisni brīnums, cik daudz cilvēks var izturēt: pirksti kaut lēni, tomēr lokās,

aptver rokturus. Gājiens sakustas. Cik vareni baltā līgava izceļas uz melno pavadoņu un rožaino līgavas māsu fona!

Brr! Atkal svilinošs vējš. Automobiļi nokrācās. Zili pirksti izvilka no fraku līpām un bikšu kabatām plakanas pudeles ar konjaku un rumu. Jau gluži jautri maršali izklupa pie lepnākā centra fotogrāfa, slavena ar saviem kāzu uzņēmumiem.

Ak vai! Izrādījās, ka maršali nejēdzīgi nopilinājuši frakas ar sveču taukiem. Daži, kurus agrākie piedzīvojumi bija izmācījuši turēt lukturus izstieptā rokā, tīri palikuši, smējās un nirdza par pārējiem, cik nu atļāva sastingušās lūpas.

Fotogrāfs virmoja, plandījās, lēkāja un izvijās, grupēja, rīkoja, lūdza, atgādināja un vilināja smaidus. Viņš lika līgavai ar līgavaini sabāzt galvas kopā kā badoties un caur pieri raudzīties vienam otrā. Tad lika saplakt kopā kā iztrūcinātiem sazvērnikiem un pēdīgi samežģīja viņiem galvas tā, ka kakli nokrakšķēja un acis pārgriezās izmisušās pūlēs skatīties vienotram sejā.

— Tagad līgavas māsas ar maršaliem! Tagad tikai līgavas māsas! Tagad tikai maršalus! — brēca fotogrāfs kā nelabā ap-sēsts un grasījās uz lielu kārtošanu, bet frakotie kungi veikli sastājās rindā, cieši viens aiz otra vienādās pozās: izspēra kāju uz priekšu, uz labās maķentiņ pietupās, atmata galvas pār plecu un paņirdza zobus, bet kreisās rokās krampjaini žņaudza baltos cimodus. Gan Epalts kaut ko bilda par brīvāku grupu, tak kubezelieši nefotografējās pirmo reizi un zināja cienīt tradīcijas, un tā nabaga mežonis, sērs un uzkūcies, tika iemūžināts uzņēmumā kā dīvains un lieks piedēklis braši smaidošo kubezeliešu rindai.

* * *

Lielais Surģenieku dzīvoklis murdēja pilns viesu. Banku vīri, tirgotāji, rēderi, māklēri, advokāti, dažs ārsts. Lielākā tiesa jau

labi gados, no Surģenieka paaudzes, vecmodīgos smokingos, daži pat garos vizītsvārkos, visi resnām zelta pulksteņu važām pār vestēm un milzīgi platiem un bieziem laulību riņķiem pirkstos.

Katrs laikmets, katrs novads izveido noteiktu ļaužu tipu; galvenā viesu grupa zīmīgi izcēlās ar savu viengabalainību. Tie bija dzimuši septiņdesmitos gados, viņu karjeras no Vidzemes augstienes vai Daugavas piekrastu saimnieku jaunākiem dēliem — tukšiniekiem — līdz pašu veikaliem un kantoriem vai labām vietām Rīgā bija stipri vien līdzīgas. Viņu raksturi veidojušies cīņā ar vienādiem apstākļiem. Arī izglītība viņiem bija puslīdz vienāda; laba tiesa semināristu — bursaku, un tos tad vienoja vēl kāds īpašs kopējs zīmogs. Šī paaudze savā miesas būvē atgādināja nelielos, bet neticami izturīgos igauņu zirgus — vidējs augums, braši atgāzti mucīgi ķermeņi, resni, plecos iegrimuši kakli, platas pašapzinīgas sejas, droša runa un spītīga pastāvēšana pie sava. Šie ļaudis bija taupīgi un tikumos stingri, hernhūtiešu mācības un semināru audzināšana joprojām lidinājās pār šo vidzemnieku paaudzi. Gan viņu milzīgais un sīkstais dzīves spars reizumis vienu otru sacēla pret likumu vai morāli, taču viņi allaž sevi pārvarēja un visļauņprātīgākais pļāpa nemācēja viņu starpā minēt neviena, kas būtu zadzis, izšķērdējis, viltojis vai kaut pametis savu sievu. To visu politisko kombināciju laikos bagātīgi darīja viņu dēli, bet tēvi palika vecajos tikumos neizkustināmi kā celmi.

Tāds bija arī vecais Dušelis. Viņa mūža sasniegums šeit sapulcēto vidū gan bija visniecīgākais — sīkpreču veikaliņš pie Matīsa kapiem, pirmais pakāpiens uz lielā Surģenieka karjeras kāpnēm. Bet tagad, kad viņš dēls noslēdza loku un savienoja pēdējo pakāpienu ar pirmo, vai viņš nevarēja droši skatīties acīs, sirsnīgi spiest rokas un saskandināt glāzes ar visiem šeit sanākušiem? Ar daudziem viņš nebija ticies un runājis pat no jaunības, bet pazina vai visus. No biežās saskandināšanas vecā Dušeļa

apaļā seja kļuva sarkani mēļa, sarkanums pārņēma arī viņa pilnīgi kailo bietes veida pauri. Neizsakāmā omulībā viņš zvārojās viesu drūzmā kā signālboja viņos, katram ko bilzdams, bet neka vēdamies ne pie viena.

Surģenieces acis īgni zibēja, vērojot viņa pašapziņu un sirdsprieku, bet Surģenieks sita uz pleca un sauca par veco draugu. Pats Surģenieks nāca no jūrmalas un pārstāvēja gluži citu tipu. Viņš piederēja pie slaveno Vidzemes jūrmalas burinieku kapteiņu un īpašnieku cilts, bārdainiem jūras vilkiem, milžiem augumā, pārgalvībā un izdzīvē. Vecais kapteinis Surģenieks dzīvoja bagāti un izšķērdīgi, bet kādā pavasara vētrā viņa manta, kā daždien nedrošai stihijai uzticēta, nogrima Ziemeļjūrā līdz ar viņu pašu. Uz sauszemes iekrāts nebija nenieka, apdrošināt tos laikos neko nemēdza, un tā astoņpadsmit gadu vecais dēls nemantoja nekā cita kā vienīgi tēva kundziski plašo vērienu un drošo, pašpārliecināto uzstāšanos.

Tas ir daudz, bet, lai uzvarētu dzīvi, vēl par maz. Bet Surģenieks mantoja kaut ko arī no mātes — skaistumu, iznesību, apburošu laipnību un prasmī vienā mirklī iekarot katru sirdi. Dāvida Surģenieka draudzenes atcerējās un daudzinaja viņu pat skaistāku par dēlu Visvaldi. Bet, kamēr dēls drūmāks, noslēdzies, bieži ironisks, gribēja tikai strupi pavēlēt vai rīkot, viņa tēvs prata aicināt ar smiekliem, paskubināt ar šķelmību, vēlēties ar omulību, tā ka neviens viņam nespēja neko liegt. Un ne tikai viņa jaunības dienu liecinieces un draudzenes, no kurām viņš dažu labu reizi bija vēlējies itin pulka, allaž paklausīja un vēlāk nekad nezūdījās un nerunāja ļaunu, bet arī greizsirdīgie jaunekļi un pat aizdomīgie veči reti kad iespēja pretoties brašā kapteinģdēla laipnības burvībai.

Pēc ģimenes labklājības sabrukuma Dāvids negāja vis par matrozi uz kāda tēva drauga kuģa, bet atnāca uz Rīgu un iestājās veikalā. Principāla meita, visā Pārdaugavā ieslavēta par lepnu

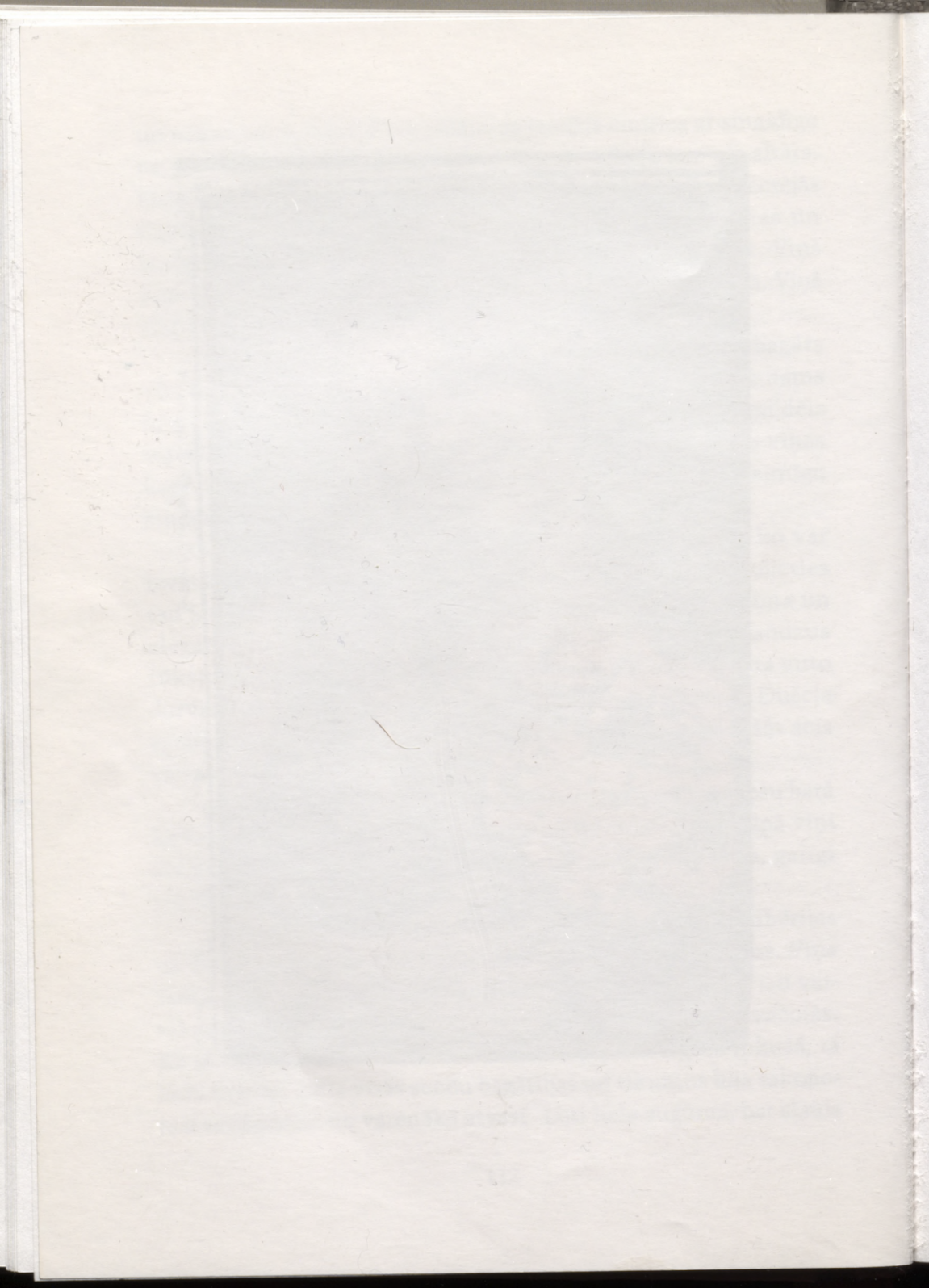
un nepieejamu, tikai divus mēnešus jaudāja cīnīties ar smaidīgo un pārdrošo veikala mācekli un trešajā jau sekoja tam pie altāra. Dāvida tēvam netrūka draugu — tajos laikos draudzību atcerējās ilgāk nekā tagad —, Dāvids apsāka visādas veikalošanas un starpniecības, vispirms ar kuģiniekiem, vēlāk arī plašāk. Viņš bija apķērīgs un uzņēmīgs, viņa sieva neatlaidīga un sīksta. Viņš riskēja un laimēja, viņa savāca un paglabāja.

Trīsdesmit gadu vecumā Surģenieks jau skaitījās bagāts vīrs un dzīvoja plašāk nekā dienās tēvs. Un tagad — viņa nams bija visgreznākais Rīgā, viņa mielasti visbagātīgākie, viņa dēls visizšķērdīgākais, viņa meita viskaprīzākā, un viena no viņas kaprīzēm bija, lūk, šīs lepnās dzīres, šīs laulības ar nenožīmīgu studentu.

Bet Surģenieks var atļauties pat to. Viņš parādīs, ko var izveidot no gluži nekā; pagaidiet pāris mēnešu un palūkojieties tad Surģenieka znotā: jūs pazemībā nocelsiet cepuri jauna un eleganta finansista priekšā, kas, nupat kā apgrozījis daudzus tūkstošus latu, aristokrātiskā izklaidībā atsit sava sporta auto durvis. Paverieties, jau šovakar savāds miers pārveidojis Dušeļa agrāk tik nervozās kustības, un nespodrās, it kā aizsvīdušās acīs viešas caururbība un sarkasms.

Abi Surģenieki, namatēvs un namamāte, grozījās viesu barā kā Dārija kaujas ziloņi vieglo strēlnieku rindās; kurā telpā viņi ienāca, smaidīdami kā divas dzeltenas saules, to, šķita, galīgi piepildīja viņu milzīgie ķermeņi.

Tikai viens vīrs nepazuda blakām baņķierim — Libērijas un Nikaragvas goda konsuls — lieltirgotājs Felikss Majors. Viņa senčus dēvēja Dobeles jēru kupčus, bet Majoru ģimene jau vairākas paaudzes tirgojās Rīgā un savā laikā gandrīz pārvācojās. Kā stikla lēca saista izklīdinātos starus vienā degošā fokusā, tā lielā tirgoņu ģints visas senču bagātības un tikumus bija sakopojusi savā pēdējā un varenākā atvasē. Ļoti liela auguma, bet slaidis

un kalsns, konsuls staigāja tik stalti atgāzies, ka likās — teju, teju atkritīs augšpēdu. Viņa romnieku patricieša galva rēgojās pāri viesu baram un ar medaljera stingrību veidotais profils asi kontrastēja ar Surģenieka bezveidīgo, labsirža smaidos ļumošo ģīmi.

Sava garā auguma dēļ Majors gandrīz uz visiem varēja no-
raudzīties no augšas, iecirtis smakru starp cietās apkaklītes
plati atliektajiem stūriem. Viņa skats laistījās salts un ass kā
iesms, pilns neslēptas nicināšanas. Apsveicinādamies viņš ne-
kad nesmaidīja, bet skatījās vai nu garām, vai partnerim cauri
izplatījumā. Sarunās apvainojoši strups, bieži nemaz neatbildēja
uz jautājumiem, kas nelikās diezgan lietišķi, tikai sakrokoja
pieri. Atbildēdams nepārprotami rādīja, ka dara ar to godu.
Lūdzeju un liekēju glaimus klausījās nicinādams, bet vai tam,
kas nezinādams vai piemirsis nepagodināja viņu par konsula
kungu; to konsuls nekad neaizmirsā. Ja viņa priekšā zemojās un
lūdās, konsuls deva, deva bagātīgi. Viņam patika un viņš mā-
cēja dot ar lielisku žestu, pilnu neatdarināmas nevērības. Tenci-
nāšanu ar nepatiku noraidīja, bet šo iespēju noraidīt, pat atkār-
toti un skarbi noraidīt, vajadzēja prast sagādāt katram, kas taisījās
vēl otru reizi locīties konsula bagātības priekšā.

Nevainojami korekts ar valdības vīriem, lielu firmu pārstāv-
jiem, drusku ironisks ar sev līdzīgiem, strups ar pakļautiem,
nicināšanas pilns pret lūdzejiem, Majors ar dāmām uzvedās uz-
svērti bruņnieciski. Ja viņam pieklājīgi atteica, viņš neatriebās,
ja bija ar mieru, karaliski atalgoja. Un viņš baudīja piekrišanu
ne tikai naudas dēļ vien. Ģērbās kā anglis, konservatīvo partijas
loceklis, un šī veclaicīgā, līdz garlaicībai korektā elegance dā-
mām patika: vecmodīgā vīrietī drīzāk varēja paglābties džentl-
menis, kas modernā sportista tipa veikalniekā vai māksliniekā
karjeristā sen pagaisis. Gluži baltas šķipsnas efektīgi jaucās ar

gluži melnām un drusku nekārtīgi, aprēķināti nekārtīgi, iežogoja cēlo pieri.

Novērojot daiļu sievieti, konsula nekustīgā bronzas seja kļuva vēl stingāka, urbīgās acis noslēpumaini iekurējās un slīdēja pār dāmas augumu ar nekautrīgu, bet lietišķu pazinēja vērtējumu. Viņš bija interesants vīrietis un kļuva pavisam grūti atvairāms, ja atcerējās viņa bagātību, kuras patiesos apmērus nebija izoduši pat nodokļu inspektori. Viņa tirdzniecības namam — protams, Majors tirgojās tikai vairumā — bija tik cieši sakari ar tik tālām zemēm un tik daudzām firmām kā nevienam Rīgā, bet uz ārieni to pauda tikai divi nelieli konsulātu vairodzīņi virs viņa nama parādes durvīm un maza misiņa plāksne pie galvenā kantora ieejas.

Viņa namu fasādes bija gluži gludas un neievērojamas, bet milzīgi septiņstāvu korpusi blīvējās aiz sētām, pagalmiem un iežogiem. Viņš piedalījās daudzos uzņēmumos, bieži vien būdams galvenais noteicējs, bet visur centās palikt paēnā. Viņa dēkas ar sievietēm bija tikpat slepenas kā ienākumi, bet visi nojauta, ka to ir daudz. Majors spēja samaksāt šo noslēpumainību, un tā bija labākā, kaut arī dārgākā reklāma.

Majora dzīves tragēdija bija tā, ka sava tirdzniecības nama mazajā misiņa izkārtņē nevarēja iegravēt "Kons. Majors un dēls". Māsasdēlu Vilibaldu konsuls nespēja īsti iemīlēt — tas tomēr nebija viņa paša. Vienīgā meita, jau no pirmā gala diezgan vienaldzīga, protams, nekļuva tuvāka, kad joprojām vilcinājās precēties un arvien vairāk sāka izskatīties pēc tādas, kurai bērnu nebūs. Tēvam ar meitu runājot, balsī allaž skanēja īgnums vai nepacietība, meitai — pārmetums vai asaraina apvainotība. Sievu, Rīgas vāciešu ģimenes atvasi, kas spēja dzemdēt tikai vārgulīgu meitu, Majors ienīda. Viņš bija to apprecējis tajā nelaimīgā laikā, kad apprecēt asins vācieti vienā latviešu pilsonības daļā skaitījās smalki un pagodinoši. Abas sievietes biedrojās

pret konsulu un reizēm mājās valdīja īsts kara stāvoklis. Taču uz ārieni viss izskatījās lieliski, un lai Dievs apžēlojas par to, kas abām dāmām iedomātos nedot pienācīgo godu. Šovakar visi ievēroja, ka Majori uzkrītoši daudz turējās kopā.

Pēdīgi abi varenie naudinieki sastapās kādā klusākā zāles stūrī. Tūlīt kā no zemes izauga apteksne ar glāzītēm. Viena no tām, iegrimdama Surģenieka vaigu plašajās krokās, tūlīt nekautrēdamās parādīja pēdu griestos lidojošam ģipša amoram, turpretim otra tikai drusku un bailīgi piedūrās konsula svaidītām lūpām.

— Nu, Dāvid, — viņš sacīja, — tava meita aizsteigusies dēlam priekšā. Ko tad zeņķis domā?

— Hm, hm, — Surģenieks iegremdēja pirkstus mīkstajā zodā, — aizsteidzās gan.

— Ko šis saka?

— Neko.

— Un tu?

— Es? Es arī neko.

— Bet ko tad tu īsti domā?

— Es domāju, ka vajadzētu gan.

— Klausies, vai tad šovakar pie viena nevarētu pasludināt saderināšanos?

Surģenieks domīgs klusēja.

— Reiz tak skaidrības vajaga. Skuķa jaunību nevar pagarināt kā vekseli.

— Es parunāšu ar dēlu.

— Diezgan runāts. Par daudz runāts. Visi par to jau izrunājušies. Vienkārši — jāpasludina, un beigas.

— Tā tomēr nevar. Visvaldim spītīga daba. Viņš sacelsies, ja domās, ka viņam nodara varmācību.

— Spītīga daba! Es pazīstu gana šos mūslaiku puisēļus. Spītīnieki niekos. Iegrūd viņus spīlēs, noliec skandāla priekšā, un tie

saplok kā plēšas. Joka dēļ pabaidi izslēgt no mantojuma — redzēsi.

— Nē, Feliks, tādas lietas jākārto bez draudiem. — Viņš pamāja apteksnei: — Sameklējiet Visvaldi.

— Nu, tad ceru, ka pie vakariņām ko dzirdēsim, — teica konsuls un aizgāja.

Visvaldis ienāca īdzīgs un nevalīgs. Surģenieks iebīdīja dēlu mātes guļamistabā, vienīgā telpā, kas šodien nebija atļauta viesiem, un pats smagi nosēdās milzīgi platajā magoņkoka gultā. Visvaldis greznās tualetes spoguļa ripas priekšā saglauda matus, sakārtoja kaklasaiti, pagriezās sānis, iebāza roku kabatā, pašūpojās ceļos. — Fraka piegulēja lieliski. Kā filmu zvaigznei.

— Nu, kas ir? — viņš pēdīgi iebildās. Tēvs nopūtās.

— Visvaldi, saki tagad atklāti, kādas īsti ir tavas attiecības ar Irisu?

— Ar Irisu? Nekādas. — Viņš pagriezās, lai ietu.

— Kā tā — nekādas? Viņa skaitās tikpat kā tava līgava, un pēkšņi — nekādas.

— Līgava? Jūs viņu man esat iecerējuši, ne es.

— Pats tu gadiem ilgi ar viņu draudzējies, viņa ir pastāvīga viešņa mūsu mājā, tikpat jau kā savs cilvēks.

— Viņa nāk pie māsām. Es jau labu laiku neesmu ar viņu gājis.

— Tu zini ļoti labi, ka viņa nāk tevis dēļ.

— Manis dēļ viņa var iet.

— Visvaldi, ļaudis nedrīkst muļķot un vismazāk Majorus.

— Tēv, vai tev taisni šovakar jārunā par visu to? Viesi mūs gaida.

— Taisni šovakar! Es gribu paziņot tavu saderināšanos.

Visvaldis apstulba. Tad sacirtās spītā.

— Tad, mīlais tēv, tu būsi sastādījis rēķinu bez krodzinieka.

— Vai nav vienalga, kad paziņojam. Jūs apprecēsieties tā kā tā.

— Nekad!

— Pēc visa, kas bijis un ko ļaudis runājuši?

— Man viņa nepatīk. Un ļaužu plāpu dēļ es nedomāju precēties.

— Bet viņa mīl tevi, jūs esat seni draugi, bērnības draugi, viņa ir izglītota, smalka, viņas uzvešanās, viņas slava nevainojama, viņa ir bagāta; es tev sacīšu skaidri, viņa ir visbagātākā mantiniece Rīgā.

— Tēv, vai mums jārunā par bagātām līgavām? Mums, Surģeniekiem?

— Mums? Tu esi jauns, Visvaldi, tu nezini, cik ātri izkūst vientuļu dzimtu bagātības, ja tās nesasaistās ar sev līdzīgām. Grizeldas vīrs nav nekāda partija. Mana ģimene iegūs lieku apgādājamo, mana banka nevajadzīgu, pārmērīgi atalgotu darbinieku.

— Jā, kam viņa to precēja, es īsti nesaprotu.

— Bet kāpēc tu nepreci Irisu, atkal es īsti nesaprotu.

— Šo pārziedējušo mazasinību? Kas tur ko nesaprast?

— Cik ilgi tu būsi jauns, parādu taisītāj un niekabili? Tu apkusīsi ātrāk, nekā domā, un bēgsi kā no mēra no visām tām švikastelēm un bagātā vīra medniecēm, kas tagad griežas ap tevi; tad tu meklēsi sievieti, kas nodarbotos ar tevi vien, par ko tu varētu būt gluži un vienmēr drošs.

— Man riebjas šāda mazpilsoņa drošība un miegainība. Visa sievietes burvība taču taisni slēpjas šajā nedrošībā... šajā...

— Tā domā visi slinķi un niekdari. Tev nav kur likt savu dīko spēku, palūko strādāt kā es — pusi, trešdaļu kā es, un pēc nedēļas tu iemācīsies cienīt mājas mieru un mīlas drošību. Tu esi pārāk viegli audzis, pārāk laimīgs tu esi bijis, vieglprāti, lai to saprastu. Cik ilgi tu man studē?

— Ak tu Dieviņ! Atkal senā dziesma. Pat šovakar!
— Tad saki skaidri, ko tu domā darīt.
— Es neprecēšu Irisu.
— Vai tev ir cita?
— Tas nekrīt svarā, bet Irisa... nu man ir viņas žēl, viņa ir laba un lādzīga sieviete, es zinu, ar savu vilcināšanos esmu viņai labu daļu kaitējis, valodas viņu varbūt pat drusku kompromitējušas, bet viņa taču nav tukšiniece, kurai katrs jaunības gads zeltā sverams un katra tenka kož robu, gan viņa sev nopirks labu labo vīru arī vēlāk. Bet saproti taču, lai visu mūžu dzīvotu ar kādu sievieti, vajaga kaut drusku milēt, kaut nieku just.

— Un tu nejutī itin nekā?

— Kopš valodas man viņu pielaulā, kopš kafejnīcu pļāpas mani izsludina par blēdi, man viņa kļuvusi taisni pretīga.

— Un sirds dziļumā tu nejutī, ka dari nepareizi?

— Ja es to justu, es nīstu viņu vēl vairāk. Vai tiešām Dāvids Surģenieks, lielais Surģenieks grib iemainīt pret savu dēlu pāris piparu vai kančļa maisu vai kādu noplukušu īrnieku kazarmu?

— Dēls, tu nemaz nezini, cik sabiedrībās, cik uzņēmumos piedalās Majors, bankai uzreiz būtu cita elpa, cits kredīts. — Un nopūzdamies Surģenieks smagi uzslējās no gultas.

— Nu, tēv! Gan Surģenieki iztiks bez šiem Majoriem, kā iztikuši līdz šim! — iesaucās Visvaldis, satvēris tēva roku. — Iesim nu!

— Līdz šim, līdz šim; labāk saki, kā mēs iztiksim bez viņiem turpmāk, — noņurdēja tēvs, bet dēls to vairs nedzirdēja, viņu aprija vicsistabas priecīgā drūzma.

* * *

Tikko beidzās jaunā pāra apsveikšana un līdz ar to pēdīgie maršala pienākumi, Epalts iemuka vannas istabā: avīzēs iesai-

ņots, viņš karsa vai nost. Bāzdams roku azotē, lieliem vīkšķiem plūca papīrus ārā. Divas lietas viņu kremta. — Viņš apsveica jauno pāri pats beidzama, Dušeļa rokas spiedienā jutās patiesa draudzība, bet arī nožēlošana. Līgavas — uzkrītoša, gandrīz apvainojoša nevēriība. Tā tam vajadzēja būt, tieši to viņš gaidīja, bet nespēja droši saslieties un pārkāpt visam tam pāri lepni un nicīgi. Otra lieta bija vēl ļaunāka. Epalts nāca uz šīm kāzām ar kādu slepeni, pusneapzinīgu, bet toties jo karsti izlolotu cerību. Tomēr velti viņš spraucās un ložņāja caur viesu rindām: viss, ko viņš varēja — ar mokām izvairīties no Dagnes. Ko meklēja, tā nebija nekur.

Vilšanās rūgtums viņam uzmācās vai līdz asarām. “Ko darīt?” viņš domāja, apsēdies uz vannas. “Pēc pusnakts Grizli ar vīru aizbrauks kāzu ceļojumā. Jautrais pulks Surģenieku namā izklīdīs uz visiem laikiem. Vai joprojām apmeklēt Dagni? Dagni, no kuras viņš bēguļoja, kuras sirsnība un iztapība sāka jau nomākt? Lūkot ieviesties Visvalža draugu barā un pieņemt filozofa rezoniera, skeptiskā prātnieka vai vienkārši nerra amatu? Jā, ko darīt? Spraukties “Kubezclē”, lūkot lēnām un grūti izkalpot karjeriņu vai arī — atkāpties bibliotēkas grāmatās, palikt ar tām un pietikt ar to sauso herbārīsta gandarījumu, ko grāmatas dod cilvēkam?

Dzīvoklī drūzmas urdīšanās un jezga šalca vienaldzīgi un baigi kā jūra. Kur ir mērķis, kas mudinātu doties ļaudīs, cīnīties ar prieku un aizrautību, kur ir šis dzinulis? Tiešām, brīžam liekas, ka pasaule ir tikai burzma un jūklis, bez jēgas un cerības. Un vai cerība, kas lika nākt uz šīm kāzām, nebija nodevīgāka un mānīgāka par visām?

Viņš izgāja zālē. Drūzma. Izsaucienu, uzrunu, žestu, tēlu, krāsu, smaržu un smaidu kaleidoskops reibināja un dullināja. Viņš pakampa no garāmejošas apteksnes paplātes vīna glāzi un nikni cēla pie lūpām, bet pēkšņi uzpūta svelmains tvans kā no speltas — viņš ieraudzīja istabas otrā kaktā kādu jaunavu

stāvam ar muguru pret viņu un sarunājamies ar Visvaldi. Jaunavas tērps darināts no tā paša gaiši sārtā tafta kā līgavas māsām, tikai griezumā vienkāršāks, bez gāzes spārnēm ap pleciem, apbrīnojami labi piegulēja nelielai, slaidai un samērīgai figūriņai un jauki saskanēja ar ādas zilonkaula bālumu. Vijīgās stāva kontūras, tīrās kakla līnijas, trauslie, bet tomēr vingrie pleci, vidukļa tvirtais jaukums, kas aicināt aicināja plaukstu piekļauties tam un aizvadīt dejā, Epaltam iepatikās tik neizsakāmi, tik asi, ka viņš sajuta to kā spiedienu krūtīs, elpas trūkumu, sāpes.

Satriekts un satricināts, viņš kūšāja un drebēja. Baltais kakls žilbināja, bet viņš nespēja atraut acu un mulsa arvien vairāk. Kāda laime būtu pieskarties tam ar lūpām un sajust vārīgās ādas neizteicamo garšu... Viņš taču mīlēja šo meiteni, kuras sejā vēl nebija īsti ieskatījies, ko visu laiku bija meklējis. Nu viņš pēdīgi zināja, kādēļ atteicās no Grizeldas, kāpēc Dagnes laipnība viņu nospieda. Svētku čala aptaurēja ar divkāršu sparū — viņš jutās pilnīgi kā sapnī. Surģenieku nams pārvērtās teiksmainā skatuvē, kur noriša mistiska feerija. Ļaudis kā ēnas plūda, rosījās, lenca viens otru, sarunājās, samājās un atkal gaisa...

Visvaldi kāds sauca, viņš atvainojās. Jaunava apgriezās uz smailajiem papēdišiem un nāca Epaltam garām. Epalta acis neviļus piemiedzās, kā spalgas gaismas apžilbinātas. Vizošās, gaišās cirtas veidoja it kā auru ap viņas galvu, un matu gaišums gandrīz saplūda ar atklātās pieres pienaino bālumu. Apaļīgo, neizsakāmi mīlīgo lūpu gaišais sārtums tikko vīdēja sejiņā, tik mierīgā un skaidrā kā netraucēta sirdsapziņa, tik maigā un gaišā kā saulstarā peldinātā. Un pēkšņi, tik savādi, tik apburoši nesašķanīgs ar vaiga un auguma līksmo vieglumu, neparasti nopietns un tumšs skatiens noplaiksnījās zem garajām skropstām. Nežēlīgs un ass kā pātagas cirtiens, nežēlīgi īsu mirkli iedzēla Epaltam — un viņa bija projām.

Epalts sastindzis raudzījās savā vīna glāzē, kurā vizuļoja

gaismas pilna zeltaina lāse. Nikolīne. Tādu viņš to bija iedomājis sapņos un murgos, un īstenības pilnīgā līdzība iedomai satrieca ar savu liktenību. Viņa redzēja to tikai otru reizi, viņa to pazina. Lai cik īss, bargais skatiens nebija nejaušs. Epalts smaidīja. Viņš aizvēra acis, vēlēdamies atmiņā tīksmi apjaust Nikolīnes sejiņu. Bet nesaprašanā un bailēs atskārta, ka neatminas vairs ne lūpu līnijas, ne veidu, ne smakra patieso liekumu, ne mīlīgo deguntiņa formu. Un acis — vai tās bija tumšzilas, brūnas, pelēkas? Atmiņā vīdēja tikai brīnummaigs un brīnumgaišs ovāls, nopietns un skarbs skatiens, kas varēja un spēja kļūt... kam bija jākļūst glāstainam un mīlam. Vai viņš maz pazītu Nikolīni uz ielas, ļaužu pulkā? Pazītu? Kas par neprātīgu iedomu! — Sajustu!

Svētku miers un dziļa laimes sajūta pārņēma viņu. Tā droši vien sajūtas pionieris, kas mēnešiem lauzies caur džungļu čūkslājiem un purvu brikšņiem, rāpies pa gruvekļu kaudzēm un iežiem, beidzot negaidītā spraugā ierauga atklājamies ilgoto Pacifiku, kas majestātisks un kluss kā zilgans tērauds lāsma saules vizmā. Pioniera sirds pamirst — viņš mīlētu un svētītu šo okeānu arī tad, ja visnešpetnākā auka skaldītu maigo, valgo spoguļi. Tas nu bija sasniegts — lielais ceļš laimīgi galā.

Bet savādi, tanī pašā laikā drudžains nemiers un satraukums urdīja viņu. Taisni kā jaunu kadetu, kas tikko pametis skolu un mācības poligonus, sakņupis tranšejā, gaida uzbrukuma komandu. Ieroču siksnas grauž plecus, rupjais, smagais tērps žņaudz kaklu (viņš atbīdīja cieto frakas apkaklīti), delnas spiež rokas granātu — cik smieklīgi nevarīgs ierocis cīņā ar visām pekles šausmām, kas to sagaida tur ārā. (Viņš palūkojās rokā — tur drebēja vīna pokāls.) Ā, grāviens! Viesuļuguns sākas! Rīboņa sagriļo telpu. Skaņas svelpi cauri istabām, plīst pār galdiem, mutuļo gar sienām. Sirds pamirst — orķestris dimd un dragā. Uz priekšu! Nesamanīdams nekā, Epalts metās dejas zālē.

Kāda roka satvēra viņa elkoni. Dagne. Bet tas bija labi. Epalts paguva drusku attapties. Citādi viņš diez ko būtu sadarījis. Turklāt — orķestris jau nemaz nespēlēja deju, bet ar brašu maršu aicināja viesus sēsties pie mielasta galdiem. Saberzējis pieri un sapurinājies, viņš pēdīgi atguvās, atkal pārrudzēja stāvokli, pazina cilvēkus. Pasmaidīja Dagnei, ļāvās aizvesties uz ēdamistabu.

Ar īgnumu un riebumu Epalts noraudzījās uz bagāto auksto galdu, ar kuru iesākās šis ievērojamais mielasts. Milzīgās lēzenās bļodās vārtījās tītari un zosis, irbju un citu sīkputnu ielenktas. Sarkani nožāvēts puscūcis gulēja, aicinoši atvēris savus maigos un mīkstos sānus, milzīgas zivis, slaidas kā torpēdas, šķērsoja galdu, mādamas viesiem ar krešu, kāpostu un pētersīļu pušķiem atvērtās rīklēs. Salātu meži, rasola purvāji, fileju un mēļu grēdas... pudeles, pudeles, pudeles.

Ap deviņdesmit servješu noplandījās gar abām galda malām un nolaidās deviņdesmit klēpjos. Simt astoņdesmit roku sagrāba nažus un dakšņas; tie noplaiksnījās un noliecās kā bajonetes, uzbrukumam sākoties. Mirkli vēlāk galds atgādināja mežonīgu durkļu tuvciņu. Gurkstēdamas dakšas dūrās brūnganā gaļā un zivju gleznās miesās, naži, uz cīpslām dzerkstēdami, atdalīja putniem locekli pēc locekļa, cirta dziļas rētas sivēnu un stirnu fragmentos un čūkstēdami iegrima pastētēs. Karotes bagarēja rasolu terīnes, smēla majonēzes, grāba salātus, ķellēja krējumu, gūstīja mudīgās marinētās baraviciņas. Metāla un porcelāna sasišanās, gaļas šķēļu klusā plakšķēšana, kartupeļu un zirnīšu grabēšana, salātu un kāpostu čaukstēšana, korķu paukšķēšana, kristāla zvanoņa, vīna guldzēšana, limonāžu un zelteru šķaudīšana, žokļu klabēšana, lūpu čapstināšana, strēbšana, nosēkšanās un elšana jautri tricīnāja ēdamistabas gaisu, sazālotu ar mārrotku, sinepju, etiķa, krustnagliņu, lauru lapu, žāvētas gaļas un spirta sīvām smaržām. Bet tas bija tikai sākums. Parādījās viesmīļi ar kūpošām bļodām — siltiem ēdieniem...

Epalts nevarēja norīt ne kumosa. Viņš nedzirdēja neskaitāmos tostus, ko uzsauca jaunajam pārim, nenieka nesaprata runās, ko sacīja dažs kubezeliešu filistrs, doktors, profesors, prokurors un viens otrs no zeltnešiem, kas vēl tikai mācījās par advokātu vai dievvārdu sludinātāju. Kaut kas kopējs bija visām runām: par nabaga līgavaini tās nebilda ne vārda, it kā viņa nemaz nebūtu, toties bargs slavinājumu lietūs nolija pār baņķieri, viņa sievu, "Kubezeli", "Sidraboniju" un diezgan jūtami apslacīja arī Grizli.

Epalts nezināja, kur likt acis. Viss, ko viņš darīja, kurp skatījās, pašam likās uzkrītoši līdz piedauzībai. Viņā galda galā sēdēja Nikolīne — starp mājskolotāju Šeturiņu un Imalīnu. Lai slavēts Dievs! Tie abi nav bīstami. Bet kā tad Visvaldis tur piekūlies? Visvaldis, kam vajaga sēdēt šeit, pie Majores? Tas taču skandāls! Pamest līgavas māsu, kas soļoja ar viņu pāri! Nu jā — Majore, nodūrusi acis, blenž tukšā šķīvī, bālās lūpas sacirstas kopā kā slazda dzelži. Mazrunīgais Visvaldis bez mitas čalo un joko. Nikolīne smaida. Kas tur ko smiet par tādām tukšībām? Ahā, beidzot pati Surģenieka kundze met uz viņu galu savu smago, salto skatienu. Visvaldis atjēdzas un atgriežas savā vietā. Majore sāji pasmaida. Visvaldis nogrimst sevī un ķeras pie pudelēm. Bet palūk, kā pēkšņi atplaukst Šeturiņš — vaigi piesarkuši, mati izspūruši, zobi zib laimīgā smaidā. Bet cik ilgi?...

Tiešām, Nikolīne ir pārāk apburoša. Viņai nav profesionālo skaistuļu pašapziņas, viņa neprot savas lūpas izlocīt simtējādās vīpsnās, smaidos, smīnos un nirdziņās, viņa nemāk acis ne šķelmīgi piemiegt, ne zīmīgi apslēpt zem skropstām, ne viltīgi lūrēt acu kaktiņiem; nedz viņas uzacis ir melnas un šauras, nedz plaksti zili, nedz lūpas kā cinobra sirsniņa; viņai nav nekā no sievietes tūkstoš un vienas mākslas un izveicībām, kuras Epalts vienmēr tik ļoti cienījis un bijies, bet tomēr viņa mirdz. Viņa ir tik vienkārša, tik jauka, tik nemākslotā un pašā maigākā un

spriganākā jaunībā, ka neviena no daiļām, slaidām, izveicīgām, asprātīgām, kreļļotām, auskarotām un gredzenotām līgavas māsām, ne arī pati visā sievietes kairā krāšņumā uzplaukusī līgava nevar viņu aizēnot. Taisni otrādi, viņu daiļums un mirdzums Nikolīni izceļ un pušķo. Tāpat kā purpurotie hercogi, lentotie marķīzi, ordeņotie ģenerāļi un tresotie admirāļi brīnišķīgi izceļ valdnieka dižciltību, kas soļo vienkāršs, bez zvaigznēm un krustiem; tā Nikolīne liekas princesīte, mirdzošā galma ielenkta.

Drīz katram kļūst skaidrs, ka šī diena ir Nikolīnes panākumu diena. Šī ir pirmā balle, pirmā lielā sabiedrība, kurā viņa parādās, un daudzas sirsnīgi vēlēšies, lai tā paliktu arī pēdējā. Bet pati Nikolīne ir pavisam mierīga, pavisam rātņa un tikai ļoti acīgs vērotājs saskatītu viņā mazu lepnumu par sekmēm. Viņa nav radusi veikli mēļot un paukoties asprātībām, bet viņu sāk uzrunāt krustām un šķērsām pār galdū, viņa izveidojas par mazu centru. Bet vai viņa apjūk? Atbildes ir īsas un vientiesīgas, bet skaistas meitenes laipnā vientiesība ir pilnīgi neatspēkojama. Ja asprātība, ko met kāds tūkstošs dēkās noslīpējies kubezelietis, ir pārāk sarežģīta vai pārgalvīga, viņa spulgi palūkojas runātājā, drusku pasmīn un ar liegu kustību pievērš gaišo galviņu citam, un šķelmis, par prieku visiem pārējiem viltniekiem, ir izkritis. Mazā blēde pusstundā ir atskārtusi patiesību, ka daiļai sievietei pietiek ar to, ka viņa vienkārši ir. Viņa mirdz bez visas pasaulīgās zināšanas un kārdinājumos kveldinātā prāta. Vispiedzīvojušākais un skeptiskākais gudrinieks jutīsies pagodināts un laimīgs, ja šāda meitene atļaus tam noklāt pīšļos viņas priekšā savu paradoksu un aforismu mirdzošo mēteli, un viņa pāries pār to ar vieglām, šaurām un nezinošām pēdiņām.

— Kas to būtu domājis, ka Nikolīne tik iedomīga, — sacīja Dagne, visu vakaru nesagaidījusi no Epalta ne vārda, — māsa viņu aicināja kā līgavas māsu, viņa teica, ka īsti neiederēšoties

sidraboniešu vidū. Kad no lielā tafta baķa, ko tēvs nopirka, lai pašūtu māsām vienādus tērpus, atlikās vēl labs gabals un to dāvināja viņai — tā atteicās atkal. Un zināt, kas viņu pierunāja? — Imalīns.

— Imalīns? Varens puika!

— Iedomājieties! Cita būtu laimīga, ka dabū tādu kleitu, bet šī Nikolīne ir jāpierunā. Un tad — viņa nešuj vis tādu pašu kā visas, arī šuvēju viņai piedāvāja, bet pati uz savu roku un pavisam citādu, gludu un vienkāršu. Tas viss aiz iedomības. Viņa skauž mūsu bagātību. Un tagad, pie galda, viņa gan varēja uzvesties savādāk.

— Bet kā tad? — sašutis iesaucās Epalts. — Vai viņa nenošēdās visneievērojamākā vietā, mājas cilvēku vidū? Vai viņa kādu...

— Jums jau ar viņa patīk. Domājat, ka neredzu? — pārtrauca Dagne un vairs neteica ne vārda līdz mielasta beigām.

* * *

Beidzot viesi pieceļas. Sarīko kāršu galdus. Zālē atskan mūzika. Pirmā deja pieder galda dāmai. Arī no otrās neizdodas izvairīties. Pēdīgi Dagni kāds uzrunā, acumirkli Epalts nozūd pūlī.

Kāda deja patlaban beigusies. Nikolīne apsēstas. Ļaudis pašķiras, vienu acumirkli viņa paliek viena. Viena! Nesamaksājams mirklis. Bet — pirmās Epalta domas ir — bēgt. Zīdainis! Pirmziemnieks! Viņš salamā sevi un, ar mokām savaldījies, speras lieliem soļiem pāri zālei.

Neticami. Liekas, ka viņš neprot iet. Baidās paslīdēt un pakrist. Parkets taču ir tik viltīgs. Šķiet, visi skatās taisni viņa kājās. Cik neglīti jāgrīļojas. Cik, pie velna, šī zāle ir nedzirdēti plata! "Dūšu, dūšu. Pāvil, saņemies, sakopo savus labākos jokus,

asprātīgākos teicienus, jocīgākos vārduņus, tagad tie tev vajadzīgāki kā jebkad. Tev jābūt asprātīgākam par visiem!" Galva tik nejdzīgi tukša.

— Cienītā Nikolīnes... ē... Buivides jaunkundze, — viņš pinas vārdos un elpā, — mēs taču neesam vēl tā īsti pazīstami, lai gan jau ilgi sagadāmies vienā namā.

— Jā, mēs neesam pazīstami, — atteica Nikolīne, rāmi pacēlusi savu tumšo, bet skaidro skatienu. Visu varēja saskatīt šajās acīs, tikai ne patiku iepazīties.

Epalts apjuka, noplātījās rokām.

— Nu tad jāsameklē kāds, kas mūs iepazīstinātu, — viņš sašļucis nobubināja.

— Sameklējiet, — viņa atteica iznīcinoši vienaldzīgi un taisnīgās piegriezties blakussēdētājam.

Epalts izmisis blenza tukšumā. Viņam likās, ka grīda iegrimst. Turies! Cīnies! Zibsnija smadzenēs. Ar ko, kā, pret ko? Lai mani samīn zilonis, es viņam kodišu papēdī, lai man cērt ar zobenu, es belzišu pretim ar dūri, bet tagad... Te uz kamīna zimzas, virs sēdētāju galvām, viņš ieraudzīja rindu porcelāna figūriņu. Pakampis pirmo, kas pagadījās, pērtiķi, viņš sniedza to Nikolīnei:

— Jūs taču pazīstat šo mērkaķi? Jūs satiekaties ar viņu ik dienas, nākdama šai istabai cauri. Klausieties, ko viņš saka: Pāvils Epalts, cilvēks no pūļa, Nikolīne Buivide, šī vakara gaišākā dāma. Priecājos!

— Jūsu pērtiķis tur rokas uz mutes un nemaz nevēlas mūs iepazīstināt.

Atkal nelaime! Pērtiķis bija viens no pazīstamās trijotnes ar rokām uz mutes, acīm un ausīm.

— Viņš gribēja jums sūtīt gaisa skūpstu. Nabaga lopiņš nav mācīts vietā un nevietā apvaldīt savas jūtas, bet jūsu bargais skats viņu satrieca. Palūkojieties, cik viņš bēdīgs.

— Katrs kļūst bēdīgs, ja viņu spiež darīt, ko tas negrib.
— Bet vēl bēdīgāks kļūst tāds, kas nedara to, ko grib.
— Jūs laikam esat pieradis piespieties darīt visu, ko iegribat?

— Cenšos. Nekad neesmu nožēlojis padarīto, bet nedarītais mani grūdis vai izmisumā.

— Un tagad jūs nelaižat garām vairs it neko?

— Varbūt šoreiz taisni otrādi. Laidīšu garām visu, izņemot vienu.

— Labāk nu ņemiet visu, un laidiet garām to vienu. — Viņa piecēlās, lai ietu. — Neatkārtojiet lielo kļūdu.

— Lielu kļūdu var izlabot tikai ar lielu neprātu.

— Liels neprāts bieži ir tikai maza kļūda.

— Jums pārāk viegli mani apkarot, apgriežot visu, ko saku. Bet tas ir tikpat kā sist pakritušu.

— Ja nu jūs esat pakritis, — Epalts izdzirdēja pie pašas auss Visvalža vīrišķīgo un ironisko balsi, — tad ļaujiet man jūsu dāmu aicināt dejojot.

Pasmaidījis ar kodīgu laipnību, Visvaldis aizveda Nikolīni. Orķestris tiešām jau spēlēja labu laiku.

Epalts rija dusmas. Dusmas par sevi. Kādas mulķības viņš tikai nesarunāja! Iepazīšanos ballē bezmaz izvērtā melodrāmā. Šis patētiskais, banālais "neprāts"! Kauns! Un tad — tik mulķīgi, tik nemākulīgi izpaust savus nolūkus. Seko nu meitenei, ja esi iepriekš pieteicis: es tevi gūstīšu. Līdzko cilvēks kaut uz brīdi zaudē savaldīšanos, aukstasinību, ironisko aukstasinību, tas kļūst vājš un ievainojams. Lūk, Visvaldis uz vietas atrada iespēju viņu piezobot. "Taisni nelaime," skuma Epalts, "mani uzskata par asprātīgu, izveicīgu smējēju, kas neapjūk nevienā stāvoklī. Līdz šim man laimējās, bet viens vienīgs skaļš zaudējums satrieks visas uzvaras un sūri grūti iekaroto stāvokli. Kas no manis paliks? Ja redzēs, ka esmu tikpat viegli ievainojams kā

visi, man atliks tikai bēgt, tāpat kā grāfam Degunam de Knibēnam, Visvaldis jau triumfē.”

Lūk, viņi dejo. Nolādēts! Nikolīne smaida, un kā smaida! Nujā, tas taču ir Visvaldis. Skaistākais, bagātākais, aptenkotākais visā barā. Elegants un smalks, elegantākais un smalkākais, tas jāatzīst gribot negribot. Viņš ir manāmi iereibis; tas tikai pavairo viņa drosmi un izveicību. Un dažām sievietēm taisni patīkot iereibušie. Cik viegli un ritmiski viņš slīd pa parketu. Skat, skat, vai tikai roka, kas cieši aptver Nikolīnes maigo vidukli, nevajadzīgi un kārīgi nepārvietojas?

Orķestris aplust. Visvaldis skūpstā bālos pirkstiņus. Nelietis! Un viņa vēl pateicas. Viņš aplaudē. Pietiek, pietiek, diezgan dejots! Bet šie katordznieki orķestranti tikai nirdz. Visvaldis atsmaida, pamāj ar galvu, muzikanti pūš un čīgā atkal. Cik padevīgi Nikolīne iekļaujas spēcīgā Visvalža rokās... Pekle un jods!

Tas bija briesmīgi. Epalts kampa pēc elpas. Ja katrs Nikolīnes solis radīs tādas ciešanas, dzīve izvērtīsies nepārtrauktā mocībā. Visvaldis jau sen slaistās ap kabinetu... Protams, būtu smieklīgi domāt, ka vīrietis, kas reiz redzējis Nikolīni, varētu to neiekārot.

Uz mirkli Epalts pielija pilns lepnuma, viņa vērtējums bijis pareizs, viņš neskries vis pakal šādai tādai. — Laime, ka Nikolīne bija Visvaldim radiniece, gan attāla, bet tomēr radiniece, turklāt nabaga. Bagāto un nabago radu starpā nekad nekas neiznāk. Ja ne cits, Visvalža māte to nepieļaus; viņa ir prātīga sieviete un ar raksturu. Bet traks un neapbrēķināms ir šis skaistais dēls. Nekad neko viņš nav sev liedzis.

Epaltam priekšā stāvēja Šeturiņš. Cik savādi, viņa galva grozījās tā, it kā tai būtu kopējs kakls ar Epalta galvu, — he, he, arī šis ģeķis vēro Nikolīni! Nabaga mājskolotājs, par viņu jau smējās pat Imalīns! Ko nu tas! — Nu, un pārējie studenti, kas šodien dejo, brašojas un dzer Sūrģenieka dzirēs? — Tie gan ne-

ņems jaunavu bez pūra, bet — parotaļāties katrs gribēs. Un viņi visi tik iznesīgi, tik droši, tik uzņēmīgi, tik neatlaidīgi, sevišķi tagad, kad iedzēruši. Kā lai te cīnās, ar ko lai viņus pārvar? Visas priekšrocības ir viņu pusē. Pat dejot viņš lāga nemāk. Viņa prasmes gan pietiek, lai dancinātu Dagni, bet Nikolīne dejo kā cie-lava. Kur viņa tā iemācījusies?

Deja beidzas. Ap Nikolīni salasījies vesels pulciņš. Pat ve-cais viltnieks Majors pienāk. Ko šim vecam kārumniekam va-jaga no jauniņas un tīras meitenes? Projām pie vecās sievas! Rievas brūnajos vaigos ielokās dziļas, dziļas kā amerikāņu prezi-dentiem. Tas nozīmē, ka konsuls smaida. Balti deniņi, liela piere, asi vaibsti, tiešām interesanta galva. Cik laipns spēj būt šis ve-cais, augstprātīgais prauls. Kas Nikolīnei ko smieties? Tas nemaz nav pieklājīgi. Šī vakara panākumi viņai tomēr sagrozījuši galvu.

Majors aiziet. Prātīgi darīts. Nikolīne viņam par jaunu, daudz jaunāka par Irisu. Jaunekļi atkal saslēdzas ciešāk ap Niko-līni. Vai pievienoties baram? Cīnīties un plēsties ar viņiem par katru deju, par katru smaidu? Nē. Epaltam ir pašam savas meto-des. Galu galā, taisni labi, ka pirmā saruna izdevās tik nelāga. Taisni labi, ka viņš pieteica savus nolūkus, tīši apgrūtināja savas gaitas. Vai kāds cits to iedrošinātos? Viņš tomēr ir bijis nepa-rasts. — Jau pirmā vakarā pie Surģeniekiem — toreiz kabinetā — viņš izcēlās, kaut vai ar nelietībām, bet izcēlās. Tas taču bija Epalta pirmais bauslis: pārsteidz, izlec, esi nekaunīgs, ļauns, samaitāts, manis pēc, ja citādi nevar — rupjš, bet pārsteidz, tikai pārsteidz! Piespiest sevi atcerēties, likt domāt par sevi ir puse uzvaras. Uztraukt meiteni, saviļņot, kaut saraudināt — lūk, otra puse! Ja Nikolīne viņa dēļ raudātu! Kaut vienu vienīgu asaru. Debesu Tēvs! Kādi svētki tad būtu!

Viss patiesībā ir labākā kārtībā. Tikai mieru. Vīrišķu mieru, vīrišķu garu. Ko? Viņš neprotot dejot? Pēc mēneša viņš dejos la-bāk par visiem šeit zālē!

Pilns apņēmības un spraiga miera Epalts izgāja blakustelpā. Dagne puspārmetumu, puspiedošanu sejā pieskrēja viņam. — Lāga meitene. Viņš būs laipns, viņam jābūt laipnam, jātur vaļā visi ceļi, jo šinī namā strādā Nikolīne. Nikolīne.

* * *

Dušelis tiešām jau šodien nebija vairs vecais. Gaita nezagās, viņš gāja gandrīz tikpat cēli atgāzies kā Libērijas konsuls. Dažs nosmīnēja, bet Dušeli tas neskāra. Laimes vēlējumus viņš pieņēma laipni, bet vēsi, gandrīz augstprātīgi. Aizņemts ar viesiem, sievai nespēja veltīt tik daudz vērības, cik viņa vēlējās.

— Paga, paga. Tūlīt, tūlīt. Vienu acumirkli, — bija viss, ko viņa dzirdēja, šad tad notverdama vīru pie elkoņa. Kad viņi pēdīgi nosēdās kopā galda galā, Grizli izverda veselu lēveni rīkojumu, padomu un jautājumu, kas šinīs stundās bija uzkrājušies, bet Dušelis uzlika savus aukstos, mezglainos pirkstus uz viņas apaļās, karstās rokas:

— Pagaidi, tagad taču ne.

Viņa valoda skanēja neparasti mierīgi, acis laistījās dīvainā, agrāk nekad nemanīta pārākuma laipnība, kas izslēdza katru iebildumu. Grizli pa vecam paradumam sacirtās, uzmeta lūpiņas, bet tad atjēdzās, ka atrodas pārāk redzamā un atbildīgā vietā. Taču savā sirdī cieši apņēmās prasīt no vīra par visu jo sīku norēķinu un to pamatīgi nostrostēt. Tomēr agrāk tik tramīgā Dušēja bezbēdīgais miers darija viņu drusku nemierīgu.

Pēc pusnakts trokšņains viesu bars pavadīja jauno pāri uz staciju. Caur Kuka guļamvagona plato logu viņi smaidīja un māja ar ziedu pušķiem un mutautiem. Jau vilciens ripoja pa augsto uzbērumu virs pilsētas, bet Grizli vēl arvien māja. Redzēdama nozūdām vecākus, ko nekad vēl nebija pametusi, redzē-

dama Rīgas torņus majestātiski mijamies un slīdam atpakaļ, Dušeļa kundze aizmirsa īgnumu un, asaras rīdama, meklēja vīra roku. Piepeši viņa uztvēra savādu, ilgu Dušeļa skatu. Tas bija miegains kā piekausētam medniekam, kas augu dienu aulekšojis pakaļ lapsai, lēkdams pār žogiem un grāvjiem. Nu tā guļ, kurtu nokosta, viņa priekšā. Mednieks uzmet gurdeni mirkli un slinki kāpj kariatē, lai dotos mājās.

— Ar labu nakti, — viņš sacīja un nozuda kupejā. Zem vilciena draudīgi iedārdējās Daugavas tilti. Grizli ilgi skatījās tumsā.

Atsaroka vēzējies.

Jānis Medenis

Otrā rītā pēc kāzām Epalts izlūdzās no darba un devās garā pastaigā pa Rīgas puķu tirgotavām. Viņš aplūkoja brīnišķus ceriņus — baltus, mēļus, iesartos persiešu, tak viņu sīko ziediņu ķekari likās sadrumstaloti kā mozaīka un nokarājās mazliet grūtsirdīgi, nepavisam nesaskaņēdami ar Nikolīnes mundro un viengabalaino tēlu.

Lilijas? Par tām jau varēja padomāt, bet — cik nolietots simbols! Turklāt šie bālie Palestīnas ziedi ar savu bezcerīgo šķīstību un skumīgo vītuma smaržu nepiestāvēja Nikolīnes dzīvespriecīgai jaunībai. Turpretim Ķīnas ugunīgās tīģera lilijas vai dzeltenās turbāna lilijas, līdzīgi palaidnīgām mūķenēm, gluži velti valkāja savu cēlo nosaukumu; sūtīt jaunai meitenei viņu nekautrīgos ziedus ar piedauzīgi izplestām ziedlapām būtu vienkārši zaimošana.

Drīzāk varētu izvēlēties neveiklās, baltās kallas, šos it kā neizveidojušos ziedus ar vienu vienīgu piltuvveida ziedlapu, kurai vidū rēgojas resns, dzeltens puķķis. Tomēr šiem ziediem piederas miesīga, zaļoksna, dabīgi kaisla īpašniece. Cik pareizi straujā Grizli bija izvēlējusies savu kāzu buķeti: lilijas liktos par trauzlām, ceriņi par domīgiem, rozes par maigām, bet leknaiss purva augs, sulīgais resnkātis, viņai piestāvēja vareni.

Purva un ūdens augi... lotoss, lūk, lielas mīlas cienīgs zieds,

ķīniešu, indiešu, ēģiptiešu svētā puķe, cēla un nepieejama dzestra ūdens spoguļa vidū... Bet kur ņemsi lotosu? Tad jau jāizlaupa universitātes botāniskais dārzs, jāpiekukuļo sargi, jāatmūķē siltumnīcas. Epalts jau domās sevi redzēja tumšā, plīvojošā pledā ietinušos, melnu platmali uz acīm pārplandāmieš pār botāniskā dārza dzeloņsētu; milzīgu lotosu pie krūtīm spiezdams, viņš taisnā ceļā steidzas pie Nikolīnes, kamēr dārzā skan pārbiedēto sargu klaigas, trauksmes svilpieni un pat šāvieni. Taču vienkāršā telefona saruna Epaltu pārliecināja, ka šobrīd lotosi nezied arī botāniskā dārzā.

Ja labi pārlika, tad leģendārajam lotosam piemistu drusku uzpūsts svinīgums. Daudz sirsnīgāki un mīļāki būtu mūsu pašu lotosi — ūdensrozes, piemēram, Burtnieku muižas brīnums, retā, vienīgā sārtā ūdensliliņa — viņas maigais sārtums tik jauki saskanētu ar Nikolīnes bālo sejiņu. — Bet Burtnieku muižas diķis ir aizsalis.

Nekādas īstas jēgas neiznāca arī no liliju līdziniečiem — tulpēm. Skaisti baltas, citrona dzeltenas, mālu krāsā, tumšsarkanās, melnvioletas, stingriem, dūšīgiem kātiem tās atgādināja krāšņcepurainus grenadierus parādes stājā, izrietām krūtīm un stīvu muguru. Viņas lieliski rotātu kādas svinīgas sēdes zāli vai oficiālu dineju, bet mīlestības vēstnesībai likās pārāk uzbāzīgi brašas un bezdvēselīgas. Tik delikātam uzdevumam jāizrauga citi sūtņi — smalkjūtīgāki, maigāki, intīmāki, vai arī tad krāšņumam jābūt pārmērīgam. Lūk, ja oranžsarkanos milzu ziedos liesmojošu tulpju koku, vareno liriondendronu, kura greznību spēj attēlot vienīgi Šatobriāna augstais stils, nogāztu sirdsdāmas priekšā, tad karalisko un nevainīgo ziedu mākonis, sajaukdamies ar pīšļiem pie viņas kājām, gan parādītu milnieka neizsakāmo padevību savas kaislības un likteņa priekšā... bet tūdaļ Epalts sevi norāja: nenododies tukšām iedomām, nesapņo par "Saldās Luizianas" godību, ne par Amazones purvāju milzu

puķēm, kas ēd peles un trusišus, ne par citiem indīgiem tropu brīnumiem. Tev ir tikai divas stundas laika sameklēt piemērotu ziedu šeit pat, nedaudzās Rīgas pārdotavās. Epalts turēja sevi par reālistu un pie tam ļoti lietišķu. — Nosaukdami viņu par sapņotāju vai jūsmotāju, jūs iegūtu ienaidnieku visam mūžam.

Viņš cītīgi turpināja meklēšanu.

Kādā veikalā atradās arī pazemīgākas tulpes, kuru bārķšainie ziedi skumīgi nokarājās kā raudu vītola zari. Taču šīs izdzimtenes kā retumu, kā izsmalcinātas melanholiskas nīkones varbūt varēja sūtīt Irisai Majorei, bet Nikolīnei — nemūžam!

Hm. Iriša par savām mīļākām puķēm gan bija izsludinājusi orhidejas, šīs izsūcējas un netikles, kas vairāk izskatās pēc moluska vai astonkāja nekā zieda. Gaļīgas un dīvaini izrobotas, kā tārpu izlodātas, viņas slaista kārīgus taustekļus, saskrullētas ūsas un plivina lēverainas spuras. Te viņas ir gļotu dzeltenas, pelējuma zaļas, brūni plankumainas kā ietrūdējušas aknas, te visizmeklētākās mēļas un rudās niansēs. Reizēm ziedlapas cietas un spīdīgas kā celofāns, reizēm apglumējušas, reizēm gleznas un bālas kā slimnieka āda un tikai ziedkausu iekšpuses kvēlo sārtas kā iekaisušas gļotādiņas. Nē, Iriša, tev nepiemīt nekā no orhidejas neizprotamā valdzinājuma. Šīs samaitātās puķes noslēpums kā dažai negantai mīļākai ir nedabīgā un pretīgā ačgārnībā. Bet tu, bagātā Majore, nabaga Iriša, esi vienkārši nogurusi un vīsti. Augstprātīgā nevainības sargāšana un ilgās mīlas gaidas tevi tā piekausējušas, ka vairs nav spēka nedz īsti nīst, nedz nicināt, kur nu vēl vilināt un pazudināt. Paldies Dievam, Nikolīnei nav nekā kopēja ar visām šīm nelaimēm un visām šīm orhidejām.

Nelķes? Skaists, saldkairs zieds. Bet viņa smarža pārāk kaisla. Sarkana nelķe gan iederas izlaidīgas čigānietes ogļu melnos matos, bet nekad ne liepziedu cirtās. — Liepziedi! Nelgas dārznieki, kā viņiem nevienam nav ienācis prātā audzēt liepziedus!

Pazemīgos, maigos ziedus ar medaino smaržu, kas sauc atmiņā tikai jaukas, vasarīgi priecīgas lietas. Cik brīnišķi būtu pasniegt tos Nikolīnei. Liepziedus decembrī.

Aprīnojami. Veikali vai lūst no puķēm, bet ko Nikolīnei sūtīt nav nekā. Izmisumā Epalts ķērās pie podu puķēm. Lūk, hiacintes sarindojušās kā laiskas, smaržīgām eļļām iesvaidītas odaliskas, ap viņām kā greizsirdīgs einuks ložņā pārdotavas Sibīrijas runcis. — Šī labsirdīgā, treknā puķe lieliski piederētos Dagnei. Tās omulīgais sīpoliņš allaž bija ērti ierušinājies poda zemē kā spilvenotā divāna stūrītī...

Kamēlijas? Gleznas un intīmas. Bet nelāgā sirdzēja — Kamēliju dāma — uz visiem laikiem sagandējusi viņu labo vārdu. Kamēlijas un dilonis tagad liekas nešķirami. Bez bažām šīs nelaimīgās puķes varētu sūtīt vienīgi vecākām dāmām, kurām tādas ligas vairs nemetas, — krustmātēm, vecmāmuļām.

Lūk, krokusi, Alpu vijolītes... bēdīgi podaudži. Smieklīgi valkāt tik lepnu vārdu — Alpu vijolīte —, ja esi dzimusi tepat kādā Čiekurkalna vai Anniņmuižas augu mājā. Jā, cita lieta būtu ēdelveiss, velnišķais kalnu zieds, kas plaukst tikai visnepiejamākās klinšu nokarēs virs bezdibeņu dzelmēm. Šis sīkais ziediņš viegli valdzina visspītīgāko sirdi: lai to noplūktu, jāliek dzīvība ķīlā. Ai, laimīgais Šveices gans, kas reizē ar puķu pušķi pasniedz mīļai savas neprātīgās drosmes un nāves nicināšanas liecību. Un šī liecība ar ziedu ir daudz smalkāka, daudz dižciltīgāka nekā Rišeljē laika muižnieka patoss, kad tas uz asiņainās floretes smailes pasniedza sirdsdāmai sāncensha krāsas, ar ko duelējies un ko nodūris viņai par godu.

Kas tad vēl atlikās veikalu ziedu tuksnešos? Kas ir tie milzīgie, spilgtie klēpji, šie puķu kūļi un vēdekļi, tur, visredzamākās vietās? — Rozes, klasiskās rozes! "Un otrā rītā viņa saņēma milzīgu pušķi uguns sarkanu rožu..." — stāv rakstīts vai katrā romānā, un Nikolīnes istabā varbūt jau šobrīd rēgojas daža laba

šāda velte. Vai tiešām arī viņam galu galā būs jāpadodas parastam šablonam? Ar ko tad viņš izcelsies tradīciju sargātāju kubezeliēšu vidū? Nolādētās rozes!! Nekādas dažādības, nekādas izvēles! Baltās, izņemot iesvētības, der vienīgi mazgadīgo bērēs; bāli mējās "Ofēlijas" ir neciešami sentimentālas; dzeltenās tējas rozes vai "Maršalu Nīlu" slavē un sūta katrs nelga, kas grib būt oriģinālāks, — sarkanās atkrīt, un melnās, diezgan retās melnās vai, pareizāk, sarecējušu asiņu krāsas rozes drīkstētu sūtīt tikai rafinētai un izdzīvotai kurtizānei, bet arī šīs puķes jau izbanalizējuši slikti dzejnieki un vēl sliktākas dzejnieces. Kur esat jūs, teiksmainās Širazas rozes, tik lielas kā kāpostgalviņas, kur esat jūs, Indijas ķekarainās muskusa rozes, kuru pumpuri ir gari un smaili kā nagi, ko Ceilonas tempļu dejojājas samauc uz pirkstiem, kur esat jūs, Āfrikas staipekņu rozes, kur esat... un Epalts domās sūtīja mūža katorgā vai stiepa uz rata visus Rīgas dārzniekus, kas neprata gādāt puķes Nikolīnei.

Pēdīgi Epalts sameklēja mežrozes. Tās nu gan nebija nekādas īstās mežrozes, bet rūpīgi audzētas un potētas, briesmīgi dārgas siltumnīcas lutekles, nepatīkami mēļi sārtā krāsā kā beigtas zivs žaunas, viņas nesmaržoja nemaz un bija jau mazliet nostāvējušās, jo neviens tās nepirka. Bet, kad ieskatījās, tām piemita savs jaukums un vārīgums, un to žaunu krāsa sāka likties ļoti izmeklēta. Šīs puķes tomēr bija oriģinālas un neuzkrītošas. Kad Epalts piesauca pārdevēju, tā teica:

— Kungs, kam jūs viņas sūtāt? Tās novērtēs tikai pazinēja.

Bet kungs, kuru pārdevējas aizdomas, ka Nikolīne neprastu novērtēt ko neparastāku un smalkāku, saniknoja un sašutināja, jau vilka no plānā maķeļa trešo daļu no savas mēneša algas.

Epalts piesēdās, uzrakstīja uz aploksnes Nikolīnes adresi, ko nupat bija izdibinājis adrešu kantorī. — Vēl pāris rindu uz vizītkartes... bet nieka vārdi, kas, sajūsmas spārnoti un maiguma vadīti, likās, uzrakstīsies paši no sevis, pēkšņi iesprūda tintnīcā.

Viss izlikās aplami, ģeķīgi, māksloti. Epalts aprakstīja un saplo-
sīja gandrīz visas savas vizītkartes. Pēdīgi iešāvās vēl prātā: kas
īsti viņam par tiesībām sūtīt ziedus? Kā Nikolīne to uztvers?
Tas nu bija par traku! Veikala skuķi, aiz puķu klēpjiem un palmu
zariem slēpdamies, jau sačukstējās un sasmējās. Zobus sakodis,
Epalts izvilka beidzamo karti, nosvieda sparīgi uz galda un tus-
nīdams rakstīja:

“Nejauši iedams gar puķu veikalu, nespēju pretoties kārdi-
nājumam nosūtīt Jums šos ziedus, kas tik jauki papildina Jūsu
vakardienas tērpa un matu sārti blondo saskaņu.”

Dievs! Un tā ir visa mana asprātība, mana izdoma, mana
atjauta! Nopūties viņš nodeva aploksni. Bet nebija vēl aizgājis
līdz pirmajam stūrim, kad ievaidējās tik spalgi un žēli, ka ga-
rāmgājēji atskatījās. Ko viņš bija samuldējis? — Vakardienas
tērps un... vakardienas mati. Vakardienas mati! Viņš aizstreipu-
ļoja atpakaļ līdz veikalam, bet tad atmeta ar roku. Lai! Citādi
jau nebūs gala, un, ja Nikolīne gribēs, viņa sapratīs gluži labi arī
tāpat. Pie velna! Tas taču pat izdevīgi, maza neskaidrība, sīka
kļūda, ko cilvēks, labi gribēdams, savā uztraukumā pieļauj.
Tikai nelga noticēs mīlestības vēstulei, kurā visi komati un
garuma zīmes izliktas uz mata pareizi pēc visjaunākās ortogrāfi-
jas modes. Tādu salti aprēķinātu un nelietīgu sūtījumu spējīgs
uzrakstīt tikai rūdīts dižblēdis. Kāda pārskatīšanās tieši nepie-
ciešama, lai piešķirtu ticamību visai lietai.

Bet — vai šī kļūda, galu galā, nebija pārāk niecīga? To viegli
varēja palaist nemanītu. Nemiera pilns Epalts atkal griezās jau
atpakaļ, bet tad nolēma: lai Dieva rokā, ir lietas, ko viltīgais cil-
vēka prāts tikpat nespēj iztulkot un vadīt.

Tā nolēmis, Epalts dūšīgi soļoja tālāk, nedomādams kurp,
un nonāca, kā jau tādās reizēs notiek, pie nama, kurā dzīvoja
Nikolīne.

Jēkaba iela. Otrā pusē laukums. Epalts vēriģi aplūkoja apvidu,

kam vistuvākā nākotnē vajadzēja izvērsties par viņa varoņdarbu arēnu. Laukumā apstādījumi; krūmāji tik biezi, ka pat tagad, ziemā, aiz tiem var vajadzības reizē gluži labi slēpties. Jēkaba ielas sīkie, veclaicīgie nami, daudzām durvīm, pavārtēm arī izdevīgi. — Patlaban Nikolīne strādā Surģenieka bankā, Tērbatas ielā. Pusčetros viņa nāks gar Vērmanes dārzu, pa Brīvības bulvāri, gar Bastejkalnu, pa Torņa ielu šurp. Ap septiņiem, astoņiem viņa ies gar Nacionālo teātri, pa Valdemāra ielu, gar Strēlnieku dārzu uz ielu, kur atrodas Surģenieka nams. Svarīgi ceļi, zīmīgas gaitas. Šīs ielas, šie laukumi daudz pieredzēs.

Starp kādu viesnīcu un ceļojumu biroju pacēlās nams Nr. 2. Kaut varētu izpētīt, kurš ir Nikolīnes logs. Sestā dzīvoklī, tas ir trešā stāvā, Nikolīne ar māti irē istabu. Nelaiمة un piķis! Tādas mātes citu neko nedara, kā augu dienu kvern mājās un tamborē vai ada. Dzīvoklī tikpat kā nekā nevarēs apsākt.

Epalts izkāpaļāja kāpnes, aplūkoja durvis. Kāpnes kā kāpnes, durvis kā durvis; uz plāksnītes:

AUGUST KVESTE

Kveste — kas par dīvainu vārdu laimīgajam skalu vācietim, ko Nikolīne pagodinājusi ar apmešanos! Epalts nokāpa sētā. Šaura, noplukusi, netīra. Otrā pusē augsts, neapmests korpuss, kuram kāpnes iekonstruētas neveiklā tornī, vienā stūrī. Vēlreiz visu labi nolāgojis, Epalts posās ārā. Durvīs sagraudās ar puķu veikala meiteni, kas viņu pazina un pasmaidīja par nemierīgo ziedu sūtītāju.

“Neliete nīrgājas,” Epalts nodusmojās, dodamies atpakaļ uz darbu. Šodien vēl nekas nebija darāms, bet rīt... Epalts ne mirkli nešaubījās par sekmēm. Tās vienkārši nedrīkstēja izpaļikt. Viņš jutās enerģijas un spara pārpilns. Senie nodomi par bagātu sievu, sakariem, vaļīgo dzīvi labajās aprindās tagad likās nožēlojami, nicināmi, īsta vīra necienīgi. Sargieties jūs, plānā

galdiņa urbēji! Ar Nikolīni un Nikolīnes dēļ es brāzīšos caur jums kā arklis pa līdumu, kā vilks caur brikšņiem, kā paladīns caur saracēņu baru. Vai tam, kas mani kavēs, kas man ko liegs! Es būšu traks kā amoka skrējējs, un to jūs iztrūcināti lasīsiet manās acīs. Nost no ceļa! Ko es tagad nespētu? No kā bītos? Es esmu pats savs, un viss, kas man būs, būs paša roku un paša drosmes darbs. Bet tikai tāds es būšu Nikolīnes cienīgs. Uz priekšu!

* * *

Pēcpusdienā dzīvokļa saimniece ielaida Epalta istabā kādu resnu, diezgan apdilušu vīru. Resnais klusēdams stāvēja plānvidū, grozīja rokās gluži jaunu "oktoberi" un, savādi, drūmi smīnēdams, raudzījās Epaltam acīs. Pēdīgi atausa gaisma.

— Mārtiņ! Tu? — Epalts iesaucās, satvēris ienācēju aiz pleciem.

— Beidzot pazini? Hm. Esmu gan tad pārvērties.

Ķurzēna seja, piebriedusi ļoti branga, tomēr paturēja neveselīgo nebalināta audekla pelēcību un — arī stūrainību, tikai tagad izciļņus neveidoja kauli, bet tauki, kas, it kā nevietās sakrājušies, jocīgi deformēja vaibstus. Īpaši kad smējās, sejas āda sastīvējās pār vaigu kukuļiem, mute šķiebās šaura kā caurums savilktā gumijas lentē. Vestei apakšējās pogas vairs nevarēja aizpogāt, un pret jostas vietu tā atklāja trīsstūrīgu lodziņu kreklam. Uzvalks un mētelis bija tie paši, kuros Ķurzēns ciemojās pie Surgēniekiem un kuros, blakus minot, beidza ģimnāziju un otro gadu studēja.

— Nu, vai vesels? — Epalts jautāja, vēl arvien nespēdams īsti atgūties.

— Hē, vesels! Kur nu vesels! Bet apārstējies gan. Skat, kas par vēderu. Dienā steļķēju vai pa kilogramam sviesta ribās. Krējuma

pārtempos tā, ka gadiem nespēšu ne mutē ņemt. Beidzot kungi izrēķināja, ka es apēdot otru algu, un sameklēja lētāku kuri-nātāju. Bet es aizietu drīz vien arī pats. Spēks man tagad atkal ir, un ilgāk gaidīt vairs nevaru.

— Ko gaidīt?

— Apstākļu uzlabošanos. Redzi. Ja tu pelnīsi astoņdesmit latu mēnesī un sirgsi, tad iekrāt vis nekā nevarēsi. Puse zālēs vien nodzeras. Palūkojies tagad uz šiem svārkiem un šīm kurpēm.

Ķurzēns izplēta rokas. Svārki bija krietni nobružāti, bet, ja pārāk neplātījās, vēl pieklājīgi. Viņš izspēra kājas. Kurpju virsāda smalki saplaisājusi kā vecmeistara glezna, pāris vietās lāpīta, rādīja to kaula cieto spožumu, kādu apavi iegūst no gadiem ilgas dienišķas spodrināšaas.

— Jauna iegādāties es nevaru nekā. Ja noplīsīšu vēl vairāk, man būs jāpaliek pilnīgi par ubagu. Un tad vairs nebūs nekādu cerību izkulties uz augšu. Stāvoklis jālabo, kamēr vēl var, tas ir, tūlīt.

— Ko ta' tu domā apsākt? Meklēsi darbu?

— Tas ies par ilgi. Pats zini, kā man gāja. Turklāt mana veselība neatļauj mēnešiem ilgu staigāšanu un nīkšanu iestāžu priekšistabās. Tāds, kāds tagad esmu, atkopies un spēkus iekrājis, varu pilnā sparā rīkoties pāris nedēļu, lielākais — mēnesi. Pēc tam man atkal nepieciešams miers un kopšana.

— Ko ta' tu divās nedēļās sagūsi?

— Apprecēšos.

— Bet, mīļais, to paveikt vēl daudz grūtāk nekā atrast vietu. Bet grāfu Degunu esi aizmirsis?

— Tagad mani mērķi nav tik vareni, — Ķurzēns nopūtās. — Es apmierināšos ar vismazāko, kas man atļaus pāris gadu padzīvot vieglāk un izārstēties. Gan tad atkal gadīsies izdevības

tikt uz augšu. Saproti taču, citas izejas man nav. Vai nu laidies dibenā, vai precies.

— Bet ar ko tad?

— Tas, lūk, ir tas jautājums.

— Vai nevarēji turpat Bučauskā samangot kādu atraitni vai sīkgruntnieci?

— Tur mani parāk labi pazina. Ārsta kalpotāji un pienotavas ļaudis izsludināja par galīgu nāves kandidātu. Tai apvidū no manis vairījās kā no mutēs un nagu sērgas. Bet man bija pulka laika, es nesnaudu, vācu un pētīju ziņas. Izņēmu cauri visas sievišķīgās radības, ko vien pazinu un ko vien iespējams precēt, īpaši skolas biedrenes. Patlaban esmu Rīgā jau otro nedēļu. Esmu izodis un izložņājis visur, kur iespējams, pat katliņu nopirku, lai cienīgāks izskatītos, bet — arī Rīgā man cerību nav.

— Hm. Ar cerībām, neņem ļaunā, vispār slikti. Un uz skolas biedrenēm labāk neceri. Varbūt tavās pāris nedēļās izdotos samulsināt viņas pašas, bet vecākus nu gan ne. Tik isā laikā un bez līdzekļiem tu vari sagūt varbūt kādu bērniņu, padzīvojušu atraitni, dulnu vecmeitu vai arī pēkšņi pamestu cilvēku, sacīsim, svaigu bāreni.

— Pareizi! Te arī slēpjas mana vienīgā un pēdīgā šanse: bārene.

— Bārenes gan nemēdz būt bagātas.

— Nams un autogēna šveisētava Ainažos tomēr ir kaut kas.

— Ainažos?

— Jā. Atceries Karlīni Prigu no progimnāzijas klases?

— Kas beidza gadu pēc mums? Maza, ducīga, lēna un raudulīga, pastāvīgi valkāja pašaušus lindrakus un vilnas zeķes?

— Tā pati. Tēva viņai jau skolā nebija, un aizviņnedēļ arī māte pagalam. Avīzē stāvēja.

— Un citi radi?

— Nekā krietna nav. Pāris vecas tantes un brālis jūrnieks.

— Nu redzi. Ar to pašu pietiks, lai tevi atsistu.

— Tālbraucējs stūrmanis. Cerams, nebūs mājās. Katrā ziņā uz to var riskēt.

Epalts domāja par Nikolīni. Ar riebumu viņa novērstos, ja zinātu, kādās sarunās viņš piedalās, kādus plānus kaļ. Ar baigu skaidrību atcerējās viņas ieplestās acis, tumšas, dziļas un bargas kā ieroču stobri, kurās tēlojās nicināšana, kāpināta līdz izbailēm kā toreiz, kad viņš pirmā vakarā sludināja savas mācības Surģenieka kabinetā.

— Tas ir nekrietni, Mārtiņ! — viņš teica pēkšņi un spīvi.

— Kas nekrietni? — Ķurzēns nesaprata.

— Krāpt un izmantot vientuļu meiteni.

— Tu gan esi jocīgs. Vai tā ir krāpšana, ja es viņu apprecu? Kas tad man kait? Nedzeru, nesmēķēju, esmu tikumīgs, glīta izskata, taupīgs, pazīstu dzīvi, turklāt vēl students. Pirmā numura līgavainis. Vai domā — viņai lielas izredzes dabūt labāku vīru? Nekāda skaistā jau nebija. Es skuķi nevis krāpju, bet tieši aplaimoju.

— Tu esi slims un plikadida.

— Izārstēšos. Un manās rokās viņas manta būs drošāka kā jebkur citur. Divos gadus to divkāršošu.

— Bet mīlestība?

— Nudien, tu esi plānprātiņš. Es tevi vairs nepazīstu. Tu muldi kā drudzī. Mīlestība! Man cilpa kaklā, šim mīlestība! Saproti, es esmu kārtīgs, apaļš cilvēks, man netrūkst nekā ne pie miesas, ne gara, kāpēc mani nevar mīlēt?

— Un tu, tu pats?

— Es? Savus vīra pienākumus pildīšu pēc labākās apziņas. Es mīlu kārtību, un tik nejauka mazā Priga nemaz nebija. Bez tam cik viņai būs gadu, tā pavēlāk beidza... divdesmit divi, trīs? Tādā vecumā kura katra gluži tīkama. Par mani nav ko bēdāt.

Epalts klusēja. Ko lai viņš iebilstu pret Ķurzēna loģiku?

— Tāpēc netērēsim laiku tukšās plāpās, — turpināja Ķurzēns, — bet ķersimies lietai pie saknes. Uzturēšanās Rīgā man smagi maksāja. Es gan paklusām paņēmu līdzī divpadsmit kilogramu eksportsviesta un labu spaini krējuma, bet piena produktiem tagad nav cenas... Gultas vieta, telefona sarunas, sarakstīšanās, tramvaji, drusku veļas un jaunā cepure paņēma visu, cik bija, atlikuši tikai astoņarpus lati, taisni ceļa nauda. Bet es tak nevaru, iebraucis Ainažos, ņemt tūlīt Prigu aiz rokas un teikt — nāc pie altāra un noraksti mantu! Man vajadzīgs rīcības kapitāls.

— Žēl, ka Dušelis aizbraucis kāzu ceļojumā. Viņam tagad tik kvartu, cik Surģeniekam latu.

— Hē, zēnam palaimējās. Un toreiz viņš tā nobijās no mums. Vai vēlāk nepalika lādzīgāks?

— Neko vis. Varbūt uz pašām beigām.

— Nu labi, bet šoreiz būs jāpalīdz tev pašam. Pats zini, ka citur man nav kur ņemt.

— Protams. Bet cik tad es tev varēšu dot? Algas diena tālu. Pēdējā nedēļa iznāca dārga — irēju fraku, pirku puķes...

— Cik tev ir?

— Patlaban tikai divpadsmit latu.

— Divpadsmit latu, — bēdīgi novilka Ķurzēns. — Avansu nevar palūgt?

— Ir jau izņemts.

— No tēva palūgt?

— Pats zini — viņš tikko var iztikt.

— No tēvoča?

— Dzērājs nekad neaizdod, tikai aizņemas.

— No darba kolēģiem?

— Būs tā kā tā jāaizņemas. Drīzāk no dzīvokļa saimnieces...

Pēdīgi ar lielām mokām draugi izspieda no saimnieces

astoņus latas. Viss Ķurzēna rīcības kapitāls tātad bija divdesmit astoņi un puse lata.

— Atpakaļceļu nerēķinot, skaidri divdesmit latu un kilograms sviesta pārtikai. Ielikt pulksteni lombardā? Ne pēc kā neizskatīsies.

— Atstāj ķēdi kā Švauksts.

— Neņirdz. Tev viegli runāt. Ar šo naudu var noturēties dienas desmit. Desmit dienās man jātiek ar visu galā. Ja nu mani vairs neatceras? Viņas klase bija citā stāvā — skolā septiņi simti audzēkņu...

— Bet mēs viņu bieži mozējām.

— Tas gan. Atceries, es vienmēr draudēju aizdedzināt viņas bizi un reiz pat drusku apsvilināju. Viņa raudāja tā, ka taisni nelabi palika.

— Un tev bija slikta mode, it kā mieru slēdzot, sniegt roku, bet zem delnas karājās tintē samērcēts papīra lanckaris.

— Un mēs vienmēr sviedām viņai ar slapjo un krītaino lupatu, ar ko slaucīja tāfeli. Pēdējā ekskursijā es piekaisīju viņai pilnu galvu ar dadziem un iegrūdu mālu bedrē.

— Skat, skat! Tu citas nemaz tā neaizskāri.

— Laikam liktenis. Viņa nekad nesūdzējās, — nopūtās Mārtiņš. — Un tagad būs jāatzīstas mīlestībā...

Nekavēdams laiku un saudzēdams spēkus, Ķurzēns to pašu dienu aizbrauca uz Ainažiem. Draugi šķīrās uz perona. Epaltam ilgi palika atmiņā Ķurzēna nekustīgais, akmeņainais vaigs, kad tas,niecīgu pauniņu padusē pasitis, iestājās logā, lai pamātu beidzamos sveicienus. Tukšām, smagām acīm grūtsirdīgi blenzdams telpā, atgādināja rēgu, bet mata smalkā mutes līnija izteica nelokāmu, izmisušu apņemšanos. Ceļa naudas atpakaļ viņam nebija.

Vai lai es sirdi ar iedomu knaiblēm
Pasniedzu laipni kā ziedu?

Aleksandrs Čaks

Sev ādu krāsoju
Un biju melns kā jods.

Marta Grimma

Jau bibliotēkā uz darba beigām Epaltam gars metās pavisam nemierīgs. Drīz pusčetri, Nikolīne nāks mājās. Derēja viņu satikt pa ceļam vai vismaz palūkoties no tālienes. Taču katru dienu darbu nedrīkstēja kavēt, kaut arī pārzinis ir miesīgs tēvabrālis. Totiesu tūlīt pēc darba, steigā ierijis pusdienu, Epalts neatradās nekur citur kā laukuma apstādījumos pie Jēkaba ielas. Bez šaubām, vēl jau bija par agru, Nikolīne dosies pie Surģeniekiem ne agrāk kā pusastoņos un varbūt pat nemaz, jo baņķieris katru vakaru nestrādāja mājās. Bet Epalts sev iestāstīja, ka vienkārši pastaigājas svaigā gaisā.

Kad viņš labu pusstundu bija noslapstījies pa apsarmojušām alejām, gar dzīvžogiem un krūmiem, Iekšrīgas pusē atskanēja bungas un pūtēju orķestra smagā tusnišana: pa Jēkaba ielu soļoja ugunsdzēsēji, acīmredzot nākdami no kādas parādes, izvadīšanas vai pavadīšanas, kādās šiem daudz nopūlētiem ļaudīm daždien jāpiedalās. Visu zēnu skaudības priekšmeti, indiāņu tomahaukiem līdzīgie cirviši, skaisti sapītas virvju vītnes cēli

kuļājās gar ugunsvīru brangajiem jozmeņiem, un staltās krūtis dažam labam mirgot mirgoja medaļās kā atlētam. Svaigi spodrinātas misiņa ķiveres laistīties laistījās.

Piepeši Epalts sastinga kā sālsstabs.

Jēkaba ielā 2, trešā stāva pirmā logā, pašķīrās aizkari, un, acīmredzot brašās mūzikas pievilināta, parādījās gaišmataina meitene.

Nikolīne un Nikolīnes logs! Epalts vai pamira apspiestās gaviļēs. Gadījumi nelutināja Epaltu. Viņš bieži lepojās, ka visas laimīgās sagadišanās viņa dzīvē esot tikai paša prāta darbības un miesas veiklības augļi. Tāpēc viņš priecājās jo vairāk.

Izspraucies cauri drūzmai, kas vienmēr sarodas ap visniecīgāko procesiju Rīgas ielās, viņš nostājās laukumā tieši pret pašu logu un, līdzko Nikolīne pavērās lejup, sveicināja. Nikolīne pamanīja un — lai slavēta šī diena un šī stunda! — viegli pamezdama ar galvu, atņēma sveicienu. Brīdi vēl pastāvējusi pie loga, viņa pazuda.

Epalts bija gluži satrakots. Likās, vai pati Fortūna viņu klēpi saņēmusi un, aiz padusēm pieturēdama, auklēja, un nesa pretim laimei un uzvarai. Apreibis un sajūsmināts, priekā gulgojošu elpu viņš iesteidzās tālruņa būdiņā, kas atradās turpat laukuma malā, un stingru roku uzgrieza numuru, ko šorīt pa bibliotēkas tālrūni, tēvocim agrāk aizejot, bija iztaujājis no ziņu biroja.

Atbildēja Nikolīnes balss.

— Nik... Buivides jaunkundze! Šeit Pāvils Epalts.

Klausulē kaut kas viegli nošalcās. Smieklīgs? Nopūta? Uztraukta elpa?

— Sveiki. — Pauze. — Hm. Man jau jums jāpateicas par ziediem. Tie man tiešām darīja prieku.

— Kas? Ak puķes? Par tām jau biju gluži piemirsis. (Ārprātīgais, ko tu muldi?) Kā jums... kā jums patika procesija? — Atkal nošalkšanās.

- Kas tur nu ko patikt. (Nelga! Vai dabūji par savu ģeķību?)
Epalts saņēma dūšu.
- Ko jūs šovakar darāt?
- Strādāju.
- Taču ne visu vakaru?
- Tomēr.
- Pie Surģeniekiem?
- Varbūt.
- Līdz cikiem?
- Līdz pusvienpadsmitiem, varbūt arī ilgāk.
- Ko jūs darīsiet pēc tam? — Smiekli.
- Iešu gulēt.
- Bet pirms iešanas pie Surģeniekiem?
- Jāmācās.
- Un rītvakar?
- Angļu korespondences stunda.
- Visu dienu?
- Smiekli.
- Pēcpusdienā.
- Un vakarā?
- Esmu ielūgta.
- Bet starp pēcpusdienu un vakaru?
- Drusku jāatpūšas.
- Un parīt tas pats?
- Apmēram.
- Dievs, stāvi man, grēciniekam, klāt! Jūsu audiences jau sīkāk sadalītas kā Lielbritānijas asinsprincesei.
- Tā iznāk.
- Pienāciet vismaz pie loga.
- Vai atkal iet kāda procesija?
- Ja tas nepieciešami, es noīrēšu orķestri!

— Nē, tas ir pilnīgi pieciešami. Bet patlaban esmu ļoti aizņemta. Mācos stenografēt. Paldies par uzmanību. Sveiki.

Pilns rūgtuma Epalts pakāra rūcošo klausuli. Kritiens no Fortūnas klēpja atpakaļ uz tālruņa būdiņas cementa klona bija pārāk straujš. Viņš iznāca gluži liks un greizs. — Smalki izgāzies! — Viņš grieza zobus. Vilšanās, kauns, dusmas aprija katru cerību. Kā daždien mīlētājam, viņa garastāvoklis pārdzīvoja vistrakākos lēcienus no neprātīgas liksmes — karstās bēdās, no pārdrošām cerībām — stulbā izmisumā. Tikai pēc laba laika viņš sakārtoja domas un atguva spriestspēju.

Nekas jau nebija zaudēts. Atsista tikai pirmā izlūku patruļa. Tas ir tikai dabīgi un labi. Ja Nikolīne būtu citādi izturējusies, droši vien jau maza necienībiņa iezagtos domās par viņu. Nikolīne taču nebija ne vīzdegunīga, ne augstprātīga, viņa pat pateicās, kur vajaga, nevilka sarunu garu, bet arī nepārtrauca pārāk varmācīgi. Ar vārdu sakot: tīrs darbs. Bet tagad — tikai neatlaisties. Neierādīt, ka sabaidīts, neierādīt, ka iekārdināts. Pārvērst visu šo afēru jokā. Un svarīgākais — rīkoties kaut drusku neparasti. Neparasti? — Viegli sacīt.

Rakstīt? Epalts, kā jau krietnam bibliotekāram piedien, ticēja rakstīta vārda neatvairāmam iespaidam.

Runādams vārdu, nekad nevari būt drošs, vai nianse notēmēsies pareizi, balss tembrs nesagrīļosies, sejas izteiksme nenodos. Ticšā sarunā viss pakļauts gadījumam, nejaušībai. Bet vēstulei turpretim piemīt kaut kas dēmonisks. Jau pašā vārdu ķēžainā plūsmā slēpjas dīvaina maģika, reibinājums. Katru smalkāko noskaņu, katru ironijas smailīti, goddevības spilventiņu, glaima odziņu, mīlas netveramo nojautienu var izvilēt, pieslīpēt un ietvert kā dārgakmeni zelta vārdu rituma gredzenā. Kad sacīts vārds sen jau aizlidojis un nodzisis, raksts ar savu baigo patstāvību kvēlo spožāk un spožāk, kā malduguns vilina lasīt vēlreiz

un tulkot vēlreiz, līdz iesūc savos atvaros kā ūdens virpulis neuzmanīgu laivinieku.

Vai vēstule nenolidzināja viņam ceļu pie Grizeldas? Bet ko rakstīt šoreiz?

Pēc brangas pastaigas Epaltam iekrita plāns. — Viņš izdos avīzi. Neredzēdams iemesla kavēties, sēdās pie galda un sāka strādāt.

Laikraksta Times ekstrā izlaidums.

Londonā, 193 gada X decembrī.*

NETICAMIE NOTIKUMI ST. DŽEMSA IELĀ

Katram ielas zēnam zināms, ka Londonā, aristokrātiskajā St. Džemsa ielā, paceļas sārta marmora palasts, kurā dzīvo princese Nikoleta, karalienes Viktorijas mazmazmeitiņa. Jau gadiem ilgi Londonas augstākā sabiedrībā kļīst vispretrunīgākās domas par princeses dīvaino dzīvesveidu. Apveltīta ar visapskaužamākām garīgām un miesīgām priekšrocībām, viņa mūža labākos gadus pavada pilī labprātīgā cietumniecībā. Runā, ka viņa uzņēmusies baznīcas sodu, lai izdeldētu kādas sences grēku, kas pirms četrsimt gadiem, reiz starp Mārtiņiem un Trejukungu dienu samelojusies pa telefonu. Princese parādās pie pils logiem tikai reizi sezonā, kad viņas dzimšanas dienā St. Džemsa ielā notiek karaliskās gvardes parāde. Tautas mīlestība uz princesi nepazīst robežu; vērot viņas iznākšanu ierodas simtiem tūkstošu cilvēku no visattālākām impērijas domīnijām.

Tā tas notika arī šodien. Nepārskatāmas ļaužu masas pieblīvēja visas ielas, sākot no Nacionālās galerijas, Trafalgera skvēra līdz pat Bekingemas pilij. Pilnā un mirdzošā apbruņojumā gar princeses palastu defilēja mūsu brašās gvardes reģimentes. Saulrietā viņu zelta ķiveres zvēroja kā... kā... zvaigznes,

mēness un saule! — Ai, cepures, cepures, košās cepures, jūs vēl joprojām esat londoniešu sirdssāpnis un ilgošanās. Kurai daiļavai gan bangaināk neiepukstas sirds, kuram sirmgalvim savītušo vaigu nerotā saldu atmiņu smaids, kuram skolas zeņķim kuslajos sānos nedzeļ greizsirdības piesis, ieraugot misiņa, zelta vai arī citas kādas spilgtas krāsas galvassegu!

Seši simti septiņdesmit orķestri atvēra savu ragu atvarus, neskaitāmas bazūnes, drumetas un fanfaras vizēdamas izslēja pret mākoņiem savas sudraba rīkles — lielais mirklis bija klāt.

Princese pašķīra loga aizkarus.

Viņas kustībās bija tik nesalīdzināmi ķēnišķīga grācija, ka neizskaitāmais pūlis sagriļojās un nosarka, noprazdams, cik tas rupjš un neaptēsts ne šīs pasaules daiļuma priekšā. Un, kad princese pasmaidīja dižciltīgo, apburošo, neaprakstāmo smaidu, viņai uzgavilēja pat visvecākie sociālisti, rūdītākie komunisti un apcietinātākie anarhisti, pie kam vairāk nekā simts no pēdējiem pārmērīgas sajūsmas dēļ noģība.

Tikko, apdullinošu ovāciju pavadīta, princese atkal nozuda, uz St. Džemsa ielas norisinājās neticama lieta. Kāds jauns, bet neglīts moris iesteidzās St. Džemsa ielas publiskā telefona būdiņā, pie kam no viņa ārprātīgās sajūsmas un kustību pārliecīgās godbijības kļuva skaidrs, ka viņš izsaucis pili un princesi, lai personīgi nodotu viņai savas pārmērīgās aizgrābtības apliecinājumus.

Pūlis sakustējās. Daudziem nēgeru zeņķa pārdrošība likās visbezkaunīgākā zaimošana un svētuma apgānīšana, atskanēja jau aicinājumi noturēt linča tiesu, kad visi ar iztrūcināšanos ievēroja, ka runātāja sejā atspoguļojās dzīvnieciskas šausmas, tā pietūkst piena balta un drausmīgi pārvērstiem vaibstiem melnais cilvēks sabrūk.

Katrs zina, cik mainīgas pūļa domas. Publika pēkšņi iežēlojās krāsainā jaunekļa, kura vienīgais noziegums taču bija

tikai viņa lielā sirds. Nekavējoties izsauca ūdens un jātnieku policiju, patri- un matrimoniālos ugunsdzēsējus, tuvējās Bekingemas pils sardzi, ātrās palīdzības ratus, vairākus veterinārus un četru galveno konfesiju priesterus. Nacionālās galerijas direktors, novērojis notikušo pa gleznu depo lodziņu, organizēja papildu glābšanas komandu no muzeja preparatoriem un restauratoriem, pats pilnīgi bez atlīdzības uzņemdamies vadību.

Mežonīgā steigā darbodamies, ugunsdzēsēji, glābšanas komandu un aizejošās gvardes arjergarda atbalstīti, nepilnā stundā uzlauza būdiņu un iznesa nelaimīgo, guldīdami to uz princeses palasta rožainā marmora kāpnēm. Pēc ilgākas mākslīgas elpināšanas, atkārtotiem sinepju plāksteriem un bertolē sāls devām nelaimīgais vairāku restauratoru rokās atguva samaņu. Neizsakāmu ciešanu apgarota, viņa neglītā seja izskatījās gandrīz daiļa, bet viss konvulsijās drebošais ķermenis atgādināja samītu liliju un iemiesoja dziļāko izmisumu. Sievietes raudāja, vīrieši atsedza galvas, korzēni no tuvējās St. Džemsa katedrāles dziedāja *te Deum*. Minētā dievnama virsvikārs, gribēdams pieņemt nelaimīgo pie bikts, apjukumā izdarīja konfirmācijas ceremoniju, bet mikropatoloģijas institūta vicedirektors, kas nejauši gadījās publikā, sirdi stiprinošās kampara injekcijas vietā apmulsumā dezinficēja mora pēdas ar divprocentīgu kreozota šķīdinājumu.

Pēkšņi nelaimīgā vaibsti sarāvās rūgtā un bezcerīgā smīnā, beidzamiem spēkiem pacēlis trauzlās rokas pret logu, kurā parādījās princese, viņš līdz ar skaļu nopūtu izlaida melno dvēseli, atslīgdams papildu glābšanas komandas priekšnieka rokās.

Pārbaudījuši nelaiķi, veterināri izteica noteiktas aizdomas, ka nāve iestājusies no pārēšanās ar rasainu āboliņu. Tikai tagad publika ievēroja, ka nabaga afrikānis šajos mirkļos pilnīgi un skaisti nosirmojis. Viņa kabatā atrada pasi uz mora Zebgugu vārda.

Redakcija pagodinās ziņot, ka, pateicoties priekšzīmīgi noorganizētiem sakariem ar princeses virtuvi, iespējams attēlot arī lietu norisi pilī: "Pēc gvardes parādes pieņemšanas," ziņo mūsu speciālkorespondente galma un smalkā toņa lietās, virtuves vecākā apakšpavāra galvenās trauku mazgātājas pirmā palīdzē, "notika intīmas ģimenes vakariņas, kurās starp diviem dučiem ārvalstu prinču un princešu piedalījās tikai ap trīssimt lordu, hercogu, pēru, Augšnama locekļu un taml. Pēkšņi izcēlās šausmīgs apjukums: izplatījās baumas, ka piezvanījies kāds ārprātīgais un lūdzot pie tālruņa pašu princesi. Pat visvecākās hronikās un galma anāļos nebija lasīta tik negēlīga nekaunība, un, kad sirmais lords ceremoniju meistars, drebēdams pie visas miesas, to iečukstēja princesei, galms, šaušalu stulbenī sastindzis, vēroja, cik baigi paceļas princeses mazais pirkstiņš par zīmi, ka virskambarjumpravai jāpasaka galma senešalam, lai tas liek dežurējošam pāžam pavēlēt šefsulainim norīkot ģenerālšveicaru pie jātnieku policijas virsnieka ar pavēli izklīdināt pūli, kura vidū varēja izcelties tāds izdzimtenis, un iemest pēdējo visnehigiēniskākā Tauera kazemātā.

Acumirkļi eskadroni bija zirgos. Trīs tūkstoši espadronu uzvizuļoja gaisā, lai plakaniski nolaistos uz nekaunīgo londoniešu kamiešiem, kad princesīgās lūpiņās ievīpsnājās tīri velnišķs smīniņš. Graciozi saliekdama brīnummaigo un cukursaldo pirkstiņu, viņa atsauca pavēli un pieprasīja tālruni. Divpadsmit tīrasiņu hercogienes, kuru senči ienākuši Anglijā reizē ar Vilhelmu Iekarotāju, to pasniedza uz purpura spilvena. Princeses zilajās bezdelīgas actiņās iegailējās viss aizskartās labdzimtibas cēlums, neizteicami burvīgā un patvaldīgā mutītē iešķiebās nicinoša krociņa, dzidrā un dūdojošā balstiņa skanēja ķēnišķīgi dzeštra, tik dzeštra, ka, lai gan neviens nesadzirdēja vārdus, ko princese sacīja nekrietnelim, tā viņu so-

dīja bargāk un taisnīgāk nekā rats, kāķis, kauna stabs un mūža katorga.”

Sakarā ar notikušo redakcija izdarīja dažas intervijas.

“Tā ir mūsu sociālo pretišķību gadsimta satricinošākā traģēdija,” izteicās sociāldemokrātu partijas līderis lords Pentons.

“Nolādētie dienas zagļi, misionāri! Kur viņi sabāž visus milzīgos pabalstus! Pat cienību pret baltajiem viņi nav pratuši iepotēt,” pukojās Vestminsteras arhibīskaps.

“Lieku reizi pierādās, ka cīņā ar valdošo rasi iespaidīgākais līdzeklis ir un paliek bada streiks,” smaidīdams piezīmēja Mahatma Gandijs.

“Pasaule ir neciešami konservatīva,” sacīja Bernards Šovs, “Šekspīra laikos princeses iemīlējās moros, vēl tagad viņas ar tiem flirtē.”

“Gari gan,” nopūtās Epalts, beidzis rakstīt. “Bet ko lai dara, ja nevar isāk? Neesmu rakstnieks.” Bet kā katrs paveikts grūts darbs pilda darītāju ar labsajūtu, cerībām un pašapziņu, tā arī šis pildīja Epaltu. Pulkstenis vēl nebija desmit. Ja labi pasteidzās, varēja vēstuli vēl šovakar nogādāt Nikolīnei. Tā būtu vispareizāk!

Mudīgi apģērbies, viņš aizsteidzās uz Jēkaba ielu. Valdemāra ielā nekā aizdomīga nemanīja. — Nikolīne pie Surģeniekiem. Zibens ātrumā Epalts uzskrēja trešajā stāvā, iemeta vēstuli Augusta Kvestes kastītē un tikpat ātri noklupa lejā, iekrizdams naktssarga apkampienos, kas patlaban tēmēja noslēgt durvis.

Apmierināts un atkal cerību pilns Epalts pastaigājās pa laukumu. Skaista nakts. Sniegs patīkami gurstēja zem zolēm, Piena Ceļš kā tāla mākoņu svītra lāsmoja debesīs, pilsēta klusi guldzēja un urdēja kā lācis, taisīdamies migā. Šis Iekšrīgas stūris starp arsenālu, Latvijas banku un citadeli bija tik vientulīgs un kluss kā Londonas sitija svētdienā.

Uztraukumu un rūpestu pilnā diena nu galā. Var droši apgalvot: darīts gana. Patiesi, šais divi dienās, kas aizritējušas, kopš viņš skaidri aptvēra savas sirds tieksmes un mērķi, diez vai varēja padarīt vairāk. Lāga Mārtiņ Ķurzēn, tu, caurkritušais grāfs un tagad lielceļa bruņinieks, kaut arī tev būtu veicies tikpat raženi kā man! — Patikams gurdums nogulstas kaulos, un, lai gan krietni salst, nāk žāvas. Laiks mājās.

Bet kas tur nāk? Nikolīne un... Vai tas var būt, ārprāts, Šeturiņš! Mājskolotājs Šeturiņš! Izspūrušais sārtvaidzis, kas dreb, ieraudzījis savus kungus, un nezina, kā izdabāt saviem audzēkņiem un to draugiem. Daiļnieks, ieraudzījis savu dārgāko un trauzlāko vāzi orangutana spalvainajās ķepās, neiztrūcinātos vairāk kā Epalts, pamanījis pāri. Cieši satvēris Nikolīni aiz elkoņa, skolmeistars met sīkiem sprīžiem vecos šņorzābakus, piemērodamies viņas cielvavas solītim. Un nerunīgā, strupā Nikolīne ātri un nopietni viņam kaut ko stāsta. Klāt 2. nama durvis. Viņa atver somiņu, sameklē atslēgu un pasniedz pavadonim. Epalts aizver acis. Viņi ieies abi! Prasiet, ko gribat, bet nespiediet noskatīties šo briesmīgo pazemošanos! Pēc mirkļa viņš tomēr paskatījās! Slava! Slava debesīm! Viņi šķiras tepat, ārpusē. Gan mājskolotājs tur Nikolīnes roku pilnu pussekundi ilgāk nekā vajadzīgs, bet tā ir taisni Dieva dāvana, salīdzinot ar katastrofu, kas nule draudēja.

Nu jāapcerē jaunie apstākļi... bet smadzenes atsakās kalpot. Šai dienai diezgan. Mieru! Un, cenzdamies nekā nedomāt, Epalts gariem soļiem kātoja mājup, dziļi ieelpodams klusās ziemas nakts dzestra miera pilno gaisu.

* * *

Protams, Epalts nekavējās izmantot Dagnes ielūgumu neaizmirst Sūrģeniekus arī pēc Grizli kāzām. Šeturiņam, lai cik

nekaitīgs viņš likās, tomēr vajadzēja skatīties uz pirkstiem. Jau no laika gala mājskolotājs trinās ap kabinetu, jau Imants par to zobojās. Kaut gan nelaimīga mīlestība lieliski piederējās mājskolotāja amatam un arī Šeturiņa pastāvīgi izbiedētai sejai, kas mūžam visādi šķobijās, vārskijās un mirkšķināja, viņš bija aizkūlies neticami tālu: drīkstēja Nikolīni pavadīt, pieskarties viņas svaidītam elkonim, un, kas vistrakākais, Nikolīne ar viņu sarunājās kā ar līdzīgu. Taisni skandāls! Lietu vajadzēja noskaidrot visos sīkumos.

Pirmo Surģenieku namā kā dažkārt Epalts satika Imalīnu. Tas gauži nopriecājās:

— Jūs nākat kā saukts! Mūsu ordenis galīgi makā.

— Atklāts?

— Tīk traki gan vēl nav, bet nāvīga ķeza ar reglamentiem. Redzat, Vilibalds mājās vienreiz izmuldējies pusmāsai Irisai, ka mēs piederot pie kāda slavena ordeņa, gan neteicis tieši, pie kāda, šī atkal pastāsta Sprukulim, tas bračkam un šie nāvīgi zirgojas. Par to kapituls Vilim piesprieda vienas dienas klusēšanas sodu. Labi. Bet šo skolā kā zinādami veseli divi lāgi izsauca. Vilis, malacis, nesaka ne mū, ne bē, saņem divniekus, panes bārienus un sēž atkal nost. Es priecājos, sak', ja ordenī tāda disciplīna, tad — taisiet ceļu brīvu! Bet, kad jau stundas cauri un mēs priecīgi desojam mājās, kā no gaisa gadās direktors un tīri mīlīgs Vili uzrunā. Šis, zināms, neatbild. Direktors nāvīgi brīnās, vai šis dzirdi paspēlējis vai? Bet Vilis ni un ni. Tad gan bija blarkšis! Direktors ierāva Lielo Pūķi kabinetā un ārdijās veselu stundu. Pratināja un spīdzināja, bārās un šķendējās, draudēja spert no skolas ārā un pēdīgi dzīrās zvanīt konsulam, Viļa tēvocim. Nu nabags, redzēdams, ka beigas šā vai tā, sāka runāt... Pēc Vecās Tiesas viņš, kā sodu neizcietis, skaitās izslēgts un putna brīvs, viņš "visādi un pēc patikas jāvajā, jāapmelo, jākrāpj un, vislabāk, jānogalina".

— To būtu žēl darīt. Viņš ir kārtīgs zēns un turējās kā vīrs. Uzņemiet viņu atkal atpakaļ.

— Tas vairs nav tik lēti izdarāms. Viņam jānožēlo grēki: līdz pusei kailam ar virvi ap kaklu jāstāv pie kapitula nama, jākrīt katra brāļa priekšā ceļos, jālūdz žēlastība un jāsaņem no katra vismaz trīs pliķi. Vilibalds saka, ja būtu vasara, tad agrā rītā, kad ielas vēl tukšas, viņam nebūtu nekā pretim pastāvēt pusplikam mājas priekšā, kaut vai ar virvi kaklā, bet tagad esot ziema un varot saaukstēties. Turklāt brāļu priekšā ceļos viņš tā kā tā nekristu, tas aizskartu viņa godu, un par pliķiem negrib ne dzirdēt. Savā ziņā viņam taisnība, bet, ja mēs stingri neievērosim noteikumus, tad ordeņa disciplīnai beigas.

— Tiešām, lieta gaužām grūta, — sacīja Epalts pēc ilga pārdomu brīža. — Laikam atliks tikai viena izeja. Uzņemiet Vilibaldu ordenī zem cita vārda kā citu personu.

— Vot braši! — priedējās Imants. — Es jau domāju, ka jūs kaut ko izgudrosiet. Vilibaldu Majoru strīposim un uzņemsim Vilibaldu Podnieku. Viņš jau patiesībā arī ir Podnieks — konsula māšas dēls. Konsuls tikai lika viņam pārdēvēties, lai firma paturētu seno vārdu. Bet vai jūs arī neiestāšities ordenī? Pats redzat — tur jums istā vieta. Jūs domājat — mēs tikai puikas vien esam. Lūk...

Viņš izrāva no krūšu kabatas Veco Tiesu, kur blakus citiem parakstiem kā pēdīgais rēgojās Cēzara Šeturiņa autogrāfs. Acīm redzami, lai izdabātu audzēknim, mājskolotājs bija ierakstījis ordenī.

— Kādā amatā jūs viņu ielikāt?

— He, he, ordeņa bendes... automātiskā jaunākā biedra amatā. Viņš ir tikai praktikus un par adeptiem un maģistriem vēl nekā nezina. Es runāju arī ar Vanck... ē, Sprukuļa kungu, tam gan būtu jādod labāka pakāpe, vismaz adeptus. Nu, kas ir, parakstieties, puikas ar mieru, nekādas ceremonijas jums nebūs

jādara, šovakar kapitula sēde, tur pazvērēsiet maisā un ar korķi, un gatavs.

Epaltam visa šī būšana diez' kā nepatika, īpaši vēl — jāparakstās. Dievs vien zina, kas ar Veco Tiesu varēja notikt un kas parakstu izlasīt.

— Draugs mīļais, — viņš sacīja, uzlicis roku Imantam uz pleca, — kāpēc tāda steiga? Ordenis nekur neaizbēgs. Šovakar man neiznāks nemaz laika aiziet uz kapitula sēdi.

— Jūs taču vēl kādu brīdi paliksiet pie Dagnes. Puikas tūlīt būs klāt, un viss tas numurs nevilksies ilgāk par divām minūtēm.

— Lai nu šoreiz vēl paliek, ordenim pat izdevīgi, ja viņam kāds līdzjutējs ārpusē...

Bet Epalts bija aizmirsis, ka Imants ir Surģenieks.

— Ka ne, ne, — viņš sacīja vēsi un aizgāja. Izprašnāt par Šeturīņu un Nikolīni neizdevās. Kas zina, vai Valsts Burvis tagad nebūs viņam naidīgs? Ja viņš būtu iestājies zirnekļos, varētu izmantot zeņķus par izlūkiem, varētu likt uzmanīt un izsekot katru Nikolīnes soli, likt uzklaut katru viņas vārdu. Gan viņš atrastu iemeslus, kādēļ tas vajadzīgs, un puikām tikai — labdieviņ' šādas dēkas. Jau Epalts nožēloja, ka pārsteidzies, kad gluži piesarka no kauna. Cik riebīgas un necienīgas domas! Vai vīrietis, kas sevi kaut drusku ciena, drīkst pieļaut, ka viņa un izredzētās attiecībās jaucas vēl citi? Spiegot un līst? Nekad! Mīlestība ir godīga un atklāta.

Kabinetā klabēja rakstāmmašina...

Bet tur jau nāca Dagne, smaidīga un laipna.

Viņi notērzēja labu stundiņu, sagaidīja dažas draudzenes, vakariņoja, spēlēja kārtis, Epalts vairs ne mirkli nepalika viens. Ieiet kabinetā nebija nekāda iemesla, atcerēties kāzu svinības un sacīt, ka vēlas apsveicināties ar Nikolīni, nevarēja saņemties, un tas liktos arī nepiedienīgi, jo viņas vārdu neviens visu vakaru nepieminēja, vismaz Epaltam dzirdot. Tā viņš nika pie

tējas tases un kārtīm, ar dusmām nolūkodamies, kā sārtaidzis Šeturiņš vairākas reizes ieiet kabinetā un tur uz brīdi pārstāj klabēt rakstammašīna. Viņam pat likās, ka arī Dagne, pamanījusi viņa izklaidību, aizdomīgi vēro, kurp pastāvīgi aizmaldās viņa skats.

Ap desmitiem ar lielu troksni iebrāzās Visvaldis un arī taisnā ceļā devās kabinetā.

— Tur nav neviena, — teica Dagne. — Papus vēl nav atnācis.

Bet skaistais brālis tikai nozibsnīja baltos zobus un nozuda kabinetā, kur drīz vien atskanēja viņa vīrišķie smiekli. Jaunavas saskatījās, pablenza Epaltā, kas sēdēja kā uz nātru nastas, un turpināja atkal spēli.

Tas bija neizturami. Arī Šeturiņš tramīgs ložņāja apkārt. Cik ilgi tā sēdēt, cik ilgi nīkt? Arī skriet kabinetā? Gaidīt Nikolīni aizejam un mēģināt pavadīt? Vai vienkārši bēgt pie laika, lai viņa nemaz nezina, ka esmu te bijis? — Kamēr Epalts prātoja, pusvienpadsmit bija klāt. Noklaudzēja durvis, īss skats, īss "sveiki", un Nikolīne nozuda priekšnamā. — Lāsts un pekle! Viņa mani redzēja šeit, pie Dagnes! Pie viņas es neiegāju. Ko viņa domās? Es varēšu apgalvot rakstiem un vārdiem, ko grībēšu, viņa neticēs. Kā tas iznāk, ka es vienmēr izvēlos vissliktāko? Bet vēl var glābties, ja triec visu pieklājību pie velna, un iet viņai līdzi... Bet, kamēr viņš atkal gudroja, Visvaldis, slinki gorīdamies, iznāca plānvidū.

— Dagne, ja piezvana Krupjē, saki, ka būšu "Kubezelē". — Un, pamājis meitenēm, iegāja priekšnamā taisni īstā brīdī, lai aizsprostotu ceļu Šeturiņam un vēl notvertu Nikolīni. Viņi aizgāja kopā.

Epalts jau visu vakaru pārmeta kārtis, neņēma stiķus, nedzirdēja pieteicienus. Tagad viņam pēkšņi radās neatliekamas darīšanas, nakts telegrammas, aizmirstas apsveikšanas. Viņš slāpa

vienkārši nost. Gandrīz nepieklājīgā steigā atsveicinājās un aizgāja, tomēr par vēlu, lai tukšajās ielās sablenztu pārīti.

Princis un mašīnrakstītāja — tas bija daudz bīstamāk nekā mājskolotājs un princese.

* * *

Visļauņākās aizdomas tātad izrādījās taisnība. Jau sen citi bija aizsteigušies priekšā. Vajadzēja rīkoties. Steidzīgi un sparīgi. Jautājums tikai — kā un kur? Ja Nikolīne būtu pazudusi Libērijas džungļos, viņš izcirstu turp ceļu ar krūmu nazi, kā neprātīgs bez stājas un atelpēšanās kapātu liānas, pļautu niedres, skaldītu bambukus, laužtos brikšņos kā briedis, stigtu līdz padusēm dūkstīs, kārpītos, rāptos, mauktos, līstu, kultos, brīstu un brāztos. Ja Nikolīni tur būtu sagūstījuši cilvēkēdāji, kaut vai kailām rokām varētu mesties tiem virsū, sist, kost, spert, spiest, kniebt, žņaupt, skrāpēt, badīt un plēst, kamēr pats, goda rētām pārklāts, šķēpu caururbts, bumerangu sadauzīts, sabruktu pie dievinātām kājām... Tad lieta būtu vienkārša un skaidra: diktāk un drošāk, špetnāk un sparīgāk! Bet tagad — ko iesākt ar šo vēso, sevī ierāvušos meiteni, kurai neviens neko pāri nedara, taisni otrādi, visādi izdabā, pavada... Ko iesākt ar šiem glumaļiem sāncensiem, kas tik laipni un pieklājīgi?

Epalts jutās tik spara un dūšas pilns, ka, ja to uzreiz pasprūdinātu vaļā, tā sasprindzinātu vai puspasaulē. Enerģija slāpēja viņu, bet lietā likt to nebija kur. Katrs solis draudēja ar izgāšanos, izsmieklu, apkaunošanu. Vispār Epalts jūta — tikko pieskaroties Nikolīnei, viņa prāts zaudē katru spēju mierīgi vērtēt. Jo viņš vairāk domāja par savu dēku, jo vairāk grimta kā transā un rīkojās kā pa sapņiem. Dievs vien zina, ko Nikolīne domāja par viņa "avīzi"? Bet, lai viņš karsētu galvu kā karsēdams, nekā jēdzīgāka nespēja izgudrot un nopūzdamies ķērās atkal pie spalvas.

Izgriezums no Times
1938. gada 11. decembrī

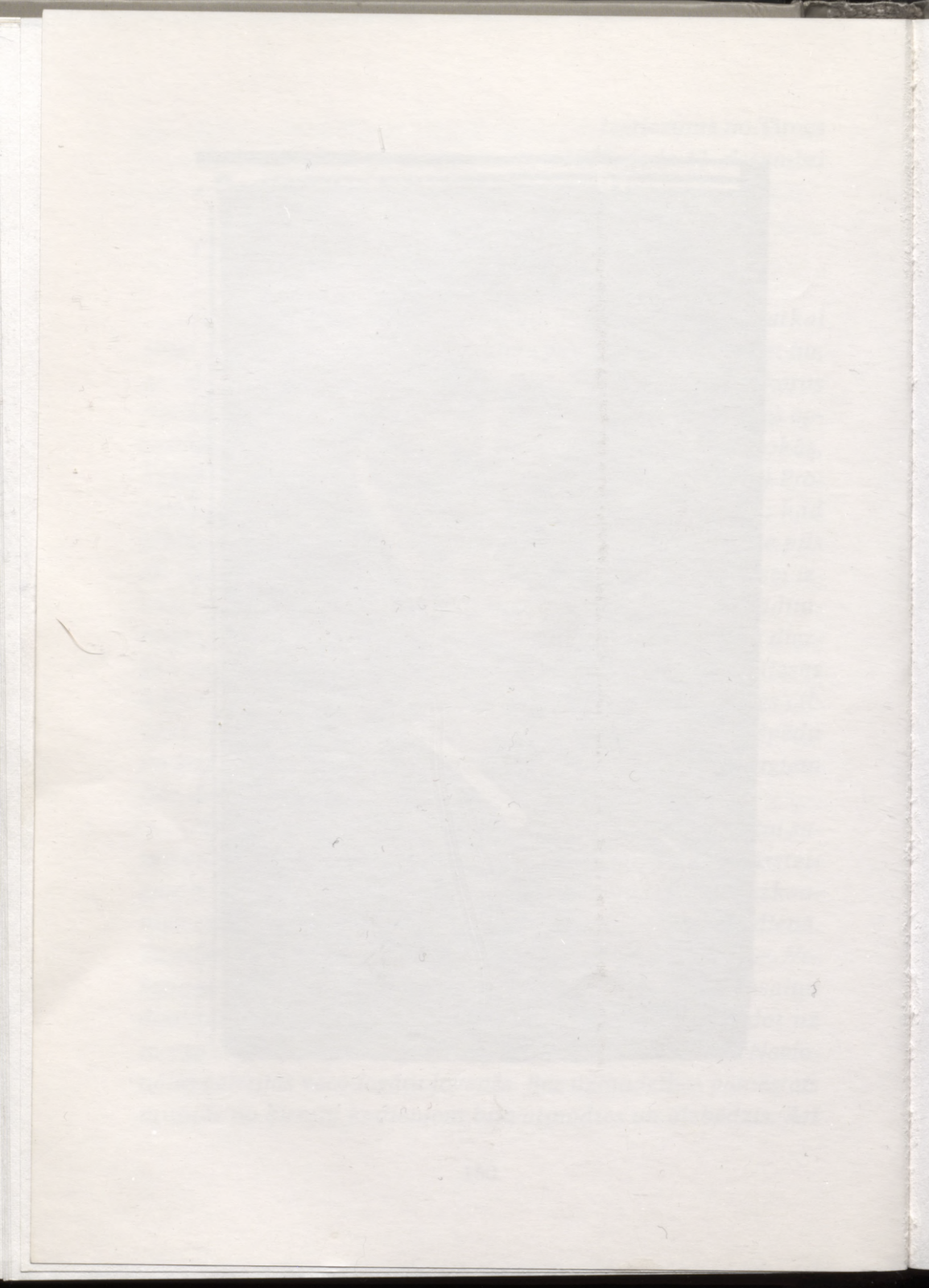
ĀRPRĀTĪGĀ NĒĢERA
NOŽĒLOJAMĀ ĀKSTIŠANĀS

Pēc dzimšanas dienas svinībām Princese Nikoleta atkal cītīgi nododas studijām sirmā rektora prof. dr. phil. et mat. et iur, et chem. et theol. Shetooringa vadībā, kas Princesi ik vakarus pavada arī mājās. (Red. piezīme: mūsu dievinātās princeses apsardzību gan neder nodot tik nevarīga grāmattārpa rokās, kuram turklāt visai miglains jēdziens par galma etiķeti.) Protams, tādos apstākļos starpgadījumi kļūst neizbēgami: kad plkst. pusdivdesmitriņos Princeses limuzīns apstājās pie pils St. Džemsa ielā un vārgais profesors, palīdzēdams Princesei izkāpt, cīkstījās ar aizdusu, kāds melns vīrs izlēca no apstādījumiem, nokrita Princeses priekšā ceļos un sniedza tai kādu diezgan netīrīga izskata vīstokli. Laimīgā kārtā Princeses miesas šoferis lords pirmais kambarkungs, spēcīgs un drošsirdīgs cilvēks, ar labi tēmētu dūres belzienu notrieca nelieti augšpēdu un kopā ar naktssargiem, šveicariem, sulaiņiem un pilssargiem līdz nesamaņai piekāva.

Prefektūrā uzbāzīgo nekautreli drīz atžilbināja, krietni samizojot ar gumijas rundziņām. Liels bija polismēņu pārsteigums, ka sadauzītajā bendesmaisā uzzīmēja to pašu bezkauņīgo mori Zebgugu, kas apvainoja Princesi viņas vārda dienā. To atceroties, policijas ierēdņi viņu atkal dūšīgi nopēra. — Veterināri, noturēdami ģiboni par nāvi no pārēšanās ar rasainu āboliņu, acīmredzot bija maķenīt kļūdījušies un, gaidot uz morga raspuskas ierašanos, novietojuši krāsainā atliekas Nacionālās galerijas veco logātu ļovenēs. Bez uzraudzības pamestais mironis no ķirmju kodieniem bija atmodies un aizbēdzis. Arī

The picture was given to me by my father

par to biezlūpis saņēma pelnīto suku. Vīstokli, kuru melnādainais dzīrās nodot Princesei un kurā, saprotams, varēja būt rakstītas tikai visidiotiskākās vājprātības un vājprātīgie idiotismi, kautiņa laikā pie pils nēģeris bija apēdis. Tāpēc viņu atkal kūla, bet ierēdņi bija ļoti noguruši un rundziņas tik nolietotas, tā ka šoreiz melnais tika vieglāk cauri. Paturēt viņu cietumā tomēr nebija pietiekama iemesla.

To visu vēl varētu uzlūkot par brangu joku, ja vakarvakarā Zebgugu uzbrukumu neatkārtotu. Šoreiz Princesi pavadīja pats Velsas princis, bruņojies ar spieķi-rapieri, gredzenu-kasteti un plakanu ruma pudeli-revolveri. Viņa krūtis sargāja plata zelta stīpa, bet galvu sedza krāšņa jātnieku gvarda cepure, kas spēj izturēt gandrīz katru triecienu.

Līdzko auto piestājās pie pils, melnais mežonis izlēca no notekas, kurā visu dienu bija slēpies, un gribēja gāzties Princeses priekšā ceļos. Bet šoreiz uzbrukums bija gaidīts. Pirms Velsas princis paguva lietot savu arsenālu, četrsimt šveicaru šefšveicara vadīti, simt sešdesmit naktssargu ģenerālnaktssarga vadībā un pils sardze, infantērija, bataljona apmērā metās nekrietnelim pretim un sita viņu tik briesmīgi, ka vienīgi pārmērīgi lielais uzbrucēju skaits, radīdams drūzmēšanos un sajūkumu, ļāva neķītrelim izmukt, pametot drošsirdīgo pilssargu rokās tikai savas galīgi salupatotās drānas.

Bēdīgs piemērs, cik tālu ārprāts var novest mori.

Londonas briesmoņa neatlaidība liecina, ka uzbrukumi atkārtosies. Pilsētas policija un garnizons kopš vakar vakara atrodas trauksmes stāvoklī. Visiem cietumniekiem dota pavēle sagatavoties noziedznieka uzņemšanai.

Nākamā vakarā Epalts gaidīja Nikolīni apstādījumos netālu no viņas nama. — Riebīgi un pazemojoši, bet nekā darīt. Lai Dievs vismaz dod, ka šoreiz viņas pavadonis ir atkal Šeturiņš.

Tā arī bija. Tikko viņi pagāja garām, Epalts iznira no krūma ēnas:

— Hallo! Kur ta jūs tik vēlū? Kā sviežas? Kā veicas? Kurp iedami?

Nikolīne pavērās runātājam sejā ar neslēptu ziņkāri, bet Šeturiņš satrūkās tik stipri, ka pat pierastā automātiskā pieklājība viņu uz brīdi atstāja.

— Kas tad nu! — viņš noņurdēja, bet tad attapās. — Ā, Epalta kungs! Sveicināti! Tik vēlā pastaigā... skaists laiciņš, ko? Es arī tāpat iznācu Buivides jaunkundzei līdzī paelpot svaigu gaisu.

— Dzird, ka mans rajons esot kļuvis nedrošs, — sacīja Nikolīne, pūlēdamās apspiest smaidu.

— Nedrošs? Nevar būt, še, pašā centrā, pie citadeles un bankas, jūs jokojat, — vervelēja Šeturiņš.

— Taisni tāpēc — kur glabājas retākie dārgumi, tur zagļu visvairāk, — teica Epalts. Nikolīnes durvis bija klāt.

— Mani kungi, — viņa sacīja, atvērusi rokas somiņu, lai izņemtu atslēgu, — pateicos par kompāniju...

— Kas tas! — iesaucās Epalts, — spēji pielēkdams Nikolīnei, — vai tur jau kāds nelien?

— He, he, kaķis, — smējās Šeturiņš. Bet mirkli, kad visi skatījās raibajā runcī, Epalts žigli iemeta mazu vīstokli Nikolīnes somiņas pavērtā rīklē.

Nikolīne atvadījās. Atslēga noskrāpstēja. Sāncenši klusēdami sadevās rokās un šķīrās. Epalts soļoja liksmu soli. Moris savu darbu padarījis: Nikolīnes somiņā gulēja plīks celulozes nēģerēns ar mazu loksnīti rokā, aprakstītu ar veselās nakts un dienas sūriem pūliņiem.

MORU PUISĒNA
PAZEMĪGS LŪGUMS

*Vai Princese projām dzīt man liks! —
Uz melnā es nokrītu vaiga:
Es esmu tik maziņš, tik melns un tik pliks,
Ka žēlastības man vaj'ga.*

*Tik gribēdams, Kundze, Jums sulainis kļūt,
Es posos uz ziemeļu pusi;
Es esmu kā gariņš, ne dzird un ne jūt,
Kā susuriņš tecēšu klusi.*

*Pusastopos rītā kā uzticams grums
Pie gultas Jums kafiju nestu,
Tik melnu kā acu zilītes Jums,
Un nobijies labrītu dvestu.*

*Tad kristāla bļodā nomazgāties
Sniegtu ēzeļa mātes pienu,
Lai vaidziņi maigie un baltie paties'
Kā samts būtu visu šodienu.*

*Un zeķītes bijīgi padotu es
Tik plānas un smalkas kā migla
Un mošus rupuča karpītes
Ap papēžiem dzeltena stikla...*

*Valsts finanses zināt doties nu laiks, —
Pie pilsdurvīm, kaparā kaltām,
Ap pleciem Jums kažoku apmestu naigs
No bizama pelītēm baltām.*

Nu tukša ir pils — cik netīkams viss,
Pat sarkanā fraka un getri;
Pie loga es kūkoju noskumis,
Līdz pulkstens nosit pusčetri.

Nu rībiniet, bungas! Lai drumetes kauc!
Lai standarti plandās un plīvo!
Mūsu žēlīgā Lielkundze mājās brauc:
Es saucu, cik jaudas: "Lai dzīvo!"

Vispilnīgāk tad
 Liksme sirdīs kvēlo,
 Ja dzīvei derīgais
 Saista augsti cēlo.

Kārlis Jēkabsons

Ainažos.

Decembrī, 193* gadā.

Moins, veco zēn!

Klātpieliktā divdesmitlatu zīme mēmi liecina, ka esmu
 laimīgs līgavainis. Jau iepriekš pateicos par taviem
 apsveikumiem. Pēc 14 dienām došos svētā laulībā.
 Neseno sēru dēļ nekādas svinības nenotiks, tomēr, ja
 iespēji, lūdzams, atbrauc, būsi mans liecinieks, un pāris tuvi-
 nieku vidū “dzersim glāzi vīna”, kā smalki ļaudis uz ielūgumu
 kartēm iespiež.

Tu gribēsi zināt, kā man sviedās! — Iebraucu Ainažos naktī.
 Apmetos vislētākā viesnīcā, kur tomēr bija jāpamet pusotra lata,
 un vispirms pamatīgi izgulējos. Otrā rītā no viesnīcas veļas
 mazgātājas, virtuves sievām un no tuvīnā nespējnieku nama
 ļaudīm ievācu sīkākas ziņas un iztaujāju ceļu, jo Ainažos biju
 pirmo reizi. Tas man atkal maksāja latu, ko degvīna veidā salēju
 rīklē kādam pļāpīgam vecim, kas agrāk strādājis pie Prigām par

sētnieku (no šī fakta tu vari noprast, ka namelis paprāvs). Aplam nosviesta nauda: vecenes tāpat par velti man izstāstīja visu to pašu un vēl pamatīgāk.

Nu vajadzēja Karlīni neviļus satikt. Sasodīta būšana! Kādas vajadzības saltā ziemas darbdienā var piespiest meiteni, kas bez visa cita vēl sērīgi noskaņota, dzīties uz pilsētu! No rīta pēc piena! Bet šiem mazpilsētniekiem pagalma šķūnīšos un kūtiņās ēd un mauro pašiem savas govīs. Pēc maizes! To viņi sestdienās piecep veselai nedēļai. Pēc ziepju zālēm vai cukura! To vienmēr iepērk pudiem. Uz pastu! Visi radi Ainažos, kam rakstīt nav; avīzi droši vien aizņemas no kaimiņiem. Ciemā pietantes! Tās pašas labprāt tekalē apkārt. Tā šie nolādētie provinciāļi var kvernēt mājās veselu mēnesi, un, ja Karlīne nosēdētu tikai nedēļu, es būtu pagalam ar to pašu.

Tā novēlējis sevi laimei un gadījumam, es nostājos uz posteņa Prigu nama tuvumā, pilsētas centra pusē. Pūta nejēdzīgs vējš ar sausu sniegu. Prigu māja stāv gluži atklātā vietā, mētelītis man izdilis, katliņš gan dod cienījamu izskatu, bet ausis vis nesilda. Tā, patukšā dūšā būdams, četrās stundās es nosalu galīgi pie nabaga un sāku nopietni raizēties, vai tik tas neapdraud manu veselību. Apdomā — ja es sasaldētos! Ko tad! No apkārtējo nameļu logiem mani ievēroja, un, ja es neiegrieztos kādā kurpniekdarbnīcā un nesolītu pasūtīt lielāku partiju stulmzābaku, mani droši vien sāktu apcelt.

Vairākas reizes pamazāki augumi izkūņojās no Prigu nama, bet tās allaž izrādījās svešas vecenes. Pēdīgi, kad jau diena sliecās uz vakaru, iznāca kāds biksainis ar slēpēm. Kad tas aplikās luģes un sāka pa piesnigušo ielu stumties ārā no pilsētas, tad tik ielāgoju, ka tā ir sieviete. Karlīne uz slēpēm! Tas bija kas jauns. Ja nu modernais gars iedvesis viņai līdz ar bikšu valkāšanu arī citas gudrības! Prātrot nebija laika, laidos tecīpus pakāļ. — Atgrieztos viņa tikai krēslā un diez' vai tad man tik

lēti nāktos doties pazīstamam. Slēpoja viņa, paldies Dievam, pagalam slikti, panācu jau pie trešā stūra, atelpējos un teicu:

“Ak tu debestiņ, Karlī... khe, khe, Prigas jaunkundze! Ne redzēta, ne dzirdēta! Vai Mārtiņu Ķurzēnu no reālģimnāzijas nepazīstat! Kur tie gadi, kur tie gadi! Pagājuši kā neziņā. Liekas, vēl vakardien mēs roku rokā skraidījām pa mīļās skolas gaitenjiem! Atļaujiet taču apskatīt. Tāda pati, tāda pati, ne par matu pārvērtusies, tās pašas labsirdīgās acis! Tikai, kam jūs tāda pabēdīga!”

Tā un tā.

“Ak tu nelaime! Ak posts! Sirsnīgāko līdzjūtību! Tad nu mēs vienādi — abi bāreņi. Ak dzīve, dzīve! Kā tu mūs svaidi, kā auka pārslas, bez atbalsta un palīdzīgas rokas...”

Tā sākām pļāpāt, atcerēties, šī uz slēpēm pa zirga ceļu, es pa kājtaciņu blakām. Metinātava, redzi, atrodas viņpus pilsētas, pie ostas, šī šļūca turp. Apskatījām. Nekas, meistars un divi zeļļi. Skārdnīca. Dzelzs frēze. Naftas motoris. Pienāca vakars, atbraucām atpakaļ līdz mājām, bet pirmā dienā, vellene, neaicināja vis iekšā. Ej tu saziņi, vai aizdomīga vai tikai nepratās! Todien biju tā pārsalis un izkāmējies, ka noēdu pusdienas par veseliem diviem latiem. Neapdomīgi pēc traka! Tā jau pirmā dienā biju pametis tepat ceturto daļu rīcības kapitāla. Viesnīcā uz parāda neticēja.

Otrā dienā es Karlīnes gaitas labāk pārzināju, satiku, kā pa niekam. Šoreiz jau padzērām tēju lai. Es tev sacīšu, ka mājās viņa pulka brašāka nekā skolā un tik glupa ar nemaz neliekas. Runājām tikai par prātīgām un nopietnām lietām. Trešā, nē, ceturta dienā es atzinos, ka jau skolā, no paša pirmā acu uzmetiena, esmu viņu klusi mīlējis.

“He, he,” es teicu ar nicīgu nosmiešanos, it kā man ne toreiz, ne tagad ne vismazāko izredžu nebūtu, “smieklīgs jau ir cilvēks ar savām muļķa jūtām, kuras nevar pārvarēt... es paslēpu

tās dziļi dvēselē zem skarbuma maskas, un, lai neviens un ne-mūžam neatklātu, es... hē... visādi jūs ķircināju. Jūs vienīgo. Vai neievērojāt, jūs vienīgo! Bet mana sirds asiņoja... Ahjā..." es smagi nopūtos, ļaudams nokrist rokām klēpī un noslīdēt galvai uz krūtīm. Bet viņa man piebīdīja ievārijuma trauciņu.

Tad mēs pārrunājām, cik jauka ir nesavtīga draudzība, cik labi, ja ir kāds, kam uzticēties bez aizdomām un bažām, un cik patiesībā cilvēks ir savrups un vientuļš. Un kāda traģēdija ir visa viņa dzīve. Pliks viņš atnāk, nabags aiziet, pamezdam visu sataupīto un sasteigto. Bet vienīgais prieks, vienīgais skaistums, vienīgā manta dzīvē ir tie retie brīži, kad divi cilvēki kā nabaga nosaluši zvirbulīši, uzticīgi saspieduši savus izboztos sāņņus, nobēgas kādā pažobelē un noraugās, ka ārā peras pute-nis un dauzās vētra. Es nezinu, vai tik man nenobira asara, jo atceroties, kā es pirmā vakarā salu, man sevis iežēlojās tik stipri, ka vajadzības gadījumā bez pūlēm būtu pieraudājis vai veselu ķērnī.

"Bet zvirbulīšiem pažobelē," es teicu, "ir silti tāpēc, ka viņi maigi silda viens otru, un šie brīži ir lieli brīži, tie ir svēti brīži."

Un, satvēris Karlīni Prigu aiz rokas, es saucu viņu nabaga bāriņu un zvirbulīti, atgādināju viņas mīļo māmiņu, un viņa raudāja pie manas krūts kā izkulta.

Kad grūtākais tādā veidā bija pārvarēts, es ķēros veicīgi pie lietas, jo laika neatlikās daudz un naudas ne puse. Nu vaja-dzēja samelot, ka Rīgā labi pelnu ar starpniecībām, bet Aina-žos esmu iebraucis tikai, lai baznīcas grāmatās izdibinātu kaut ko par saviem senčiem, kas no šejienes aizgājuši uz Malienu. Te vienu dienu, kad es jau sāku pie Karlīnes palikt vēlāk, kāds milzīgs tēviņš, briesmīgi šķendēdamies, ielauzās namā. Karlī-nes brālis Jonass Priga, kas veltīgi Rīgā klaušinājis pēc darba un, atgriezies Ainažos, visu dienu bija noplītējis pa krogiem.

Viņš izskatījās tikpat liels, cik māsa maziņa, tikpat kaulains, cik šī apaļa, un tikpat bramanīgs, cik viņa pazemīga. Todien teju, teju izvairījos, iesprukdams virtuvē, — būtu liela aplamība viņam rādīties tūlīt.

Tiešām, bažas bija vietā: māsa nekur nerunāja pretim un pacietīgi panesa viņa rāšanos un ālēšanos.

Otrā rītā uzmeklēju bargo brāli zvejnieku kneipē, kur tas, stūrī zvilnēdams, sakucies kā ūpis, lāpīja pagiras. Viņam bija neparasta galva: lielo pusi ģimja aizņēma varena apakšžokļa ciba, kas vārstījās vai līdz pat ausīm. Vaigu platība no acelēm līdz smakram likās taisni milzīga, bet šie klajumi bija neauglīgi, — bārda dīga tikai šaurā gredzenā ap virslūpu un zoda galu, tā ka stūrmanis atgādināja vērsi ar riņķi degunā. Nostājos pie stoikas un saucu pilnā kaklā:

“Krodzniek! Skoč viski ar zoda!”

Tādu mantu kakta kroģelī, zināms, nebija, bet Miķelis Priga salēcās vien:

“Ko! No kura laika sauszemes haizivis sākušas viski lakt?”

“Lēnām gar bortu!” atcirtu. “Neskaties vīru no cepures, jūrnieku no eļļjakas.”

“Bai džov!!” Priga bļāva, zveldams ar dūri pa galdu, tā ka viņa tukšais pusstops apmeta kūleni. “Tas plekstes bērns taču man neiestāstīs, ka viņš ir sēlors! Tā nolādētā poda vien, kas tev galvā, pietiktu, lai pazītu, ka esi prasta spīķeru žurka. Sālsūdeni tu esi tik kā ar siļķēm ierijis. Mačalka!”

“Nekāp vantīs, ja dibens par smagu,” sacīju. “Daža spīķeru žurka vairāk jūras redzējusi kā balamute kabotažņiks.”

“Kabotažņiks! Es — kabotažņiks!” Milzīgais apakšžoklis sāka vēzēties kā zemes smēlēja kauss. Pietrūcies kājās, jūrnieks zvēla ar maizes lizei līdzīgo plaukstu pa savām krūtīm, platām kā prāmis, ar tādu sparū, ka nokūpēja vesels putekļu mākonis.”

“Nosauc man to ostu, kurā neesmu bijis! Nosauc to šaurumu, kuru neesmu izbraucis! Tauku piesta tu, roņa vēders, zemesvēzi, sauc, ja negribi, lai es tavu vāveres ģīmi pataisu par sinepju trauku un tevi pašu par tomātu siteni!”

Viņš piestājās man cieši klāt un izslējās tik liels, ka es tikai ar vienu aci varēju ieskatīties viņa jūrnieka vamža ārējā krūšu kabatā, kas bija piestūķēta ar ārzemju cigarešu kārbām. Viņš zvāroja ap galvu milzīgas kaulainas dūres kā tvaika āmurus, pietiktu viena belziena, lai iztriektu mani kopā ar visu bufeti cauri sapuvušai grīdai.

“Ko peldi virsū kā beigta zivs!” es uzkliežu, saņēmis pēdīgo dūšu.

Tagad stūrmaņa galva iecirtās kā bullim, acis tikai pieteceja sarkanas.

Lēni un ceremoniāli viņš posmu pa posmam izstiepa abas neiedomājami garās rokas un satvēra manu galvassegu aiz malām. Bet taisni tanī mirklī, kad viņš jau dzīrās ar visu dusmu sparū maukt jauno katliņu man pār acīm, paguvu iebrēkties:

“Krodziniek! Stangu angļu rūgtā tāljūras stūrmanim!” Un pamāju uz Prīgas pusi.

“Skaties,” viņš teica, soli atkāpies. “Tu vēl būsi no tiesas jūru paostijis. Bet, brat’, laikam bunkuros tupēji vai pie kapteiņa laizījies.”

“Nekā, netrāpīji. Esmu bijis kārtīgs kurinātājs.” Sacīju un nemeloju, jo vēl pirms pāris nedēļām apkalpoju pienotavas krāsnis.

“Ak tad šlagas bērējs gan. Dabūjis krastā šansīti un tūlīt izgāz māgu. Nu, še roka, melnais. Sveiks!”

Un vienā kampienā norija alus glāzi angļu rūgtā un vienu latu sešdesmit līdz ar to.

Bet ledus bija lauzts. Tagad stūrmanis izsauca no savas

pusēs zāļu šņabjus. Es atbildēju ar pudeli alus, bet viņš mani tūlīt pārspēja, pasūtīdams vienpadsmit klāt.

Par spīti milzeņa stāvam, Priga reiba diezgan ātri, jo diezin vai gadījās tāda reize, kad iepriekšējo dzīru tvaiki būtu paguvuši izvēdināties pilnīgi.

Sarunā par rīkļurāvējiem rēderiem, izsūcējiem kapteiņiem, zagļiem pavāriem un tārpiem — līdējiem stjuartiem, tāpat par kurināšanu, šlagas bēršanu un navigāciju vispār man neko vis neveicās, jūrnieks gandrīz atkal kļuva aizdomīgs, bet, kad nonācām līdz izkraušanai, krogu izdauzīšanai un kautiņiem, es ieguvu viņa uzticību pilnīgi. Es pastāstīju dažādus cīņas paņēmienus, kādu, kā tu jau zini, pazīstu papulka. Viņš daudzus nezināja un sajūsmā gribēja tos izmēģināt pie manis. Lai Dievs sargā katru no nežēlīgām spīlēm, kādās viņš mani lauza, gan domādams pa jokam un saudzīgi. Beidzot viņš izrāva no azotes dzelzs tauvas struņķi, labas rokas resnumā, kura gals bija izbužināts kā asteres zieds. Savicinājis savādo daiktu, viņš sauca: "Lūk, latviešu jūrnieku ierocis, ko pazīst un bīstas visos Dancigas, Roterdamas un Antverpenes krogos! Ja man šītais rokā un pāris puiku nosedz muguru, tad šēņķis ir tukšs, lai vai deviņu kreiseru komandas tur sēdētu. Papriekšu es šitā," viņš man šmaugi gar pašu degunu nošņāpa izspūrušo, norūsējušo stiepuļugalu pušķi, "bet, ja tad vēl nemož, tad šitā," un viņš blieža no visa spēka pa galdu, kurā iesprāga divi pirksti plata šķirba.

Pēc tam mēs braši nodziedājām:

"Buenos-Aires jūrmalā, kur nikni vēji pūš",

un, kad nonācām pie beigu panta:

"No šitā jums būs mācīties, cik grūt' pa jūru braukt,
Un visus jūras braucējus par varoņiem būs saukt",

Jonass Priga aizkustināts mani apkampa, šļakstīgi nobučoja un čukstēja:

“Vecais puika, nāc šurp! Es tev pastāstīšu, kā var lēti dzīvot. Tālbraucēju noslēpumu. Kas noplīst visātrāk! Kas jāpērk visbiežāk! Vai neatskārsti! Nu, ačka, ūķi, kas! (Nu viņš bļāva atkal.) Zeķes! Dullā muša, zeķes! Bet paraug še,” viņš uzrāva plato jūrnieka biksi līdz pat gurnam, es pārsteigumā gandrīz nokritu no sola: kājā bija sieviešu zeķe.

“Valkā šitās! Cena tā pati, bet, kad noplīst pēda, — nogriez. Pavelc zemāk un nosien galu. Valkā vesels! Divi mēneši ar vienu pāri esmu nodzīvojis. Divi mēneši! Apdomā, kas naudas ietaupās.”

Pēdīgi viņš piedzērās pagalam un ar gluži stīvu mēli šļupstēja:

“Tagad, puis’, skaties, es rādīšu, kā Malagas krodziņos dejo... Spēniš dāns — spāniešu dejas.”

Viņš izklupa plāna vidū, izgorījās dīvainā pozā un sastinga, līdzīgs akas vindai, izspūrušu matu kodeļu kā vārnu ligzdu galā. Piesita dažas reizes ar papēdi un atkal sastinga. Pēc ilgāka laika pārmainīja pozu un atkal stāvēja kā biedēklis. Spēka dejojot viņam vairs nebija. Kādu pusstundu tā mocījies, viņš nogāzās un iemiga. Krodznieks liks viņu ienest “kantori”, bet tēriņu, neraugoties uz maniem protestiem, piedzina no manis. — Lai izrēķinoties savā starpā vēlāk. Mana nauda izgāja līdz pēdīgam santīmam. Labi, ka paēst tagad varēja jau pie Karlīnes.

Ļaunākais bija tas, ka arī es pats smagi iereibu. Stūrmanis greizsirdīgi vēroja, lai es nedarītu sev pāri un neiedzertu mazāk kā viņš. Noberzējies ar sniegu, izskalojis muti, visādi kā prazdams un spēdams izvēdinājies, tikai vakarā varēju doties pie Karlīnes. Taisni tovakar viņa bija īpaši saldsērīga, tīkoja pieglausties, bet es taču nedrīkstēju tuvoties viņai ar savām alus

dvingainām lūpām. Tikai vienu vienīgu reizi, vairākas tasītes tējas iedzēris, es iedrošinājos, elpu uz iekšu vilkdams, sniegt viņai brāļa skūpstu uz skausta. Paldies Dievam, kā redzi, varēja pietikt arī ar tik vien.

Otrā rītā atkal uzspodrināju pazišanos ar stūrmani. Viņš saņēma mani ar gavilēm, bet atkārtojās vecā ķibeles: jūrnieks neprata mēra, atkal dejoja spēniš dāns, pakrita nesamaņā un man vajadzēja maksāt tēriņu. Atstāju ķīlā pulksteni un devos pie Karlīnes. Tā tas gāja. Trešā vakarā ieķīlāju veļas sainīti. Tovakar man neizdevās vairs noslēpt alus smaku. Tas viņai nemaz nepatika. Dzērāja brāļa viņai jau pietika. Brīdi uzlūkoja mani pavisam šaubīgi. Bet es karsti sūdzējos, ka pēkšņi svešā pusē sajutos tik vientuļš, sadomājos tik sērīgas lietas, ka nespēju vairs valdīties un izdzēru puspudēlīti, no kuras iereibu kā daždien nepieradis. Bet tad, izmantodams brīvības, ko piešķīra dzērums, kļuvu vaļširdīgs. Pēc daudz eh, ko tur nu vairs, kad jau, tad jau, es atzinos, ka braucu uz Ainažiem ne tik daudz senču pēc, kā klusā cerībā satikt savu jaunības mīlu. Izlikdamies, ka puspudele alus man iekāpj galvā arvien vairāk, es paliku drošāks un uzmanīgāks, un, raugi, mana metode uzvarēja: uzbāzība, savienota ar solījumu precēt, ir neatvairāma.

To pašu vakaru mēs ar Karlīni nonācām pie skaidrības visos punktos. Un, kad naktī pārkūlās mājās arī tālbraucējs, protams, no jauna iešņabojies, un rēkdams apkampa mani kā sen neredzētu draugu, Karlīnei izgaisa pēdējās bažas.

Sava darba īpatnējo apstākļu dēļ es lūdzu steigties ar kāzām. Es teicu, ja tagad iebraukšu Rīgā, tad mani daudzie palīgi un padomu lūdzēji droši mani aizkavēs ilgāku laiku. Viņa aicināja palikt mani Ainažos kaut vai pavisam. Es gribēju telegrafēt pēc naudas uz Rīgu, viņa pasteidzās to sīkumu aizdot. Pēc 14 dienām būs nepieciešamais sešnedēļu sēru un divnedēļu uzsaukamais laiks apkārt.

Tiklīdz visas formalitātes būs galā, un tas nevilksies ilgi, jo vai tad es par velti būtu tieslietas studējis, es pārdošu namu un šveisētavu un pārceļšos uz Rīgu. Pircēji man jau saklaušināti. Atlicis vairs tikai pierunāt pašu Karlīni. Un tas nebūs grūtākais visā šinī uzņēmumā.

Paliec nu sveiks un, ja vien vari, atbrauc.

Tavs Mārtiņš

P. S. Ja brauc, tad nepiemirsti paķert smokingu, lai šejienes lauki redz, ka neesmu no prastām mājām.

Sēru sāpes sirdī nesdams,
Logā vientulīgi raugos.

Plūdons

Ziemsvētku vakars savrup dzīvojošam ierēdnim ir visbriesmīgākā diena gadā. Visi draugi kaut kur izbraukuši vai noslēgušies savās ģimenēs, nekur tu nedrīksti viesoties, visur nesmalkjūtīgi traucētu ģimeņu intīmo noskaņu. Nekur nekā nav; visas izpriecu vietas, visi teātri, kino, visi krogi ir slēgti, nekur nenotiek neviens izrīkojums. Bet mājās tai vakarā vienkārši nav iespējams nosēdēt. Tā vien šķiet, ka sienas lēnām sabīdās, stumj un spiež tevi uz durvīm un pēdīgi izgrūž uz ielas, kur tu stāvi, salta vēja appūsts, nepiedienīgs un lieks kā Jonass, ko zivs pēkšņi izvēmusi svešā krastā.

Taisni tāds svētvakars izdevās Epaltam. Uz Dubultiem pie vecākiem negadījās aizbraukt; apkakli uzslējis, viņš klaiņoja pa pustukšām ielām, kurās smalki sijājās sniegs. Skuju smarža viedās visapkārt, saiņiem apkrautie novēlojušies gājēji — tēvi, mātes, devīgie krusttēvi — neviļus lika atcerēties bērnību un eglītes, dedzinātas savējo vidū; tas viss radīja neciešami sald-sērīgu garastāvokli, un Epalts, kas visu sentimentālo līdz nāvei nievāja, velti pūlējās ietērties bargā, nicīgā vienaldzībā. Izklaiņojis likumu likumiem pa Vecpilsētu, viņš, kā tas jau bija gaidāms, pēdīgi apstājās Jēkaba ielā 2. nama priekšā. Ielas pusē logi bija tumši. — Jāpalūkojas sētā: tur spoži gaiši. — Būtu nu varējis

ieskatīties. — Pēkšņi Epalts atcerējās kāpņu torni sētas namā. Tiešām, pakāpjoties piektā stāvā, pretējās mājas trešā stāva logos varēja it ērti ieskatīties, pat pāri mazajiem aizkariem, kas aizsedza logus līdz pusei. Nikolīne ar kādu sievieti dūšīgi strādāja pie galda. Attālums tomēr bija drusku par lielu, lai saskatītu visus sīkumus. Bet Epaltam mājās glabājās lielisks binoklis vēl no kara laikiem, kad tēvs bija virsnieks. Pēc desmit minūtēm Zeltamute jau skrūvēja un tēmēja smago Ceisa lauka tālskati. Jā, tagad viss likās tepat ar roku tverams.

Tā bija virtuve. Un Nikolīne ar kādu vecu, platu un druknu sievieti rīkojās ap Ziemsvētku cepumiem. Mazie pirkstiņi un lielās, izkaltušās un dzīslotās rokas naigi vien gludināja mīklu ar prāvu koka veltni un tad ar skārda formām izknieba no mīklas plakanas zvaigznes, pusemēnešus, sirdis, zivis, sēnes un rindoja uz platas pannas. Epalts smīnēja pie sevis — visu laiku viņš bija taisījis un gatavojis spīdēt salonos, spoguļoties parketā, apsēsties uz gobelēna vai atlasa, cilāt safjāna sējumus, sasmaidīties ar dāmām, kurām rokās šampanieša kausi vai ananasu šķēlītes, bet nu viņš to visu atdotu, lai varētu apsēsties tur uz nodilušā ķebļa pie saplaisājušo podiņu pavarda. Salonā viņš bija iekļuvis, iespraukties virtuvē nebija nekādu izredžu.

Acīs dūrās vecās sievietes un Nikolīnes dīvainā līdzība. Tie paši samēri, tie paši vaibsti, bet cik vienai viss smalks, maigs un tīrs, tik otrai neveikls, nelīdzens, laika grubuļainā rupjuma pārklāts. — Tā ir viņas māte, kas jaunībā droši vien bijusi izlieta meita; bet kā gan no auguma, gracioza kā spāre, slaida kā vībotne, varēja izveidoties šis izplūdušais, kā sekumi izļodzījies ķermenis? Neticami. Epalts blenza tālskatī, kamēr sāka sāpēt acis. — Tomēr, ja labi ieskatās, Nikolīnes slaidais un trauslais kakliņš, galvu atmetot, jau veido pie skausta mazu miesas valnīti. Kakls liekas slaidis tikai tāpēc, ka ir vēl tievs; piebrandzis liksies strups kā mātei. Arī Nikolīnes pleci un krūtis patiesībā nemaz nav

vārgulīgi būvētas; vēlāk, apliktas ar miesas spilveniem, veidos pasmagu, druknu torsu. Gurnos viņa pašaura, kājas šmaugas. Kājas ir vienīgā sievietes miesas daļa, kas nemainās nemaz vai tikai mazdrusciņ. Trīsdesmit piecu gadu vecumā Nikolīne būs drukna, enerģiska kundze, kuplām krūtīm, smailām kājām. Un gleznās rociņas? — Augšdelmam jau jūtama tieksme maigi apaļoties. Pēc desmit gadiem, kas zin', šīs rokas liksies jau īsas un elkoņos saliektas, ar mīksto bicepsa pūpēdi plēsīs piedurkni vai pušu.

Arī mātei sejas krāsa ļoti gaiša, bet kas Nikolīnei starojošs zilonkaula blāvums, mātei neveselīgs bālums. Nikolīnes lūpu brīnumjaukais bālais sārtums mātei izvērties vēsā, pelēkā zilganumā. Cik savādi vērot blakām tās pašas lūpas ziedošas, kairas un sakritušas. Mati mātei sirmi, bet Nikolīnei tik gaiši, ka lielas starpības nav. Pieres gluži vienādas: laiks gan spēj izvagot virsmu, bet vispārējā forma paliek tā pati. Tikai acis Nikolīnei ir citas. Mātei allaž labsirdīgas, gaišas, nogurušas, nekad tās neuzliesmo ar meitas pēkšņo spīvo zaigu, kas tik ļoti pārsteidz un apbur.

Piemini nāvi! Iešāvās Epaltam prātā. Sirsds sažņaudzās. Ko līdzēja censties un traukties pēc dārguma, ja, pat iegūts un cieši apkampts, tas vītīs, bālēs un izslidēs? — Bet nē, taisni otrādi! Katrs mirklis tāpēc jo dārgāks, katrs skatiens, katrs smaids jo nesamaksājāmāks tāpēc, ka pārejošs, vienreizīgs un neatkārtojams. Un Epalts nolēma pēc iespējas biežāk būt Nikolīnes tuvumā, raudzīties, klausīties viņā, lai jo vairāk ieelpotu un paturētu no šī gaisīgā jaukuma un aizejošās dailes.

Virtuvē ienāca bērni, droši vien Augusta Kvestes pēcnācēji: mazs puīselis apsēdās Epalta vietā uz nodilušā ķebļa pie pavarda, citi dzīrās iet talkā, jaucās pa vidu; virtuvē gāja jauki kā daždien svētkos. Bet drīz cepējas ar darbu bija galā, noraisīja skoteles. — Izrāde beidzās, aktieri aizgāja, rampas ugunis nodzisa.

Epalts domīgs kāpa pa tumšām spirālkāpnēm lejā. Smalka smeldze neciešami urbās kaut kur krūtīs. Gribējās gandrīz vai raudāt. Saņēmies Epalts sāka lēkt vai pa pieciem pakāpieniem lejup. Kas tas? Kāds neliels, melns stāvs veikli iznirst no tumšā stūra un noskrej pa kāpnēm. Jocīgs siluets, izpolsterēti pleci, moderns mētelis, bet zēna augums. Taisni kā Imalīns — nodomāja Epalts.

Uz ielas Epalts atskatījās. Tagad zvēroja fasādes logi. Bet tos klāja biezi, gari aizkari. Un logi arī atradās pārāk augstu, lai ieskatītos. Laternu stabos taču nevarēja kāpt...

Atgriezies savā ielas vientulībā, viņš atkal labu laiku klaiņoja apkārt. Beidzot iedomājās palūkoties stacijā. Kāda atpestoša drūzma! Plašā telpa mudžēja un dunēt dunēja, bet kas par dīvainu publiku — neviena pilsētnieka, vienīgi laucinieki, latgalieši, meža strādnieki, malkas skaldītāji cirvjiem, zāģiem un smagām paunām plecos drūzmējās, lai vēl pirmos svētkos pagūtu nokļūt mājās. Bārdaini un tumšsejaini, milzīgās zaķenēs paslēpušies, viņi izelpoja varenas balta tvaika šaltis, nepacietīgi mīnājās un budinājās.

Bet ļaudis paliek ļaudis. Epalts spraucās gar biežajām jērādu mugurām, viņu stumdīja un grūstīja, izstumdīja viņa sentimentālo noskaņu, izgrūstīja saldsērību un pēc stundas viņš varēja doties mājās pie miera piekūsis, bet labā prātā.

* * *

Nodomu pēc iespējas biežāk būt Nikolīnes tuvumā Epalts izpildīja kā visu, ko viņš apsāka, pēc sistēmas. Gandrīz ik dienas no rīta, darbā ejot, vai pēcpusdienā, mājās nākot, viņš nozaga dažas minūtes, lai pagūtu pagadīties Nikolīnes ceļā. Kad viņa brīnījās, ka tik bieži sastopas, viņš paskaidroja, ka tās esot

viņa darba gaitas, jo nesen pārvācies uz jaunu dzīvokli. Ja viņi nesatikās uz ielas, Epalts zvanīja, vienmēr vienā un tanī pašā laikā — puspiecos. Palaikam viņš turpināja izdot savu avīzi, kur aprakstīja ārpātīgā mora Zebgugu nelaimīgās dēkas, bet Nikolīne īsajās ielas sarunās nekad to nepieminēja. Viņa bija tikpat aizdomīga, vēsa kā arvien, un visa Epalta cenšanās piekļūt viņai tuvāk, ieiet viņas dzīvē atlēca kā krusa no jumta. Nikolīne bija liela spītiece, bet arī Epalts nolēma izturēt līdz galam. Šīs tikšanās un sarunas, kaut arī bez panākumiem, sagādāja tam lielu baudu. Lai neietu zudumā neviens vārds, ko Nikolīne teikusi, neviens žests, ko viņa izdarījusi, Epalts sāka rakstīt dienasgrāmatu. Neviļus tā nākusi manās rokās. Paskatīsimies. Patiesībā gan šīs piezīmes interesantas vienīgi pašam rakstītājam. Nav tanīs ne domu, ne asprāta, ne tēlojuma. Tās ir kā stenogrammas. Bet mēs redzēsīm, ar ko Epalts nodarbojās vai visu ziemas otro pusi. Es atšķīru uz labu laimi.

JANVĀRĪ

Pēc darba satiku N.

“Jauks laiks,” viņa sacīja.

“Riebīgs laiks. Ierēdnim skaists laiks ir lietus un slapjdranķis, tad vieglāk nonīkt dienu.”

“Palūkojiet, kāds skaists puķaudlendietis,” viņa teica pēc brīža. “Kaut es varētu audzināt tādu suni.”

“Pasargi, Dievs, no tāda mēra. Viņš apēd vairāk kā cilvēks, perina blusas, un tam mūžīgi jākavē laiks.”

“Varbūt arī par šo jums kas slikts ko sacīt?” viņa teica, rādīdama uz dūju, kas grozījās tepat pie mūsu kājām.

“Izvirtis putns, it kā pilsētā liekēžu un ubagu jau tā nebūtu gana.”

Viņa palūkojās manī un klusēja visu ceļu. Kāpēc es tā runāju?

No rīta izgāju pretim N. Nopūtos un teicu:

“Šodien mani ķer nelaime pēc nelaimes.”

“Jā!”

“No gultas kāpdams, es šausmīgi sasitu kreisās kājas īkšķi. Tad es aplūkoju un redzēju, ka darbs, ko es bibliotēkas katalogam strādāju jau divi mēneši, nekam neder. Un brokastojot kļuva skaidrs, ka visa mana dzīve ir greizi vadīta un mans mūžs postā...”

“Nu, nu.”

“Un vispēdīgi, kas mani galīgi satrieca, — esmu iznācis dubļenēs, bet ielas ir pavisam sausas.”

Nikolīne smējās. Nokavēju darbu, tēvocis bārās.

Varbūt kļūdos, bet reiz atskatoties, likās, Imalīns nozuda pūli.

MARTĀ

Piezvanīju N.

“Kas vēlas?”

“Ārprātīgais moris Zebgugu.”

“Ahā.”

“Vai dzirdat dīvainu troksni?”

“Vai jūs ko klaudzināt?”

“Tie ir mani zobi, kas uztraukumā sitas pret klausuli; es atkal gribu jums ko lūgt.”

Klusums. Es saņemos un dvešu: “Nāciet man līdzī uz hokeja sacīksti, būs lieliska cīņa...”

“Ārā gan neiešu, esmu saaukstējusies un gluži aizsmakusi.”

“Sakiet man pēdīgi,” es gandrīz vaidu, “vai turpināt vēl šādā pat garā?”

Dzidri smiekli. “Droši!” pasaka Nikolīne un noliek klausuli. Tieci nu gudrs.

MARTĀ

No rīta sekoju N. Viņa atskatījās un pagaidīja.

“Jums vēl miedziņš acīs,” teicu.

“Nav vis miedziņš.”

“Nabaga bērns. Jūs esat bāliņa kā bērزلapīte, trausla kā oda kājiņa. Pakrekstiet. Vai kakls vesels?”

“Vesels.”

“Oh, balss jau skan kā kapara drumete. Šo pašu vakaru, lai jūs atkal nesaslimtu, iesim pie...”

“Šovakar esmu pie Surģeniekiem.”

“Saprotams, es gribēju teikt — rītvakar.”

“Rītvakar manai mātei vārda diena.”

APRĪLĪ

Novēroju N. iznākam no bankas. Paradusi mani sastapt, viņa atskatījās, nemanīja nekā un gāja. Man ir mazs triks: uz tukšas ielas negaidīti iznirt pie viņas sāniem. Bija pārsteigta, bet neizrādīja. Pavadiju. Negribēju ierādīt, ka pārāk dzenos tai pakaļ, pa gabaliņu no Jēkaba ielas apstājos un teicu:

“Varbūt tālāk jūs ceļu atradīsiet pati?”

“Bez jums nē,” viņa pēkšņi atbildēja. Es apjuku. Viņa pasmejās: “Ejiet vien mierīgi mājās.”

Ko tas nozīmē? Vai tikai dīka iedoma, vai kas dziļāk tulkojams?

Atkal manīju Imalīna puikas. Tie nelieši mani noteikti izspiego.

APRĪLĪ

Zvanīju N. “Vai būsiet šovakar pie Surģeniekiem?”

“Nē. Tur šovakar viesības. Dagnes jaunkundze sūdzas, ka jūs viņus esot pavisam aizmirsis.”

“Man bieži liekas, ka esmu visus un galīgi jau aizmirsis.”

“Tas ir ļoti nelaipni no jums. Varbūt jūs tā rīkojaties ar visiem saviem draugiem?”

“Ceru reiz iegūt draugu, pret kuru tā neizturēšos. Kur tad jūs būsiet šovakar?”

“Mājās. Un jūs pie Surģeniekiem.”

“Es varētu būt arī citur.”

“Ejiet vien, kur esat aicināts.”

“Nikolīnes jaunkundze,” es ievaidējos.

“Nu?”

“Vai istabai, kurā atrodas telefons, ir logs uz Jēkaba ielu?”

“Nē.”

“Pat tā nav. Un es gribēju jūs lūgt pienākt pie loga.”

“Nē, logs iziet uz sētu.”

Esmu bieži domājis, kas aplams manā rīcībā? Kāpēc veselos četros mēnešos neesmu ticis ne šoli uz priekšu? Vai esmu tik riebīgs? Vai esmu muļķis? Vai viņai kāds cits? Ak Dievs, un ir ļaudis, kas mani skaita par veiklu intrigantu un meiteņu valdzinātāju! Bet agrāk taču man sekmējās visur un vienmēr!

Vai šķirstīsīm dienasgrāmatu tālāk? Es domāju — pietiks. Visas dienas jau līdzinās viena otrai kā zirnīs zirnīm. Ne par ko pasaulē Epalts neatzītos, ka raksta šādas piezīmes, un es nemaz nezinu, kas notiktu, ja kāds nejauši būtu tās izlasījis. Un tagad — dienasgrāmata ir iespiesta! Augsti godājamie lasītāji nu skaidri redz, cik nejēdzīgos un bīstamos stāvokļos jānonāk autoram, kas vēlas ar patiesu dzīves un notikumu aprakstu pakalpot savām zilacainām lasītājām. Ko lai viņš tagad atbild Epaltam? Kā lai taisnojas? Dievs, stāvi vainīgam klāt! Ne par visām Atlantīdas bagātībām, pat ne par drošu štata vietu valsts iestādē ar algu pēc desmitās vai devītās kategorijas es nelīstu šī autora ādā.

Laiks ritēja. Tuvojās pavasaris. Tuvojās lielā Surģenieka

bankas balle, uz ko Dagne Epaltu jau aizlaikus bija ielūgusi. Šinī ballē bija jāparāda viss labākais, ko cilvēks var uzkrāt un izveidot miesīgi un garīgi; jābūt elegantam, spīdošam, asprātīgam, dziļdomīgam, pārdošam, izveicīgam kā akrobātam, kā gumijas cilvēkam, kā burvju māksliniekam. Vajadzēja aizēnot visus un reiz par visām reizēm parādīt Nikolīnei, ka tomēr tikai viņš ir viņas cienīgs.

Saprotams, tādā ballē varēja ierasties vienīgi frakā. Īrēt? Tuvoties Nikolīnei īrētā uzvalkā?? Vai tāda doma, tāds idiotisks absurds var maz ienākt prātā? Epalts pārbaudīja savu budžetu, pārrēķināja visas rezerves: atlikās daudz ko vēlēties, bet frakai, īstai, pēc mēra un tūkstoš likumiem šūdinātai frakai, līdz Surģenieku ballei vajadzēja būt gatavai. Un pasaulē nav tādas lietas, ko cilvēks ar dzelzs gribu nespētu sasniegt.

Valsis ir tā jaukākā sieviešu kustība.

Rūdolfs Blaumanis

Pastarpām Epalts bija čakli mācījies dejot. Jau Poruks teicis — kas neprot labi dejot, tam nesekmējas ar dāmām. Epalts slepus ievāca ziņas par Rīgas deju skolām un skolotājiem. Privātstundas izrādījās pārāk dārgas. Atlikās ietursos. Pārlietu baidīdamies, ka visu šo dēku kāds neatklāj, izvēlējās nomaļu dejas skolu un kursus, kas iesākās pavisam vēlu — pusdesmitos. Viņš zagās uz turieni ar uzsistu apkakli un citu galvassegu — tēva veco jahtkluba formas cepuri, cerēdams, ka tumsā un steigā viņu neviens nepazīs, ja arī satiks tik nomaļā vietā. Skolotājs tomēr bija diezgan ieslavēts. Nolēmis ķerties pie lietas ar visu sirdi, Epalts sāka ar pašiem pamatiem.

Garās, šaurās dejas zāles stūrī, bailīgi saspiedušās, sēdēja ap divdesmit meiteņu un sieviešu visdažādākā formāta un vecuma. Dažas, aplūkojot viņu lielās, uztūkušās, sarkanās kā izmirkušās rokas, likās būt apteksnes vai mazgātājas. Citas, pašaustās vadmalas kleitās — iebraucējas no laukiem, kās sagatavojās pilsētas karjerām. Vairākas jau krietni padzīvojušas un miesās izplūdušas acīmredzot nupat tikai bija atjēgušās, ka pēdējais laiks sākt dejot. Arī dažas gluži jauniņas skolnieces bija ieklīdušas, droši, līdzīgi Epaltam, ilgodamās pēkšņi pārsteigt pasauli un biedrenes ar kā no gaisa nokritušo dejas mākslu. Viss bariņš bija tā

sevī noslēdzies, ka Epalts sākumā, gribēdams kādai piesēsties un papļāpāt, sajūtās tik lieks, ka steigšus vien iebēga smēķējamā istabā blakus.

Šī istaba bija pilna dūmiem un vīriešiem. Vairums vēl gluži puikas, bet gadījās arī pa vecākam, pat iesirmam vīram. Zilā dūmu miglā laistījās gludi nosukātas galvas, pieķepinātas visdažādāko recepšu briljantīniem un pomādēm. Rēgojās visnepiemērotākās un raibākās kaklasaites, getras, spīguļoja brelokainas pulksteņu važas, rokassprādzes, dažādas nozīmes pie svārku atlokiem. Viens otrs drusku iereibis. Visi nervozi smēķēja, sarunas neveicās, lai gan vairums bija atnākuši pa divi — draugs ar draugu. Visās sejās varēja lasīt alkas — iemācīties veidus un metodes, kā ātri un droši tuvoties sievietei. Tikai daži pāriši — šmaugi, lokani jaunekļi ar savām dāmām sēdēja pašapzinīgi un mierīgi. Viņi bija atklājuši laikam paši savas metodes.

Epalts jutās apmierināts. Tiešām, neviens viņu te neatradīs. Mantīgie mācās dejojot grupās, kuras rīko mājās, studenti savās organizācijās. Aplūkojis ļaudis, Epalts sāka pētīt telpas. Pie sienas karājās milzīga skolas īpašnieka ģimietne, frakā, viena roka eleganti bikšu kabatā, otrā starp rādītāju un viduspirkstu iekniebts papiross. Fonā mirdzoša balles zāle, kurā lokās dejojotāji, šmaugi un tievi kā ūdensrožu kāti. Ap ģimietni daudz ierāmētu diplomu. Kur tik nav bijis šis dejas mākslinieks, kongresos Parīzē, Vīnē, Londonā, Berlīnē... izrādās, viņš ir arī aktieris — lūk, diploms: beidzis dramatiskos kursus kā komiskais mīlētājs. Lieliski! Bet, lūk, tur jau viņš nāk.

Epalts vidusskolnieka gados reiz bija apmeklējis kādus dejas kursus pie vecā, leģendārā Kauliņa. Tas bija neliela auguma vecītis frakā, īsās spīdīgas drānas biksēs, garās zeķēs, balles kurpītēs. Viņš paskrējās, palēcās, slīpēja un vijās ar īsta senlaicīga baletmeistara vecmodīgo grāciju un galantiem smaidiem. Virs vienas auss viņš bija saglabājis garus matus, tie, mākslīgi salipināti un

pārlikti pāri līdz otrai ausij, lēkāja kā vācele virs kailā pakauša. Viņš mācīja pagājušā gadusimteņa labo toni, kādā veidā un kurā pusē ved pie elkoņa savu dāmu vienkāršs paziņa, iemilējies, saderinātais un vīrs. Viņš parādīja, kā jāskūpstas dāmai roka, un tā bija sarežģīta māksla, ar kuras neskaitāmām finesēm varēja pateikt un piedāvāt visu, kas uz sirds un makā.

Modernās dejas viņš nicināja un mācīja pavirši, kā negribēdams, bet vecās ar aizrautību — mazurku, kadriļu, *pas de quatre*, *pas d'Espagne* (to skolnieki parasti izrunāja: pado' spaini). Šajās dejās pastāvīgi mainās dejojotāju stāvokļi vienam pret otru, viņi attālinās, tuvojas, satveras rokām, visādi izlokās, sasmaidās, paklanās, gandrīz vai saskūpstās... lai neviens nesaka, ka tās ir mazāk erotiskas nekā modernās, tās ir tikai daudz rafinētākas; to labi zināja sirmmais maestro un dibināti brīnījās, kā gan līdz naivitātei elementārais fokstrots uzvar smalkās vecās dejas. Vienīgi tango viņš atzina, bet tas bija pavisam lēnais, kaislīgais, smeldzošais tango, kādu tagad vairs nedejo.

Epalts dejas skolotājus no tā laika allaž iedomājās kā graciļus, sīkus un izveicīgus vecīšus — apmēram kā Petipā, kādu viņu rāda senie attēli, tievām zirnekļa kājiņām, zizlīti rokā. Bet nu viņu pārsteidza pavisam cits tips. Jauns. Liela auguma. Atlētisks. Hipermoderni piegriezts uzvalks. Neparasti tumša, pelēka seja — pastāvīgas nakts dzīves pazīme. Vaibsti nepatīkami augstprātīgi, bet vīzdegunīgajā smīnā vīdēja arī kaut kas saprotošs. Varēja just, viņš dziļi nicina savus skolniekus un viņu dejas kaislības, noraugās uz tiem kā rūdītais vecākais brālis jaunāko ačgārņībās. Maestro nesa savu augumu savādā stīvā gaitā, katrs solis likās kā kritiens uz priekšu, platās krūtis izrieztas, bet augums no jostas vietas maķenīt piegāzts uz priekšu, tālā uz muguras izskatījās varen iedobta.

Pie klavierēm nosēdās otrs atlēts un iemaucā kāju varenu

bungu paminā. Maestro sadzina visus zālē, iededza gaišākas spuldzes un izgrūda vienā elpā:

— Sveiki, dāmas un kungi, stunda sākas. Kungi lūdz dāmas. Ne tā, ne tā. Rokas no kabatām ārā. Kungs tuvojas nesteigdamies, mierīgi, it kā nekas nebūtu noticis, pa desmit soļiem palūkojas dāmā, lai viņa zinātu, ka to lūgs, pa četriem soļiem no dāmas pagriežas, rokas gar sāniem, drusku pievelk kāju, paklanās, brīvāk, kungi, brīvāk, neņirbiniet pirkstus. Dāma paloka galvu un tad tikai pieceļas.

Sarindojis pārus un sakārtojais atlikušos vīriešus pa diviem, meistars turpināja:

— Cilvēkam, kas pie manis mācās dejoj, jāprot iet un jāvar šitā. — Viņš, salicis pēdas kopā, pašūpojās ceļos. — Visu citu iemācīs šeit. — Te viņš palūkojās griestos, samirkšķināja acis un valšķīgi pasmīnēja, viebdams lūpu kaktiņus uz leju. Savā amatā viņš jutās lieliski. — Tagad rādiet, vai protat iet.

Klavieres sāka spēlēt patīkamu meldiju, kas kājas raisīt raisīja, pie kam katru soli nepārprotami atzīmēja bungu belziens. Taču izrādījās, ka rausties uz priekšu vēl nav iet. Neticami, cik daudz neveiklības iemājo cilvēkos, kā viņi šļūca, kūņojās, stam-pāja, kliboja, zagās, virzījās un pārbīdījās; jo takts kļuva lēnāka, jo soļi spocīgāki un saraustītāki, galvas nodūrās, muguras uzkūcās, sāni sagriezās, rokas izriezās, nevienādie augumi, drūmie, sevī nogrimušie ģimji darīja ainu gandrīz vai baigu — kā kroplu procesiju vai nerru deju no viduslaiku gravīrām. Maestro ņirdza kā ļaunā priekā. — Brašāk, vieglāk, veiklāk, lokanāk! Sienas puses kāja, zāles puses kāja, sienas puses kāja, zāles puses kāja, ejam, ejam, ejam, ejam...

Bungas dārdēja un dārdēja, meistars slīdēja un locījās pa zāles vidu un, raugi, pēc pusstundas šī kulšanās uz priekšu jau sāka izskatīties pēc iešanas. Vakara beigās jau iznāca kaut kas līdzīgs fokstrotam.

Bet, līdzko sākās īstā dejošana, izrādījās, ka vīrs ar vīru nevar padejot nenieka. Pirmkārt, tas izskatījās galīgi muļķīgi. Otrkārt, neviens negribēja uzņemties sievietes lomu, tas likās tikpat apkaunojoši, cik samaitājoši. Sākās mežonīga sacensība dāmu dēļ, jo vīriešu bija vismaz trīs reizes vairāk nekā dāmu.

Kad dejojotāji salasījās uz stundu, dāmas vienmēr nodalījās dejas zālē, bet kungi smēķējamā istabā. Tāda šeit bija tradīcija, to neviens nekad nepārkāpa. Tuvojoties sākuma brīdim, visi kungi blīvā murskulī sasprūda ap zāles durvīm kā ap ieeju kinoteātra trešajā vietā; liekas, kinoteātris arī bija visas šīs izdarības paraugs. Skolotājs mēdza ienākt zālē caur smēķējamo istabu. Līdzko viņš parādījās, visa drūzma ar izmisušu spēku gāzās zālē, izšķīda kā vēdekļi uz visām pusēm un — acumirkļi visas dāmas tika izķertas. Neveiklie sarūgtināti sastājās atpakaļ durvīs un, kaklus stāipīdami, bēdīgi noraudzījās, kā laimīgie sieviešu ieguvēji dej. Nekādi uzmodinājumi vairs nespēja viņus piespiest savienoties pāros un dancot līdzī.

Rūpīgi apsvēris apstākļus, Epalts izdomāja labu triku: skolas kungu istabai bija divas durvis — uz smēķējamo istabu un zāli. Pa vienu durvju šķirbu varēja sablenzt skolotāju ienākam smēķējamā istabā, bet pa otrām izklupt zālē veseli divi soļi visiem priekšā. Divas reizes Epalts tādā kārtā ieguva vislabākās dāmas, trešā dienā viņam piedrojas otrs, bet ceturta — kungu istabā murdēja tikpat bieza drūzma kā smēķējamā.

Nebija nekādas iespējas sacensties ar šiem veiklajiem priekšpilsētas dendijiem, kas par savu naudu skrēja pie dāmām klupdami un krizdami, viens otru grūzdami. Gadījās pat, ka pašāva kāju priekšā vai kāda kliķe ar savām platām mugurām nosedza citus, lai palaistu pa priekšu savējos. Reiz tomēr saguvis dāmu, Epalts gribēja to sarunāt visam kursam sev vien, bet viņa, ko citā vietā un apstākļos varētu saukt par gaužām neglītu, neveiklu,

resnu, mazu, vecu un netīru, apzinādamās savu pašreizējo neaplēšamo vērtību, tikai pasmējās.

Stāvoklis kļuva katastrofisks. Bez dāmas mācīties nevarēja. Gan maestro izsludināja, ka dāmas maksās tikai puscenu, gan skapēja par brīvu meitenes, kas apmeklēja viņa skolas iknedēļas ballītes, viss, ko viņš saguva, izkusa kā vaska picka izmisušo dejtogribētāju sakarsētajā masā. Epaltam nebija nevienas pazīņas vai draudzenes, kurai varētu atklāt šo mācīšanās dēku un kas dejtou tik slikti, ka uzņemtos partneres pienākumus.

Bet piektajā stundā notika kaut kas tāds, kas gandrīz nogāza Epaltu ģibonī. Pirmā mirklī viņš domāja, ka no saīguma un nepatikšanām vienkārši kļuvis vājprātīgs un halucinē: iespraudies zālē atkal pusotras sekundes par vēlu, viņš dejtotāju bara vidū ieraudzīja Dagni Surģenieci.

Epalts neviļus aizmiedza acis un atkal atvēra, Dagne stāvēja kur stāvējusi, un patlaban noraidīja kādu lūdzēju. Epalts piegrīļojās un pasniedza drebošu roku. Tas nebija spoks, bet tiešām Dagne ar visu mitro, vēso, glēvo roku.

— Tavu jocīgu sagādīšanos, — viņa čaloja, — es gribēju slepeni pamācīties dejtou, un, lūk, jūs arī te. Jūs taču nevienam neko neteiksiet?

Protams, viņš neteiks. Briesmīgi jau tas viss bija, bet šā vai tā, nu viņam bija dāma un mācīšanās tūlīt veicās citādi.

Tomēr jau stundas beigās Epaltā saurbās aizdomas. Slepeni mācīties dejtou? Dagnei Surģeniecei netrūka izdevību mācīties labākās vietās. Turklāt — viņa stāvēja zālē neaizņemta, paša izsalkušo vīriešu mutuļa vidū — tātad, bez šaubām, atteikusi labam pusducim, it kā gaidīdama īsto. Skaidrs — Dagne izsekojusi viņu! Epaltu sagrāba nešpetnas dusmas. Visu, kas tieši vai netieši stājās starp viņu un Nikolīni, viņš ienīda ar negantu sparū un versmi. Daudz netrūka, un būtu pametis ij Dagni, ij kursus. Bet — kāpēc, galu galā? Lai jau tad ar Dagne pakalpo, pati nenojaušot,

viņa nolūkiem. Dejosim! Un viņš mācījās un studēja ar tik sa-
spriegtu uzmanību un centību, ka tālu pārspēja visus pārējos
kursantus un aizrāva arī smagnējo un kūtro Dagni.

Pēdējās stundās viņiem nevajadzēja vairs darīt nekā cita, kā
vienīgi uzmanīt savu seju izteiksmes. No visas sirds cīnoties iz-
raisīt sarežģītās figūras, ģimji viebās, pieres sametās grumbu
grumbās, uzacis kniebās kopā, lūpās iekodās zobi, kaklus iecir-
tuši, drūmi zem kājām blenzdami, viņi locījās un virpuļoja kā bries-
mīgas iekšķīgas kaites vai ļaunus dūrējus ciezdami. Maestro, redzē-
dams viņu centību un sekmes, ieteica iziet vēl papildu kursus,
lika trenēties sevišķos "praktiskos vakaros" un pēdīgi izdīdija par
lielisku pāri. Tagad viņi peldēja pa parketu glumi kā gulbji pa dīķi,
viņi krustoja kājas, pašķīrās un samijās, slija uz priekšu un at-
klupa atpakaļ, izvijās un sagriezās visneiespējamākās variācijās,
bet viņu sejas rotāja gurdeni garlaikots vai garlaikoti gurdens, lab-
sirdīgi ironisks vai ironiski labsirdīgs smīniņš un pat tērps kroko-
jās un kleita plīvoja tikai tā, kā tas vislabāk piederējās. Kad maes-
tro, reiz labu brīdi viņus novērojis, lika priekšā izņemt vēl pāris
privātstundu un tad piedalīties viņa rīkotā dejas turnīrā, Epalts
noprata, ka pēdīgi būs pārvarējis grūto un cēlo dejas mākslu, un
pazuda no kursiem tikpat pēkšņi, kā parādījies.

* * *

Dušeļu pāris no Parīzes un Ķurzēnu pāris no Ainažiem
iebrauca Rīgā gandrīz vienā dienā. Dušeļus jau gaidīja grezns
dzīvoklis Reimersa ielā, jaukāka Rīgas ielā, jo tā ir visisākā un
savieno divus lepnākos bulvārus un skaistākos dārzus. Dzīvokļa
iekārtai — kāzu dāvanai — Grizli bija izvēlējusies Karēlijas zelta
bērzu un laša sarkanu atlasu. Tagad viņi to saņēma pulējumos,
slīpējumos un lakojumos laistīgu. Apsolīto auto, trīsvietīgo

sporta mašīnu, tomēr vajadzēja pagaidīt. Kāzu ceļojums bija ap-
rijis milzu summas.

Par Dušeļa plašo vērienu Parīzes izpriecu vietās jau labu
laiciņu pa starpu no turienes atbraukušie stipendiāti un māks-
linieki stāstīja leģendas. Viņš bija izodis visu, bijis visur, izmie-
lojis acis pie visiem krāšņumiem, visām negantībām, sākot ar
slaveno Folīberžē, beidzot ar nožēlojamām kaktu skatuvēm,
baigām bedrēm uz Blondela ielas un bezdievīgo Monparnasa
"Sfinksu". Bet vairāk kā acis viņš bija mielojis mēli un gāmuru.
Ar kolekcionāra sistēmu un pētnieka bezbailību nogaršojis visu,
ko vien Parīze spēja dot, sākot ar primitīvām austerēm, klasisko
trifeļiem pildīto tītaru, groteskām varžu ciskām, beidzot ar visām
velnišķām franču koloniju uzkodām. Neapmierinādamies ar to,
viņš izložņāja arī Parīzes arābu, armēņu, nēģeru un ķīniešu ra-
ganu virtuves, ēzdams no visām riebeklibām, sapuvušām olām,
slieku un siseņu pudiņiem, žurku cepešiem, bezdelīgu ligzdām
un visiem pretīgiem jūras izdzimteņiem. Jau Latvijā Dušeli uz-
skatīja par lielu izdzērāju un izēdāju. Gardēdības pilsētā Parīzē,
kur viņam pie tam vēl netrūka naudas, šīs tieksmes bija spēji un
spilgti uzziedējušas kā kaktuss. Parīzes latvieši, nodzīvojuši
pusmūžu šajā pilsētā un neiemācījušies vēl atšķirt "sausos"
vīnus no pārējiem, nevarēja vien nobrīnīties, cik lieliski Dušelis
orientējās nepārskatāmos vīnu, konjaku, aperitīvu šķirņu labirin-
tos, cik neticami ātri iepazinās ar liķieriem, Francijas klosteru
slavu un godu, cik zibenīgi piesavinājās grūto un sarežģīto zi-
nātni par sieriem, nemaz jau nerunājot par gliemežiem, zivīm,
krevetēm un citām lietām, kur šķirņu mazāk un vērtēšana vien-
kāršāka. Jau otrā dienā viņš prata kā vecs gardēdis rantjē apost
meloni, viegli spiežot, pakrakšķināt to pie auss un nopirkt no-
briedušu, saldu, ar plānu mizu un gandrīz bez sēklām.

Nenogurdināts, nobarojies brangs, lieliskā labsajūtā viņš
tagad pastāvīgi parādījās Rīgas restorānos un krogos, it kā pūlē-

damies atrisināt jautājumu, vai arī tepat, dzimtajā pilsētā, nevar paēst, ja ne tik dīvaini, tad tikpat labi kā Parīzē. Viņa kundze turpretim iebrauca stipri pārvērtusies, klusa un rātņa. Viņa maz rādījās vecāku namā, neuzmeklēja arī vecos draugus, bet dzīvoja noslēgusies un viena, kamēr vīrs pa dienu sēdēja savā kabinetā Sūrģenieka bankā vai staigāja pa Rīgu bankas darīšanās vai, vēl biežāk un mīļāk, krogus pētīdams. Arī vīra vakara un nakts gaitās viņa nepiedalījās, un tā drīz vien pa pilsētu sāka klīst visādas baumas par šo diezgan neparasto savrupību pašos karstākos medusmēnešos.

Arī Ķurzēns ar skubu un baudu ķērās pie savas dzīves ierīkošanas. Pārlietu mīlēdams neatkarību, viņš neirēja vis dzīvokli, bet nopirka veselīgajā Mežaparkā nelielu nameli. Būdams tau-pīgs — iztika ar vecām Ainažu mēbelēm un piegādāja klāt tikai visnepieciešamāko. Tikai vienā vienīgā lietā Ķurzēns netaupīja: apavos. Tos viņš valkāja greznus un dārgus, visgreznākos un visdārgākos; viņam skapī stāvēja vesela baterija zābaku un kurpju, melnas, brūnas, baloža pelēkas, baltas, hroma, ševro, ziemišķa un lakādas, gan vienkāršām, gan jēlgumijas, gan visādām patentzolēm. Viņa sieva nevarēja vien nobrīnīties par šo savādo kaislību, bet, būdama prātīga sieviete, nosprieda, ka ideāla vīrieša jau tikpat nav un daudz patīkamāk būt zābaku fetišista sievai nekā žūpas vai netikļa. Labā Karlīne bija aizmirsusi, ka viņai vīrs savas skolas gaitas bija nostaiģājis pastalās, un nezināja, cik daudz sarūgtinājuma nabaga Niķeļa Mārtiņš tāpēc norijis.

Daudz laika brīnīties viņai arī neatlika: žigli vien Ķurzēns ielika sievu darbā kādā ministrijā, bet pats atvēra nelielu starpniecības biroju. Pārdodams Ainažu īpašumu un pirkdams Rīgas nameli, bija jau ieguvis kādus nekādus sakarus un vispār nojēgu par zemes gabalu spekulācijām. Ne mirkli nekavēdamies, viņš ieguldīja visu sievas pūra naudu nelielos zemes īpašumos Torņakalnā, Āgenskalnā, Zasulaukā, Mežaparkā, sevišķi pēdējā, ar lie-

lisku nojautu iztverdams labākās un jaukākās vietas, paredzēdams, kur un kā pletīsies Pierīgas vasarnīcu un ģimeņu māju ielas. Tā dažas dienas nedēļā braukādams un darbodamies, viņš pārējo laiku pavadīja, ārstēdamies savā priežu ielenktajā namā, gulēdams varenā izvatētā jērādas maisā uz verandas. Kamēr parastie plaušu slimnieki, līdz kaklam iesaiņoti, liktenim padevīgi gul visu dienu kā nevarīgas kūnas, Ķurzēns savam maisam uz krūtīm lika pierīkot divas piedurknītes un, četrkārtīgi cimtus savilcis un cimdiem cauri zīmuli izdūris, rakstīja, rēķināja un kombinēja sava veikala būšanas. Kad sieva atgriezās no darba, tās gādībai un rūpēm par vīru nebija gala. Karlīne Ķurzēne bija no to jauno namamāšu sugas, kas saslimst un nonīkst, ja tām nav kāda, par ko rūpēties.

Ķurzēna tirgotāja spējas izpaudās jau pašā sākumā. Dažus zemes gabalus viņš pārdeva ar peļņu jau pēc nedēļas. Lieliski reklamējās laikrakstos un vispār rīkojās tik plaši, ka sievai pēc pusdienās bija pilnas rokas darba, pārrakstot ar mašīnu vēstules un līgumus. Paredzamā nākotnē viņa taisījās pamest ministriju un strādāt tikai pašu kantorī.

Pēc neilga laika par Ķurzēnu sāka staigāt valodas kā par bīstamu un izveicīgu vīru, bet līdzekļu ziņā maz izvēlīgu. Viņš bija nopircis Mežaparkā mazu zemes strēmelīti cieši blakus konsula Majora lepnaļai vasarnīcai pilij, kur konsuls bija nolēmis pārcelties uz pastāvīgu dzīvi arī ziemā. Uz šī zemes lanckara Ķurzēns uzcēla neglītu būdu un atļāva tajā kādam vīram turēt vistas par velti, ar to norunu, lai ap mājīņu valdītu pēc iespējas lielāks troksnis.

Pēc neilga laika pie Ķurzēna ieradās konsula sekretārs, lūgdams vai nu pārceļt putnu būdu citur, vai arī vienkārši pārdot zemes gabalu viņam. Jā, pārdot Ķurzēns bija ar mieru, bet prasīja summu, par kuru varētu nopirkt vai visu lielo konsula vasarnīcas grunti. Sekretārs sašutis aizgāja. Pāris dienās starp grāfa Deguna de Knibēna un konsula Majora īpašumiem pacēlās augsta

dēļu sēta, kuras iekšpusē tika paredzēta vieta dzīvžogam, kas ar savu kuplumu un ziedu smaržu aizsegtu grāfa vistu kūti.

Tagad Ķurzēns sapirkās sīkumu tirgū lielāku vairumu nolietotu autoriepu, vecas dubļenes, nederīgas caurules, izgulētus pēļus, salīga kādu večuku, kas par latu dienā nelielā skārda krāsnīnā uzturēja mūžīgu uguni un visu to dedzināja, apdūmodams konsula namu ar neciešamu dvingu. Konsuls vēlreiz sūtīja pilnvarnieku, piedāvādams trīskārtīgu maksu, bet Ķurzēns joprojām prasīja desmitkārtīgu un par zīmi, ka nepiekāpsies, lika atvest jaunu gumijas atkritumu krājumu.

Domādams iespaidot spītnieku ar savu konsula lieliskumu un magnāta laipnību, Majors lika aicināt Ķurzēnu pie sevis uz pilsētas kantori, dažs labs tirgonis iesācējs justos lieliski pagodināts un izdarītos pa konsula prātam, bet Ķurzēns laipni paskaidroja, ka arī viņam pilsētā esot birojs, kur Majora kungs varot pienākt katrā laikā. Konsuls saskaitās par tādu ubaga nekaunību un lika ievākt ziņas, kas kreditē Ķurzēnu, kam ir viņa vekseļi un parādu zīmes, bet tādu nebija. Tad viņš lūkoja izlietot savu iespaidu, lai brīdinātu un atbaidītu Ķurzēna klientus un lai ziņa par viņa nesolīdo veikalošanos izplatītos jo plaši. Tā viņi cīnījās, lielais konsuls laizdams neslavu, mazais Niķeļa Mārtiņš laizdams smirdošus dūmus.

Kādu dienu abi senie skolas biedri, savās gaitās iedami, viens veikalodams, otrs krogus pārlūkodams, sastapās kādā veikalnieku restorānā. Pulkstenis bija ap pusčetriem. Viņi piezvanīja uz bibliotēku Epaltam, kas šoreiz strādāja rīta maiņā, bet viņš nenāca. Ar Dušeli Epalts pēdējo reizi bija ticies viņa kāzās. Naidis un aizdomas gan bija izlīdzinājušās, bet kādreizējā, diezgan nesaudzīgā sacensība tomēr lika noskārst, ka lielāka tuvība viņu starpā vairs nebūs iespējama. Epaltu nepatīkami aizskāra arī Dušeļa tēvišķā pārakuma apziņa, ar kādu viņš — uzvarētājs un tagad bagāts vīrs — apgājās ar nabago un caurkritušo. Turklāt pulkstenis sita pusčetri, Nikolīne nāca mājās.

Ķurzēns sēdēja plats, biezs, drukns, tikai zilie, dziļi brangos vaigos iegrimušie riņķi zem acīm liecināja, ka viņa veselība nav vēl gluži pilnīga. Bet pietika ielūkoties enerģiskās acīs, pašapziņīgā un apmierinātā vaibstā ap muti, lai redzētu, ka bažām nav vietas. Tiešām, ap kādreiz tik drūmo fanātiķa muti bija parādījies jauns vaibsts; rūgtenais smaids arvien biežāk izvērtās viltīgā smīnā, bet acīs šad tad ievīdējās gandrīz vai humora dzirkstis.

— Nu, draugs, — beidzot iesāka Ķurzēns, — šī ziema bija raiba. Stāsti, Dušeli, tu esi pieredzējis vairāk.

— Hm. Ko tur piestāstīsi: dzīvot var. Pasīksti tie Surģenieki ir, auto, piemēram, solīja, bet gaidi, kad dos. Vecais būtu ar mieru visādi, bet vecajai jāizrauj katrs lats kā zobs. Bet, kad sievasmāte kritīs, es celšos.

— Vai domā ilgi strādāt pie sievastēva? Es tavā vietā iesāktu kaut ko uz savu roku.

— Cīnies nu, tas nav vis tik vienkārši.

— Bet atkarīgam būt arī nav vienkārši. Kas zina, kā būs, kad Visvaldis mantos banku?

— Tas mani neieredz gan. Bet vai nu māsai acīs knābs? Tu gan, Mārtiņ, rīkojies vareni. Braši, ka tam Majoram iezāgē. Bet ieplēties ir ar šis konsuls, visur viņam kāda akcija, kāda paja, visur savs vārds bilstams. Vai tev bija vērts tā ārdīties un saēsties ar Majoru? Varēji dzīvot mierīgi, iedzert savu aliņu, uzkost šnicelīti, naudas tev pietiktu labam laikam...

— Desmitkārt vairāk arī būtu par maz. Bet man būs tik, cik vajadzēs!

— He, he, tad jau tev jāķļūst par Zilbārdi, par Landrī un jānoprecē vai puse no Rīgas bagātām līgavām.

— Lai nu šoreiz līgavas paliek. Man ir pavisam citi plāni. Vai tu domā, es ilgi mocīšos ar gruntsgabaliem? Pagaidi tikai, lai es iesītu sev rīcības kapitālu. Ar taviem sakariem, ar tavu kredītu es jau rīkotos tā, ka visa Rīga rībētu.

— Eh, visu mūžu noplēsties nav nekāda gudrība. Es gribu dzīvi arī baudīt.

— Par tavām Parīzes gaitām jau stāsta leģendas.

— Drīz stāstīs arī par Rīgas gaitām.

— Par Rīgas? Vai tad tu domā arī šeit...

— Ievest Parīzes tikumus? — nobeidza Dušelis. — Jā. Vai tu mīli savu sievu? — viņš pēkšņi jautāja.

— Vai mīlu? Neesmu par to nemaz domājis. Bet mēs ar Karlini satiekam labi. Taisnību sakot, es nemaz negaidīju, ka praktišu tik labi sadzīvot.

— Tu viņu ieguvi pārāk viegli. Bez cīņas.

— Tam nav nozīmes. Ko grūtāk pelna, to taisni vairāk ciena.

— Visam ir savas robežas, — domīgi sacīja Dušelis, — arī grūtībām un cieņai.

— Bet saki man, kas ir ar Pāvilu? Kāpēc viņš vēl arvien tukšā, pirmais gudrotājs un plānotājs?

— Viņš ir teorētiķis.

— Teorētiķis? Diez. Cik atceros, viņš labi rīkojās taisni praktiski.

— Gudram gudra nelaime.

— Man šķiet, vaina būs meklējama kur dziļāk. Kad beidzamo reizi tikāties, viņš runāja brīžam kā mācītājs.

— Būs palicis par ideālistu.

— Viņa gados?

— Gadās, ka par ideālistu kļūst tad, kad vismazāk to pats grib.

Dušelis pasūtīja veselu lēveni ēdienu un dzērienu, bet Ķurzēns posās projām, baidīdamies, ka būs jāmaksā sava daļa. Krogus prieki nebija arī rosīgā Niķeļa Mārtiņa garā. Viens palicis, Dušelis labu brīdi sanesto glāstīja skatiem, ieoda smaržas un tad rūpīgi un sistemātiski kā zinātnieks sāka nogaršot un iebaudīt.

griezumu un auduma rakstu, katliņš, gluži svaigi, dzelteni kā ola cūkādas cimdi, lietussargs ar resnu ķeburainas niedras saknes rokturi. Neparasti ornamentētā kaklasaitē vai plastronā rožaina pārle. Zelta pulkstenis plāns kā medālis — pārticības simbols, kā viņš mēdza teikt. Priekšpusdienās Dušelis pēc angļu parauga valkāja ketaveju ar ļoti gaišām biksēm, baltām getrām un šad tad drosmīgi uzlika cilindru, lai cik neparasti tas izskatījās katliņu un platmaļu pulkā. Kādreiz viņu hipodromā redzēja pat pelēkā derbī cilindrā ar gaišas ādas binokļa somiņu plecos, gluži kā no kino ekrāna nokāpušu. Savu uzstāšanos Dušelis bija pilnīgi pārveidojis; ne vēsts no iztapīgā, lunkanā un pazemīgā Ķebelkājas, kas mudīgs un kluss kā ēna aizlocījās gar sienām un pakškiem, pildīdams Grizli pavēles. Dušelis nu bija kungs no galvas līdz pēdām.

Dievs vien zina, kur viņš bija iemācījies šo atturīgo pašapziņu satiksmē ar augstākiem amatā, pusvārdos aprauto, it kā tikai slepenai ģildei saprotamo samāšanos ar līdzīgiem, tūlītēju un aklu paklausību prasošo laipnību pret padotiem. Neviens neprata tik rafinēti apieties ar mašīnrakstītājam; nekad viņas īsti nesaprata, vai tiek tincinātas vai godīgi amizētas, vai viņas tur kādās aizdomās, vai solās paaugstinājums. Mūžīgi baidīdamās par savu stāvokli un pētīdamas priekšnieka untumus, tās smaidīja un sarka, pūlējās izdabāt gan darbā, gan uz ielas, bija laipnas un paklausīgas pat tur un tad, kur tas nebūt nebija nepieciešams. Bet pilnīgi neatdarināmi Dušelis izturējās pret viesmīļiem.

Krogos, restorānos un lokālos viņš pavadīja visu savu brīvo laiku un izbrīvēja pusstundiņas un stundiņas pat vissīvākā darba laikā. Viņam bija lieliski palīgi un sekretārs, darbā viņš tikai šad tad nāca un tūlīt gāja, patiesībā, vairāk gāja nekā nāca, steigā parakstīja papīrus, uzmodināja grāmatvežus un paspīdzināja mašīnrakstītājas. Mājās viņu varēja sastapt vienīgi agrā rītā un retu reizi kādos svētkos vai viesībās.

Arī krogus ļaudīm viņš prata iedvest cienību un bijāšanu. Pat gluži svešu, nule darbā iestājušos viesmīli Dušelis acumirkli savaldzināja un pakļāva sev. Ar sevišķu familiaritāti, gandrīz intimitāti, viņš sauca viesmīļus par Fricīšiem un Leksīšiem, labprāt apjautājās par viņu mājas apstākļiem, par skolotiem dēliem vai izprecētām meitām, bet taisni šīs draudzīgās uzrunas skaidrāk nekā zelta jauniešu izaicinošā bramanība vai plutokrāta kašķīgā augstprātība atklāja to neizmērojamo bezdibeni, kas šķir kungu no sulaiņa. Ar dzeramnaudām viņš nebūt nešķiedās; viesmīļi nicina kungus, kas svaidās ar naudu, tur tos par nelgām un priecīgi samirkšķinās, kad tie ielīgojas krogū. Dušelim parādotes, viesmīļu papēži neviļus sāsītās, galvas godbijībā noliecās. Klupdami viņi sacentās veiklībā un izdarībā, viņu kustības uz rāvienu kļuva slaidākas, muguras lokanākas. Maldās tie, kas domā, ka viesmīļa pakalpība pērkama par naudu. Īsts viesmīlis ir tikai īstam kungam.

Kad Dušelis piedzērās — tas notika gandrīz vienmēr — un nevarēja vairs ne stāvēt, ne parunāt, viesmīļi satecēja ap viņu un, klusi sabubinādamies, gādīgi kā bites savu māti, aizveda vai ienesa kabinetā, vai, ja tas bija vienkāršāks krogs, "kantori", noguldīja un apsedza. Katrs viesmīlis bez vārda runas aizdeva viņam, cik vajadzēja, naudā vai graudā. Lai cik iereibis, Dušelis nekad nekļūdījās maksādams vai tēriņa lēsi pārbaudīdams. Velnīšķa nojauta ļāva viņam atcerēties visus alus kausus, konjaka un degvīna glāzītes ar visām "piešpicēm", ko tas bija izdzēris, katru mironppirkstu un sālsstandziņu, ko tas bija uzkodis, katru zelteri vai dzērveņu dzērienu, ko uzdzēris. Apkrāpties viņš neļāvās nekad, — tas sēdēja viņā vēl no trūcīgām studenta dienām, kad ar toksikologa noteiktību un alķīmiķa asprātību vajadzēja kombinēt santīmus vai kapeikas. Dzeramnaudu deva krietnu, kā daždien kungam piedien, bet no laba prāta. Taču lēsi viņš nepārbaudīja ar sīkstulja tiepību, bet ar labsirdīgu žestu,

it kā sporta vai joka pēc pārliecinādamies, ka alkohols, lai cik patērēts, nespēj noveikt viņa gara asumu. Un viesmīļi viņu mīlēja un bijās.

Bet nedz ēst, nedz dzert nevienam negaršo vienatnē. Dušelim bija savas kompānijas un galda biedri. Nekad viņi nenorunāja satikšanos, nekad viens otru nekur neaicināja, bet, nemaldīgas intuīcijas vadīti, sastapās taisni tad un tur, kad vieni otriem visvairāk trūka. Katrā dienas laikā krogos ir savi ļaudis. Agrā rītā, pagīras lāpīdami, tur slapstās ierēdņi, kas, uz brīdi izprasījušies vai vienkārši izmukuši no darba, steidzīgi iekampj, trīcēdami bailēs, ka tik nejauši nesastop savu "vecu", nodaļas vadītāju vai citu priekšnieku. Bet cik laimīgi viņi atplaukst, sastapdami otru tādu pašu bēguli. Tad viņi steidzīgi pārceļas uz kādu no tiem daudzajiem Vecrīgas krogiem, kas aiz neuzkrītošām, nezinātniekam grūti ieraugāmām ieejām slēpj milzīgas piekvēpušas katakombas, tumšus labirintus, nišas, kabinetus ar pulka durvīm un sānu izejām, kā radītām šādiem bēguļojošiem ierēdņiem vai uz brīdi izsprukušiem tupeļu varoņiem. Pēc pusčetriem krogos saplūst vecpuiši, kas, iekļuvuši krietni atalgotās vietās, var atļauties paēst restorānā, nevis ēdienu namā. Bieži, četros apsēdušies, viņi paliek restorānā līdz slēgšanai un tad pārceļas uz bāriem, naktslokāliem vai konventiem. Ap septiņiem, astoņiem vakarā salasās iebraucēji no laukiem, kas, nokārtojuši savas dienas darīšanas, dodas Rīgu apskatīt. Ap pusdesmitiem pamazām sarodas kritiķi, kas aizbēguši no koncertu pēdējām daļām, bet ap vienpadsmitiem teātru ļaudis un publika, mākslinieki, visvairāk mūziķi, orķestranti. Nezin kāpēc Bakhs savu uzticamāko gvardi izvēlas taisni no mūziķiem.

Dušelim visās šajās dzērāju un iedzērāju šķirās bija neskaitāmi paziņas. Bet viņš viesojās ne tikai pazīstamos centra restorānos, bet arī vai visos priekšpilsētu un nomales krogos un kneipēs; arī tajos ik stundai ir sava seja un ļaudis, bet tās pazīt un

noteikt var tikai tāds speciālists kā Dušelis, kas šai lietai veltīja savu laiku, dzīvi un dvēseli.

Kur vien viņš iegāja, metrdoteli, pārvaldnieki, bufetes dāmas, viesmīļi, apteksnes un pikolo viņu pazemīgi sveicināja un sauca par Dušeļa kungu. Dušelim nebija lielāka prieka, kā ienākt krogū ar kādu paziņu, kas tādas vietas retāk apmeklēja, un parādīt, kā viņu visur pazīst, cienu un sauc pat vārdā. Kādā mazākā krogū, viņam ienākot, trio katru reizi pārtrauca spēli pustaktī un apsveica viņu ar Rākoci maršu. Vajadzēja tad ielūkoties Dušeļa acīs. Tur zibēja valga aizgrābtība: šeit viņš bija mājās, šie ļaudis bija viņa ļaudis.

Protams, par tādu cieņu kungam jāzina pateikties...

Dušelis nebija vienkāršs dzērājs, bet liels baudītājs un gardēdis. Visu izložņājis un izpētījis, pazīdams visas restorānu specialitātes, viņš droši apgalvoja, ka ne tikai izslavētā kārūmnieku Mekā Parīzē, bet arī mūsu pašu labajā Rīgā varot lieliski paēst. Neba jau tikai dārgos un sarežģītos ēdienos izpaužoties pavāra ģēnijs; tāpat kā visās mākslās, arī kulinārijā dižākie augstumi slēpjoties vienkāršībā. Dušelim nebija lielāka prieka, kā vadāt apkārt un ēdināt, un, protams, arī dzirdināt kādu nejauši sastaptu draugu un tīksmināties par tā izbrīniem.

Piemēram, miroņpirksts. Vienkāršs biezpiena sierīņš. Bet vai jūs esat ēduši īstu pareizi vējā žāvētu un saķimeņotu pirkstu, kas pārklājies zilām dzisliņām. Ciets kā no kaula un tik sīvs, ka kož kaklā? Šos brīnišķos sierīņus jūs varbūt nejauši atradīsit, ciemodamies pie savas vecās mātes Vidzemes augstienē, kur kalnu vējš tos kaltē kaut kur klēts priekšā, jocīgā būrītī ar apaļiem caurumiem sienās, bet Dušelis jums pastāstītu, kur šie gardumi dabūjami tepat Rīgā.

Un sinepes. Cik vietās Rīgā ir labas sinepes? Protams, Parīzes sinepes, kas, maigākas par olīvu eļļu, pieglaužas lūpām kā padevīgas mīļākās skūpstis un kuras gribas ziest uz maizes kā

medu, jūs nedabūsiet nekur citur kā vienīgi Monmartras krodziņos; tāpat briesmīgās angļu jūrnieku sinepes, šo pekles nāvekli, kuras, tikai mazdrusiņ nogaumējot, jums mutē un rīklē iešauj kā veselu liekšķeri kvēlošu akmeņogļu, gan diez' vai sameklēsiet citur kā Ziemeļjūras ostu kneipēs. Bet mums ir pašiem savas sinepes. Pareizā biežumā un sastāvā tās liks drusku raudāt, bet acis taps dzidrākas, galva skaidrāka un apetīte sakairināsies tik milzīga, ka šinīs panīkušos laikos to varēs apmierināt vienīgi neaprobežoto paēšanas iespēju zemē Latvijā. Nekad nemiet mūsu sinepes līdzī uz ārzemēm: jūs nomirsiet badā.

No sinepēm vien paēst nevar, bet vai jūs domājat, ka katrs krodzinieks prot izvārit vēzi un pareizā vairumā pielikt tam dilles un visu pārējo? Vai jums liekas, ka žāvēts asaris arī tad būs labs, ja alkšņu malkai, kuras dūmos to kvēpina, būs piejukusi kaut viena vienīga priedes skabarga? — Tikai vienā Pārdaugavas krodziņā varēja dabūt visās veclaiku izmaņās žāvētu Zemgales cūkas šņukuru un dūmu desu, tik briesmīgi un melni sažāvētu, ka, nosviesta uz galda, tā klauzdēja kā runga, un tās īsto vērtību, tāpat kā sudrabam, varēja noteikt tikai pēc skaņas. Varbūt jūs nekad neesat nogaršojuši žāvētu stirnas filē? Šķiedraino, sīksto muskuli no buka muguras? Ja to pareizi sažāvē, tas tumši mēļš var gadiem stāvēt jūsu grāmatplauktā, kamēr kļūst sīksts kā vectēva sikсна, ar ko jums jaunības dienās šad tad uzdeva; ja jūs gribat šo filē ne tikai ostīt, bet arī ēst, tas ar bārdnazīgi asu ieroci jāsgriež šķērsu šķiedrai tik plānās šķēlītēs kā papīrs, — tās izirst mutē pašas no sevis. Bet varbūt jums nepatīk nekas sālš un stipri sažāvēts? Tad izvēlieties viegli apkūpinātu mežakuīļa gurnu. Lieciet to sagriezt trīcošās šķēlītēs, tās pielips jūsu mēlei un aukslējām kā glezna un sarkana pujuenes ziedlapa.

Dušelis zināja nedaudzās vietas, kur vēl prata cept Burtnieku plaudi, ko savā laikā tā cienījis pats Zviedrijas karalis.

Pazina pavārus, kas mācēja sataisīt ālantu un sagatavot izveicīgo tauriņu ķērāju alatu, kas neaizskaramāka par mimozu, vārīgāka par orhideju un zaudē garšu jau stundu pēc izvilšanas no ūdens. Zināja ļaudis, kas prata vārīt tagad aizmirsto gardēžu jaukumu — grunduļu zupu.

Kaut kur Daugavmalā atradās neievērojams otrās šķiras restorāns, kurā sirms pavārs jau četrdesmit gadu vārīja vislielikāko krievu soļanku, jau sen priekš lielā kara tik tālu ieslavētu, ka to nekad neaizmirsuši paēst Maskavas, Nižnijnovgorodas un Rjazaņas kupči, braukdami Rīgā veikalot. Kādā kaukāziešu pagrabiņā melns un sačervelējies emigrants gruzīns cepa nesalīdzināmu šašliku un pārlēja to ar visindīgāko un sarkanāko papriku, un pārkaisīja ar vispiemērotāko un sīvāko sīpolu šķirni. Kāds restorators, izbijis žokejs, stjuarts un pavārs, varēja sagatavot tik garšīgas tatāru maizītes kā neviens. Bet to viņš darīja tikai restorāna "kantori" vislabākiem viesiem, jo, kļuvis bagāts, savu lokālu tikai pārraudzīja. Šīs maizītes ēdot, likās, ka vecais žokejs līdzīgi huņņu jātņiekiem būs sajājis zem segliem mīkstu šo jēlo vērsa gaļu, tā bija kļuvusi tik maiga kā spinātu biezenis.

Dušelis zināja, kur dabūjami, protams, ja iepriekš pieteicās un bija sezona, teiksmainie Lielvārdes gliemeži, vienīgie ēdamie mīkstmieši mūsu zemē, kas grūti sakošļājami, kā sīksti gumijas sprunguliši ar maigi sāļu garšu, un leģendārā slokas zarna — slokas zarnu saturs uz maizītēm, ko pārlieku cienījuši baroni, bet jo gardi apsmējusi tauta.

Tak pavārs mākslinieks mirdz arī gluži parastos ēdienos. Kāds centra restorāns tika cildināts strogonova dēļ, no kura pipariem vēl ilgi maigi smeldza mute un smaganas. Šo pasakaino strogonovu papildināja strēmēlēs sagriezti, taukos vārīti un apcepīnāti kartupeļi, kas ne par matu nebija sliktāki par nesalīdzināmo beļģu tautas gardumu *pommes frites*. Kāda cita restorāna specialitāte bija īpaši skaudīgi savircotas resnas, bāli sarkanas

cepamās desas, kuru garša bija tik esenciāli desīga, ka var sacīt — kas nav ēdis šīs desas, tam nav ne jausmas par to, kas desa ir un var būt. Nelielā krodziņā pie tirgus vārija nesalīdzināmus skābus kāpostus; sagrieztus smalkus kā eņģeļu matus, tos pirms likšanas grāpī sevišķā veidā apcepa un grauздēja, tad pārkaisīja kapātiem sīpoliem... Šī viruma īpatno sprigano skābumu iedomājoties vien, siekalas aumaļām gāžas mutē.

Vai man stāstīt vēl par sutinātām nierēm, plaušu siteni, aknu ēdieniem, jēra ribiņām ar saldām rīsa un rozīņu piedevām? Vai stāstīt par ķīdu zupām, par ķerveļiem, gailenēm, baraviku mērcēm? Pietiek! Pieminēšu tikai vienu: mākslinieku krodziņā "Skanošā spalva" bija zirņi, zirņi ar speķi! Dievs vien zina, kur krodzinieks ņēma šos zirņus, tik lielus kā pupas, tik mīkstus kā pūpolus, ar kādu malku tos sildīja, kādos traukos pildīja, ar kādām burvestībām darīja mērci, bet, kas nav ēdis zirņus ar speķi krodziņā "Skanošā spalva", tas nepazīst debesu varas!

Visus šos un neskaitāmus citus ēdienus un uzkodas, ar kuriem, kā redzat, tik bagāta vecā Rīga, Dušelis jauca un šķiroja, papildināja un pārveidoja, katru apslacīja ar gudru ziņu un rūpību izvēlētu dzērienu.

Viņa variācijas un izdoma likās bezgalīgas, bet, kā katram māksliniekam, viņam bija savs stils. Viņš iesāka ar kausiņu alus. Taisnība, mūsu alum nav tik biezu un stīvu putu, uz kurām var uzsviest feniņu kā čehu pilsnerim, tas nav tik medaini salds kā Kaseles vai Minhenes tumšalus, kura litra kannai pieliktās lūpas nekāda vara pasaulē nespēj atraut, pirms nav norīts beidzmais piliens, — bet vai nu tāpēc pagalam jānopeļ mūsu dzeltenās lāsītes, kuru nosaukums liek atcerēties dumpīgo Vāgnera Venus kalnā kāpēju? — Izdzēris kausiņu, Dušelis reizēm vēl kombinēja gaišo alu ar tumšo un porterī, bet parasti tūlīt turpināja ar pilādžu degvīnu un ķērās pie aukstiem uzkožamiem — žāvējumiem, zivīm, sieriem. Katru kumosu viņš aplaistīja ar ko citu. Nepie-

radis cilvēks apgura, neticis nemaz līdz siltiem ēdieniem. Bet tad tikai sākās. It kā izsmēlis visu izdomu, viņš saaicināja piedzīvojušākos viesmiļus, pārvaldnieku, apspriedās, uzklausa padomus un tad izvēlējās pavisam ko citu, tik dīvainu un pārsteidzošu kombināciju, ka visi mutes vien iepleta. Ap viņa galdu nemitīgi un noslēpumaini locījās sulaiņi, it kā kādā indiešu dievu dejā, slaistidami un šūpodami ķeburainas, piekrautas paplātes, brīžiem kā maldugunis lēkāja zilās spirta liesmiņas, — tur Dušelis graudzēja žāvētu zoss krūti vai cepa kādu citu speciju. Bieži viņš pieprasīja materiālus un pašrocīgi iejauc salātus eļļā, ar iesmiņu pārbaudīja, vai pasūtītais "caurcepts" vai asiņains, kā nu kuro reizi vajadzēja, un sūtīja uz virtuvi atpakaļ pārļabot vai sagatavot pilnīgi no jauna.

Bet kā viņš prata iekārdināt, uzmundrināt un piespiest savus viesus ēst un dzert! Kā viņš prata pasniegt, kā piedāvāt, cik gardi sadalīt karpu un aplaistīt jūsu gabalu ar biezu, gaišu mērci, un uzpilināt citrona dzeltenās asaras. Noraidīt nebija iespējams. Tas nevarēja pat prātā ienākt. Viesis ēda, ēda, līdz pagura. Īstā brīdī Dušelis viņu atžilbināja ar spirtīgi asu zāļu šņabi vai kodīgu piparu degvīnu, un viesis ēda un dzēra līdz atkal krita nemanā. Tad nāca delikateses — Allažu ķimelis. Dušelis necienīja ne svešzemju dzērienus, ne ēdienus; nemūžam viņš nemainītu vērmeļu šņabi pret angļu rūgto, nēģi pret makreli vai marinētu baraviku pret trifeli. Un kā patiess mākslinieks un meistars, izkūņojies no diletantisma, ierobežo sevi kā formas, tā vielas ziņā, arī Dušelis tikai no mūsmāju mantām veidoja savu Rīgas un latviešu gardēdību un lepojās ar to. Vienīgi draugiem izdabādams, viņš retumis cēla galdā ārzemniekus, vismiļāk veco, labo angļu punšu, patērēdams dučiem citronu un dedzinādams pār lielo dzēriena trauku spirtā cukuru, kas brūnām pilēm, zilu liesmiņu apņemts, čukstēdams plunkšķēja dzērienā.

Dušelis manāmi iereiba jau no pāris kausiņiem vai glāzītēm, bet tad varēja neticami daudz un neticami ilgi ēst un dzert, nepagurdams nemaz. Apdzēra un aizēda visus un pēdīgais palika pie atmiņas. Tomēr galu galā dzīres pievārēja arī viņu. Atstājis piekusušos draugus krācam kabinetā vai pie galda, viņš smagi uzslējās un aizgrīļojās pie bufetes — noskaidroties. Viņš parasti skaidrojās ar groku, melno balzamu vai pat ar ķiploku šņabi, ko dažos krogos turēja tikai viņam. Tad viņš iereiba atkal un atkal noskaidrojās, tā reiba un skaidrojās, skaidrojās un reiba, līdz piepeši, briesmīgi bargs kļuvis, brēca pēc alus. Nu viesmīļi zināja, ka būs miers. Dušelis sāka un beidza ar alu. Viņš tikko vairs spēja turēties kājās un runāt. Seja kļuva stinga un nekustīga, acis aizpampa, bet lūpas dzīvoja gluži patstāvīgu dzīvi, locījās un šķobījās, te izpletās kā ņirgā, te izstiepās milzīgi garā, gaļīgā caurulē un dzerot kāri kā polipa tausteklis aptvēra kausa malas. Dzerdams pēdējo kausu, pārskaitīja milzīgo lēsi, nekļūdījās ne par santīmu, parakstījās un nogāzās uzticamo viesmīļu rokās.

* * *

Dušēja attiecības ar sievu bija savādas. Izcietis neskaitāmus pazemojumus un panācis savu, panācis, ka gražīgā, izlutinātā Grizli Dieva un cilvēku priekšā apņēmās un solījās mīlēt un cienīt tikai viņu, Ķebelkāju, tas acumirkli pārvērtās no verga kungā, gauži pārsteigdams visus, kas cerēja viņu redzēt smejama tupeļu varoņa lomā. Tā patiesībā nebija mīlestības, bet neganti apvainotas patmīlības cīņa, ko Dušelis izkaroja, lencējs un līgavainis būdams. Tagad, pēc uzvaras, viņš bija gandarīts un varēja iet savu ceļu. Viņu ielika lieliskā vietā ar visspīdošākām izredzēm, viņam netrūka nenieka. Izkalpojīs godkārei, viņš par savu lēņu kungu izvēlējās Bakhu; cilvēkā nav vietas vairāk kā tikai vienai lielai kaislībai; Venerai pār Dušeli nebija varas.

Sievu viņš nemilēja. Jo iekārojamāka un skaistāka viņa vērtās, jo pretīgāka tam kļuva. Ārēji viņš bija laipns un uzmanīgs, velnišķi laipns un nolādēti uzmanīgs. Allaž nesa ziedus, ievēroja goda dienas, bet šajā iztapībā bija kaut kas stindzinoši salts, līdz izsmieklam, nicināšanai formāls. Par savām gaitām, par darbu nestāstīja nekā. Bieži viņš sievu pa visu dienu nebildināja vairāk, kā pateikdams labrīt un ar labu nakti; uzrunāts atbildēja laipni, bet telegrammiski strupi. Pārņākdams viņš mēdza sievu noskūpstīt, bet darija to tik vienaldzīgi kā gājējs, kas paceļ cepuri, saticis svešu bērū gājienu. Viņš solīja visu, ko no viņa prasīja, bet nepildīja nekā un noliedza visu, ko viņam pārmeta. No krogiem, kā pieklājīgam vīram piedien, viņš šad tad piezvanīja uz māju, jautāts, kad atgriezīsies, vienmēr teica: tūlīt, bet turpināja dzirot līdz rītam. Kad viņam jautāja, kur bijis? — Laukā. Kur sabijis tik ilgi? — Aizkavējos. Viņš apgalvoja, ka nedzer, un zvērēja, ka ir pilnīgi skaidrs, pat tad, ja ienākot daudzījās gar stenderēm un smaržoja kā alus avots. Grizli cietās. Tad bārās, dumpojās, rīkoja tračus, pat izpliķēja vīru. Taču dīvains, nesalaužams miers sargāja Dušeli. Viņš garlaikots skatījās sievietai cauri izplatījumā, viņu neskāra ne asaras, ne lāsti, ne lūgumi, jo pat līdz lūgšanai pazemojās augstprātīgā Grizli. Sūdzēties vecākiem, izbazūnēt pasaulei savas neveiksmes un postu viņa bija par lepmu.

Izmisumā un dūsmās Grizli nezināja cita padoma kā šķiršanos. Viņa bija jauna un skaista, viņai bija daudz draugu, smieklīgi būtu nīkt visu mūžu pie Dušeļa, pret kuru arī viņa vairs juta tikai rūgtumu. Bet Dušelīm šķirties nenāca ne prātā. Par daudz viņš bija cietis savos līgavaiņa gados, par daudz pazemots. Stipras saites, gandrīz tikpat stipras kā mīlestība viņu saistīja pie Grizli. Karodams par Grizli roku, likdams to par savas dzīves mērķi, Dušelis bija izšķiedis savu sparū un spēkus un, iegūdams uzvaru, īstu Pirra uzvaru, salauzis pats sevi un savu radošo

dzīves enerģiju. Viss, kas viņam atlika, viss, kas viņu saistīja pie dzīves, bija šīs lēnās atriebības saldums, kunga loma un dzērāja gardēdība.

Dušelis necienīja sievietes, pat vairījās no tām. Bet, ievērojis, ka sieva domā viņu uzticīgu, piespieda sevi turēt mīļāko. Izvēlei bija īpašs dzelonis. Viņš atrada kādu krogus apteksni, kas uzkrītoši līdzinājās Grizli augumā un mazliet arī sejā. Tikai šī bija stulba, miesīga, nemācīta, bez mazākām elegances pazīmēm. Viņš ierīkoja tai lepnu mitekli un dzīvoja ar to, tā nonicinādams visu, kas viņa sievā bija vērtīgākais un labākais, viņas dzīvo, kustīgo garu, viņas gaumi un eleganci. Viņš ļoti rūpīgi slēpa savu mīļāko, gandrīz, gandrīz tik rūpīgi, ka to nemaz neatklātu, un tā bija šīs atriebības sātaniskākā daļa.

Grizli, neskaidro baumu satraukta, zvērīnāja, lai kaut reizi viņš ir patiess un atzīstas; Dušelis, divus pirkstus pacēlis, liecināja, ka ir nevainīgs kā jaunpiedzimis trusītis, bet, kad pierādījumi krājās un nebija vairs noraidāmi, viņš vienkārši garlaikots klusēja.

Pēdīgi Grizli neizturēja. Nepilnu pusgadu pēc laulībām viņa aizbēga pie vecākiem atpakaļ, un tas notika divas dienas pirms Surģenieku bankas lielās balles.

Un skaidri jāizšķir, ko milējiet,
ko nīstiet.

Veronika Strēlerte

Tanī pašā vakarā, kad Grizelda posās bēgt no vīra atpakaļ pie vecākiem, Imalīns ienāca kabinetā pie Nikolīnes, smagi iegāzās atzveltnī un klusēja, vērodams, kā viņa darbojas ap papīriem.

— Nu, — sacīja Nikolīne pēc laba brīža, — kā veicas skolā?

— Uz pūsli, — drūmi noteica Valsts Burvis. — Tik galīgi uz pūsli, ka jāmeklē kādi sevišķi līdzekļi, lai glābtos.

— Es domāju, ka visvienkāršāk būtu labi dūšīgi mācīties.

— Nav gaisa. Par vēlu.

— Ko tad?

— Jāpadomā.

— Neizdariet tik atkal kādas muļķības.

— Atkal muļķības. Kādas tad es esmu jau izdarījis?

— Nu, piemēram, kad izgājušo gadu gribējāt piekukuļot matemātikas skolotāju.

— To ķēmu sitēju? Lai tik viņš pagaida, kad beigšu skolu!

— Imant, Imant! Ja jūs tā runājat, tad labāk ejiet.

— Kurp lai eju, visā mājā nav neviena ar ko parunāt? Tēvs mūžīgi strādā. Māte pa dāmu komitejām. Bračka pa "Kubezeli". Grizli pie Dušeļa. Pat Dagne skraida apkārt, pa dienu pie šuvējām un kosmētiķēm, pa vakariem atkal nezina kur. Un Šeturiņš

laikam grib bagāts kļūt, saņēmieš tik daudz stundu, ka savu amatu pie manis tikpat kā vairs nespēj pildīt. Eh, Dievs ar viņu. Mani tas vairs neglābs.

Nikolīne brīdi līdzcietīgi vēroja Valsts Burvi.

— Ak tu, nabaga pamestais Imalīn. Bet jums nemaz nepie-stāv tā gausties, lielam cilvēkam. Dažam labam iet pulka grūtāk...

— Tas ir jums, ko? Šoreiz netrāpījāt. Šoziem jums iet zaļi. Jūs esat modē. Visi skrien jums pakaļ. Izmantojiet tikai kon-junktūru.

Nikolīne manāmi pietvīka, bet nespēja apspiest priecīga smaida.

— Ne nu skrien, nekā.

— Domājat, esmu akls, vai? Bračka pat, uz jūsu promiešanu mūžīgi klāt. Un Šeturiņš? Vai jūs domājat, es nezinu, kāpēc viņš tik mantkārīgs kļuvis?

— Nerunājiet nu blēņas, Imant.

— Un Epalts, — turpināja Imalīns, — ir visdullākais. Jā, es reiz domāju, ka viņš foršs puika, bet izrādījās tāds pats ačka kā visi citi. Draugu būšanu viņš nesaprot, bailīgs kā trusis. — Jā, kad visu gatavu pienestu, tad jau gan, paldies, un skrapcū. Utka, vairāk nekas.

Nikolīne klusēja, bet uzmanīgi klausījās.

— Viņš jums visur uz pēdām, tas flederis. Mēs viņu pama-tīgi izspiegojām. Vai esat ievērojusi, ka viņš uz gluži tukšas ielas uzreiz atrodas jums pie sāniem?

— Jā, — nevilus izspruka Nikolīnei, — kā viņš to var?

— Viltīgs, čūska. Viņš ieiet kādās parādes durvīs jums pa ceļam un paver mazu šķirbiņu, un lūr, kamēr paejat garām. Pa-cietības jau vajaga, šķirba visu laiku cieši jāvēro, lai nepalaistu jūs garām. Tad — trīs soļi aiz muguras, viņš klusi iznāk un — sveiki, jūs, latvieši! Reizēm atkal viņš stāv telefona būdiņā it kā runādams. Iekšā cilvēku grūti pazīt, uz āru redz smalki, tikai

būdiņu durvis veras ar troksni — jūs esat jālaiž tālāk priekšā. Un tad tornis, jūs zināt — jūsu mājas sētā ir tornis?

— Jā, sētas mājā kāpņu telpa.

— Tur viņš mūždien kvern. No paša augstākā loga var ieskatīties jūsu istabā...

— Vai Dieviņ! — iesaucās Nikolīne, galvu satvērusi.

— Nebaidieties. Nekā sevišķa jau neredz. Gulēt iedama, jūs vienmēr aizlaižat aizkarus, bet dienā nevar redzēt nenieka, stikli atstaro.

— Tātad jūs arī esat lūrējis?

— Es tikai gribēju redzēt, ko viņš tur vēro. Ziemsvētku vakarā nosēdēja vai līdz pusnaktij, laikam blenza, kā jūs eglīti dedzināt. Nāvīgs māžs, vai ne, ko?

— Ko tad jūs pats tādā vakarā apkārt staigājāt?

— Mums tie svētki tā paputēja. Grizli, kas visu brūvē, bija ārzemēs, Dagne ar māti aizbrauca uz Kačkarām...

— Kāpēc neuznācāt pie manis?

— Ko nu tā pieiesi. Negribējās arī Epaltam kumēdiņus rādīt.

Nikolīne nogrima domās. Kāds blēdis un nelietis tas Epalts tiešām bija. Viltnieks caur un cauri. Un viņa vēl arvien pa pusei bija ticējusi, ka gadās Epaltam ceļā nejauši.

— Kur Epalts strādā? — viņa jautāja.

— Bibliotēkā, Iekšrīgā.

Tātad gluži citā pusē nekā Surģenieka banka. Šī pastāvība, galu galā, bija diezgan glaimojoša. Un taisni tāpēc, ka viņš tik neatlaidīgs, patīkami viņu paspīdzināt. Bet tornis! Nikolīne ar bažām pārbaudīja savas dienišķās gaitas. Liekas, nekas, par ko jāsarkst, nebūs noticis. — Ziemsvētku vakars? Tas jau gandrīz aizkustinoši. Savādnieks ir šis Epalts, visu viņš dara ne tā kā citi, ne tā, kā vajaga. Valoda dīvaina, izturēšanās spocīga. Reizēm liekas, ka viņš ir īsts nelietis, kā toreiz, kad viņa pirmo reizi dzirdēja Epaltu prātojam Surģenieka kabinetā. Un kādas puķes

viņš bija atsūtījis? — Vienkāršas mežrozēs. Vai tādas gan klājas sūtīt dāmai? Laikam gan viņš paskops. Un vēstules! Ak Dievs, šīs vēstules. Varētu domāt, ka tās raksta pats ārprātīgais moris Zebgugu. Viena lieta sevišķi Nikolīnei nepatika — smīnīgais, augstprātīgais tonis, kādā viņš to sauca par princesi, piedēvēja visādas diždzimtīgas īpašības un liekuļoja verdzisko padevību. Kam jāņirgājas, ja viņš zina, cik tā trūcīga? Vai arī tas bija tikai joks, vai pat dīvains veids paglaimot? Varbūt. Ja Epalts uzvestos kā cilvēks, viņš būtu gluži patīkams zēns.

Šeturiņš likās viskrietnākais, visvienkāršākais, vissirsnīgākais. Pirmais, ko viņš vēlējās, bija atdot viņai visu, ko tas sauca savu. Daudz gan tas nebija, bet nāca no sirds. Žēl, ka viņš tāds vientiesīgs, pabailīgs, nav ne uzstāšanās, ne vīrišķas ārienes, ne veiklas skabargainas valodas. Ģērbjas — ne vecmodīgi, ne skopuļīgi, bet viss uz viņa izskatās kā salasīts. Un dejo arī kā kamielis. Toties palaisties uz viņu var kā uz miesīgu māti.

Bet Visvaldis, skaistais Visvaldis, izdaudzzinātais Princis. Ai, tam ir viss, kā nav Šeturiņam un trūkst Epaltam, viss, ko no skaista vīrieša var gaidīt. Tikai viņš ir bīstams... pieradis piepildīt katru iegribu, nepacietīgs, straujš. Un Dievs zina, kas slēpjas aiz šīs spožās, izveicīgās ārienes, ja nu gadās tai sašķīst kā mirdzošam traukam, un tas izrādās tukšs — tu sagraizies ar šķembām, tas viss.

Nikolīne salīdzināja visus trīs. Šeturiņš likās kā ļautausis takšelis, kas, acīgi uzmanīdams katru kundzes mājienu, glaudās pie kājām un laizīja rokas. Viņu varēja paglaudīt, paplucināt un, kad apnika, iepūst ausī. Visvaldis — grezns lunkans leopardis, jauki būtu ar viņu, stiprā saitē piesietu, pastaigāties pa Rīgas ielām par neizsakāmu skaudību visām sidrabonietēm un... Irisai. Bet tas bija bīstams pavadonis, diez vai viņu maz varēja īsti piejaucēt; agri vai vēl viņš saplosītu savu saimnieci. Epalts bija kā tintes zivs, jocīgs, bet interesants ērms, nemaz nevarēja saprast,

kā pie tāda ķerties, kur tam kājas, kur galva; bet, ja viņa pietrūktu, būtu garlaicīgi, viņš prata izlutināt.

Tiešām, viņa ir modē. Pat konsuls Majors, pēc tam kad Grizli kāzās bija ar viņu parunājies, jau divas reizes piedāvājis labāk atalgotu vietu savā kantorī. Vajadzētu gan izmantot konjunktūru, kā Imants saka.

Valsts Burvis īgni vēroja, ka, domās aizmirsusies, Nikolīne smaidīja pie sevis. Burvi kremta bažas, vai tikai ar saviem atklājumiem nav pakalpojies Epaltam, nevis "iezāģējis".

— Vai uz bankas balli ar pošaties? — viņš jautāja pēc brīža.

— Kā ne.

— Nu, tad tikai saturieties.

— Jums būs jāturas ne mazāk.

— Es nemaz neiešu.

— Ko? Uz mūsu bankas vakaru? Tur taču ies itin visi no jūsu mājām.

— Jā, mājas paliks gluži tukšas, un es par sargu.

— Vai jūs esat nosodīts? — Nikolīne jautāja saudzīgi.

— Nē.

— Nu tad es nesaprotu. Gan atnāksiet.

Nikolīne sāka strādāt, bet Imantam kaut kas bija uz sirds, viņš negāja projām. Pastaigājās pa istabu, pašķirstīja aktis, pacīlāja vārdnīcas.

— Nikolīnes jaunkundze.

— Jā?

— Vai jūs domājat, ka esmu slikts puika?

— Nē. Bet jūs esat palaidies un liels slinķis. Tēvs būs ļoti noskumis, dabūdams zināt, ka dēlam jāsēž klasē otrs gads.

— Vai jūs domājat, ka to vajadzētu aizkavēt?

— Sēdēšanu? Protams. Ja tikai vēl var.

— Varēt var daudz ko.

— Nu ko tad bēdāt?

Imants klaiņoja atkal labu brīdi.

— Nikolīnes jaunkundze.

— Nu?

— Man ar jums būtu daudz kas jāpārrunā.

— Tikai ne tagad.

— Nu redzat. Arī jums nav laika priekš manis, — Imants rūgti sacīja.

— Mīļo Imant, jūs taču redzat, cik daudz man darba. Drīz atnāks direktora kungs, un nekas nebūs padarīts.

— Redzu, redzu, — nopūtās Zirnekļu ordeņa lielmeistars un izgāja smagiem un domīgiem soļiem.

“Kas zeņķim prātā?” nodomāja Nikolīne. “Ka tikai nav ieņēmies kādas negudrības? Teju teju viņa būtu to saukusi atpakaļ, lai iztaujātu, bet darba bija tik daudz. Viņa atmeta ar roku un ievilkā mašīnā jaunu loksni.

Maestro! Suns pagalam!

Mirdza Bendrupe

Balles vakarā, jau diezgan pavēlu, Epalta drēbnieks atnesa sengaidīto fraku. Jā, tas bija pavisam kas cits nekā irēts uzvalks. Šī fraka bija vesels burvju mehānisms, līdzīgs slavenajam Prāgas pulkstenim, kas rāda ne tikai stundas un minūtes, bet dienas, mēnešus, gadus un visas spīdekļu un zodiaka zīmju gaitas. Neaplēšams daudzums pētījumu, novērojumu un secinājumu bija tajā iešūts. Katra poga, katra vīle liecināja par neskaitāmiem speciāliem žurnāliem, magazinām, labā toņa rokasgrāmatām, ko Epalts bija izšķīrstījis, un lielu vairumu angļu un amerikāņu filmu no augstākās sabiedrības dzīves, ko noskatījies. Kas prata lasīt adatas dūrienu maģiskos hieroglifus, tas tūdaļ redzēja, ka Epalta frakā spokojas ekstravagantā rantjē Ādolfa Menžū, konservatīvā džentlmeņa Klaiva Bruka, biznesmeņa Klarka Gēbla, afērista Viljama Povela un izlutinātā aristokrātiskā zeņķa Montgomeri smalki un rūpīgi niansētie vakartērpi. Vairāk nekā mēnesi spriezdams, apcerēdams, rādamies, skaidrodams, zīmēdams un tēlodams, likdams sadiegt, piediegt un pārsūt, piegriezt, atgriezt un nogriezt, ieņemt, saņemt un uzņemt, Epalts nomocīja savu drēbnieku, sirmu un kļušu vecīti, līdz galīgam izmisumam.

Apvilcis fraku, Epalts ilgi stāvēja ieplīsušā spoģuļa priekšā. Tiešām, pēc šī darba meistaram varēja durt vai acis ārā, tāpat kā

Prāgas pulksteņtaisītājam, lai tas vairs nespētu uzbūvēt otru tādu pašu brīnumdarbu.

Meistars, rokas saņēmis, nepacietīgi mīņājās pie durvīm. Viņš pirmo reizi redzēja Epalta mītni, un istabeles trūcīgā iekārta likās gluži nesavienojama ar pārmērīgām un pārsmalcinātām prasībām, ar kādām Epalts apgrūtināja viņa šūšanas mākslu.

— Nu, vai zināt, meistar Kanidze, — sacīja Zeltamute, — galu galā jūs tiešām esat pašuvis uzvalku, ko sauc par fraku. Un tādu visā Rīgā nebūs vairāk par septiņām. — Pleci ne pārāk piebāzti. Apkakle pietiekami zema. Atloki veido glītu ovālu un atklāj platu baltās krūts sleju, jūs zināt, meistar, ka mūsu drēbnieki parasti uzlūko fraku par divrindu uzvalku un šuj to tā, lai tiešām varētu dubulti sapogāt, gariem stūriem kā lakatiem? — Pogas, protams, cietas. Meistar, kur mūsu drēbnieki ņem tās dīvainās, apaļās, ar zīdu pārvilktais koka pogas, ko viņi šuj pie savām frakām? — Baltā veste ļoti īsa, tas dara slaidu.

Viņš izplēta rokas, fraka kā pielipusi nemaz nesakustējās.

— Lieliski! Bet bikses? Jā, bikšu nav... Lūk, — viņš drusku pieliecās, un "stilbu drēbes" sarāvās neskaitāmās šķērskrokās. — Tā tas notiek visiem Rīgas drēbniekiem. Bikšu Rīgā vēl nav.

Meistars Kanidze noplātīja rokas, bet nevarēja saprast, vai šī kustība nozīmēja: "Tā jau ir, kungs, ko lai dara" vai: "Nu saki, vai nav traks cilvēks?"

Epalts atlaida drāndari, piesprauda baltu neļķi un bija saposies. Vēl stunda jānokavē: ja gribi, lai tevi ievēro, ierodies beidzamais. Vieglās, mirdzošās lakkurpēs viņš elastīgi pārsoļoja pa izberzto un saplaisājušo grīdu, iedungojās tango motīvu un viens pats atkārtoja pāris sarežģītāko soļu. Labi! Sajūta lieliska. Galva skaidra. Viņš ir savā labākā formā. Rekorda formā.

Īsi pirms pusnakts, kā dienās diždendijs Brummels Anglijas galma dzirēs, Epalts pēkšņi parādījās banku nama "Surģeniēks & Co" darbinieku balles zāles durvīs. Efekts gan neiznāca ne tuvu

tik satriecošs kā leģendārajam priekštecim; daži paziņas, ierēdņi uzsauca: "Sveiks, vecais! Kur ta tu biji, čalīt?" Daži pameta ar roku, un tūdaļ viņu ieņurdzīja drūzma, kas strāvoja allaž uz to pusi, kur pāri baram pacēlās Surģenieka varenais pakausis. Kā planētas, komētas un izplatījuma smalcē — meteori, bancinieki spietoja ap savu māti un sauli ģenerāldirektoru. Apstaigājis visus loterijas puķu, boles, cepurīšu galdus, visur pamezdams dažas desmitlatu zīmes, banķieris ar kundzi un augstāko ierēdņu svītu pēdīgi norimās kādā stūrī, ap kuru acumirkli apvilcās plats, neredzams maģisks loks: tuvojoties tam, ierēdņi cēlās uz pirkstgaliem, glumi un smaidīgi aizlocījās garām, plivinādami irēto fraku līpas tik klusi kā vakarlēpji platos spārnus.

Izniris no burzmas, rokas kabatās sabāzis, Epalts nostājās savrup un brītiņu ar baudu vēroja fraciniekus, kas piepulkoja plašās telpas.

Nelaimīgie irētāji! Dažam it kā ar rūpīgas mātes gādību fraka likās aprēķināta kā augošam zēnam gadi trīs, četri uz priekšu; cits turpretim izskatījās jau izaudzis un staigāja kā ķilķāns, kā dzērve, gariem, tieviem locekļiem. Kaklasaites šie svētdienas dendiji kabināja gatavas, tās šķiebās, atrāvās un draudīgi slaistīja savas sprādzes un āķus; kājās cītīgi nospodrināti hromādas zābaki, kas tad nu vienai reizei pirks lakkurpes?

Bet laimīgie fraku īpašnieki, kas tie par putniem? Vecākiem kungiem vakartērpi, liekas, mantoti no senču senčiem, bikšu stilbi tik šauri, ka atgādina Frīdriha Lielā fleiti, līpiņas tik īsas, ka paklanoties nenoļek, bet jocīgi atšaujas: šīs ģimeņu relikvijas naftalīns un kodes nolietojušas tik tālu, ka visvecākais darba uzvalks atrodas labākā stāvoklī, bet fraka kā nodzīvojis un gaudens marķīzs ar savu skanošo titulu izkonkurē visus svaigos un elegantos pilsonņpuišus — dienas uzvalkus. Nākamā šķira — organizāciju amatvīri, kam šis viltīgais uzvalks bieži jāvalkā, tie ar gudru ziņu palaiduši piedurknes labi garas, līdz

pusikšķiem, lai tik bieži nebūtu jāmaina aproces un krekli. Uz muguras spīdoša, nodilusi zīme Y norāda bikšturu vietu. Un nule šūdinātas frakas? Laimīgais īpašnieks taisni peld modernībā: pleci piebāzti tik augsti, ka pacēlušies kā spārniņi, teju, teju valkātājs aizlidotu, ja vien pārmērīgi garās līpas, nolaizdamās tepat līdz papēžiem, nepieturētu viņu pie zemes. Ar šo fraku, Epalts iesita sev pa krūtīm, viņš kā ar viduslaiku karotāju auna galvu sitis milzīgu robu Nikolīnes pielūdzēju sienā un atbrīvos ceļu uz pašu citadeli.

Bet kur tad viņa ir? — Nikolīne sēdēja ar nepazīstamiem bankas ierēdņiem un Šeturiņu, kas, svinīguma un pacilātības pārņemts, plandījās milzīgi platā frakā kā sikspārnis. Epalts brīdi cieši skatījās Nikolīnē. Viņa to sajuta, atskatījās, sasveicinājās pa gabalu. Mūzika vārijās. Jau Epalts sāka spraukties starp galdīņiem un mugurām uz Nikolīnes pusi, kad tai palocījās kāds slaidis un veikls melns stāvs — viena no septiņām Rīgas frakām bija tam mugurā — un Nikolīne iekļāvās Prinča Visvalža rokās tikpat neciešami tīksmi kā toreiz, Grizeldas kāzu dienā. Epalta garastāvoklis pēkšņi un spēji lēca uz leju. Viņš pagriezās, lai dotos uz bufeti, lai ar kādu skarbu šķidrumu izkodinātu un dezinficētu sāpīgo skrambājumu, pirms tas kļūst par čūlājošu vāti. Izklaidēts, dažus mirkļus neuzmanījās un — viņu notvēra Dagne.

Ak posts, ak katorga dejoj ar dāmu, ar kuru esi jau mēnešiem mācījies! Lūpas sakniebis, uzacis sarāvis, Epalts grieza un meta visas savas nolādētās cilpas un kliņģerus, reizēm dūsmās sviezdami ar rupju sparpu un raudams smago Dagni ar nebēdīgu veiklību. Bet viņa izplūda smaidos, priecādamās par partnera centību un savu izveicību, plivināja un vēdināja plato, krokoto kleitu saskaņā ar visiem rūpīgi iegaumētiem paņēmieniem.

Tikai pēc labas stundas Epaltam izdevās izrauties. Pārmaiņai izmēģināja kāju ar vienu otru bankas jaunkundzi; nekas, ar dažu varēja sadejot gluži krietni. Bet drīz viņam vīlās. Kādā krēs-

lainā stūrī uzlūdza dāmu, kuras dīvainā, pārakmeņojusies sejas izteiksme ieinteresēja. Dāma no sēdekļa izslējās neparasti gara, pusgalvu garāka par Epaltu, ne vārda neteikusi, sakampa viņu kā spilēs, iekļāva, gandrīz vai iesūca sevī kā astonkājis vai jūras lilija un ieegrūdās dejojāju jūklī, griezdamās neredzēti mežonīgā un viesulīgā taktī, kurai nebija nekāda sakara ar spēlēto mūziku. Velti Epalts izpūlējās ko pretdarīt, stipriniece klausīja citiem ritmiem, vai tie kūšāja viņā pašā, vai viņa tos saklausīja sfēru skaņās, Dievs zina, bet, kad nomītām korpēm, saburznīts un nomocīts paspruka vaļā, ievēroja, ka visi vīrieši ar likumu iet apkārt baigajam stūrim, kur glūnēja drūmā valkīre, un panikā bēga, kad, dāmu dejai atskanot, viņa iznāca no turienes kā pūķis no savas alas un tīģerīgi zibošām acīm rosījās uz diešanu kā ragana uz sabatu.

Bet, dejojams šā un griezdamies tā, Epalts vienmēr paturēja acīs Nikolīni. Kāds āksts sacījis, ka violeta krāsa piestāvot tikai vecām dāmām! Nikolīne mēļā tērpā ir burvīgāka kā jebkad, šis nopietnais nozieds tik skaisti izceļ viņas ādas smalkumu un gleznumu, matu dzestro liepziedu toni, tik labi piestāv viņas nopietnai sejiņai. Ap viņu joprojām bija burzma. Katru reizi jau līdz ar pirmo dejas takti viņu angažēja kāds galda biedrs vai cits kāds sprukstiņš, kas turpat slaistījās, un bieži, pārāk bieži Prinčis Visvaldis, šī vakara aizņemtais kavalieris.

Tomēr, jau dejas skolā rūdījies cīņās par dāmām, Epalts par to daudz nebēdāja. Nostājās blakustelpas durvīs tā, ka varēja redzēt diriģentu. Kad tas pacēla zizli, Epalts devās pie Nikolīnes un atlidoja pie galdiņa kopā ar pirmo vijoles nopūtu. — Pirmo reizi mūžā viņš aptvēra šmaugo, tvirto vidukli, pieskarināja vai gam liepziedu matus. Pagriezienos nodrebēdams, sajuta pieplokam sānus, viegli saduramies ceļus, tikko jaušami pieskaramies krūtis. Uztraukums slāpēja. Viņš dejoja labi, bet ar saņemšanos, ar mokām, ļoti uzmanīdamies, likās, ka viss ķermenis dreb

sīkās trīsās, gaita nedroša, soļi ļodzīgi. Daudz bija kas sakāms, bet pa visu dejas laiku neizraisījās neviens sakarīgs teikums. — Nākamā dejā ies labāk.

Epaltam galdiņa nebija, viņš mētājās kā Dieva nepieņemts. Bankas balle nebija ne tik liela, ne drūzmaina, lai šo piesēdētāju un klejoņu saimi drīz neievērotu. Arī Sprukulis bija starp tiem, bet, izklanījies un noskūpstījis rokas šefa un citu svarīgāku ierēdņu dāmām, drīz pazuda. Irisas te nebija, bet, ja prātīgs un taupīgs cilvēks grib iedzert, tad to var izdarīt daudz izdevīgākā veidā un vietā.

Surģenieku un Majoru starpā kopš kāda laika bija iestājies vēsums. Irīsa vairs nenāca pie Dagnes. Tāpēc jo dīvaināk, ka Surģenieku ballē ieradās Majora sekretārs. Izdejojis dažas dejas, divas no tām ar Nikolīni, viņš nozuda tikpat noslēpumaini, kā ieradies. "Spiegs," čukstēja ierēdņi.

Dagne vairākkārt māja Epaltam no Surģenieka galda un gūstīja viņu priekšnamos, taču arvien izdevās izlavīties. Pēdīgi viņa apvainojās un vairs netuvojās. Epaltam bija viss vienalga, viņš nemanīja un nesajuta nekā kā tikai Nikolīni, tā izvirzījās visas viņa esības degpunktā, un viņš bija gluži kā sasirdzis.

Paturēdams Nikolīnes galdiņu allaž acīs, Epalts novēroja dīvainu skatu: Šeturiņš, uzlūdzis Nikolīni, patlaban rosījās uz deju, kad slaidās, atspērīgās cilpās pielocījās Princis. Drusku pārāk vaļīgās kustības liecināja, ka viņš iereibis; pabīdījis Šeturiņu sāņš, viņš aptvēra Nikolīni un gribēja doties dejojēju barā. Bet Nikolīni sakaitināja šī lepnā, kundziskā paņemšana, viņa atraisījās un māja Šeturiņam, kas sarāvies stāvēja nomaļā. Visvaldis uzplijās vēl. Nikolīne pietvīka un teica kaut ko tik skarbu, ka pat blakus galdiņu sēdētāji saslēja galvas un saausījās. Visvaldis apcirtās un aizgāja no viņas un no balles. Bet savādi: kāpēc šķelmīga dzirksts pazibēja Prinča acīs, kad tas, garām ejot, paskatījās Epaltā?

Čuksti, vīpsnas, smīniņi sāka lēkāt no galda uz galdu, ierēdņi un ierēdnes bāza pieres kopā, stāpīja kaklus, bubināja un purpināja; ballei pēdīgi bija sava sensācija, bez kuras tā būtu kā grenadieris bez ūsām.

Epalts berzēja rokas, ko nu bēdāt. Drošāk uz priekšu! Pa ceļam iegriezās bufetē un pasūtīja rumu. Ar savādu sajūtu viņš satvēra prāvo glāzi: vienmēr bija dziļi nicinājis visus, kas sa- taisīja degvīna dūšu pirms svarīgiem darbiem. Nekad viņš nebija to darījis. Gandrīz jau nolika dzelteni, asi smaržojošo dzērienu atpakaļ, bet sakairinātie nervi prasīja savu tiesu. — Ē, kā šķīsta liesma asais pirātu un flibustieru iemīļotais dzēriens nobrucināja gļotādiņas. Vēl vienu! — Vaigos iesitās sārtums. Neprātīgo kaperu un bukanieru ēnas, pārdrošnieku spoguļi, Frensis Drēk, ser Henrijs Morgan, klāja džentlmen un dendij Kaliko Džek, stāviet man klāt! Vēl vienu! — ķermenis sasilst, locekļos saldas tirpas, acis redz visu spožāku, kustīgāku. Lūpas pašas no sevis velkas smaidā. Hē, tik trakas tās lietas nemaz nav! Kur Nikolīne?

Viņi dejo. Nu Epaltam neienāk ne prātā, ko dara viņa kājas, viņš peld un šūpojas, kā iekāries mūzikas skaņās, viss izdodas velnišķi labi, Nikolīne, būdama teicama dejojāja, iesilst un aizraujas. Dažs labs no malas skaudīgi noskatās, pazib Dagnes greizsirdīgā seja. Pie velna visus! Epalts žilbst no spožuma gaismas un labsajūtas.

— Paklausieties, — viņš saka Nikolīnei tik familiāri kā vecs draugs un pats gandrīz sabīstas no savas pārdrošības. — Kad beigsim šo deju, noiesim bārā un ieņemsim kārtīgi kokteili *Kiss me quick* vai *Tu es mon âme*.

— Nē. Tādas lietas man neder.

— Ko? Pilnīga atturībniece?

— Nebūt. Bet esmu nākusi uz balli, ne bāru.

— Vai jūs zināt, kuru reizi jūs mani noraidāt?

— Neesmu skaitījusi, — Nikolīne iesmējās.

— Es arī ne, citādi jau sen būtu Sarkankalnā. — Pēc brīža:
— Dažas sievietes man atgādina ziedus, tauriņus, maigus putnus, vai zināt, ko atgādināt jūs?

— Nu?

— Staburagu. Staburagu ar savu necilvēcīgo pastāvību. Kāpēc jūs neesat kā citas meitenes, mīlīga, laipna un pieļāvīga? Jūs esat mazs briesmonis.

— Briesmonis? — viņa jautāja pārsteigta.

— Jā, un diemžēl tādā izskatā, ka tas nevienam neienāk prātā. Jūs liekaties tik maiga, bet esat briesmīgi cieta, liekaties tik laipna, bet esat nežēlīga tiepša. — Un cilvēkus jūs uzskatāt par koka gabaliem.

— Hm.

Bet Epalts bija iekaisis, reibums rāva:

— Jūs esat lepna un iedomīga. Vislabāk jūs nobruģētu savu ceļu ar satriektiem pielūdzējiem un staigātu, nerru un ģeķu svītas pavadīta, kas visi būtu zaudējuši prātu jūsu dēļ, un jūs varētu pasmīnēt savu auksto, nicīgo princeses smīnu.

Nikolīne neatbildēja. Smagi tverdams pēc elpas, Epalts dejoja. Šeturiņš nomācies kā negaiss. Mūzika lēnām norima. Viņi šķīrās.

Epalts nogāja bārā un pasūtīja kokteili *Tu es mon âme*. Ausis šalca. Viņš jutās kā Napoleons pie Vaterlo, nule iesūtījis kaujā pēdējās rezerves, savu gvardi. Augšā dārdēja zāle — tur viņa mirst, bet nepadodas. Dievs, stāvi klāt!

Pienāca bāra meitene ar baloniem, puķēm un visādiem niekiem. Neviļus Epalts ieraudzīja mazu porcelāna seteri, noļukušām ausīm, žēlabaini sagrambotu pieri. Gluži automātiski viņš nopirka suni un nolika sev priekšā. Kāda pilnīga idiota izteiksme! Ja viņš, Epalts, jau bija ārprātīgais moris Zebgugu, tad ar vēl lielāku tiesību viņš varēja būt šis suns. Izvilka kabatas grāmatiņu, noplēsa šauru strēmeli un rakstīja. Nekad vēl Epalts

nebija bez strīpošanas un labošanas uzrakstījis ne vēstules, ne rindas. Lai sacerētu "Moru puisēna lūgšanu", nomocijās veselu diennakti, bet šoreiz rakstīja kā no grāmatas, ļauni ņirgdams par sevi un kodīdams lūpas.

SUŅA PASE,

kas kabatas trūkuma dēļ
viņam jānēsā ap talju kā komprese

*Es esmu špetns kodīgs suns —
Lūk, āda draskās, pierē puns:
Dažs krancis, manis saplēsts, kauc,
Dažs gājējs stilbiem ārstu sauc.
Man patīk kost un riet, vau, vau, —
Ne būdas man, ne kunga nav.
Bet vai kāds jauš, ka plušķis šis
Ir gudri mācīts kustonis,
Kas sargāt, medīt prot un diet,
Uz priekš un pakalķājām iet?
Jā, tas ir rātns, mīlīgs suns
Un klausīt žiglāks nekā guns;
Viņš klusu pieklājīgi rej
Un pasniedz ķepu princesei.
Bet, lūk, — neviens jau nesaprot,
Ka šuneli vaj'g apmīlot.
Ja suni trenc, lai sunis jož,
Nav brīnums, ka tas kājās kož, —
Jūs nezināt, cik sunim grūt
Bez saimnieces un būdas būt!*

Aptina zīmīti sunim ap vidu, pasauca viesmīli un lika aiznest Nikolīnei. Bagātīgi stiprinājis dūšu, pēc laiciņa viņš atkal devās zālē. — Lai lūst vai plīst! — Palocījās Nikolīnes priekšā.

Viņi dejoja klusēdami. Epalts vienkārši nekā nevarēja sagudrot. Pēdīgi nolēma: lai viņa domā, ko grib, un šupojās mēms kā ālants. Pēkšņi Nikolīne sacīja balsī, kurā nemanīja ne agrākā strupuma, ne asuma:

— Vai jums nekad nav ienācis prātā, ka mana izturēšanās ir tikai aizsargāšanās? Ko jūs zināt par manu dzīvi un gaitām? Varbūt kādreiz es biju pavisam savādāka, bet apstākļi iemācīja neuzticēties?

Nikolīnes maigā valoda pilnīgi apskurbināja Epaltu. Viņš nevis gāja, bet peldēja izplatījumā. Nikolīnes galdabiedri, izņemot uzticīgo mājskolotāju, bija izklīduši. Nikolīne jautāja Epaltam:

— Vai jūs esat atnācis ar noteiktu kompāniju?

— Nē.

— Piebiedrojieties mums.

Bet tagad notika kaut kas pilnīgi nesaprotams, vienkārši — vājprātīgs. Vai tā bija kāda liktenīga ačgārnība viņa raksturā, vai tas bija reibuma lepnums, viņš pats vēlāk velti laužija galvu, bet acumirkļi viņā uzliesmoja ģeķīga iedomā: atriebties Nikolīnei par visiem saņemtajiem noraidījumiem, atkosties. — Viņš atteicās. Nomurmināja nesakarīgu aizbildināšanos un aizgāja.

Iestreipulojies bārā, sabruka uz sēdekļa un satvēra galvu. Vai viņš tiešām ir prātu zaudējis? Pirmo reizi pēc tik ilgiem, neizsakāmiem pūliņiem viņam izdevās piekļūt Nikolīnei tuvāk, pirmo reizi v i ņ a p a t i acināja, seniecerētā, sengaidītā izdevība bija klāt, nu viņš varēja parādīt visu savu tērzētāja mākslu, visu savu asprātu, glaimotāja veiksmi, likt balsij dūdot kā ūbelei, vibrēt saviem vissirsnīgākiem krūšu toniņiem, ak, nebūtu nemaz jāpūlas, tas viss šoreiz nāktu pats no sevis, un šo brīdi, šo pusstundu, kuras dēļ viņš tagad atdotu pusmūža — bija nometis zemē. Viņš sevis vairs nesaprata.

Vai Nikolīne bija ienaidnieks, kam jāatriebjas, kam jādzeļ?

Vai meiteni var iegūt ar skarbu lepnību vai augstprātību? Vīrietim allaž jācīnās pret sievietes asmeni kailām rokām. Un kad desmitkārt asiņojošs, simtkārt ievainots, viņš pēdīgi mazo lapseni maigi notver un atbruņo, tas ir viņa lepnums, viņa gods un laime.

Sirds smeldza. Viņš mocīja sevi gandrīz ar flagelanta sald-kaisli, urdīdams savu vāti — lūk, droši vien pēc patīkami pavadītas, asprātīgi notērzētas nakts ne Šeturiņš, bet, protams, viņš pats, Zeltamute, pavadītu Nikolīni mājās un, kas zina, vai krēslainajā rītā uz vientuļas ielas bijīgi, kā svētbildi, nenoskūpstītu nogurušās vārīgās lūpiņas? Tas, ko viņa pirmīt sacīja, jau skanēja tik neparasti...

Vai steigties atpakaļ? Mēģināt vēl ko saglābt? Smagi no-rausies no augstā bāra sēdekļa, viņš uzklimta zālē bāls kā iznā-cējs no pazemes. Nikolīne posās mājās, Šeturiņš bija pie viņas sāniem. Pamanījusi Epaltu, viņa smiedamās pasniedza mājsko-lotājam kaut ko, Cēzars ceremoniāli to saņēma, kā austrum-nieks piespieda krūtīm, lūpām un pieri — tas bija Epalta suns. Tad Nikolīnes Buivides neizsakāmi graciozā figūriņa nozuda garderobē, Šeturiņa milzu frakas platās plīvēšanas pavadīta. Epalts gurdi apsēdās sienmalī.

Zālē dunēja valsis. Dimdēdami ritmi vēlās caur plašo telpu. Daži pāri sāka griezties. Saburzīti vakartērpi, novārgušas sejas, spīdīgi, nopūderēt piemirsti deguni, papīriem piemētāta grīda, piesmēķēts gaiss... Spuldžu baltais spožums sāpināja nogurušās acis. Valsis valstījās gurdi, glēvi, kā daždien rītapuses valsis, ne vēsts no pusnakts valša uguns un trauksmes. Pēkšņi Epalts pacēla nodurto galvu: banālais motīvs pieņēma dīvainu, majestātisku un liktenīgu skaņu. Kā pamesti elsoja basi, fagoti un obojas izmisušas gaudoja, vijoles smilkstēja, raudāja un vaimanāja it kā no pašiem pārsāpējušās sirds dziļumiem. Plaši un vareni baismīgi atbalsodamies, nāvējoši bezcerīgi šūpojās šī *de profundis*

valša ritmi, takts pēc takts sāpīgāk izsmeldza telpā, kuras tukšums pieauga milzīgs un aprijošs. Viss grīlojās līdzi. Briesmīga sajūta sagraba Epaltu. — Lūk, viņa mūžs, viņa dzīve bez Nikolīnes, tukša pamesta, riebīga kā šī zāle; žēlabas un izmisums skaudri, neciešami skaudri iedūrās krūtīs, žokļi nokrakšķēja, kliedzienu valdot. Viņš saņņaudza dūres un spieda tās pie deniņiem, neredzēja nekā, nejuta nekā, tikai Nikolīni, Nikolīni — gaišu, jautru, smaidošu, dievinātu, neiegūstamu, vēl mirklis, un Epaltam likās — viņš sajuku.

Neatcerējās, kā izgāja no zāles, kā apgērbās. Ārā kauca spalga pavasara vētra, triekdama aukstas lietus šaltis. Tās drusku atžilbināja. Viņš ļāva sisties lietum taisni sejā, piles ritēja pār vaiģiem. Nē, viņš neraudāja. Tās bija tikai lietus piles.

Viņš gāja lēnām, ar mokām, negribēdams lika soli pie soļa. Kāda pārspēcīga vara vilka, ņirgādamās par viņa pazemošanos, dzina uz Jēkaba ielas pusi.

Reiz dzīres izvērtās par trakām.

Vilis Cedriņš

Rīts tikko svīda. Sirmā krēslā vēl neko nevarēja lāgā viest, bet tukšās ielās, kurās brīvi mutuļoja pavasara vējš, pāritim sekot nebija grūti. — Klāt Iekšrīga. Tūlīt gājēji apstāsies pie šaurajiem dzelzs vārtiem un... Epalts sajūtās kā slimnieks sāpīgas un bīstamas operācijas gaidās.

Bet kas tas par milzīgu limuzīnu, kas visu laiku lēni, lēni brauca gājējiem nopakaļis? Tagad tas pietur pāritim drusku priekšā, izkāpj garš, melns vīrs un — Debess augstais! — sveicina Nikolīni. Pamet ar roku un, brīnums, Šeturiņš pakalpīgi atkāpjas. Nikolīne vēl atskatās uz viņu, it kā nožēlošana, kā nicināšana pavīd šajā kustībā, bet vaibstus nevar saskatīt.

Epalts, slēpdamies aiz sienu izciļņiem, zogas tuvāk. Elle un zēvele, garais ir konsuls Majors! Viņš ātri un paskarbi kaut ko runā, kāpjas lēnām Nikolīnei virsū, soli pa solim atspiež viņu pie sienas, satver viņas roku. Viņa to izrauj, viņš tver vēlreiz... Ko tas nozīmē? Varmāka! Karstu dusmu sviests, Epalts lieliem soļiem metās uz priekšu. Bet no krēslas iznirst vēl viens smuidrs stāvs, piesteidzas konsulam pirmais, un Epalts dzird Visvalža vīrišķīgo balsi:

— Laba nakts, konsula kungs! Vai mēģināt pārsolīt mūsu darbiniekus?

— Patiesi, — atcērt konsuls, atlaidis Nikolīnes roku, — dažiem jūs maksājat īstas ubagu algas.

— Bet tās viņiem drošas, kamēr konsula kungs maina sekretārus... khm, sekretāres, ik mēnesi.

— Ā, un jūs cerat tās kalpināt par velti?

— Nē, konsula kungs, par algu, kādu jūs nespējat maksāt, lai cik bagāts būtu.

— Jūs esat iedomīgs, jaunais draugs. Algu, ko es nespētu maksāt, jūs varat tikai caur mācītāju pasniegt, bet to jūs protat tikai piesolīt.

— Konsula kungs ir īsts veikalnieks, visur un vienmēr atgādina sarunas un gatavs pieņemt pasūtījumus.

Ko atteica konsuls, Epalts vairs neklausījās.

— Buivides jaunkundze, — viņš bilda uztraukumā drebošā balsī, — iesim, ķilda vēršas asumā. Es jūs pavadišu.

Vārīgi satvēra Nikolīni pie elkoņa; viņa padevīgi ļāva sevi aizvest.

Īsts uzvaras reibonis pārņēma Epaltu. Ko viņš bija izdarījis — izrāvis Nikolīni no divu lielāko Rīgas plēsoņu nagiem. Viss vēl būs labi! Grīlodamies viņš nogāja jau savus desmit soļus, desmit triumfa pakāpienus, vēja spalgās gaudas dunēja kā miljonu ovācijas, iela, likās, pašķīrās plata kā laukums, viņš iesmējās un teica:

— Tiešām, jūs varat lepoties, bagātība un vīrišķība karo jūsu dēļ, bet pazemīga uzticība, — viņš pameta galvu uz Šeturiņa pusi, — jau pacelta uz durkļiem...

Nikolīne pēkšņi kā pamodās, izrāva elkoni no Epalta saujas un sašutusi iesaucās:

— Jūs protat tikai nīrgāties un smiet. Jūs esat ļaunākais no visiem!

Un aizskrēja. Iekām visi četri paguva attapties, viņa nozuda savos vārtos.

Konsuls uzmeta Visvaldim nicinošu skatu, bet, saņēmis to ar procentiem atpakaļ, ne vārda neteicis, iekāpa limuzīnā, kas tūdaļ aizjoņoja. Trīs pārpalikušie nevilšus saskatījās.

— Nu, mīlie? — jautāja Visvaldis, atgūdamies pirmais.
— Šeturiņa kungs, jūs notraipīsieties, berzdamies gar sienu.
Epalta kungs, jūsu pirāta uzbrukums neizdevās.

— Tāpat kā jūsu.

— Un tāpat kā konsula, — piemetināja Visvaldis iesmiedamies. — Zināt ko? Te nu mēs esam visi trīs brīvi un neaizņemti, atļaujiet jūs ielūgt uz kausu alus — tepat netālu ir “Kubezeles” telpas.

Visvalža nevainojami veidotās lūpās vibrēja tīri velnišķs smīniņš, drošs par savu neizmērojamo pārākumu sacensībā Nikolīnes dēļ, viņš varēja atļauties sev ķēnišķīgo prieku ielūgt nākamās zaudētājus, kam tik un tā drīz vien būs jāremdē sirds sāpes līdzīgā ceļā. Cita remdēšanas veida Visvaldis, leģendāro pagājušā gadsimta buršu atdarinātājs, pēctecis un mantinieks, nepazina. Priecājies — iedzer! bēdīgs — iedzer; ne prieka, ne bēdu: garlaiks — iedzer!

Paši sev par brīnumu, aicinātie ielūgumu pieņēma uz vietas. — Šeturiņš savukārt turēja sevi izredzētu. Viņš taču bija visuzticamākais, visilgāk pazītais, biežs mājās vadītājs. Ja viņš nule satrūkās un atkāpās konsula priekšā, tad tā bija tikai instinktīva atkarīga cilvēka atkāpšanās bagātības un varas priekšā. Tas neizskatījās dūšīgi, bet gan Nikolīne, pati atkarīga būdama, sapratīs. Turklāt viņš taču palika turpat tuvumā, uz klajas ielas nekas nevarēja notikt, un, ja notiktu, — viņš kliegtu. Kāpēc īgt, kāpēc neiet maizes devēja dēlam līdz teiksmainajā “Kubezelē”, par ko tik daudz dzirdēts? — Arī Epalts jutās atkal spārnots. Pirmītējais izmisums pagaisa. Nikolīne tomēr kaut mirkli atkal paļāvās viņam. Ja nebūtu sācis zoboties, gribēdams padīzoties ar savu aukstasinību, viņš būtu Nikolīni aizvedis. Viņa rokas spiedienu, nē — rokas skūpstus, būtu pēdējais, ko Nikolīne sajustu un atcerētos no šīs uztraukumu pilnās nakts. “Jūs esat ļaunākais.”

Paldies Dievam, vismaz ar ļaunumu viņš izcēlās citu vidū, nepazuda pūlī. Uz to var iedzert. — Iesim!

Klusēdami visi trīs pienāca pie neliela divstāvu nama. Visvaldis atslēdza durvis un ielaida plašā, krēslainā garderobē. Pie meimuroja dežurants un Visvaldim kaut ko nomurmināja. Pa šaurām kāpnēm visi nolaidās dziļā, telpīgā pagrabā pazemiem, velvētiem griestiem. Pie gluži vienkāršiem, smagiem, neklātiem galdiem uz tādiem pašiem soliem sēdēja labs bariņš kuberzelišu zelta brokāta cepurēm galvās un apsveica frakotos ienācējus ar skaļiem saucieniem un alus kausu vicināšanu. Arī Krupjē un Vanckars bija vidū.

— Skaties, Velsas Princis, pazudušais dēls! — sauca Vanckars. — Es domāju, ka tu esi ballē. Ja zinātu, ka nāksi šurp, es būtu kāvis ne tikai avi, bet veselu teļu, lai tevi godam sagaidītu.

— Tad tev, Vanckarīt, vajadzētu pašam sevi kaut, — novīpsnāja Visvaldis, smieklu pārkonam nodārdot. Vanckars saduga.

Princis tūlīt parādīja savu karalisko dabu:

— Konjaku! Vakariņas visiem!

Samudinājies un izrikojis fukšus, kas veikli samauca uz rāpjiem veselus ķekarus desu un sadrūzmējās pie kamīna cept, Princis pieteica dziesmu un rāva vaļā; visi korī piebalsoja, cik jaudāja:

*Lūderīgi dzīvot sācis,
Dzerdams plītēdams,
Jūsu dēls ir tiktāl nācis,
Ka tas izslēdzams...*

Cantus ex est! Pacelsim lāsītes! Stumjiet purnos!

— Kas jums? Vēders sāp? — Uzbruka kaimiņi Epaltam, kas nebija izdzēris savu glāzi līdz dibenam. — Varbūt pārāk maza glāzīte jūs apvaino. Šurp pusstopiņu!

— Atej nost un pazūd' kokos, — sauca Epalts, atcerējies

kādu daudz lietu kuzeliešu izteicienu, bet glāzīte gribošam negribošam bija jātempj cauri. — Vaj'g tik' pierast, — tāpat ar šablona izteicienu labsirdīgi uzmuđināja Krupjē un piepildīja glāzes no jauna. Epalts noprata, ka nokļuvīs spīlēs. Gan viņš blēdījās, slēpās un viltoja, reiz pat apgāza savu glāzi, nekas nelīdzēja, vajadzēja dzert un dzert, skurbulis pamazām, bet neatvairāmi kāpa un kāpa.

Atnesa vakariņas — milzumu desu un toveri kāpostu.

— Alu! — uzbrēca Princis fukšiem. Tanī pašā mirklī kā no ložbērēja nopaukšķēja korķējienu kārtā. Zibens ātrumā garo galdu gareniski pāršķīra pudeļu žogs, no kuru vaļējiem kakliem tvaikoja viegla dūmaka. Visi, pēkšņi negantu izsalkumu sajuzdami, kampa traukos.

— Nu, kā Vanckaram ar sportošanu gājis? — jautāja Visvaldis, kad laiciņu bija čakli ēsts. — Kā dzird, tad vakar pirmās augstskolas sacīkstēs izbiris cauri.

— Velns, kas bija, kas ne, — Vanckars taisnojās. — Ja es nebūtu ar pirmiem metieniem nogurdinājies, tad disks droši ietu trīsdesmit seši un šķēps piecdesmit. Bet redz, es bez tam dienu iepriekš trenējos ar vieglo sieviešu disku, tas izvilka roku, laukumā bija slidena zāle un rasa, nu un šķēpam vaļīgs notinums, tas metās rokās. Es gan to neveiksmi liku uz mīkstās zemes rēķina, bet tas sieviešu disks bija vainīgs.

— Un augstlēkšanā arī kas sievišķīgs pagadījās? — jautāja Visvaldis.

— Nu redzi. To pirmo reizi man sajuka soļi, otro reizi norāvu latiņu ar biksītēm, bet trešo reizi, kad jau biju pāri, latiņu nopūta vējš. Laiks arī bija pavēss un miglains, muskuļi stīvi un pats galvenais — naglu kurpēm naglas par garām, ieduras zemē, ka ne izraut. Lec nu.

— Un kur tad vēl lietus un krusa, iepriekšējā negulētā nakts, ļaunprātīgi tiesneši, aplami mēri, caureja, saindēšanās ar vecu

zivi? — smēja Princis un viņam līdzī pārējie. — Nē, brāl! Nevis disks ir sieviešu, bet tas augums tev sievišķīgs. Tu esi pārāk gūžīgs. Gara talja, īsas kājas, pleci slīpi kā pudelei, kas tu, Vanckarīt, par sportistu?

Tas bija par daudz pat Vanckaram.

— Pazūd' kokos! — viņš kļiedza. — Nestāsti man par sportu, pats neesi stadionā ne kāju spēris.

— Ak, lakstīgala, nedziedi zem mana loga sērīgi. — Vai tu neatceries, ka es viņgad maija komeršā pie Raiskuma bez visas trenēšanās aizmetu disku tālāk par tevi? Tu gan teici, ka esot pārstiepis padusi...

— Jā, Princis — spēka zars, — atskanēja visapkārt.

— Un visļauņākais, Vanckarīt, ir tas, ka tu esi trīskārīgs.

— Trīskārīgs? — sauca visapkārt. — Hā-hā, trīskārīgs, kā tā trīskārīgs?

— Godkārīgs, mantkārīgs un mieskārīgs. Kur gan lai rastos spēki vēl sportkārībai? — Atkal smiekli grāva kā negaiss.

Sprukulis ierāvās sevī un visu vakaru neteica vairs ne vārda. Bet Princis nerimās. Šovakar viņš ārdījās kā apsēsts. Palaidis Sprukuli, uzbruka Krupjē.

— Nu, Krupjē, kā izgāja ar saimniecisko ģeogrāfiju?

— Eh, ko prasi?

— Nekas. Caurkrišana dažam ir kā trieciens pa pauri — apstulbina, bet tev — kā belziens pa dibenu, liks mudīgāk skriet.

— Vai nu smeij, vai ne, nākamgad es tikpat beigšu...

— Studēt, bet ne komercakadēmiju!

— Zaķazobi, tu taisies pamest tirdzniecību, ko studēsi? — Visvaldis uzrunāja staltu zeltnesi, māsas kāzu maršalu, kam bija palielāki priekšzobi. — Mežkopību?

— Lauksaimniecību.

— Tad jau tu būsi dārznieks. Suņa dzīve. Visu mūžu aplais-

tīsi kociņus. — Redzēdams, ka nākamais dārznieks, atbildi meklēdams, savicina rokas, piebilda:

— Ko vibrē rokām, vai slēp, ka tās jau melnas?

Pēc brīža:

— Šeturiņ, kas jūs nospiež?

— Trūkums, — drūmi atteica jautātais. Konjaks, sajaucies ar alu, smagi sēdēja neieradušā galvā, un viņam jau uzmācās dzērāja skumjas.

— Hm. Tur var līdzēt tikai fantāzija. Iedomājieties, ka esat miljonārs, kas aizmirsis mājās maku un čeku grāmatiņu. — Prinča acis apstājās pie Epalta.

— Cilvēkam draud četri sabrukumi: no nabadzības, centības, dzeršanas un skuķiem; Šeturiņš ies bojā no nabadzības, Vanckars no centības, Krupjē no dzeršanas, bet jūs, Epalt, no meitenes.

Epalts nodrebēja. Princis bija iecirtis visvārīgākā vietā. Vienu mirkli likās, ka Visvalža zobgalīgās acis tiešām skata viņu cauri līdz plikai un nelaimīgai dveselei. Noskurinājās. Visvaldis draudēja atņemt viņa vienīgo lepnumu — strīdnieka godu, zeltamuti.

— Jūs aizmirsāt piekto un bīstamāko sabrukumu — ideālu dēļ.

— Pazūd' kokos ar saviem ideāliem, vai tu esi tautskolo-tājs? — rūca Zaķazobis.

— Vaj'g tik' pierast, — atcirta Epalts. — Vecā paaudze krita par ideāliem, tagadējā kritīs par to, ka nav ideālu. Šo galu paredzu Princim. Viņš jūtas par stipru, lai meklētu pestīšanu, bet ir par vāju, lai atpestītos no meklēšanas. — Reibums neļāva Epaltam izteikt savu domu vienkāršāk, bet taisni šī neskaidrība piešķīra tai orākula dziļdomību.

— Ko spindzi, muša, kad zirgs vēl nav sprādzis? — iesaucās

Visvaldis, berzēdams pieri, ko Epalta pravietošana drusku apēnoja.
— Dzersim! Ļaudis vieno netikumī!

— Vaj'g tik' pierast, — atsaucās pārējie.

— Prozīt, spēka zari!

Nosēdējušies liksmotāji piecēlās drusku izmīņāt kājas. Epalts sāsītās ar Zaķazobi un abi uztenterēja augšstāvā. Izmaldījies pa visādām grupu fotogrāfijām un ģerboņiem izpušķotām zālēm, istabām un gaitenīem, Epalts pēkšņi ievēroja, ka atrodas paukotavā. Kādā skapī skaisti laistījās rapieri, milzīgie astriem pildītie aizsargu cimdi, varenie, izpolsterētie uzkrūši, un stieplu galvas grozi mētājās uz soliem. Plašās telpas kaktā rēgojās dīvains stājs, it kā metāla zvaigzne, kuras staru starpas bija dziļi iekapātas. Epalts apvilka kādu cimdu, paņēma rapieri un nostājās spoguļa priekšā. Nekas, braši! Bet tūdaļ piekūlās Zaķazobis un plijās cīnīties, vienalga — asiem vai neasiem asmeņiem. Epalts nobijās ne pa jokam. Gan izaicinātājs tikko turējās kājās, bet, Dievs pasargā, vai nebija diezgan dzirdēts par pārcirstām padusēm, briesmīgiem sejas sakropļojumiem, asins fontāniem un pāršķeltām artērijām, un vai nepietika jau arī ar neasu rapieri samizotu muguru un pleciem? Ar mokām Epalts atkāvās no duelanta un nobēga atkal lejā. Pārskatījis durvis, viņš ieskrēja pavisam dīvainā telpā kā glāžu pilī, kur visas sienas zaigoja stiklā un sarkanās dzirkstīs, un domājās jau galīgi piedzēries. Pēdīgi ieskatījās, ka sienas veido guļus nokrautas degvīna pudeles ar sarkaniem uzkakliem. Plāna vidū, laba vīra augstumā, vizuļoja izdzerto pudeļu piramīda, otrā galā kā melns lēvenis pacēlās alus kastu siena, pie griestiem kā dieveklis un simbols karājās, balķa resnā kātā iedarināts, tik milzīgs korķuviļķis, ka ar to bez pūlēm varētu atkorķēt vislielāko Pantagruela pudeli.

Par krājumu izsīkšanu nebija ko bēdāt. Šī "burga" varēja izturēt ilgāku aplenkšanu kā vecā Troja. Varēja mierīgi sēsties atpakaļ pie galda.

Visvalža garastāvoklis bija pēkšņi mainījies. Mīlīgi apskāvis Vanckara un Krupjē plecus, viņš nolaidās uz sola un gandrīz sapņainā balsī jautāja:

— Puikas, kas tic mīlestībai?

— Pazūd' kokos, — skanēja pulkā.

— Vaj'g tik' pierast, — atteica Princis.

— Paklau, — nopurdēja Zaķazobis, — tādu ģimnāzista un diletanta valodu mēs no tevis gan negaidījām.

— Ar ko diletants iesāk, meistars beidz. Ak tu, Zaķazobīt, meža zvēriņ, — turpināja Princis, satvēris uzrunāto aiz kuplā cekula, — smadzenes matos izaugušas, sirds alū noslīkusi. Un tu, Krupjē, ko tu saki par mīlestību?

— Ne mana cūka, ne mana druva, — atrūca Krupjē.

— Nekā, draudziņ, cūka tu esi gan, tikai bez druvas. — Visvaldis apkampa mājskolotāju, nosēzdamies blakām.

— Lūk, Šeturiņam liela sirds. Tikai tramīgs par lieku tu, brālīt, esi, tā meitenēm nepieklūsi.

— No tā, kā vīrietis apietas ar vīriešiem, vēl nevar spriest, kā tas apietas ar sievietēm, — teica Epalts, gribēdams pārstāt nokaunējušos Šeturiņu.

— Tas attiecas tikai uz rupjajiem un nekaunām, bet šitādi trusīši ar visiem vienādi. Kā tādām palīdzēt... nu, Pāvil Zeltamute, dodiet padomu.

— Nekad nerādiet meitenei, ka baidāties no saviem konkurentiem, — sacīja Epalts.

— Pareizi. Vēl.

— Nekad nelūdziet to, par ko neesat drošs, ka dabūsiet.

— Arī labi. Tālāk.

— Taisni viss, ko pastāvīgi daru, — noskumis čukstēja Šeturiņš.

— Aizmirstiet pirmo mīlu. Kas atgriežas pie tās, līdzinājas ļaudīm, kas, apgājuši visus preču namus, nopērk cimdus, kurus

viņiem pirmos piedāvājis kaktu bodnieks uz pašu ielas. Tiem nav gaumes.

— Bet ja pirmā mīla ir arī pēdējā, — iekliedzās Šeturiņš.

— Tad varbūt jūs nostaigāsiet savu mūžu kā mēnessērdziņš pa dzegu virs bezdibeņa, bet vai, ja jūs nosauks vārdā!

— Netici vis, Šeturiņ, dažs labs sava vārda nepazīst, sauc cik gribi, viņš staigā laimīgs. Iedzer nu.

— Es jau arī neticu, — šļupstēja Šeturiņš un dzēra.

Drīz dzērieni apmigloja dzīrnieku prātus tik tālu, ka saprātīgas sarunas kļuva neiespējamās. Visi kļiedza cits caur citu, viens otrā neko neklausīdamies. Krupjē ar Zaķazobi strīdējās, kurš no viņiem agrāk sācis apmeklēt krogus.

— Es sāku piecpadsmit gadu vecumā, — lepni uzsvēra Zaķazobis.

— Tad ta vecums! — smējās Krupjē. — Astoņus gadus vecs es pazinu visus krogus tikpat labi kā šodien.

— Pazūd' kokos! — kļiedza viss pulks.

— Paga, paga, vaj'g tik' pierast! Mans tēvs teica tā: kamēr puika tik mazs, ka neredz letei pāri, lai nāk krogū; bet līdz kā deguns pāri, projām mājās, lai nemācās blēņas. Pēc devītā gada es arī krogos vairs netiku.

— Spēka zars! — brīnījās dzīrnieki.

— Ek, velns, ieēdu to cieto desu, — iešāva kā lodi vēderā, — zūdījās kāds.

— Fuksi! Visiem Vīnes šniceles, bet mīkstas! — to padzirdējis, sauca Visvaldis.

Pēc brīža atnesa tikai vienu šniceli — vairāk neesot.

— Ko, viena šnicele desmit vīriem? — pārskaities blāva Visvaldis un līdzīgi Maķedonijas Aleksandram, kas izlēja ūdeni, ja nepietika visai armijai, pakampa šķīvi un piesvieda šniceli griestiem, kur tā pielipa un palika visiem par nebeidzamu liksmību.

— Spēka zars! Spēka zars! — skanēja visapkārt.

Dzīres izvērtās pilnīgā haosā.

— Hei, hei, Zaķazobis jau mēdās ar velnu! — sauca kāds, rādīdams uz nākamo lauksaimniecības studentu, kura kuņģis deva atpakaļ to, ko bija saņēmis par daudz.

— Urrā! Pirmie nokrišņi! — sauca otrs, rādīdams uz dieviem, kas krāca, sabrukuši uz soliem.

— Pareizi, beigti kā nedzīvu miroņu nomirušie liķi, bet, ja man būtu blonds suns, tad es būtu ar bārdu, — nesakarīgi muldēja Krupjē. Kāds trešs, caur pagraba aizrestoto logu ieraudzījis pilnu mēnesi, sauca:

— Vej, kāds gaišs caurums! Līdīsim iekšā!

Dzīrotāji apgūlās, kur kurais. Daži nozuda. Iestājās savāds klusums. Kaut visādi vairījies, Epalts jutās galīgi apskurbis, ar mokām atspiedies pret sienu un Vanckara muguru, kas nemierīgs rušinājās pa galdu, izslējās taisns un dziļi elpoja, lai kaut cik paliktu pie atmaņas. Piepeši viņš izdzirda Šeturiņu raudam un šļupstam. Visvaldis vēl arvien to turēja apskautu.

— Ē... jums jau labi, Vis... Visvalža kungs... ē, kungs, smieties par nabagu, par mūžīgi nolādētu nabagu...

— Nē jau, Šeturiņ, nē jau, vainīgs esmu, atzīstos, bet ne katrs joks par ļaunu ņemams. Gan tiksiet uz augšu, tik darbīgs cilvēks kā jūs... kam bēdāt?

— Nemūžam netikšu uz augšu. Dzirdiet: nemūžam! Un jums nav ko smiet. Tēvs mani dara ubagu, dēls piesmej. Nav labi. Nav labi!

— Ko gvelz: tēvs dara nabagu? Tēvs dod algu, kur tu bez viņa paliktu?

— Dod algu! Dod algu! Divi pirkstiem dod, ar riekšavu atņem. Mūžīgi vekseli jāraksta. Tādus parādus es, desmit mūžus plēšdamies, neatvergošu.

— Vekseli? Kas par vekseliem?

— Nu vekselīši, izrakstu vai ikdienas.

— Ģeķi, ko tu vari izrakstīt, tev nekā nav un neviens neko nedos!

— Pareizi, Visvalža kungs, ģeķis, pareizi. Jūsu papiņš saka: raksti, ģeķis raksta, papiņš galvo un ķilā bankās, bet dēliņš tērē krogū...

— Runā jēdzīgāk! — iesaucās Visvaldis un, nelabu nojauzdam, sagraža Šeturiņu aiz kamiešiem. — Kas par vekseljiem, cik lieli?

— Hei, kas viņus velns zina... es vairs nemaz neskatos, kad piesūta pagarināt, parakstu un projām no acīm... par pieci lati mazāk zīmogmarku jau ne uz viena nav. Ē, iedzēsim!

Šeturiņš satvēra pirmo pagādījušos glāzi un dzēra lieliem guldzieniem.

— Nedzer, nelaimīgais, apdzersies! Cik tādu vekselju tev jāparaksta?

— Laba paciņa, labs žūksnītis. Alu! Alu!

— Cik ilgi tas tā iet?

— Ē... būs savs laiciņš... kāds nieks jau pagādījās senāk ar, to izpirka, bet pēc jaunkundzes kāzām iet vaļā tā pa kraņimer! Beigts, pagalam! Nagos! Nagos! Ja nu ar papiņu kas notiek? Tukšinieks es līdz mūža galam, pelni, cik gribi, visu noņems, pēdīgais pluska es esmu, Nikolīne, dzirdi — pluska!

Viņš grieza zobus, sita sev pie krūtīm un gārdza, pēdīgi gluži neatļautā un "Kubezeli" apvainojošā kārtā izbļāvis: "Fuksi, alu!" nokrita uz galda un vairs nekustējās.

Velti Visvaldis viņu purināja. Šeturiņš bija nesamaņā. Vairāk nekā nevarēja izspiest, bet vairāk arī nevajadzēja. Sviedru pīles aprasināja Visvalža seju, dzērums smagais dullums atkrita kaut kur locekļos, pierē iekarsa un arvien skaidrāk veidojās ģimenes lielā posta atziņa. Viņš vērīgi apskatījās: degvīna un noguruma pieveikti, viesi gulēja kur kurais, saknupuši pie gal-

diem, pakrituši uz soliem! Bīstamā tuvumā, pavisam blakus Šeturiņam šņāca Vanckars, pieglaudis vaigu alus nolietam galdam. Satvēris pie zoda, Visvaldis spēji pacēla viņa galvu. Vanckara seja sāpīgi noraustījās, viņš noņurdēja kaut ko nesakarīgu, atkal sabruka uz galda. — Gulēja. Un, ja arī būtu dzirdējis, tad pašu cilvēks Vanckars, patiesībā viņa — Visvalža radījums taču nebija bīstams. Tas klusēs. Tātad vienīgi Epalts. Alkohola sastindzināts, tas sēdēja, atspiedies pret sienu, glāžainām acīm vērdamies telpā, bet apziņa vēl nelikās gluži pametusi šo skatu, taisni otrādi, tas kurējās ar nelabu uguni, ar katru mirkli kļūdams dzīvāks. Visvaldis piecēlās, viņš bija jau gandrīz pilnīgi izspirdzis, un piegāja Epaltam.

— Vai tu dzirdēji, ko Šeturiņš muldēja? — viņš jautāja, aizmirsis, ka nav ar Epaltu uz "tu". Epalts kustināja lūpas, bet skaņu izdabāja tikai pēc pāris mirkliem:

— Viņš... runāja par... vekseljiem.

— Kas tie par vekseljiem?

Epalts ilgi klusēja. Tad:

— Piķis viņus zina. Es... no naudas lietām nekā nemožu.

Visvaldis atlaidās — arī tas pilns. Labi. Aizgājis uz otru pagrabu galu, iezvēlās koka dīvānā.

Viss bija skaidrs, Surģenieku labklājība bija celta purvā. Uz nabaga Šeturiņa neesošiem kapitāliem. Acīmredzot tēvs cerēja ar kādu izdevīgu veikalu atkal visu saglābt. Lielais optimists, labais, piekusušais tēvs! Viņš ir aizmirsis, ka tagad vairs nav priekš kara gadi, kad konkurence bija maza, apgrozība liela, un vairs nav arī valsts tapšanas gadi, kad veikalnieks ar vecu vārdu un seniem sakariem vai ik naktis dubultoja savu mantu. Tagad visur konkurence, visur cieta kārtība, pārsteidzošas spekulācijas neiespējamās. Un tomēr tēvs nevēlējās no saviem bērniem nekādus upurus. Pat traucēt viņš tos negribēja. Nu Visvaldis saprata savu sarunu ar tēvu Grizli kāzu dienā. Toreiz tēvs meklēja

atbalstu, bet atrada vieglprāti un niekkalbi, kas sarunās nemaz negribēja ielaisties. Un tēvs tad neteica arī nekā vairāk — viņam, pirmdzimtam, galvenam mantiniekam un darba turpinātājam, neuzticēja ne savu rūpju, ne bažu. Kauns! Kauns! Un tad, lai sagādātu ģimenei arī turpmāk jautru un mierīgu dzīvi, tēvs ķērās pie... kombinācijām. Protams, Surģenieka vārds bija tik pazīstams, tik vecs goda vīra vārds, ka neviens nepūlējās pārbaudīt to ļaužu mantas stāvokli, par kuru vekseļiem viņš galvoja un iekāļāja, un, ja kāds ko jauda, tad klusēja. Līdzīgi paņēmieni naudiņu aprindās nav reti, bet — Šeturiņš, ja tēvam atlikās tikai Šeturiņš, pie kā griezties, tad stāvoklim tiešām jābūt nopietnam. Ka tēva veikala lietas nebija īsti labas, to Visvaldis nojauta jau sen. Viņš zināja, ka Rīgas nams un arī Kačkaras apkrautas parādiem, bet nekad jau neatlika laika par to visu padomāt.

Surģenieka godība nedrīkstēja paiet. Un daļai rūpju jāgulstas arī uz viņa muguras. Pirmdzimtais nedrīkstēja palaist māsu un brāli tukšus pasaulē, sarūgtināt vecākiem vecumdienas. Prieku gadi reiz galā. Pēdīgi kāds pienākums jāuzņemas arī viņam. Viņš precēs Irisu! Galu galā — dažam pienākuma dēļ jādodas nāvē, viņam tikai laulībā. Bet — tad jūs redzēsiet citu Visvaldi. Sapnis par Nikolīni izsapņots. Viņas dēļ viegli likās pamest tagadējās dzīves dedzinātāja, meiteņu mednieka gaitas, bagātā studenta izpriecas. Viņš milētu šo mazo, gaišo brīnumu kā apmāts, viņš strādātu, cīnītos, stātos tēvam blakus, pārņemtu veikalus un darītu visu, ko vien cilvēks spēj, lai Surģenieki kļūtu par pirmo, par varenāko dzimtu Latvijā. Viņš un Nikolīne kļūtu kā mazi hercogi, kas pulcētu ap sevi visu daiļo, izglītoto un mācīto. Visvaldis un Nikolīne, kā Urbīno valdnieki vai Sforcas, ieietu vēsturē kā mecenāti, mākslu un zinību balsti. Viņa un Nikolīnes dēli un meitas turpinātu šo mantas un gara bajāru dižcilti... Bet tagad — lai sargās! Viņa sapņi ir satriekti, laime pagalam, mūžs drupās. Tagad skatieties trako Visvaldi,

dzērāju, rijēju, piesmējēju Visvaldi. Vai jūs domājat, viņš apmetīsies pie izkaltušās Irisas apzeltītiem sāniem? Viņš padarīs savu darbu. Varbūt viņiem būs bērns, kāds nīkulis, varbūt arī ne. Viņš glābs tēvu, nodrošinās tuviniekus, bet vairāk lai neprasa. Viņš būs atdevis par daudz, lai sev vēl ko aizliegtu. Visvalža vectēvs bija uzdzīvotājs, tikpat labi pazīstams svešzemju ostās kā dzimtenes līcī, viņa tēvs jaunībā atļāvās daudz, bet tikai dēls Visvaldis parādīs, ko nozīmē dzīrot, ko nozīmē trakot, dedzināt, spri-dzināt, saspert dzīvi, kurai nav ne jēgas, ne vērtības. Labi. Viņa vārdu neminēs ar godbijību, lai min tad ar šausmām un nesaprašānu. Trakais Visvaldis lai ir viņa pavārds!

Energija, dusmas un sāpes vārijās alkohola pārkairinātajās smadzenēs. Brīdi viņš izjuta dīvainu baudu, iegremdēdamies savā izmisumā, tīksminādamies ap savu postu un bojāeju. Viņš pielēca kājās. Lai top! Ko dari, to dari drīz! Pulkstenis jau astoņi, vecais Majors sen darbā savā kantorī. Iešu un nokārtošu visu uz vietas. — Visvalža draugi apskauda un slavēja viņa aso noteiktību, apbrīvoja spēju mirkli izšķirties un nekad nenožēlot. Arī viņš pats lepojās ar to. Cik meiteņu viņš tā nebija apžilbinājis? Cik greizsirdīgu līgavaiņu un vīru izāzējis? Tagad šī spēja īstā vietā. Pēc stundas viss būs kārtībā. Pusdesmitos viņš visu paziņos tēvam. Pateicība? Tās nevajaga.

Pavēlējis atsaukt bārdskuvi, viņš iesteidzās mazgājamā istabā, apsvilināja miesu ar ledus aukstu dušu, kas galīgi izdzina reibuli. Žigli saposies, vēlreiz pārlaida acis aizmigušajiem dzīru biedriem un devās prom.

Tiklīdz viņš pazuda durvīs, Vanckars pielēca kājās. Viņa seja bija bāla un uztūkusi, acis iekaisušas, mati savēlušies, uzvalks saņurcīts un noliets. Kaut kā steigā sarosījies, viņš mudīgi izklupa Visvaldim pakal.

Nekustēdamies nogaidījis Vanckaru aizejam, abiem sekoja arī Epalts.

Uz galda, atmestu galvu, vaļēju muti, izsviedis rokas kā krustā sists, gulēja Šeturiņš, nemaz nenojauzdams, kādu elli atsprūdījis vaļā.

* * *

Konsula Majora darba kabinets patiesībā sastāvēja no divām telpām. Viena — plaša, moderni, pat pārmoderni iekārtota, ar varenu, vienkāršās plāksnēs veidotu, pulējumos mirdzošu rakstāmgaldu, ar telefoniem, zvanu podziņām, mikrofonu — vairāk tika lietota apspriedēm, līgumu slēgšanām un tamlīdzīgām lietām. Lielā galda galos atradās mazāki mašīnrakstītājām. Otrpus galdam stāvēja divi milzīgi ādas atzveltni, vēl tālāk — pie sienas — dīvāns un vēl atzveltni. Ozola paneļiem apšūtās sienas rotāja Latvijas valstsvīru ģimenes, Nikaragvas un Libērijas ģerbonis un prezidentu portreti.

Otrā, mazākā istabā stāvēja veca, augsta pulsts. To bija iegādājies Majora vectēvs, kad, pametis jēru un vēršu apkārtklejoņa uzpircēja amatu, atvēra Rīgā ādu veikalu. Pie šīs pulsts savu mūžu nostāvēja konsula tēvs, kas apsāka tos laikos visai ienesīgo koloniālpreču tirdzniecību, un vismīļāk strādāja arī konsuls pats. Mazajā istabā, izņemot tuvākos palīgus, neviena nelaida, apmeklētājus pieņēma lielajā, jo Majors par visu vairāk baidījās iegūt vecmodīga vai atpakaļpalikuša tirgoņa slavu.

Jo konsuls kļuva vecāks, jo biežāk, stājoties pie vecās pulsts, nāca prātā senie stāvētāji un jo sāpīgāk kremta apziņa, ka viņš ir pēdīgais īstais Majors, kas pie tās strādā. Vilibalds, adoptētais māšasdēls, pārdēvēts no Podnieka par Majoru, tikai lai neaizietu bojā vecas cilts vārds, nebija tirgonis ne par matu. Kad beigu beigās viņš tomēr visu mantos, droši vien veco pulti, šo Majoru varas augšanas liecinieci, izsviedīs kā vecu grabažu bēniņos, pie modernā rakstāmgalda nosēdinās kādu zaglīgu veikalvedi, bet

pats braukalēs apkārt ar sporta auto, ķers foreles ar mušu makškeri un spēlēs tenisu.

Kāpēc, kaut ārļaulības ceļā, viņš nebija parūpējies par mantinieku? Gan jau kaut kā mantojuma lauvas tiesu iegrozītu tam. Brīnums, tik daudz sieviešu, tik daudz dēku aiz muguras, bet visas noritējušas tik gludi, kā — kā viņa tirgoņa karjera: drošas meistara rokas vadītas. Cik savādi: ne katru reizi izveicība un glumums, šī meistara roka, ar ko viņš dienās tā lepojās, nes svētību. Ak Dievs, kāpēc tu esi man liedzis jaunības kļūdas!

Un ja Nikolīne pieņemtu viņa priekšlikumus? Ja viņš tos vēl pārveidotu, — viņas uzdevums nebūtu tikai sekretāres un daži privāti pakalpojumi, bet diža misija — Majoru dzimtas glābšana —, vai viņš vairs pieredzētu pieaugam savu vietnieku? Viņam bija piecdesmit astoņi gadi, bet viņš izskatījās un jutās tik svaigs. Viņam deva četrdesmit... nujā, tie bija viņa darbinieki, parādnieki, bet tomēr. Ja tas būtu iespējams, viņš šķirtos. Pat šķirtos! Agrāk domāja, ka šķiršanās kaitēs veikaliem, sievas radi, lepna un turīga vācu tirgoņu dzimta, atriebtos. Tagad viņu bagātība ir putekļos, iespaids vējā, bet šķirties par vēlu.

Šinī pelēcīgā pavasara ritā diez vai kāds pazītu stalto konsulu sagumušā vecā vīrā, kas, plaukstām deniņus satvēris, neredzīgām acīm blenza papīru un korespondences gubā, kuru viņa priekšā jau labu laiciņu kā nolika sekretārs.

Sekretārs nedzirdami ienāca vēlreiz un mēmi nolika uz vēstulēm vizītkarti:

VISVALDIS SURĢENIEKS

stud. oec.

Kubezelus

Konsuls nepārmainīja stāvokli, bet viņa acis iesvilās. Ko tas nozīmēja? Šis karstgalvis droši ieradies ar noteikumiem, prasībām, varbūt pat apvainojumiem, kurus viņš, konsuls, nekad necietīs.

Ar ko tas beigsies? Ar atklātu skandālu, izaicinājumu? Divkauju: konsuls Majors ar studentu Surģenieku? Smieklīgi. Bet sirds dziļumā Majors nožēloja, ka tā nav iespējama. Nebūtu slikti šim iedomīgam, šim jaunam, jā, jaunam nekauņam ietriekt lodi pierē!

Konsuls iegāja lielajā kabinetā. Pabīdījis pie malas kādu ģimetni, viņš atklāja sienā it kā ventilācijas režģi. Tas bija lodziņš uz priekštelpu. Veikala darīšanās bieži ir izdevīgi nemanītam aplūkot savus pretiniekus. Jā, tur viņš staigāja, skaistais Visvaldis, elegants, pašapzinīgs, mierīgs, kā vienmēr. Apbrīnojami mierīgs. Konsuls sajuta skaudību: viņš, rūdīts un pārbaudīts vīrs, nervozēja, bet šis zenķis grozījās uzgaidāmā istabā ar sejas izteiksmi kā piedzinējam, kas atnācis iekasēt nodokļus.

Lieltirgotājs apsēdās pie galda un pazvanīja. Pēc mirkļa viegli un elastīgi ienāca Visvaldis. Drusku ceremoniāli palocījies un ar laipnu, nē, pat maķenīt ironisku smaidu pasniedza garo, slaidpirkstaino roku pāri galdam.

— Sveicināti, konsula kungs, kā klājas? Jau agrā rītā kājās.

— Tāpat kā jūs, tāpat kā jūs.

— Nu, mums, studentiem, tas dažkārt pagadās arī citu iemeslu, ne tikai darba dēļ.

— Tātad, ar ko varu pakalpot?

Visvaldis brīdi ar tikko jaušamu smīnu raudzījās konsulā, pēkšņi smīns izplauka brīnišķi laipnā un sirsnīgā smaidā. Taisni kā vecajam Surģeniekam jaunībā, nodomāja konsuls, tikai tēvam nebija dēla pikantās vīzdegunības. Visvaldis brīdi raudzījās apkārt, kā skaistus vārdus meklēdams, tad, it kā atmetis visai daiļrunībai ar roku, pēkšņi teica:

— Es lūdzu jūsu meitas roku, konsula kungs.

Konsuls sarāvās. Tātad, lūk, kādus augļus nesusi vakarnakts sadursme. Vai Visvaldis tiešām būtu apdomājies? Grizeldas kāzās vecais Surģenieks bija grūti apvainojis Majorus, neizsludinādams saderināšanos un nelikdamies tālāk ne zinīs. Majors nekad neko

neazmirsa. Domas par atreibību dzima tanī pašā mirklī, kad viņš sajuta kādu pārestību. Ja Surģeniekam līdz šim nebija nekas kaitēts, tad tikai tāpēc, ka negadījās istā reize. Sīkas nepatikšanas, sīkus kavēkļus varēja sagādāt vai cik, bet tā būtu rentnieka vai apakšnieka atreibība. Mūsmāju naudinieku saistības krustām šķērsām sapinušās tādā režģī, ka slaidāks cirtiens ilgi nebūtu jāgaida. Konsulu sen jau grauza Surģenieka ģimenes laime, bet vecumā, kad nevar vairs radīt, bieži rodas prieks graut, kāpēc lai neuzņemtos cīņu, ja spēku vēl gana? Šis tas jau bija padomā, bet nu, paskat', — Surģenieki nāk ar izlīgumu. Miers vai naid?

Hm... Irisu reiz vajadzēja kaut kur novietot. Viņa mīlēja Visvaldi, to zināja visa Rīga. Bet tas tagad nebija svarīgākais. Lūk, jautājums: vai sagādāt laimīgiem Surģeniekiem vēl lielu uzvaru, jaunu laimi? Viņi rīkojās par daudz lieliski, atraidīja un ņēma, kad gribēja. Kas tad viņš, konsuls Majors, galu galā, tāds ir? Surģenieku pasūtāmais? Kalsnos vaigos saspringa muskuļi, viņš saslējās, lūpas jau vērās skarbai atbildei, bet — tur gluži mierīgs savā nodabā sēdēja Visvaldis, ar sevišķu, viņam tik raksturīgu vīrišķu grāciju, izklaidīgi rotaļādamies ar cepuri un cimdiem. Viņš klusēja, kā daždien cilvēks, kas pieklājības pēc ļauj partnerim apdomāties, lai gan pilnīgi pārlicināts par labvēlīgu atbildi, tik pārlicināts, ka patlaban jau domā par ko citu, tālāk uz priekšu.

Īgnums un dusmas uzmutuloja ar jaunu vilni, vērojot pašapzinīgo skaistuli, bet pēkšņi konsuls ar izbailēm notvēra sevi pie domas — cik žēl, ka Visvaldis nav viņa dēls! Vai tā nebija konsula paša jaunība, kas sēdēja tur aiz galda? Acumirklī atmiņā uzzibēja aina: kad viņš, jaunais Felikss Majors, priekš trīsdesmit četriem gadiem sēdēja drogu lieltirgotāja Borhertha mazā, piekrāmētā Iekšrīgas kantorī, tāpat vīpsnādams, tāpat cepuri, toreiz modīgo salmenīcu, kā vilciņu uz pirksta ritinādams, gaidīja tuklo, brillaino, cietūsaino, cigāra dūmos ietinušos vācieti beidzam

pārdomas. Visas trumpas toreiz bija jaunā Feliksa rokās. Mazasinīgā Eberhardīne blakusistabā lēja gaužas asaras, viņa mīlēja brašo Feliksu, bet kas gan nebūtu viņu mīlējusi? Bagāts, veikls, daudz ceļojis un mācīts, varens znots, tikai Rīgas vācu patricieša augstprātība neļāva vecajam Borhertram tūdaļ izšķirties atdot vienīgo meitu un plašo uzņēmumu latvietim.

Sīkstais vācietis padevās. Konsuls juta, ka arī viņš padodas. — Visvaldis turēs mani par vecu ģeķi, es par tādu turēju Borherthu. Ko lai dara? Jaunībai pieder pasaule. Viņš ievilka dziļu elpu un domās rindoja vārdus laipnai piekrišanai, kad spalgi un nepatīkami iedzinkstējās telefons. Majors īgni satvēra klausuli.

— Konsuls Majors.

Vai tas varēja būt, ko viņš dzirdēja? Zaimošana. Ārprāts! Viņš piezvanīja sekretāram un uzrakstīja dažas rindas uz bloka. Sekretārs pamāja un izgāja. Klausulē runāja un runāja. Konsula seja pamazām kļuva cieta un asa, cietāka un asāka kā jebkad. — Tas vīrs tur aiz galda nebija vis bagātais Visvaldis Surģenieks, tas bija ubags! Sliktāks par ubagu, parādiem pārkrauts bankrotieris. Lūgties viņam vajadzēja, rāpot, bet, lūk, ar izputējuša grāfa nēkaunību viņš precēja Majoru mantu, kaut viņam nebija pat noplukuša titula, ar ko aplāt savas lupatas. Konsuls tikko valdījās, ciedzams neizsakāmu kaunu par pirmītējo mīkstirdību, sentimentālām pārdomām, par nožēlu, ka Visvaldis, šis sprukstiņš un blēdis, nav viņa dēls.

Pēc laiciņa ienāca sekretārs un lepni nolika kādu loksni konsula priekšā — izziņu par Šeturiņa personu un viņa izrakstītiem un Surģenieka galvotiem vekseļiem, no kuriem laba tiesa bija ieķīlāta dažādās naudas iestādēs, kurās Majors skaitījās akcionārs. Sekretārs bija meistars, un konsula vārds bija kā burvju atslēga: desmit telefona sarunas desmit minūtēs noskaidroja visu. Šaubu nebija. Konsuls atlaida sekretāru un piecēlās.

Vēl neko nenojauzdams, sarosījās arī Visvaldis, bet tikko

ieskatījās konsulam acīs, sastinga: tā uz viņu vēl neviens nebija skatījies. Nicināšana nekad nevienās uz Visvaldi vērstās acīs nebija lasīta.

— Surģenieka kungs! — sacīja konsuls veikalnieciski strupi, tikai mazliet dobji. — Mana atbilde ir nē. Jūs sapratīsiet, ka neviens prātīgs cilvēks, lai cik lieli būtu viņa brīvie līdzekļi, neuzņemsies to parādu un maksājumu nastu, kādu jūs un acīm redzami arī jūsu tēvs man piedāvājat. Dzirnakmeni es nedrīkstu pakārt savai meitai kaklā. Personīgi jums mans padoms būtu: atsakieties no mantojuma un raugiet kulties uz priekšu pats. Bet tādā gadījumā zēnu, līdzīgu jums, es pazīstu daudz, un zināmu iemeslu dēļ, kuriem jūs pats pirmīt pieskārties, jūs nebūsiet tas, ko es izvēlēšos par znotu.

Visvaldis neklausījās, balts, nē — zaļš kļuvis, apcirtās un metās ārā.

— Visvaldi, mīlais, — atskanēja durvīs un Iriša strauji apskāvēs viņam ap kaklu: pakalpīgais sekretārs, nopratis, ka lieta grozās ap bildinājumu, bija pasteidzies priecīgo vēsti paziņot Irisai.

Visvaldis sagriļojās. Viņa seja bija briesmīga, kā ārprātīgam. Sagrābis Irišas rokas, ar spēku norāva tās no sava kakla un, atgrūdis iztrūcināto sievieti, nozuda gaiteni.

Pārbiedēta un apstulbusi viņa skatījās rokās, kuru stilbos Visvalža tvērieni bija iespieduši pa četrām sarkanām svītrām, kas lēnām metās zilas, un nekā nesaprata, ko viņai skaidroja tēvs, tikai nojauta, ka noticis kaut kas šausmīgs un ka Visvaldis viņai zudis uz visiem laikiem.

Sekretārs kādu pieteica.

— Lūk, Iriša, cilvēks, kas tevi paglāba no nelaiemes, — sacīja konsuls.

Iriša atskatījās, histēriski iesmējās un sabruka asaru krampos. Tā bija viņas pirmā istā lēkme.

isvaldis steidzās uz banku pie tēva. Tur, likās, neviens vēl nekā nezināja. Visi strādāja čakli un rātņi kā allaž. Augstajā telpā valdīja patikama, nomierinoša zuzoņa. Visvaldis iesteidzās direktora kabinetā. Tur izskatījās jau ļaunāk. Bija sapulcējušies virsgrāmatvedis, prokūristi. Bet kas tas par sagumušu sirmgalvi, kas klekn direktora krēslā, ļengans kā padurts balons? Tik tukls, tik milzīgs un tik sakritis? Visas līnijas un formas platajā ģīmī bija it kā noslīdējušas, nokārušās, sākot ar maisiem zem acīm, beidzot ar milzīgām, tukšām gaļīgo vaigu kabatām. Vai tiešām tas viņa tēvs?

— Tu jau zini, Visvaldi? — viņš tikko saprotami čāpstināja nevarīgās, kā sastingušās lūpas. Klātesošie smalkjūtīgi atkāpās līdz durvīm.

— Pavasara vētras mums, Sūrģeniekiem, liktenīgas. Arī tavš vectēvs nogrima pavasarī... Tev, Visvaldi, atkal būs jāsāk no gala... Nolādēts, — viņš pacēla galvu, acis vizēja mitras, — vēl nedēļu vai divas, un mēs ļaunākam būtu pāri. Kā viņš to izodis? Kāds velns to dzina okšķerēt par Šeturiņu? Tagad visi līdz ar Majoru uzteiks kredītus.

Visvaldis stāvēja tēva priekšā, nezinādams, ko iesākt. Viņam reiba galva, metās slikta dūša, — nodzīrotā nakts darīja savu. Viņš aizvēra acis. Grīda grīļojās. Viss izlikās kā murgošana.

— Ej nu, dēls. Es vēl raudzīšu kaut ko darīt. Ja mani iegāzīs, viņi nedabūs nekā. Ja ļaus strādāt — es lēnām maksāšu. Daudz, viss atkarīgs no Majora. Ej mājās. Nesaki vēl nekā. Sliktai vēstij laika gana.

Ne vārda nebildis, Visvaldis izgāja. Galvenā telpā ierēdņi viņu atkal godbijīgi sveicināja. Neviens šeit vēl nenojauta, ka lielais bankas ķermenis ar varenām plaušām, sirdi un nierēm, tekošiem rēķiniem, kasēm, vekseļu diskontiēm, grāmatvežiem, kasieriem, arhivāriem, mašīnrakstītājiem patiesībā jau miris.

* * *

Metās vakars. Tālā priekšpilsētas krogū, lai izvairītos pazīstamiem, Visvaldis dzēra un dzēra, bet nereiba, tikai notrulinājās. Galvā viņam nemitīgi urbās kā ļauna sāpe nepadzenamās un nepanesamās domas: nabags, nabags, viņš tagad nabags kā Šeturiņš, kā Vanckars, kā Epalts, kā nodevējs Epalts. Bet to viņš vēl dabūs rokā!

Jāstrādā. Jāmeklē vieta. Gan ar "Kubezeles" sakariem kaut ko sadabūs... Tikai — kā lai nu rādās biedru acīs? Viņš — Princis, pirmais, spožākais, tagad pazemīgi sāks šauru, pieticīgu dzīvīti. Vienīgais, kas vēl atlicis, ir Nikolīne. Viņi apprecēsies. Viņas mīlestība izpirks daudzas no pasaules pārestībām... bet tomēr ne visas. Ka Nikolīne nāks pie viņa, ka Nikolīne mīl viņu, ka Nikolīne nevar nemīlēt, tas taču saprotams pats par sevi. Viņš taču vēl arvien ir Skaistais Visvaldis, elegantais Velsas Princis un daža laba turīga mātes meita arī tagad pagībtu no laimes, ja viņš to bildinātu... Viņš piepūtās un grīļodamies izslējās lepns un liels, turēdamies pie krogus bufetes. — Jā, viņš arvien vēl ir vecais Princis, vēl labāks, jo dzīves vētrās rūdīts. Pēkšņi viņam kļuva gaužām, neizturami sevis žēl. Nogurums un milzīgais alkohola vairums sāka viņu uzveikt, asaras par vari spiedās acīs, nevaldāmi sagribējās līdzcietīga vārda, glāsta. Ierausies ormanī, viņš aizbrauca mājās.

Mājās bija pārsteidzoši, savādi, pat baigi kluss.

Ienācis zālē, viņš, trokšņaini kājas vilkdams, grīļojās uz kabinetu. Tas atvērās, iznāca Nikolīne.

— Ah, Nikolīne. Te tu esi, nebozies nu vairs, nāc nu šurp, viss būs labi.

Viņš spēra soli, zaudēja līdzsvaru un apkrita tai ap kaklu.

Nikolīnes acis iedegās sašutumā, kā klausoties nešķīstāko zaimošanu. Izrāvusies viņa atgrūda Visvalža rokas, it kā tās būtu glumas un riebiņas.

— Nost! — viņa čukstēja ar sāpēm. — Jūsu tēvs ir miris.

Kā sitiena apdullināts, Visvaldis iestrepuloja kabinetā un ieraudzīja tēva milzīgās, triekas sistās miesas iesprūdušas darba krēslā pie rakstāmgalda. Māte un Grizelda mēmas stāvēja viņa priekšā.

Jau otro reizi šodien Visvaldim likās, ka viņš izspirgst. Nabaga labais tēvs! Ģimenes posts atkal ar nežēlīgu spalģumu uzliesmoja viņa priekšā kā kāvi. Un vēl kāda briesmīga smeldze, kuras spēku un iegānu viņš vēl īsti neaptvēra, dedzināja viņu. Vēl arvien viņš redzēja riebumu un naidu Nikolīnes maigajās acīs. Žēlabas, apvainojums un izmisums sastapās Visvalža dvēselē ar neizturamu spēku. Bija jāklie dz un viņš kļiedza:

— Atriebību!

Šis vārds it kā atmodināja visas spēku paliekas. Briesmīgās dūsmās vārīdamies, viņš ieskrēja savā istabā un pakampa no rakstāmgalda revolveri.

Šinī brīdī viņa rokā iekārās Dagne.

— Ko tu gribi darīt?

— Nošaut to suni Epaltu, kas mūs nodevis! — sauca viņš un, atgrūdis māsu, grāba atvilktnē pēc patronām.

Dagne izskrēja priekšnamā un, paķērusi pirmo mēteli, kas gadījās pa rokai, izsteidzās uz ielas.

Bibliotēku patlaban slēdza. Epalts, kas pēc nodzīrotās nakts darba laiku bija šā tā nosnauduļojis un gurdi rosījās mājās, piepeši publikas telpā izdzirdēja pazīstamu balsi uztraukti kaut ko skaidrojam un tiepjamies.

Dievs visaugstais! Viņš sacirta zobus. Dagne! Dagne viņu vajāja jau līdz pat darba vietai. Viņš nepaguva ne apskatīties kur paslēpties, kad grāmatnīcā ieskrēja Sūrģenieka jaunkundze bez cepures, ar svešu mēteli uz pleciem... Bibliotēkas darbinieces smīnēdamas lēnām aizvēra durvis. Nolādēts!

— Glābieties, Paul, slēpieties, — aizelsusies dvesa Dagne.

— Atsēdieties Sūrģenieka jaunkundze, ar ko varu pakalpot? — teica Epalts tik ledus auksti, ka Dagne, krēslā atkritusi, labu brīdi skatījās viņā ieplestām acīm, kurās pamazām iedegās naidis.

— Es pati jūs nošautu! — viņa iešņācās ar tik špetnu un kaislu niknumu, ka Epalts apmuls. Aizgriezusi seju, viņa brīdi spieda mutautu pie acīm. Kad viņa atkal pievērsās Epaltam, sejā bija vairs tikai mokas.

— Mans brālis meklē jūs nošaut. Jūs esat izpaudis tēva veikala noslēpumus... un tēvs ir miris. Jums jābēg. — Viņa šņukstēdama sažņaudza rokas un nolieca pieri, gandrīz skardama ceļgalus.

Epaltam apskrējās sirds. Nabaga sievietē, ko viņa runāja? Tēvs miris? Veikala noslēpumi? Nošaut? Aptvēris Dagni, kas smagi piezvēlās viņa krūtīm un sāka lēkmīgi raudāt, viņš pēkšņi visu saprata. — Kāds bija izpaudis Šeturiņa vekseļu lietu, un katastrofa, no kuras mājskolotājs tā baidījās, bija notikusi. Bet kāpēc aizdomas krīt uz viņu?

Pusnešus izvedis Dagni no bibliotēkas, cauri ziņkārīgo darbinieču špalierai, kas, acīmredzot gaidīdamas neparastā apciemojuma iznākumu, lēni kūņojās ģērbtuvē, Epalts piesauca taksi un pavēlēja braukt pie Sūrģeniekiem.

Viņš devās pašā briesmu midzenī. Prātīgāk būtu paslēpties, kamēr pārskrien straujā Visvalža pirmais žēlabu un dusmu karsonis. Savu nevainību var pierādīt arī vēlāk. Bet kur lai liek Dagni, kas pusnemaņā guļ viņa rokās, domādama, ka viņi abi kaut kur bēg? Un vai baidīties no Prinča, sīvākā un bīstamākā sāncensa? Iedomīgā, kundziskā Prinča? To neļāva vienkārši pašlepnums. Un, galu galā, varbūt tas bija liktenis, kas viņu sauca stobra priekšā. Viņš kritis turpat, kur pirmo reizi ieraudzīja Nikolīni. Un tas būs labākais un skaistākais gals, kādu var sagūt šajā posta dzīvē. Vienalga! Viņš tiksies ar Visvaldi aci pret aci un tūlīt.

* * *

Tiklīdz Dagne bija aizsteigusies meklēt Epaltu, pie Surģeniekiem ieskrēja Krupjē. Durvīs viņš sagraudās ar Visvaldi. — Princi, — viņš čukstēja, — vai tu zini, vai tu zini, kas tevi nodevis? Vanckars. Iriša nupat piezvanīja uz "Kubezeli".

Visvaldis salīka plecos, rokas nokārās, kakls pastiepās uz priekšu, divains ļengans stulbums pārņēma viņa allaž asos, smalkos vaibstus.

— Mūsējais, — viņš dvesa, gurdi un izklaidīgi apkārt blenzdams.

— Mūsējais... Viss nu pagalam. Esmu ubags; draugs, ko es ar šīm savām rokām esmu radījis un vilcis, mani nodod; un pat viņa... Riebīgā pasaule!

Viņš strauji apgriezās uz papēžiem un iegāja savā istabā tik rāmiem un cietiem soļiem, ka Krupjē pavisam satrūkās un metās pakaļ. Durvīs noskrapstēja atslēga. Dzīvoklī iestājās bargs klusums. Visi klausījās kā pamiruši. Tikai vecā kundze, dziļā apātijā iegrimusi, zvilnēja dīvāngalā un kaut ko pie sevis murmināja.

Atskanēja šaviens. Tad vēl četri. Krupjē sagrāba krēslu un izgāza durvis. Visvaldis gulēja, sabrucis uz galda, kas bija nokaisīts stikla šķembām. Krupjē sastinga pie stenderes. Aiz viņa pieplaka pulciņš kubezeliešu, kas, dabūjuši zināt par biedra nelaimi, nule bija atsteigušies.

Bet kas tas? Vai tās nebija elsas, šņuksti? Visvaldis raudāja. Izraudāja savas dusmas, sāpes, izmisumu un dzērumu.

Virs rakstāmgalda karājās liels, grezni ielogots uzņēmums: grupa kubezeliešu krustām šķērsām sasēdušies, cepurītēm galvā, rapieriem rokās, smaidiem priecīgās sejās. Stikls bija sašķīdis, bet kādas figūras vietā blakām Prinča attēlam rēgojās melns caurums. Vērst ieroci pret sevi Visvaldim bija pietrūcis spēka, viņš bija nošāvis nodevēju.

Draugi klusu sanāca ap viņu. Krupjē noraidoši pamāja Grizeldai, kas dzīrās steigties pie brāļa.

— Draugs, — aizkustināti runāja Krupjē, — un lai viss būtu sagruvis un viss pagalam, vēl arvien tev būsim mēs, tavi draugi, būs "Kubezele", kas stāvēs par tevi un palīdzēs tev. Lai dzīvo "Kubezele"!

— Lai dzīvo "Kubezele"! — sauca pārējie. — Par tēvijū, draudzību un atturību!

— Galvu augšā, Visvaldi, — turpināja Krupjē, — tu tagad esi ģimenes galva, turies kā vīrs, tev tagad jākārto visas lietas, — tu redzi, sievietes ir gluži neziņā. Bet Vanckars, — viņš savīkstīja dūres, — tam mēs parādīsim!

Visvaldis jau bija daudz maz saņēmis. Atspiedies pret galdu, labu brīdi raudzījās biedros. Kaut kā tagad trūka viņa sejā, kas likās daudz vecāka, bet savādā kārtā ļoti atgādināja daudz neglītāko jaunāko brāli. Kādreiz tik svilinoši iedomīgais skats zem melnās uzacu svītras nu kļāvās pie zemes kā pielijusi smilga.

— Lieciet viņu mierā. Nesakiet nekā. Lai viņš darās, kā grib. Cik "Kubezelē" zina par viņa... par Majora brīdināšanu?

— Mēs seši, — atbildēja Krupjē.
— Vairāk neviens?
— Pagaidām nē.
— Lai tas paliek starp mums. Saprātāt? Ja ziņa izplatās citādi, neko darīt, bet "Kubezele" lai klusē. Lai nezina arī citi biedri. Apsoliet man to.

Kubezelieši pārsteigti stomijās.

— Man ar Sprukuli ir savādāki rēķini.

— Tāds nelietis! Un tu viņam esi tik daudz laba darījis! — sauca kubezelieši.

— Bet viņš no manis arī visvairāk cietis. To jūs varbūt nemaz nezināt. Vienalga. Es tā gribu. Es jūs lūdzu.

Kubezelieši, galvas grozīdami, beidzot apsoliņās noslēpumu glabāt.

* * *

Reizē ar Epaltu un Dagni Surģenieku namam piebrauca policijas auto. Epalts smīnēja. — Nekas, liktenis mani sargā, acīmredzot jāmirst nebūs; droši vien viņš taupīs mani ļaunākam un nožēlojamākam jokam. Labi arī tā. Lieliskā, melodramatiskā sadursme izpaliks.

Iegājuši Surģenieku zālē, viņi tūlīt ieraudzīja Visvaldi biedru pulciņa vidū. Pamanījis Epaltu, kas bija atspēries īstā cīņas stājā, viņš nesaprašanā to uzlūkoja, tad, pamanījis Dagni, pēkšņi atcerējās.

— Ā, Epalta kungs! Dagne būs jums kaut ko sastāstījusi. Tas ir pārpratums, atvainojiet, — un, pavirši pasmaidījis, iekām Epalts paguva izteikt līdzjūtību vai kaut vienkārši apsveicināties, pievērsās kriminālpolīcijas ierēdnim, kas, vairāku kārtībunieku pavadīts, patlaban iesoļoja zālē.

— Vai šeit dzīvo Cēzars Šeturiņš? — viņš jautāja uztrauktā

un skaļā balsī. Acis manīgas un nemierīgas kā spoles lēkāja pa visiem kaktiem.

Bāls un sarāvies kā tāss, Šeturiņš izslējās no atzveltnes zem palmas. Tikai tagad Epalts pamanīja, ka viņš sēdējis kopā ar Nikolīni.

— Jūs esat apcietināts! Pret jums celta sūdzība par jaunatnes samaitāšanu un musināšanu pret pastāvošo iekārtu.

Šeturiņš atgrīļojās soli trīs atpakaļ. Viņa apaļā, galīgi izbie-dētā sejā atspoguļojās pārsteigums un šausmas.

— Ēē... ē... ē... — viņš rīstījās galīgā apjukumā. Viņa seja sāka varskīties un raustīties visnejēdzīgākā veidā. Policisti sagrāba viņu aiz elkoņiem un gandrīz vilkšus izvilka no zāles. Galvu atgriezis, viņš izmisis blisināja acis un murmināja: — Nikolīne... Nikolīne... es nezinu... es nesaprotu...

Zālē sapulcētie viens pēc otra izklīda. Apjukums bija liels, bet rūpju pilnas rokas. Epalts palika viens ar Nikolīni.

Nule redzētās cilvēku ciešanas, nule pārdzīvotās nāves bailes un apņemšanās visu ciest bija it kā nošķīstījušas viņa dvēseli, noskalojušas visu to lieko, māksloto, ko bija uzspiedusi pieņemtā ciniķa poza, divdomīgais stāvoklis Surģenieku namā un nelaimīgā griba izcelties, pārsteigt un spīdēt par katru cenu. Savas sāpes, vientulību, mīlu un gatavību šīs mīlas dēļ ciest visu, riskēt visu viņš apzinājās ar neparastu skaidrību. Pirmo reizi, pirmo reizi kopš pašas bērnības, viņš sajūtās atkal brīvs, bez mazākās vēlēšanās izlikties, kombinēt, aprēķināt. Ar savādām trīsām viņš noskārta, ka nekad vairs nekļūs vecais Zelta-mute; pa šiem mēnešiem, pa šo dienu viņš bija pārvērties un au-dzis, un tagad skatījās dzīvē savādāk, dziļāk, jūtīgāk. Liela nopietnība, liels aizkustinājums viņu pārņēma, tagad viņš varēja izskaidrot visu, pateikt visu, pēdīgi viņš tuvojās Nikolīnei vien-kārši un atklāti kā cilvēks cilvēkam, tā kā to vajadzēja darīt jau sen, Grizli kāzās, nē, jau daudz, daudz agrāk. Lūkojoties uz

sabiedēto un sarāvušos meiteni, viņš pārplūda līdzcietības un maiguma: ak Dievs, ļauj taču man rūpēties un sargāt viņu!

— Nikolīne, — viņš teica, nosēzdamies blakām un viegli piedurdamies mazai, bālai rokai. Pirmo reizi viņš bija aizmirsis savu pozu, savus vaibstus un nedomāja, kā skan viņa balss.

— Piedodiet, ka šodien, kad šinī namā notikušas tik jaunas lietas, es atgādinu jums sevi. Man liekas... man šķiet... es esmu bieži dīvaini, pat nejēdzīgi izturējies. Viss tas vienmēr bija domāts citādi... labāk... esmu vienmēr gribējis... bet nekad, nekad neesmu pratis jums pateikt, ko gribu, ko jūtu. Ārprātīgais moris Zebgugu, pinkainais suns, ko jūs atdevāt Šeturiņam, esmu es pats, visu, ko viņi saka, saku es tagad jums un vēl vairāk...

Kabineta durvis nedzirdami atdarījās; kāda velnišķīga nojauta sacīja Epaltam, ka tās ver Dagne. Greizsirdības un sāpju pilna viņa tagad stāv un skatās Epaltā. Viņš jūt šo skatu neizsakāmi smagu un kvēlošu un nevar vairs pateikt ne vārda. Liekas, pašas debesis aizveras pār viņu. Sirds sastingst.

Arī Nikolīne pamana Dagni. Acis, kas nule raudzījās Epaltā rātnas un mīlīgas, tik mīlīgas, kā Epalts nekad vēl nebija redzējis sevī skatāmies, lēnām plešas. Ledains dzestrums apskalo Epaltu, viņš lasa šajās acīs, ka Nikolīne redz un saprot Dagnes jūtas, atceras visas tās reizes, kad Epalts bijis ar Dagni kopā, atceras, kā viņš to nupat, pirms pusstundas, puspaģībušu ieveda zālē, noskaidro visas aizdomas un spriež tiesu. Maigais skats vienā briesmīgā minūtē noskrien visas pakāpes no mīļuma, šaubām, bažām, izbailēm, nicināšanas, un pēkšņi Epalts redz šīs acis taisni tādas pat kā pirmo reizi šajā namā: ieplestas tumšas un bargas kā ieroča stobri, kas urbjas Epaltā kā retā, bet bīstamā zvērā.

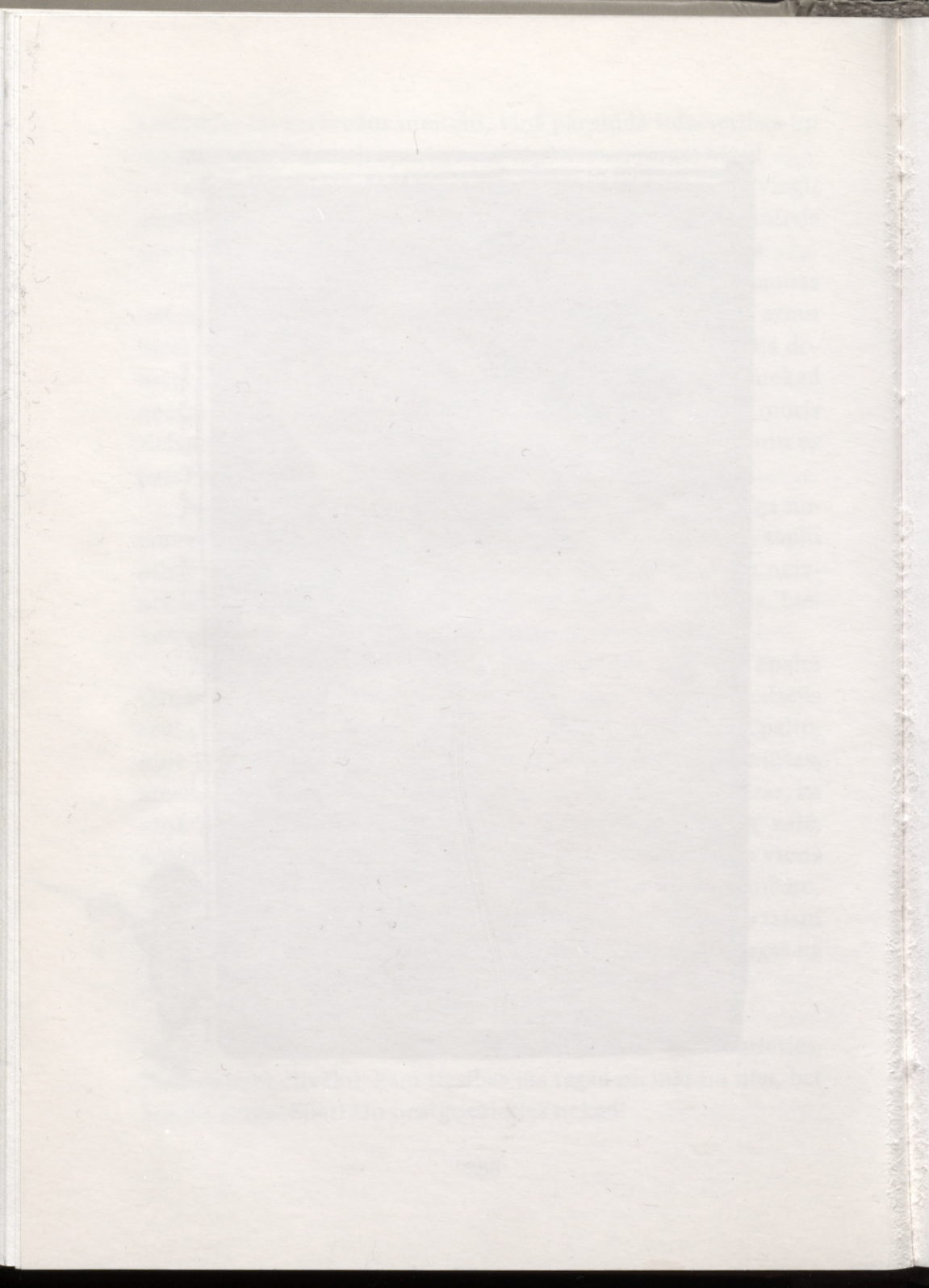
Nikolīne lēnām pieceļas.

— Epalta kungs, — viņa saka klusu, klusu, — atskatieties, jūs redzēsiet cilvēku, kam tiesības jūs tagad nicināt un nīst, bet kas jūs gaida. Ejiet! Un neatgriezieties nekad!

... on every day given ...

Epalts pietrūkās. Tur stāvēja abas sievietes, tā, pēc kuras viņš cīnījās, un tā, no kuras bēga, un abas viņu pārprata. Epaltu slāpēja tieksme iekliegt Dagnei kailu un briesmīgu patiesību sejā, ka viņš to nīst, ka tā ir viņa ļaunais gars un posts, bet nabaga sieviete bija tik izmocīta, bēdu nokausēta. Kā lai dod vēl šo pēdējo žēlastības dūrienu? Tomēr. Vai viņu pašu kāds žēlos? Arī viņš nežēlos! Bet — Nikolīne pēkšņi pieiet Dagnei un apskauj to maigi, kā sargādama.

Epalts izskrēja no Surģenieku nama, it kā tas degtu.

Pārskrējis ielai, viņš atskatījās. Milzīgs safrāndzeltens, rieta nokrāsots mākonis rēgojās Surģenieku nama fonā. Dzeltena, nejauka, vibrējoša gaisma plūda pa ciļņiem, tēliem un ķipariem, kas čumēja un čokurojās kā dzīvi. Abas kailās kariatīdes, rokas izstiepušas, apsūdzēja un draudēja. Strupie lauvas, suniski un spocīgi izvieduši astes, slaistījās gar ģevelmalu, it kā raudzīdami zemāku vietu, kur nolēkt. Un visas šīs platmutainās, traģiskās, nirdzīgās komiskās maskas, lauvu purni, patētiski atvāztām rīklēm, spirālragainie aunu galvaskausi, pūces, vēdekļastainie pāvi nirdza un mirkšķināja, vīpsnāja un māja, bet stingās un augstprātīgās amazoņu maskas blenza viņā ar nekaunīgām, aklām ģipša acīm. Zābakotais runcis, kas nagainās ķetnās turēja ģerboņa vairogu, sarāva savu ūsaino purnu velnišķā grimasē — tas jau bija pats Valsts Burvis, kas, skriedams pa priekšu savai ģimenei un biedēdams sastaptos ļaudis, gribēja nosēdināt imperatora tronī savu tēvu, bet ministra krēslā brāli... Nelaiimes nams, posta ēka! — Pēkšņa ēna pārskrēja fasādei, siena, likās, sagrīlojas kā uz brukšanu. — Lāsts pār šo midzeni! — iesaucās Epalts un bēga aizelsies un skriešiem, it kā patiešām viņu draudētu sašķaidīt ķieģeļu un akmens mošķu lēvenis.

Krah!

Kārlis Jēkabsons

ākamā dienā laikrakstu pirmās lapaspuses rotāja uzraksti cits par citu milzīgāki:

**BANKU NAMA "SURĢENIEKS UN BIEDRI"
NEGAIĀDĪTAIS SABRUKUMS.**

**TŪKSTOŠIEM NOGULDĪTĀJU
ZAUDĒ SAVUS IETAUPĪJUMUS.**

BAŅĶIERA BANKROTS UN NĀVE.

SPEKULANTA TRAĢĒDIJA.

MĀJSKOLOTĀJS — BAŅĶIERA FINANSĒTĀJS.

**DRAUDZĪBAS VEKSEĻU SISTĒMAI
REIZ JĀDARA GALS!**

Un tā tālāk. Surģenieka vārdu staidpīja visos locījumos un variācijās. Gan lāsti, gan nožēlošana gāzās pār viņa piemiņu, bet rakstu faktiskais saturs bija vienāds: liela un iespaidīga naudas iestāde pēkšņi izrādījusies celta uz smiltīm un sabrukusi pīšļos. Direktors Surģenieks, būdams pats galvenais īpašnieks, zaudējis visus savus ieķīlātos un pārķīlātos pilsētas un lauku īpašumus, kuru vērtība nebūt neizrādījās tik liela, kā domāja, un ar tiem nevarēja segt ne trešo daļu no visa milzīgā iztrūkuma. Koloss, kas ar savu tumīgo figūru vēl vakardien aizēnoja vai pusi no pil-

sētas finanšu debesīm, bija balstīties uz praulu kājām, un nu gulēja sašķīdis; izmisušie noguldītāji un kreditori, izsalkušie pilnvarnieki, advokāti, piedzinēji un inkasenti kā skudras, kā kaprači, kā maitu mušas metās tam virsū, bet velti, viss, ko viņi atrada milzīgā liķa izkurtējušās iekšās, — bija papīri, papīri, papīri bez vērtības, seguma un nozīmes.

Bet Šeturiņš? Pēc Surģenieka viņš bija slavenākais vīrs pil-sētā un kā biedinošu piemēru viņu minēja vietā un nevietā. Viņa bēdīgā popularitāte sasniedza degpunktu, kad kādā laikrak-stā parādījās plašs raksts — "Diks un Dovs", apgādāts ar attie-cīgiem uzņēmumiem, — varenais direktors un nelielais Še-turiņš pilnā augumā.

Direktora ģimenes posts bija pilnīgs. No bagātības un labās sabiedrības redzamākiem augstumiem nogāzusies pilnīgā bez-izejā un trūkumā. Daži laikraksti viņus apraudāja, daži ieteica dīvainas un smieklīgas nodarbības, kā kritušie bagātnieki varētu sev nopelnīt iztiku.

Bet tad avižpapīru putenī rāmi izslējās kāds masīvs augums: Nikaragvas un Libērijas konsuls Felikss Majors. Viņš organizēja kapitālu, restaurēja banku, kas tagad tika nosaukta "Apaļais lats", un garantēja noguldītājiem atmaksāt pusi no viņu zau-dējuma. Un, raugi, šādos apstākļos banka varēja ne tikai darbo-ties, bet pat atkal dot peļņu. Agrākās draudzības vārdā konsuls uzņēmās gādību par nelaimīgā baņķiera ģimeni. Augstsirdīgi piedāvāja vecākiem bērniem darbu šinī pat atjaunotā bankā, nodrošināja kundzei dzīvokli ar pieklājīgu pensiju un apņēmas izskolot pastari. Cēlajam žestam gribot negribot aplaudēja pat konsula ienaidnieki.

Vienīgi Visvaldis un Grizli negribēja par to ne dzirdēt. Žēlas-tības maizē no Majora, negantnieka, kas vainīgs pie viņu posta! Nekad! Velti konsula pilnvarnieki skaidroja, ka Majors stāv pāri katram pārmetumam; kurš finansists gan tīšu prātu līdīs cilpā,

neuzteiks kredītus izkurtējušai un grūstošai bankai? Un vai godīgs veikalnieks drīkst klusēt, ja viņa rokās nāk dati par tik plašiem un šaubīgiem veikaliem kā Šeturiņa vekseli? Velti viņi stāstīja, cik cēls darbs ir atkal saglābt Surģenieka banku un aicināt viņa bērnus pie kopējā darba. Abi Surģenieki palika nelo kāmi un beidzot konsula ļaudis vienkārši padzina.

Surģenieka kundze, dziļā apātijā iegrimusi, tomēr pieņēma Majora palīdzību un tūlīt pārvācās uz nelielu dzīvokli vienā no konsula mājām, jo vecais, greznais Surģenieku nams nāca svešās rokās. Dagne sekoja mātei, jo nebija neviena, kas par māti rūpētos. Velsas Princis, ko draugi tagad sargājās saukt par Princi, baidīdamies sāpināt vai atgādināt seno godību, piemētās pie Krupjē, bet "Kubezeles" sakari pavēra viņam dažas, kaut šoreiz arī ne visai spīdošas izredzes uz nelielu vietu un mērenu atalgojumu.

Lai cik dīvaini liktos, taisni Grizeldai, kas pirmā, apprecēdama Dušeli, atstāja vecāku namu, nācās visgrūtāk to pamest pa otram lāgam. Kad māte, māsa un brālis jau bija projām, viņa vēl kavējās plašajā dzīvoklī, no kura kādreiz tik greznās un pilsoniski bagātās iekārtas maz vien kas bija palicis, un tas pats vairs nepiederēja Surģeniekiem. Purvīša sniegainas tagad greznoja antikvariātu skatlogus, tāpat kā sudrabs, porcelāns un grīdsegas, vienīgi druknais ģipša amorets lidinājās vecā vietā pie griestiem, smaidīdams nosūbējušām lūpām un jautri vicinādamas apdrupušās bultas.

Pēdējā vakarā pirms galīgās izvākšanās no dzīvokļa, kad blakustelpas jau ribināja jauno iemītnieku tapsētāji, Grizli gandrīz visu dienu pavadīja zālē, savas pirmās un labākās jaunības prieku un skumju lieciniecē. Ap krēslas stundu kāds no tapsētājiem pieteica apmeklētāju.

Grizli cieši skatījās ienācējā; noteikti viņa to bija redzējusi, satikusies, pat runājusi. Plecīgs, biezs, vidēja auguma vīrs. Ļoti solīdais uzvalks atgādināja Majora veclaicīgi korekto angļu

džentlmeņa gaumi, bet likās, ka valkātājs nejutās savā tērpā īsti ērti. Viņa kustības bija mierīgas un drošas, tomēr tām piemita zināma piespiestība, stīvums. Dārgā platmale, smalkie cūkādas cimdi un vecmodīgais spieķis ar masīvu sudraba rokturi valstījās ienācēja rokās, kā nerazdami īstās vietas. Varēja noskārst, ka, mājās pārnācis, viņš tūlīt pārgērbjas, un nevis elegantā tresotā mājas svārkā, bet vecās, negludinātās biksēs un vestē, noņem apkaklīti, uzmanīgi atloka piedurknes un ķeras pie pārtrauktiem darbiem. Svina krāsas sejas stūrainie vaibsti izteica savādu drūmu pašapziņu, bet dziļās acis ar gandrīz baigu svaru uzgūlās visam, ko aplūkoja. Piepeši Grizli elpa uztraukumā iecirtās.

— Grāfs... — Viņa neskanīgi nokustināja lūpas, bet svešais saprata. Viņa bālās mutes plānais naža grieziens izlocījās rūgtenā smīnā; strupi kā knābdams palocījies, viņš teica:

— Grāfs Deguns de Knibēns, cienītā kundze.

— Jūs gribat paņirgāties? Pareizi, jūs esat izvēlējies īsto brīdi. Dariet to žigli un ejiet.

Ķurzēns nesakustējās.

— Kundze, patiesībā nemaz nav tik sen, kopš mēs tikāmies šinī pat zālē, — viņš sacīja, aplaizdams acis visapkārt un pakavēdamies pie apdrupušā ģipša amoreta griestu vidū, — bet cik pamatīgi no šejienes aizbaidīts flirts, smiekli un joki. Jūs bijāt ļoti asprātīga, ļoti. Bet es... varbūt to uztvēru pārāk burtiski, pārāk smagi, izsalkušais nesaprot paēdušā jokus.

Grizli beidzot pilnīgi atgūvās. Viņa aplūkoja Ķurzēnu no saelļotiem matiem līdz spodrajām kurpēm, dārgām kurpēm, visdārgākām kurpēm Rīgā, ironiski vērtēdama kā izputējusi patriete savu bagātu kļuvušo brīvlaisto:

— Ķurzēna kungs, bagātības man vairs nav, bet asprātība palikusi. Domāju, ka švītīgais uzvalks nebūs pietiekamas bruņas. Parastā vadmala savā ziņā aizsargāja labāk.

— Hm. Bet jūs nespējat vairs tēmēt tik droši. Pamati, uz

kuriem stāvat, kļuvuši irdi. Majors nav nekāda klints, pret kuru var droši atsperties.

— Kāds sakars tam ar Majoru?

— Tāds sakars, ka jums būs jāpieņem no sava tēva izputinātāja žēlastības maize.

— Nekad!

— Bet ko tad jūs iesāksiet? Rīt ir pirmais; tad jums jāatbrīvo šis dzīvoklis un šis nams. Jūsu māte un jaunākā māsa jau dzīvo Dzirnavu ielā...

— Cik rūpīgi jūs esat visu izklausinājis.

— Jā. Rezervju jums nav...

— Es strādāšu.

— Lieliski. Bet... kas gan labāk par mani zinās, cik grūti sameklēt darbu? Tas ilgst mēnešus un mēnešus. Vecie sakari? "Sidrabonija"? Neviens nesteigsies apgādāt cilvēku, kam nekā nav. Un... Majors met garu ēnu; viņam patiktos, ja jūs tomēr būtu spiesta atgriezties pie viņa. Tā viņam goda un reklāmas lieta — tagad gādāt par jums. Visi sacīs: lieliskais vecais džentlmenis konsuls. Kā viņš rūpējas par senā drauga ģimeni. To ir patīkami dzirdēt, un konsuls prot sev sagādāt šādas mazas patikšanas.

— Bet kas jums tur par daļu?

— Man ir gruntsgabalu starpniecības birojs.

— Vai arī tam kāds sakars ar mani?

— Savā ziņā. Man trūkst enerģiskas, apķērīgas, elegantas un pievilcīgas darbinieces, kas varētu atvietot mani kantorī, kad dodos veikala gaitās.

— Tātad jau otrs augstsirdīgais piedāvā man savu paspārni. Sakiet nu vēl, ka pasaule ir ļauna. Un cik cēli jūs protat atmaksāt par to, ka es jūs reiz izdzinu no šī paša dzīvokļa! Bet var manīt, ka jūs esat vēl veikalnieks iesācējs. Par Majora augstsirdību runātu visa pilsēta, par jūsējo klusētu viena nenozīmīga sieviete. Jūs esat romantisks.

— Es esmu praktisks. Darbs, kurā pastāvīgi jāstopas ar dažādiem ļaudīm, kur jāskaidro, jātēlo, jāstrīdas, jātiepjas, jums vairāk pa dabai kā kaut kurš cits. Jūs labi protat atrast cilvēku vājās vietas. Jūs būsiet laba darbiniece. No otras puses, — viņš paklusējis turpināja, — atzīstos, ka, piedāvādams šo vietu taisni jums, tiešām izjūtu mazu gandarījumu. Bet naida manī nav. Mans pasākums toreiz ar... ar...

— Majora jaun kundzi...

— ...bija pārāk grūts; vismaz toreiz tas nebija man pa spēkam.

— Un šis pasākums šoreiz jums ir pa spēkam?

— Jā, — sacīja Ķurzēns mierīgā pārlicībā.

Grizli domāja. Ķurzēna vaļsirdība patika. Pie Dušeļa sāniem Grizli bija iemācījusies cienīt atklātību un tagad tvēra pēc tās ar izslāpušu un pārmērīgu kaislību. Ķurzēns ar visām viņa gaitām sāka likties pārsteidzoši viengabalains raksturs; saistīja arī viņa veids spēlēt atklātām kārtīm un tā pārsteigt pretinieku. Taisnība, savā laikā viņa to nicināja un padzina, bet tagadējā Grizli par daudzām lietām domāja pavisam citādi kā agrākā. Turklāt strauji pagriezieni par pilniem simt astoņdesmit grādiem bija Grizli dabā, asā kontrasta burvība vilināt vilināja. Un kad viņa iedomājās konsula Majora augstprātīgo romnieka masku, nevaļīgo, strupo, it kā katrai pateicībai pāri stāvošo valodu, Grizli jutās gandrīz izšķīrusies. Tikai vienu lietu vajadzēja noskaidrot, lai neviens nedomātu, ka viņai kādi blakus nolūki.

— Vai jūs esat precējies? — viņa jautāja, priecādamās, ka tiešumā un atklātībā nepaliek aiz Ķurzēna. Niķeļa Mārtiņš nepārmainīja ne vaibsta, neizdarīja ne kustības, bet pirmo reizi pa visu sarunas laiku viņa stāvā un seļā pavidēja kaut kas nedrošs, satrūcies.

— Nu, protams, no kurienes gan tik pēkšņi pārmainītos jūsu apstākļi?

Ķurzēns pamāja. Tātad šinī lietā viss bija kārtībā.

— Nu, un cik liela alga man būs?

Ķurzēns nosauca pieklājīgu, bet ne pārspilētu summu. Tomēr uz reizes tik lielu algu nekur nebija izredzes saņemt.

— Bet konsuls met garu ēnu, — teica Grizli, atkārtodama Ķurzēna izteicienu, — vai nebaidāties, ka viņš pie gadījuma jums var kaitēt?

Ķurzēns smīnēja.

— Kad jūs sāksiet strādāt kantorī, tad redzēsiet, kurš kuram kaitē.

— Vai tik jūs necerat kādreiz arī Irisai piedāvāt vietu savā uzņēmumā, šefa kungs?

Ķurzēns smīnēja.

* * *

Bet Imalīns? Dūšīgais Valsts Burvis? Kas notika ar to? Mēs pametām viņu bankas balles priekšvakarā drūmu un norūpējušos. Visi taisījās uz balli, bet viņš gribēja palikt mājās viens pats. Ar viņu notika nelāgas lietas, kas sagādāja jau tā nomāktiem un izmisušiem brālim un māsām jaunus uztraukumus.

Vispārējā uztraukumā un avižu brēkā gandrīz nepamanīts pagāja kādā rīta laikrakstā treknis virsraksts:

MĀJSKOLOTĀJS —

SLEPENA ORDEŅA PRIEKŠNIEKS UN ZIRNEKLIS

Bet ne citās avīzēs, ne arī šajā nekas vairāk par šo lietu nepārādījās. Acīmredzot bija iejaukusies vara, kas spēja aplūsināt pat presi.

Naktī, kad kā ūdensplūdus paredzēdami, dzīvoja un dejoja Surģenieka bankas ļaudis, skolā, kuru apmeklēja Surģenieku jaunākais, notika ielaušanās. Zaglis ar pakaļdarinātām atslēgām

bija atslēdzis āra durvis, skolotāju istabu un dokumentu skapi, paņēmis klases atzīmju žurnālu, turklāt, lai simulētu laupīšanu, vēl dažus samērā mazvērtīgus priekšmetus no rakstāmgalda, kurus atrada pamestus apstādījumos skolas apkaimē. Skolā sacēlās milzīgs uztraukums. Direktors gan tūdaļ nomanīja, ka ļaundari nav nekādi profesionāli zagļi, bet apkalpotāji jau bija pasteigušies ziņot policijai. Izmeklēšanas dzirnavas sāka malt. Pirmās aizdomas krita uz klases nesekmīgākiem skolniekiem, kas būtu ieinteresēti žurnāla pazušanā. Tie izrādījās Imants Surģenieks, Vilibalds Majors un Antons Stāmurs. Varbūt plaši pazīstamie uzvārdi būtu novērsuši direktora uzmanību, bet ne policijas. Zēni bija skolā. Viņu iztrūcinātais izskats vien jau modināja aizdomas. Viņus gluži vienkārši izkratīja. Rezultāti bija pārsteidzoši: Imantam Surģeniekam zem krekla uz kailām krūtīm atrada ziemišķa ādas makstī Zirnekļu ordeņa Veco Tiesu ar visiem biedru parakstiem. Tikko policijas skolu beigušie ierēdņi gardi smējās, lasīdami statūtus. Ordeņa brāļu skaitījās ap divdesmit. Visi skolnieki. Bet — Cēzars Šeturiņš? Kas tas tāds? Organizētājs, musinātājs, šūniņu dibinātājs? Nu ierēdņi vairs nesmējās, uztraukti un bāli tie šķirstīja bargo un lakonisko Veco Tiesu. Te jau bija milzīgas un briesmīgas organizācijas pirmie pavadieni, pirmās pēdas, ordenis, loža, kas apdraudēja valsti un vai visu Eiropu. Mati slējās stāvus. Darbs kūsāja. Tālruņi trakoja. Automašīnas rībēja. Maz mirkļos Šeturiņa persona bija noskaidrota, un smagi apbruņotu policistu nodaļa to nekavējoties sagūstīja apstākļos un vietā, kas lasītājam jau zināmi. Sākās pratināšana un pētīšana. Bet, līdzko kriminālpolicijas priekšnieks, karos un visādos vējos rūdījies vīrs, ieraudzīja Šeturiņa apaļo, baiļu ārprātā varskošos ģīmi, tas tūdaļ noprata, ka ķēriens nav nekāds lielais; labākā gadījumā notvertais varēja būt gluži neievērojama sviriņa lielā, noziedzīgā mehānismā, droši vien pievilināts un iejaukts, pašam nenojēdzot, ko dara. Tā arī

pierādījās. Šeturiņš, nomaļnieks, bija uzaudzis tepat policijas acu priekšā un izrādījās pat kādam ierēdnim rada. Pēc stundas viņa dzīvesgaita, visas iepriekšējās dzīvesvietas un nodarbošanās tika noliktas kā uz stikla. Neviens nekur un nekā nevarēja liecināt sliktā. Nesodīts, nedzērājs, nesmēķētājs, visur cītīgs darbinieks, kas no saviemniecīgiem ienākumiem uzturēja vecu un slimīgu māti. Nekad nebija manīts krogos, nekad dzirdēts trokšņojam, no karadienesta atsvabināts vājo acu dēļ, nebija nevienas organizācijas biedrs, izņemot... Zirnekļu ordeni. Šeturiņa vekseļu lieta vēl nebija nokļuvusi līdz policijai.

Priekšnieks pasmējās, pazobojās par jauno ierēdņu centību un pievērsās pārējiem ordeņa brāļiem, īpaši māģistriem, kas bija paturēti apcietinājumā. Nopratināja, skolas direktoram klātesot. Te izmeklēšanas iznākumi bija drūmāki.

Jau kopš laba laika skolā notika visādas nebūšanas, pastāvīgi atklājās jaunas palaidnības. Direktoram jau sen bija aizdomas, ka vainīgie ir vieni un tie paši rezgaļi, bet atklāt tik plašu un spīdoši, un lietpratīgi noorganizētu ordeni ar statūtiem, iestāšanās rituālu, pakāpēm, amatiem, putna brīvības un patronāta institūtiem viņš gan ne sapņos nebija iecerējis.

Zirnekļu grēku saraksts iznāca garš. Zirnekļi bija savam direktoram uz pēcmaksu glītā iesaiņojumā piegādājuši vecu zābaku, pildītu ar nelabām lietām, likuši laikrakstos sludinājumus, it kā viņš meklētu dažādu nelādzīgu arodu darbiniekus, kas ar savu staigāšanu un taujāšanu traucēja direktora mieru.

Izrādījās, ka zirnekļi bija tie, kas it kā no nezināmiem kidneperiem sūtīja klases audzinātājai vēstuli ar draudiem nolaupīt viņas abas mazās meitenes, un policija jau reiz velti izmeklējās vainīgos. Skolas apkalpotājam, kas bija zirnekļus sarājis, tie ielika krēsla spilvenā gabalu piķa, kas sasēdēts sasila un izplūda, samaitādams apkalpotāja uzvalku. Zirnekļi izmētāja skolā lapiņas ar karikatūrām par skolotājiem; paslēpa modinātāja pulk-

steni klases krāsni, kas nelaikā nozvanīja stundas beigās; kavēdami rīta stundas, tie ieskrūvēja elektriskās spuldzēs papes ripas: nevienam jau nenāca prātā griezt spuldzes ārā, vainu meklēja aizsargos un diez kur citur. Arī tie bija galvenā kārtā zirnekļi, kas brīvdzīvē atējas vietā smēķēja un papirosu galus ar veiklu sviedrienu prata pielipināt telpas griestiem, kas ar laiku sāka atgādināt stalaktītu grotu. Tai pašā lokālā skolnieku vakaros zirnekļi dzēra degvīnu un meta pudeles pa logu kupenā, kurai pavasarī nokūstot pagalmā atklājās milzīga pudeļu baterija. Protams, tikai zirnekļi varēja dejas vakarā ielauzties bēniņos un pa kroņluktura lūku izkaisīt zālē kapātus astrus un šņaucamo pulveri. Vairākiem audzēkņiem, kas bija noraidījuši priekšlikumu iestāties ordenī un tādā kārtā, nemaz nenojaušot, kļuvuši putna brīvi, zirnekļi turpat skolā tik veikli un mākslīgi ar asu žileti pārgrieza svārkus muguras šuvi, ka tikai pēc laba brīža, svārkus sapogājot vai saraustot, tie, cietuši par neizsakāmām šausmām, pēkšņi pāršķīrās pušu. Visu šo reģistru vainagoja afēra ar atzīmju žurnāla nolaupīšanu ar pakaļdarinātām atslēgām. Tā jau bija krimināla lieta, kas draudēja ar Irlavu.

Vismaz maģistriem, skaitā sešiem, draudēja droša izslēgšana, par pašu lielmeistaru — Valsts Burvi, nemaz nerunājot. Redzēdams, ka glābiņa vairs nav, Valsts Burvis uzrādīja nozagto atzīmju grāmatu, ko bija ieracis apstādījumos aiz skolas, un varonīgi pūlējās uzņemt visu vainu uz sevi, kā Vilibalds vēlāk izteicās, tiešām "skrēja bez galvas gar biedru rindu kā pats slavenais pirāts Klauss Stortebekers".

Policejiskus sodus direktors neparko nevēlējās. Viņš sazinājās ar konsulu Majoru, un tikai abu pūliņi panāca to, ka lieta nenokļuva ne tiesas, ne preses priekšā. Vienīgo maz ievēroto ziņojumu gluži neviļus bija nogrābis kāds acīgs reportieris īsi pēc Šeturiņa apcietināšanas. Galu galā lieta beidzās ar to, ka izslēdza tikai Valsts Burvi, kas pašrocīgi bija atmūķējis visas durvis,

nolaupījis atzīmju grāmatu un nenodeva, ka Lielais Pūķis un Cēlais Ciklops stāvējuši sargos.

Nākamo vakaru divdesmit Rīgas ģimenēs ar pilnu tiesību varēja nosaukt par Bērtuļa nakti. Tur skanēja vaimanas un raudāšana, asaras bagātīgi lija, un kaut gan dažs labs zirneklis jau bija, kā mēdz teikt, "liels dēlietis", to bez žēlastības iespaidoja, pamācīja un mudināja uz labu ne tikai ar vārdiem, bet arī ar ļoti nepatīkamiem darbiem.

Ko gūšu svešumā? Galu?
 Varbūt, bet varbūt, ka ne!...

Eriks Ādamsons

Notikumi aizritēja ātri. Kādu nedēļu pēc savas bēgšanas no Surģenieku nama Epalts satika Ķurzēnu. Grāfa parasti drūmā seja laistījās smaidos.

— Sveiks, vecais, — viņš uzsauca Epaltam. — Šodien noslēdzu smalku veikalu, uz to nāc man līdzi.

Epalts nobrīnījās. Ķurzēns nekad nedzēra, vismaz uz sava rēķina ne. Bet laikam ziņas bija tik labas, ka gribot negribot vajadzēja kādam tās pastāstīt.

— Es pārdevu Majoram savu Mežaparka zemes gabalu, — sacīja Ķurzēns, kad draugi bija novietojušies kāda restorāna dārzā.

— Tad beidzot iemociji gan. Un tiešām par pilnu prasīto cenu?

— Gluži par prasīto gan ne. Majors ir spītīgs. Kas zina, varbūt viņš pamestu visu lepno vasarnīcu. Desmit procentu nolaidu.

— Ak tu, blēdi! Tomēr viņš pārmaksāja deviņkārt. Bet vai tu domā turpināt šādu tirgošanās veidu? Es gan neieteiktu.

— Protams, ka ne, bet ar visvareno konsulu man gribējās izspēlēt šo joku.

— Nabaga Iriša. Viņa jau visvairāk cieta no tavām vīstām un taviem dūmiem. Viņa taču tevi ne aizskāra, ne apvainoja.

— Ā, tomēr. Toreiz, kad mani iecēla par grāfu, tev vajadzēja paskatīties viņai sejā. Kā viņa nokaunējās, ka ļāvusi sevi apkalpot tādām rāpulim kā man. Lai viņa atceras mani pagaidām kaut kādā veidā.

— Neturi velta naida. Viņas dzīve ir neizdevusies. Prinča nedabūja, ieročnesēja negribēja. Ko dzird par Sprukuli?

— Nozudis no apvāršņa. No "Kubezeles" izstājies, kā Grizli stāsta.

— Grizli stāsta? No kura laika tu ar viņu esi draugos?

— Grizli strādā manā kantorī.

Epalts ilgi klusēja.

— Ak tad tādā veidā tu pateicies viņai par iecelšanu muižnieka kārtā.

Grāfs Deguns de Knibēns apmierināts smaidīja.

— Bet es tev saku, Grizli ir vienīgā no visas ģimenes, kas kaut kam der. Žēl, ka esmu jau precējies, — teica grāfs ar lielisku pašapziņu.

— Pagaidi, gan derēs arī citi. Viņu tikai pirmo dzīve ierāva savās sudmalās.

— Jā, Dušelis viņu pamatīgi samiltīja. Tagad lielais gardēdis stāv atkal tēva pārtikas bodītē aiz letes un iesver silķes.

— Māksla vārīt un ēst vispožāk parādās vienkāršos ēdienos, — Epalts citēja Dušeļa izteicienu. — Neraizējies, no silķes viņš pagatavos lepnāku maltīti nekā mēs no stores vai haizivs spurām.

Epalts gribēja celties un iet. Ķurzēns aizturēja.

— Pagaidi, kur skriesi. Man te vēl jāsgaida svainis Priga, viņa kuģis nākošnakt aiziet uz Jārmutu. Ko es viens te nīkšu. Vai zini, ko tas trakais ekstroņmantnieks princis Visvaldis grib darīt? Viņš neapskatās vis pēc kāda turīga skuķa — savu veco draudzeņu vidū taču vēl varēja kaut ko sagrabināt —, bet tūlīt pēc sēru laika precēšot tēva mašīnrakstītāju. Atceries, blondīne,

kas vakaros, kad mēs staigājām pie Sūrģeniekiem, strādāja kabinetā? Es gan viņu tikpat kā netiku ievērojis, bet Grizli stāsta, tā esot viņiem tālīna ieprecēta radiniece un lādzīgs meitēns. Bet ko tas līdz — bez graša un bez vietas. Majora atjaunotā bankā Princis viņai aizliedzis strādāt.

Tūlīt pēc sēru laika. Vēl viss nav zaudēts. Vēlreiz uz priekšu. Vecais Zeltamute, vēl tu vari visu atgūt! — Bet kaut kas bija aizlauzis Epalta sparū un pašapziņu. Vēl priekš nedēļas, lai cik grūtā brīdī, domas par atkāpšanos viņam nenāktu ne prātā. Nešaubīgi viņš ticētu, ka pēdējā uzvara tomēr paliks viņam. Bet nu vairs ne. Verdošas sāpes aplēja viņu, verdošs kauns par savu niekošanos, nemākulību, mazdūšību. Bet vai tā bija tikai mazdūšība, vai tā bija tikai nemākulība? Vai viņu starpā neslēpās vēl kāds liktenīgāks šķērslis, gar kuru viņš daudzās kā bite gar stiklu? Viņš bija runājis dīvaini un aplami, bet ne jau tik dīvaini un ne jau tik aplami, lai nevarētu saprast. Vārdi ir mēmi, tukši, ģekļīgi; ar vārdiem vien vēl neviens cilvēks nav sapraties ar otru; vārdi var mūs pat pulgot, pelt, atstumt, bet mēs zinām, ka mūs nolūdzas, mīl un aicina līdzi. Tikai jāklausa ar sirdi, ne ausīm. Vai Nikolīne to negribēja vai nevarēja? Varbūt patiešām viņi bija kā no divām pasaulēm, kas svešas vienotrai? Vismaz tā varēja sevi attaisnot un mierināt. — Bet nost ar šo glēvo mierinājumu, nost ar liekulīgo taisnošanos. Neveiksme palika neveiksme. Lai līst sīvā smeldze kā sārms vātī, lai kož, lai svilina līdz kaulam, lūdz galam. Viņš nodūra galvu un teica:

— Romantiski.

— Jā, tā tas ir. Praktiskiem tēviem romantiski dēli. Ka tik šis vēl nepaliek par sociālistu; to vadoņi palaikam ir izputējuši bagātnieki vai aristokrāti.

Pēkšņi Epalts sagrāba drauga roku.

— Mārtiņ! Es tev reiz palīdzēju, kad tu pie manis griezies, palīdzi man tagad.

— Labi. Cik tev vajaga?

— Ne jau naudas. Liec Prigam paņemt mani līdzī uz Jārmutu. Tad es pats aizkulšos līdz Londonai, tur man brālis strādā kādā lidmašīnu fabrikā, viņš palīdzēs man sākumā piemesties. Es šeit slāpstu nost.

— Ahā, — zīmīgi novilkā Niķeļa Mārtiņš. — Saprotu, saprotu. Tu gribi mukt. Savā ziņā tas labākais. Paceļosi, pamācīsies. Par Nacionālo bibliotēku tu jau sen sapņoji. — Tagad precēt Surģenieku Dagni...

— Dagni? Kas tev to teicis, arī Grizli?

— Ne tikai Grizli. To sāka daudzi. Grizli tā lieta nemaz nepatīk. Jā, precēt Dagni ir kā iejūgties par ēzeli. Darbā palīga no viņas nebūs. Cita lieta, ja tev būtu lauku mājas... Žēl gan, ka Surģeniekiem tā nošķiebās. Viss tavs pūliņš tagad vējā. Jonass braucienu labprāt izrikos. Viņš tagad man klausā visur. Jo bra-manīgāks cilvēks, jo vieglāk valdāms, ja tik vien prot nospiest īsto sviru. — Ķurzēns atkal smīnēja, lepns par savām uzvarām.

“Vienu lietu tomēr esmu pratis,” domāja Epalts, “sargāt savu noslēpumu, to zina vienīgi Imants, Valsts Burvis. Paldies Dievam, jau nākošnakt būšu prom. Vismaz šeit laimējās. Redzēt Nikolīni pie Visvalža, Dagni smokam savā greizsirdībā un raugāties Zeltamutē kā blēdī, — tas būtu neizciešami. Drīzāk projām! Vienīgi nabaga lielmeistaru Imalīnu gribētos vēlreiz redzēt pirms aizbraukšanas.”

* * *

Kārtodams pēdējās lietas ar Jonasu, Epalts otrā rītā devās pie Ķurzēna. Starpniecības biroja durvis atvēra Šeturiņš. Visu ko Epalts varēja cerēt sastapt Ķurzēna kantorī, tikai ne draudzības vekseļu upuri, kam nu uz visiem laikiem bija pielaulāta nabadzība kā Asīzes Franciskam.

— Paklau, ko tas nozīmē, — čukstēja Epalts Ķurzēnam, līdzko mājskolotājs bija izgājis.

— Grizli lūdza viņu pieņemt. Darba viņš nekur vairs nevarēšot dabūt. Nu, kantora zēna man tik un tā drīz vajadzēs.

— Bet ko tava sieva saka par jaunajiem darbiniekiem?

— Sieva? Sieva priecājas, ka veikals plešas.

No dibentelpas iznāca Grizli ar Imantu. Acīmredzot tik bargi nostrostētais Valsts Burvis, nezinādams, kur piemesties, dzīvoja pie māsas. Grāfs Deguns sāka atgādināt mazu Surģenieku. Viņa baseinā vai muciņā jau plunčojās baņķiera nāra, mājskolotājs, Valsts Burvis. Epalts nevarēja paslēpt smaidu. Grizli pēkšņi iedegās:

— Arī Epalta kungam ievajadzējies palīdzības. Pēdīgi viņš vairs nespēj sevi aizbildināt, — viņa atgādināja senu sarunu, — bet bildināt izrādās par glēvu.

— Kundze, jūs taču zināt, ka precēšanās nav universāllīdzeklis pret visām kaitēm.

— Zeltamute, — lēni novilka Grizli. Nevarēja īsti noprast, vai viņas balsī skan nicināšana, nožēlošana vai ievainota un negandarīta patmīla. Pēkšņi viņa svieda kā rokas granātu:

— Es jums nenovēlu savu māsu. Jums nav sirds.

— Ir! — iesaucās Epalts tik kaisli, ka pats satrūkās; viss nelaimīgās mīlas posts uzmutuļoja viņā.

— Ir, bet maza; pietiek tikai pašam. — Un izgāja.

Desmit minūtēs viss bija kārtībā. Stūrmanis Jonass Priga pieņēma viņu savā kajītē. Viņš saspieda Epalta roku savējā tīri baltu un ar robustu, bet labsirdīgu pārstāvētāja familiaritāti droši uzrunāja viņu ar tu, tāpat kā visus, par kuriem domājās esam pārkāks:

— Nu tad atkal reiz viens bulvāru zutiņš man būs jākrista par jūrnieku! Damned! Pie kap Skāgena rīkosim īstu jampadraci.

Nu, veicīgi pēc maisa un uz Ventspili, kuģis trijos naktī —
let go!

Epalts pateicās. Atvadījās no Ķurzēniem un saskatījās ar Imantu. Tas iznāca līdzi. Labu gabalu abi gāja klusēdami.

Nogāztais Valsts Burvis maz vien vairs atgādināja veco Imalīnu. Ne vēsts no valšķīgiem smīniem, ne vēsts no nekaunas skata. Viņš soļoja tik rātns un tik skumīgs, ka Epalts gluži ieželinājās. "Lāga zenķis," viņš nodomāja, "toreiz policijā briesmās un nelaimē viņam vajadzēja bilst tikai vārdu, un arī es tiktu ierauts nelādīgā ordeņa lietā." Velnišķo Veco Tiesu jau viņi abi divi bibliotēkā bija sastādījuši.

— Nu, draugs, — pēdīgi teica Epalts. — Mēs abi esam zaudējuši tikpat kā visu.

— Tā iznāk.

— Un tomēr mēs turējāmieš dūšīgāk kā dažs labs.

— Tas gan. — Viņš brīdi klusēja un tad sacīja rūgti: — Jūs mani turējāt par ģeķi, kad toreiz palīdzējāt veidot to... ordeni.

— Par rotaļnieku. Bet tagad par vienīgo Surģenieku, ar ko varu saprasties.

— Tas viss iznāca tik mulķīgi... Kāpēc?

— Draugs Imant, dzīve ir cīņa. Spert soli nozīmē cīnīties. Elpot — cīnīties. Cīņā tevi trenc jūtas un dziņas, spiež apstākļi, mudina biedri, un cilvēks ir tik liels, cik liela viņa cīņa. Pie-raugi, ka nenocīnies savu mūžu gar niekiem. Bet vēl vairāk ievēro šo: zaudēt cieņu citu acīs gan sāp, bet vīrs to pacieš; zaudēt cieņu paša acīs nozīmē beigas. Tādēļ cīnies vienmēr tā, lai tu vari sevi cienīt arī tad, kad būsi uzvarējis; tad tu varēsi to darīt arī tad, kad būsi zaudējis. Liec savus mērķus augsti. Ja liktenis tev piešķīris ķēnišķīgāko no savām veltēm — iespēju pašam izvēlēties pretinieku, tad gādā, ja tas ir vīrietis, lai ir visstiprākais, ja sieviete, tad visdaiļākā, ja ideja, tad visskaļākā. Un, kad reiz esi sācis savu spēkošanos, neceri atpūsties; katra uz-

vara ir tikai jaunas cīņas sākums; izdusēsies, kad būsi kritis. Bet piemini allaž, ka īstu vīru pazīst ne tikai no tā, kā viņš cīnās un ar ko viņš cīnās, bet vēl vairāk no tā, par ko viņš cīnās. Vēro, vai nekaro tikai par sevi vien.

Atkal viņi soļoja klusēdami.

— Jūs aizbrauksiet?

— Jā.

— Vai zināt, ko par jums runā?

— Nu?

— Jūs bēgot.

— Tas ir taisnība.

— Bet kur tad paliek cīņa, par kuru jūs runājāt?

— Varbūt es bēgu... lai dusētu.

— Vai tad jūs esat... kritis?

— Cīņā personīgās laimes dēļ.

— Bet tā taču nav lielā, īstā vīra cīņa: vēro, vai nekaro tikai par sevi vien.

Viņi klusēja atkal.

— Ņemiet mani līdzī, — pēkšņi sacīja Imants.

— Draugs mīļais, jums vēl daudz ko darīt un pabeigt šepat.

— Par Majora Jūdasa grašiem iet skolās, kurās būs jāielūdzas vai uz ceļiem?

— Īsts vīrs, kas sevi ciena, iztur visu... un tāpēc viņš sevi ciena, ka visu iztur līdz galam.

Imants iesmējās:

— Nu mums abiem iet kā tam mācītājam: klausies manos vārdos, neskaties manos darbos. — Bet es jūs gaidīšu atpakaļ.

Šķirdamies viņi apkampās un sabučojās kā brāļi.

* * *

Pusnaktī Epalts iebrauca Ventspilī. Ostā bija tumšs kā pagultē, tikai šur tur spokaini mirgoja signālugunis. Bet vecais

ormanis, kas kuģu kustību Ventas grīvā pārzināja varbūt vēl sīkāk nekā pats ostas priekšnieks, locīdamies gar stutmalkas grēdām, slīperu krautnēm un baļķu kalniem, bez stomīšanās pieveda ceļinieku pie milzīgā melnā "Selonijas" silueta, kas žeburains un kūpēdams ieslējās tumšzilās nakts debesīs. Tumsā tvaikonis likās neparasti liels, augsts, fantastisks. Kajīšu iluminatoros, kas kā nēģa žaunu caurumi rindojās gar priekšgalu, rēgaini spīguļoja ugunis. Uz kuģa notika klusa, bet rosīga darbība, aizbraukšanas brīdis tuvojās.

"Tā tad šis melnais pūķis ar simt ugunsacīm un dzirksteļainu dūmu rīkli ir mans pēdējais glābējs," nodomāja Epalts, "glābējs no manis paša." Satvēris nelielo rokassomu, viņš uzsteidzās pa stāvo trapu.

"Selonija" gāja ar koku kravu uz Jārmutu. Uz klāja pacēlās baļķu un papīrmalkas kalni, paaugstinādami kuģa ķermeni vismaz par trešo tiesu. Kajītēs varēja nokļūt vienīgi pa nedrošām kāpnēm pāri brusu kaudzēm.

Epaltu saņēma stjuarts. Stūrmanis Jonass Priga bija aizņemts. Izdzēris glāzi kafijas, Epalts nolikās kojā un, par spīti plāpīgam stjuartam, iemīga.

Kad viņš uzmodās, šaurā kajītē bija jau sirma klēsļa. Kuģis, dobji dunēdams, viegli trīcēja, palaikam smagi, bet vienmērīgi salīgodamies. Epalts izgāja uz klāja. Latvijas pusē virs drūmi pelēkā nemierīgā līmeņa vīdēja tēraudaina svītra, bet nevarēja saprast, vai tie mākoņi vai vēl krasts. Pārklībojis pāri dēļu un latu saiņiem, viņš piestājās pie dūmeņa, resna kā simtgadēja ozola. Zem kājām, dzelzs redeļu segts, atvērās milzīgi dziļš krāteris, dzelzs kāpņu režģiem pietiklots, kura tikko samanāmā dibenā kaut kas kustējās. Tveicīgs, neveselīgs gaiss tvaikoja no šīs akas. Kāds ogļu putekļos novārtījies stāvs veikli kā zebiekste uzlikumoja pa kāpņu pītņi līdz pat augšai, atsvieda redeles, mežonīgi sakaucināja kādu vinču, uzrāva varenu karstas šlagas

spaini un vienā vēzienā, dzirkstelēm plaiksnoties un baltiem zobiem melnā ģīmī nozibot, iegāza jūrā.

— Pakāpieties lejā, — sacīja ogļainais, — palūkojieties, kā dzīvo melnie.

Epalts laidās pa bezgalīgajām kāpnēm dziļi tumsā, pašā tvaikoņa vēderā. Te zem ūdens līnijas gaiss bija tik karsts, pilns ogļu smalces un tvana, ka elpot kļuva pavisam grūti. Četri pus-kaili vai atlētu kreklos tērpti vīri, uz kuru nokvēpušām miesām sviedru lāses veidoja dīvainus burvju rakstus, sarkanas kvēles apstaroti, sešu uguns spēļu priekšā dejoja velnišķu fandango. Tā bija augsta māksla, ar kādu viņi, kuģim grīlojoties, iešāva smagās ogļu liekšķeres šaurajās krāšņu mutēs, kas žāvājās plecu augstumā no grīdas. Izdarījuši virkni grotesku soļu, viņi nosvieda lāpstas un, spocīgi acu baltumus valbīdami, sastājās tieši zem milzīgās ventilatora caurules, kas aurodama pūta uz viņu sviedrainām miesām to pašu nežēlīgi stindzinošo jūras vēju, kas augšā drebināja Epalta sasvīteroto un apmēteloto augumu.

Šādas nebēdības iztrūcināts, Epalts caur šaurām, šaurām dzelzs durvteļēm izspraucās mašīntelpā. Pretīga, sliktu dūšu radoša karstas eļļas dvinga aizsita elpu. Dobjā šņākoņa un duņoņa apdullināja. Bet te bija gaišāks: plašo mašīnšahtu augstu gaisā sedza stikla griesti kā gleznotāju darbnīcu.

Divi milzīgi tērauda nezvēri, katrs savā šahtas pusē piekēdēti, trakoja un kārpījās negantos epilepsijas vai agonijas kram-pjos, svaidīdami un vēzēdami savus eļļas sviedriem pārplūdušos ķeburainos locekļus. Briesmīga gārgšana, izmisusi krākšana un šņuksti piepildīja torņaugsto telpu. Briesmoņu kaislā elpa spīvi svilpa kā sīkas tvaika strūklišas starp veltniem un virzuļiem un, sabirzdamā asarās, ritēja pār neveiklajām metāla miesām. Bet divi ļauni un mudīgi bendes kalpi kā spindzeles šaudījās ap margām, lakstoja pa kāpnēm un ar sadistu tīksmi iegrieza milžu miesās pa skrūvei, ieknieba ar svirām, urbināja pa ķekšiem, ar

smailu eļļas kannu lēja ausīs vai nāsīs riebīgi smirdošu eļļu un sita ar netīru, taukainu lupatu pa apaļajām stikla acīm, kuru sarkani piedzīslotos baltumos varēja nolasīt sagūstīto titānu bezgalīgo nogurumu un spiedienu.

Smagā un dragājošā dunā cēlās un krita mašīnu ribainās krūtīs; no kroplo locekļu mudžekļa kāda varen gara un resna dzelzs roka ritmiski izšāvās pret debesīm kā draudēdama vai lūgdama, bet, neaizsniegusi ne stikla juma, atkal, eļļu šķīzdama, ierāvās atpakaļ, lai atkal draudētu un atkal rautos.

Baigie un dunošie ritmi pamazām ierībināja Epaltu kā transā. Vai tās nebija vienaldzīgās un aklās dzīves dzirnas, kas samaļ un sašķaida visu un katru, kas pagadās pa tvērienam, vai, ai neprāts, grib iesākt ar tām cīņu? Augšā un lejā vēzējas un krīt varenie tērauda bluķi, grābekļi, rati un žuburi griežas, ņirb ar nešpetnu steigu; ap viņiem nav ne aizsargu, ne margu, kuģis valstās un grīļojas, niecīgākā neuzmanība... tikai mirkli pievērt acis, un tērauda nagi ieraus tevi čuguna žokļos, — nebūs vairs ne briesmīgā dzīves tukšuma, ne sāpju, ne nežēlīgās bezcerības, ne Nikolīnes.

Visas vecās sāpes, viss senais izmisums un pazemojums sagruva pār nabaga Zeltamuti. Viņš saliecās, kā iekšējas sāpes ciezdams, un pieķērās kāpņu eļļainai margai. Nikolīnes gaišais augums savā vismocošākā neiegūstamībā staroja Epalta aizvērtu plakstu priekšā. Ar zaimojošu saldmi viņš izbaudīja viņas vāriģās un maigās rokas kļaujāmies ap sevi, zobus griezdam, viņš sapņoja par lūpu saldo un ciešo pieskārienu, un par visu, kas nekad nevarēja notikt un būt. Tiešām, Dievs vien zina, kas viņu valdīja no nežēlīgo iedomu žņaugiem mesties čuguna ķepās. Varbūt tas, ka viņš neviļus atgāza galvu un augstu pār sevi ieraudzīja gaismu, debesis. Bet šajos briesmīgajos mirkļos, dziļi zem ūdens, dārdošajā šahtā viņā kas pārtrūka un atlaidās. Viņš no-

skārta, ka nevar mūžīgi un vienādi ciest par vienu lietu. Reiz tā pārdeg, un, ja nesadedz līdzī, tad celies un ej.

Kad Epalts iznāca atkal uz klāja un uzkāpa komandtiltā, jūra vizēja piena balta, viegli aizmiglotas saules palsos staros. Gaišie viļņi, melno, piekrauto tvaikoni šūpodami, palaikam uzburzguļoja putu un šļakatu fontānu gar priekšgalu un sāniem, un skarbais vējš svieda sāļo rasu līdz pat stūres ratam. Visapkārt apvārsnis tinās gaišpelēkā dūmakā. Jonasam Prigam bija sardze.

— Hē, vecā sauszemes haizivs, kur tad tu? Noķellējies kā elles katlu vīrs! Pie melnajiem ciemojies, vai? Ej nu uz kambīzi, paprasi mespuikam benzīnu ko notīrīties.

Neliels, gaišs, kā nomazgāts pasažieru tvaikonis parādījās jūrā, taisni "Selonijas" kursā.

— Skat', skat', kur mazais zviedrs. Veries, cik tīrs un mudīgs kā meitene. Iet kā deviņš. Ko nu mūsu vecā ogļu kaste, nost no ceļa! Atstāj viņu pa kreisi, — Jonass sacīja stūresvīram.

— Atstāt viņu pa kreisi, — atkārtoja matrozis un pagrieza stūri.

KOMENTĀRI

1993. gada 13. janvārī vēstulē A. Eglītis saka: ““Līgavu mednieki” bija uzrakstīti gatavi, kad piedāvāju tos “Atpūtai”. Izdevēji šaubījās, bet redaktors Jūlijs Lācis ļoti iestājās par mani.”

Romāns “Līgavu mednieki” pirmo reizi tika publicēts žurnālā “Atpūta” turpinājumos no 1939. gada 27. janvāra (Nr. 743) līdz 2. jūnijam (Nr. 761). Šai publikācijai vinjeti un ilustrācijas bija zīmējis klavierspēles profesors V. Zosts. Sākot “Līgavu mednieku” publikāciju, žurnālā “Atpūta” bija ievietots E. Ādamsona raksts “Anšlavs Eglītis — atjautīgais jaunatnes tēlotājs”, kurā, starp citu, sacīts: “Tas ir sīvs, asprātīgs, krāsainu vārdu meklētājs un bagātu fantāziju apveltīts rakstnieks. Ka viņš tāds — jāpateicas viņa lielajai ziņkārei, gaumei un prasmei.”

1940. gadā romānu “Līgavu mednieki” publicē atsevišķā izdevumā “Grāmatu Zieda” apgādā (īpašnieks T. Bērziņš) ar V. Janelsiņas ilustrācijām.

14. lpp. *Harijs Kūpers* — Garijs Kūpers (īst. v. Frenks Džeimss; (1901–1961) — amerikāņu kinoaktieris; 30. gados viens no populārākajiem Holivudas aktieriem.
19. lpp. *Rokī kalni*, arī Klinšu kalni (*Rocky Mountains*) — kalnu sistēma Kordiljeru austrumu daļā ASV un Kanādā.
29. lpp. *Volless* — Edgars Volless (1875–1932) — angļu rakstnieks, daudzu kriminālromānu autors.
37. lpp. *Ladumegi* — somu sportists, rekordists skriešanā.
38. lpp. *Mirna Loi* — Mirna Loja (īst. v. Viljama; dz. 1905) — amerikāņu aktrise.

39. lpp. *Kafejnīca "Timbuktu"* — domāta O. Švarca kafejnīca, kas atradās Aspazijas bulvāra un Kaļķu ielas stūrī. To apliecināja A. Eglītis, vēstulē 1991. gada 9. septembrī rakstīdams: "'Timbuktu" ir Švarca kafejnīca."
44. lpp. *...stindzināja Majori kā bazilisks* — bazilisks — teiksmains briesmonis ar gaiša galvu, krupja ķermeni un čūskas asti.
57. lpp. *Skorconeras* — daudzgadīgs lakstaugs, tā saknes lieto kā dārzeņi.
58. lpp. *Brūvera gleznas* — šeit domāts Brauvers (*Brouwer*) Adriāns (1605 vai 1606–1638) — flāmu gleznotājs. Ap 1621.–1631. g. dzīvojis Holandē. Reālistiski atainojis zemnieku un pilsētas trūcīgo slāņu sadzīvi, gleznojis gk. kautiņus, kāršu spēlmaņus.
59. lpp. *...doktora Kuē princips* — Emile Kuē (1857–1926) — franču psihologs un dziednieks. Kopš 1901. gada, nodarbojoties ar hipnozi un dziedniecību suģestijas ceļā, Kuē izstrādāja īpašu metodi — dziedināšanu ar pašiedvesmu; no 1910. gada Nansī kļuva pazīstams kā šīs metodes izmantotājs.
61. lpp. *incroyabl'us (franču val.)* — neticams, neredzēts, ārkārtējs.
64. lpp. *arbiter elegantiae (latīņu val.)* — gaumes likumdevējs.
65. lpp. *aleksandriešu pants*, aleksandrietis — panta forma; divrinde, ko veido 12–13 zilbju vārsmas ar cezūru pēc sestās zilbes un pārmaiņus lietotām vīrišķajām un sievišķajām blakusatskaņām.
Erato — viena no deviņām mūzām sengrieķu mitoloģijā, liris-kās un mīlestības poēzijas aizbildne.
Leviatāns (senebr.) — briesmīgs jūras nezvērs Bībelē; pārnestā nozīmē — kaut kas tāds, kas iedveš šausmas.
66. lpp. *Sapfo* (7. gs. pr. Kr.) — sengrieķu dzejniece.
Tibulls — Albijs Tibulls (ap 54.–19. g. pr. Kr.) — izcils seno romiešu dzejnieks.
Ariosto — Ludoviko Ariosto (1474–1533) — itāliešu dzejnieks; pasaules slavu iemantojis ar poēmu "Saniknotais Orlando".

- Misē (Musset)* — Alfreds de Misē (1810–1857) — franču dzejnieks, viens no ievērojamākiem franču romantiķiem 19. gs. sākumā.
69. lpp. *Toms Mikss* — amerikāņu kinoaktieris, daudzu kovboju filmu varonis. Filmas uzvedis F. Borgs un F. Grendsons.
70. lpp. *penčings*, penčinga bumba (*angļu val. punching-ball*) — bokseru treniņrīks — iekārta bumbierveida ādas bumba.
71. lpp. *Jānis Leskinovičs* (1892–1959) — cīkstonis, populārs cirka mākslinieks, bijis liela, spēcīga auguma, bet arēnā — veikls un kustīgs.
75. lpp. *Ignacijs Lojola* (1491–1566) — spāņu teologs; jezuītu ordeņa dibinātājs; cīnījies pret reformāciju.
76. lpp. *Elevzinas mistērijas* — Eleisīnas mistērijas — ikgadēji reliģiski sengrieķu svētki Eleisīnas pilsētā (netālu no Atēnām) par godu dievietēm Dēmetrai un Persefonei un dievam Dionīsam.
ezoterieši — no grieķu *esūterikos* — iekšējs; ezoterisks — slepens, apslēpts, kas domāts vienīgi iesvētītiem (par reliģiskiem rituāliem, mistiskām mācībām, maģiskām formulām).
neofīts (grieķu val. *neophytos*) — jauns kādas mācības vai sabiedriskas kustības piekritējs; iesācējs kādā sfērā.
78. lpp. *masoni* (franču valodā *francs-maçons* — brīvie mūrnieki jeb brīvmūrnieki) — reliģiski ētiskas kustības dalībnieki, tā radās 18. gs. Anglijā, izplatījās Francijā, Vācijā, Zviedrijā, ASV u. c. Masonu organizācijas formas, hierarhija, rituālu tērpi un simboli pārņemti no viduslaiku mūrnieku cunftēm un bruņinieku ordeņiem.
81. lpp. *konvents* — pārstāvju sapulce.
87. lpp. *Balakireva "Islameja"* — Milijs Balakirevs (1837–1910) — krievu komponists, diriģents, pianists. Vadījis krievu komponistu pulciņu "Varenā kopa".
"Islamejs" — austrumu fantāzija klavierēm (1869).
Toričelli — Evandželista Toričelli (1608–1647) — itāļu fiziķis un matemātiķis.

93. lpp. *Atlants (Atlas, Atlantos)* — milzis jeb titāns sengrieķu mitoloģijā. Par piedalīšanos titānu cīņā pret Olimpa dieviem Zevs Atlantu sodīja, likdams turēt uz pleciem debess jumus.
105. lpp. *glazē cimdi (franču val. glace)* — ļoti smalkas, mikstas ādas cimdi ar gludu un spīdīgu virspusi.
107. lpp. *Sigurds Stiprais* — skandināvu mitoloģijas, viduslaiku balāžu varonis.
108. lpp. ..“*Loengrīna*” *kāzu maršs* — kāzu maršs no vācu komponista Riharda Vāgnera (1813–1883) operas “*Loengrīns*” (1848).
121. lpp. *kadets* — karaskolas audzēknis.
133. lpp. *Šatobriāns* — Fransuā Renē de Šatobriāns (1768–1848) — franču rakstnieks.
135. lpp. *Rišeljē* — Armāns Rišeljē (1585–1642) — Francijas valsts darbinieks, kardināls.
153. lpp. *Bernards Šovs* (1856–1950) — īru izcelsmes angļu rakstnieks.
169. lpp. *kneipe (vācu val. die Kneipe)* — dzertuve, krogs.
vantis (holandiešu val. want) — jūrniecībā atsaites (tērauda vai kaņepāju troses), ar kurām sāniski nostiprina mastus.
171. lpp. *rēderis* — privāta kuģniecības uzņēmuma īpašnieks.
186. lpp. *pas de quatre* — balles de ja, izplatīta 20. gs. sākumā.
195. lpp. *Landrī* — Ādolfs Landrī (1874–1956), franču demogrāfs, politiķis.
198. lpp. *ketavejs (angļu val. cutaway)* — gari vīriešu svārki ar noapaļotiem priekšējiem stūriem.
200. lpp. *Bakhs* — seno grieķu un romiešu mitoloģijā auglības un vīnkopības dievs.
201. lpp. *Rākoci maršs* — ungāru tautas maršs — cīņā saucējs par nacionālo neatkarību. Tā motīvs izmantots franču komponista Hektora Berlioza (1803–1869) dramatiskajā leģendā “*Fausta pazudināšana*”, un tas ir pasaulē populārs simfonisks skaņdarbs.

203. lpp. *hunņu jātnieks* — *hunņi* (*latīņu val. Hunni*) — klejotāju cilšu apvienība. Izveidojās 2.–4. gs. Pieurālos no hunnu, ugru un sarmatu ciltīm.
204. lpp. *Ķervelis* — parastā bisīte, pavasarī augoša sēne ar tumši brūnu krokainu cepurīti (sauc arī par murķeli). Rūpīgi jānovāra, tad var lietot uzturā.
206. lpp. *lēņu kungs* — lēnis — feodālisma laikmetā zemes īpašnieks.
207. lpp. *Pirra uzvara* — Pirrs (319.–273. g. pr. Kr.), Ēpeiras valdnieks. Guva uzvaru pār romiešiem kaujā pie Auskulas (279. g. pr. Kr.), bet šī uzvara prasīja tik lielus upurus, ka tā pielīdzināma sakāvei; no tā cēlies teiciens “Pirra uzvara”.
215. lpp. *Ādolfs Menžū* (1890–1963) — amerikāņu kinoaktieris. Karjeras sākumā tēlojis ciniskus uzdzīvotājus.
Klarks Gēbls — domāts: Klārks Geibls (1901–1960) — amerikāņu kinoaktieris. Kopš 1932. gada bija viens no populārākajiem amerikāņu aktieriem.
219. lpp. *drūmā valkīre* — valkīras — kareivīgas jaunavas, dievietes, kas pēc skandināvu mitoloģijas palīdz varoņiem kaujās un aiznes kritušo dvēseles uz Valhallu.
221. lpp. *flibustieri* — jūras laupītāji.
Frensis Drēks — domāts: Frānsiss Dreiks (1533?–1596) — angļu jūrasbraucējs, admirālis, piedalījies vergu tirgošanā un pirātu braucienos uz Gvineju, Indiju u. c.
Kiss me quick (*angļu val.*) — noskūpstī mani ātri. Šeit domāts kokteilis.
234. lpp. *Pantagruels* — franču rakstnieka Fransuā Rablē (ap 1494–1553) satīriski fantastiskā romāna “Gargantija un Pantagriels” varonis.
236. lpp. *Maķedonijas Aleksandrs* (arī Aleksandrs Lielais; 356–323 pr. Kr.) — Maķedonijas valdnieks (no 336. g.), karavadonis, valsts darbinieks. Maķedonijas valdnieka Filipa II dēls. Visu mūžu karoja, neciezdams sakāvi.
259. lpp. *Diks un Dovs* (*vācu val. Dick und Doof*; *angļu val. Laurel*

and Hardy) — slavens amerikāņu mēmā kino komiķu pāris 20.–30. gados.

Dovs — Stens Lorels (īst. v. Arturs Stenlijs Džefersons; 1890–1965) — amerikāņu aktieris; mazs, sīks, tāds, kuram viss izdo-
das it kā pats no sevis.

Diks — Olivers Hārdijs (1892–1957) — amerikāņu aktieris; pretstats Dovam — liels, resns, mūžīgais neveiksminieks. Ak-
tieri savos varoņos akcentē cilvēka dzīves un esamības absur-
dumu.

Anšlavs Eglītis un viņa laimes mednieki

Mājās mana rakstāmgalda atvilktnē glabājas kaudzīte man mīļu foto uzņēmumu, no tiem pretī raugās elegants kungs sudrabaini baltiem, gariem matiem: uz kāda no uzņēmumiem viņš redzams, ērtā atzveltnes krēslā atļaidies. Uz cita uzņēmuma šis kungs redzams kopā ne ar mazāk elegantām, šarmantām dāmām — tās ir Holivudas kino aktrises. Un tad šo cilvēku ieraugu uz kalnu fona — rāpjamies augšup vai arī no kalnu virsotnes raugoties tālē. Viņš ļoti mīlēja kalnus, ilgojās pēc tiem, kalni bija viņa kaislība. Droši vien jūs šajā cilvēkā būsit atpazinuši Anšlavu Eglīti — rakstnieku, gleznotāju, domātāju, vienu no spilgtākajām personībām latviešu rakstniecībā. Viņš bija atšķirīgs no citiem, neparasts, viņš kaisli mīlēja savu dzimteni un reizē bija Eiropas kultūras cilvēks. Agri Anšlavam Eglītim iznāk saskarsme ar citām Eiropas pilsētām, tas notika jau skolas gados: viņš mācās 2. Rīgas pilsētas ģimnāzijā, kad sāk šķobīties jauneklja veselība — uznāk tāds kā nespēks, viņš bieži svīst, līdz ārsti konstatē, ka Anšlavs saslimis ar tuberkulozi, tbc, tautā to sauca vienkārši par diloni, un šī slimība vēl pagājušā gadsimta divdesmitajos gados skaitās ļaunākais cilvēces bieds, saslimt ar tuberkulozi nozīmēja tikpat kā sākt atvadīties no šīs pasaules. Paldies Dievam, ka Anšlava tēvam rakstniekam Viktoram Eglītim bija tik daudz rocības, lai dēlu varētu nosūtīt ārstēties uz Šveici, tur jauneklis nonāk kalnu kūrortā Leisenē netālu no Ženēvas ezera. Stundām ilgi nu nācās zvilnēt uz sanatorijas balkona novietotās guļvietas, un skatiens vērās tālēs: tur pavidēja ieleja, bet aiz tās — kalni. Tie sauca, vilināja un aicināja. Kalnu valdzinājumu Anšlavs Eglītis

iemūžinājis stāstā "Stulbenis", kas ievietots 1936. gadā iznākušajā stāstu un noveļu grāmatā "Maestro": "„mazliet uzbudināts noraudzījos kalnos, kuru plašās pakājes klāja rudenīgi brūni un sarkani lapu koku biežokņi, vidū sedza melni zaļo egļu mežu jostas, bet klinšaino galotņu sniega cepures bija uzmaukušās jau manāmi dziļāk, nekā man prombraucot."'¹ Bet to dienu realitāte paveras no cita stāsta: "Līksms Leopolds pārsteidzas mājās un norīkojās rituālai gulēšanai uz balkona — visu diloņslimnieku a un z. Balkoni Šveices sanatorijām un viesnīcām galeriju veidā stiepjas gar katru stāvu ar nodalījumiem ik istabai. Novietojis pie rokas pulksteni, termometru un spļaujama trauku, pēc kura gan, paldies Dievam, nekāda lielā vajadzība nebija, Leopolds nolaida dzeltensvītrotu saules aizkaru, atstādams šķirbu, pa kuru lūkoties tālajā Ronas ielejā, un, ietīnies segā, atlaidās ērtā niedru guļkrēslā."'²

Šie Anšlava Eglīša stāstu varoņi, slimi būdami, nepūš un nevaimanā un, vaidētāju sugai nepiederēja arī pats rakstnieks: slimība viņā rosina spītu un gribu nepadoties — ne par kādu cenu. Veselība grīļojās, taču veldzi un mierinājumu sniedza kalni, turklāt papīrs un zīmulis viņam ir — tātad pastāv iespēja rakstīt: Anšlavam Eglītim ir tikai divdesmit viens gads, kad top viņa pirmie stāsti.

Spīts un pretoties griba Anšlavam Eglītim palīdzēja, no Šveices viņš atgrīezās pietiekami atspirdzis, taču par slimības iespējamo klātbūtni nācās atcerēties visu mūžu. Un tāpat visu mūžu no viņa apziņas neizgaisa kalnu vilinājums. Par kalniem Anšlavs domāja arī tad, kad mācījās glezniecību Latvijas Mākslas akadēmijā, pabeidzot tās figurālo darbnīcu. Taču dīvaini — glezniecība gan Anšlavu Eglīti vilināja, tās klātbūtne jūtama gandrīz ikvienā viņa prozas darbā, taču tiešā veidā šim mākslas veidam viņš kļūst neuzticīgs un otas vietā rokā ņem pildāmspalvu vai zīmuli: pa reizei viņš pats savus stāstus mēdza papildināt ar grafiski precīziem zīmējumiem, bet savu portretista māku lika lietā, raksturojot romānos un stāstos tēlojamus cilvēkus. Arī rakstnieks pats tieši slimību min kā iegānstu, kālab viņš pievērsies literatūrai: "Mācījos par gleznotāju — rakstīt man akadēmijā nebija prātā nācis. Bet reiz jaunībā, būdams slims un nevarēdams gleznot, meklēju kādu aptuveni līdzīgu nodarbi garam, lai nebūtu jāpalaiz laiks dīkā, un sāku šo to rakstīt. Tā kā nāku no ģimenes, kur ar rakstīšanu nodarbojas profesionāli, manus mēģinājumus

iespieda. Mēdz teikt, ka apetīte rodoties ar ēšanu. Tā pamazām sāku rakstīt vēl un vēl.”³

Jauno, atjautīgo rakstītāju Anšlavu Eglīti bija ievērojis tā laika lielākās dienas avīzes “Jaunākās Ziņas” izdevējs A. Benjamiņš un aicināja jauno cilvēku rakstīt arī šai avīzei. 1935. gadā viņš Anšlavu Eglīti aizsūta uz Briseli — uz pasaules izstādi, jaunais korespondents nu pēta eksponātus un par saviem iespaidiem raksta “Jaunākajām Ziņām”. Antonam Benjamiņam Anšlava raksti patik, tāpēc viņš uzaicina jaunekli kļūt par “Jaunāko Ziņu” korespondentu — un nu virknējas raksti gan “Jaunākajās Ziņās”, gan žurnālā “Atpūta”. Arī šie ar avižniecību saistītie gadi noteikti devuši savu impulsu rakstnieka tapšanā: avīzei vai žurnālam vajadzēja rakstīt saistoši, ieinteresējoši, rakstam vajadzēja pievērst lasītāju uzmanību un nevarēja ļauties ilgām un garām apcerēm. Turklāt darbs laikraksta redakcijā pavēra iespēju samērā bieži doties uz Vakareiropas lielajām pilsētām.

1940. gadā Anšlavs Eglītis strādā žurnāla “Atpūta” redakcijā, kas atradās Aspazijas bulvārī iepretim Nacionālās operas ēkai, ilgus gadus tā saucamajā padomju laikā šajā namā mitinājās izdevniecība “Liesma”. Žurnāls “Atpūta” 1939. gadā turpinājumos bija sācis publicēt Anšlava Eglīša romānu “Līgavu mednieki”. Anšlavs Eglītis par to 1993. gadā rakstītā vēstulē atceras: ““Līgavu mednieki” bija uzrakstīti gatavi, kad piedāvāju tos “Atpūtai”. Izdevēji šaubījās, bet redaktors Jūlijs Lācis iestājās par mani.”⁴ Lasītāji katru nedēļu kāri gaidīja romāna nākamās nodaļas: saistīja Anšlava Eglīša romāns, ar interesi varēja skatīt V. Zosta asprātīgos zīmējumus, lasītāji sastapās ar jaunu pasauli, ar jaunu vēstījumu, citādu dzīves uztveri. Andrejs Johansons 1953. gadā Stokholmā iznākušajā grāmatā “Latviešu literatūra” precīzi noraksturojis Anšlava Eglīša ienākšanu prozā: “Epikā jau ar pirmo stāstu grāmatu “Maestro” (1936) un romānu “Līgavu mednieki” (1940) plašu ievēribu modināja Anšlavs Eglītis (dz. 1906.), ass vērotājs, atjautīgs satīriķis un krietns stilists, kas zīmīgi portretējis Rīgas dendijus un zelta jaunatni, māksliniekus un ļaudis, kuri grib būt “kaut kas”, bet aiz iekšējas nedrošības nokļūst groteskā situācijās vai aklā strupceļā.”⁵

Un nu atkal pats pārlapoju Anšlava Eglīša romānu “Līgavu mednieki”. Nebiju to gadus deviņus desmit lasījis, nu rakstnieka tēlotos cilvēkus

ieraudzīju atkal no jauna, prātā ienāca kādreiz vēl skolā mācītais Raiņa poēmas "Ave sol!" rindas:

Lokos atpakaļ rit laiki,

Bet ik loks uz augšu aizved...

Laika loki rit uz priekšu, bet, romānu pārļausot, ieraugu, ka esam taču turpat, kur kādreiz bijām. Atveru laikrakstu — tur stāstīts par smalkajām aprindām, atšķirīgu kādu žurnālu — tur skatāmi to cilvēku attēli, kuri patlaban atrodas viņa galotnē: viņiem ir smalkas mājas, smalki drēbju skapji, jā — un vēl varen smalkas un lielas vannas, kurās var izlaisties un tikt vajā no noguruma, kas uzkrājies pēc pieņemšanām vai iepriekšējās nakts balles. Žurnāls dāsni rāda, kā viņi, tie smalkie cilvēki, dancojuši un kā viņi bijuši tērpti. Kādai dāmai kurpes gan neesot bijušas lāgā pieskaņotas pie tērpa, jā, un tādas somiņas nu gan vairs neesot modē! Dāma to, protams, ņems vērā un nākamreiz uz pieņemšanu ieradīsies smalkākās korpēs. Kad pienāk sestdiena vai svētdiena, šie "labāko aprindu" pārstāvji dodas spēlēt tenisu vai golfu vai arī sēstas kāda bērīša mugurā un pārtop brašos jātniekos. Tā tas ir pieņemts! Ja gribi turēties tur, virspusē, tā jādara! Tā dara visi. Protams, tie, kuri par katru cenu tai virspusē grib tikt. Kādam jau gadās arī paklupt. Tiesa, tikai retam. Un tad jāgaida tiesas darbi. Romāns "Līgavu mednieki" stāsta par to pašu: "Banku nama "Surģenieks un biedri" negaidītais sabrukums. Tūkstošiem noguldītāju zaudē savus ietaupījumus." Tas notika toreiz, kad bankrotē un reizē arī nāvē aiziet kādreiz varenais Surģenieks, tas varētu būt pagājušā gadsimta divdesmito trīsdesmito gadu mijā. Pirms kādiem gadiem romānu lasot, tur tēlotie notikumi likās tāla, tāla pagātne, daudz kas šķita nepazīstams un svešs, bet... kā tur bija ar Raini? — "Lokos atpakaļ rit laiki..." Un nu atkal esam tai pašā vietā, un paši esam iepazīnuši tādu surģeniekus, dušējus un ķurzēnus. Tikai — vai loks vedīs uz augšu? Atbildes nav.

Romāna beigās viens no tā dēvētajiem "līgavu medniekiem", pūliņos pēc laimes neveiksmīgi strandējušais Epalts Surģenieka dēlēnam, pusauga puikam Imantam, dod gandrīz vai didaktisku pamācību — tikpat kā tādu bausli: "Dzīve ir cīņa. Spert soli — nozīmē cīnīties. Elpot — cīnīties. Cīņā tevi trenc jūtas un dziņas, spiež apstākļi, mudina biedri, un cilvēks ir tik liels, cik liela ir viņa cīņa. [..] ievēro šo: zaudēt cieņu citu acīs gan sāp, bet vīrs to pacieš; zaudēt cieņu paša acīs nozīmē beigas."

Tas ir arī Anšlava Eglīša dzīves kredo. Viņš nemīlēja dot gudras pamācības, nekad viņš nemoralizēja, taču kaut vienā vietīnā viņa varonis Epalts, kurš asprātības un runātīguma dēļ tur dēvēts arī par Zeltamuti, atļaujas tiešos vārdos paust savu pārlicību un vēl piemetina: "Ja liktenis tev piešķīris ķēnišķīgāko no savām veltēm — iespēju pašam izvēlēties pretinieku, tad gādā, ja tas ir vīrietis, lai ir visstiprākais, ja sieviete, tad visdaiļākā, ja ideja, tad visskaļākā." Tāds bija Anšlavs Eglītis. Viņš kaisli mīlēja dzīvi, un viņam nebija svešs azarts: to audzēja ilgas pēc kalniem, to kveldēja zirgu skriešanas sacīkstes hipodromā: Anšlavs Eglītis dzīvoja Tomsona ielā, un turpat pavisam netālu toreiz atradās hipodroms, un pat līdz rakstnieka dzīvokļa logiem, protams, ja tie bija atvērti, no hipodroma atlidoja sajūsmas pilni uzmundrinājuma saucieni. Un azartu sekmeja arī šaha spēle — Anšlavs Eglītis bija kaislīgs šaha spēlmanis.

Anšlavs Eglītis vārdā "azarts" ietvēra visu dzīves alku, dzīves kaisli, dzīves garšu. Ja reiz cilvēkam atvēlēts pavisam neilgs laika sprdis, ko sauc par dzīvi, to nevar pavadīt tāpat vien, rokas klēpī turot un apcerot labākus laikus: ir jādara, ir jācīnās, ir jāstrādā, jo "dzīve ir cīņa". Šo patiesību atgādina arī citi Anšlava Eglīša darbu varoņi, lielais mīlnieks un fantast Kazanova lugā "Kazanovas mētelis" māca savam sabiedrotajam Lambertam: "Ja kādreiz ej viesnīcā, tad tikai visdārgākajā; ja uzrunā dāmu, tad tikai visdaiļāko, ja izaicini pretinieku, tad tikai visbīstamāko." Arī Anna šajā lugā, uzslavēdama Kazanovu, teic: "Man patīk ļaudis, kas nenokar degunu."

Anšlava Eglīša romāna varoņi, arī tie par līgavu medniekiem iedēvētie, nemēdz nokārt degunu, lai iet kā iedams — ir jāiztur, ir jāturas viņa galotnē. Viņi ir trīs — Pāvils Epalts, Atis Dušelis un Mārtiņš Ķurzēns —, katrs citāds, atšķirīgs, un viņu notēlojumā nevar vien nopriecāties par Anšlava Eglīša filigrāno raksturošanas prasmi. Var jau būt, ka sava nozīme bija Latvijas Mākslas akadēmijā pavadītajiem gadiem, daudzajiem studiju laikā darinātajiem portretiem un aktiem, kad nācās zīmējumā vai gleznojuma ietvert raksturīgāko par vēl pirms brīža pavisam svešu cilvēku. Anšlavs Eglītis prata ar vienu līniju uzburt portretējamā varoņa iedomātos vaibstus. Un, tāpat kā izcils portretists, rakstnieks darbojas arī ar vārdu. Pāris vilcienu — un ieraugām Mārtiņu Ķurzēnu: "Tiešām, griestu spuldzes apgaismota, Ķurzēna seja izskatījās gandrīz

baiga. Zem milzīgās, velvētās pieres un mongoliskiem vaigu kauliem biežēja dziļas ēnas. Šaurās lūpas kā melns mats locījās rūgtenā smīnā. Mārtiņš atgādināja apustuli vai askētu baroka gleznu "pagraba apgaismojumā". Turpat līdzās Epalta raksturojums: "Epalta galva atgādināja rombu, kas nolikts uz smailes. Liela, bet labi veidota mute ar drusku noslīdējušu apakšlūpu allaž kaitinošā smīnā atklāja nelīdzenus zobus, starp tiem vienu zelta. Šis smaids un palielas, sārtas ausis bija viss, kas palika atmiņā no citādi neuzkrītošās sejas."

Un ir arī trešais — Dušelis, viņu Anšlavs Eglītis raksturo īpaši pamatīgi: "Zem palmas sagumis, atzveltnī čurnēja kāds šaurplecains jauneklis šķidriem, rūsganiem matiem. Apaļā, mīkstā, neveselīgi bālā seja bija piekaisīta retiem, bet lieliem vasaras raibumiem. Zem pālām uzacīm mirkšķināja pavisam gaišpelēkas acis, iedzelteniem baltumiem, apsarkušiem plakstiem. Deguns, strups un resns, izskatījās kā pietupies, lūpas tuklas, piepūstas, staipīgas kā gliemeži, tikpat bālas kā seja. Rokas glēvi klēpī, bet spalvainie, mezglainie pirksti bija ķeburīgi sakrampēti." Varētu turpināt vēl, bet, domāju, pietiks, lai apjaustu, kāda brīnišķa iztēle vadījusi rakstnieku, lai raksturotu katru romāna varoni. Būt spilgtam, būt neparastam — tas bija Anšlava Eglīša mākslas spēks.

Visi trīs kādreizējie draugi, senākie skolas biedri, tiekas bankas direktora Dāvida Jonatāna Surģenieka plašajā dzīvoklī — tur vakaros pulcējas jauni un pietiekami pārtikuši ļaudis. Kopš Pirmā pasaules kara beigām nav pagājis diez cik ilgs laiks, tik gadi desmit, varbūt drusku vairāk, bet Rīgā nu jau ir bagāti cilvēki un izveidojušies saloni, kas pievelk tādus jaunekļus kā Epaltu, kā Dušeli, kā Ķurzēnu. Viņi nākuši no pavisam vienkāršām mājām un ģimenēm — Epalta dienas pāiet kādā pilsētas bibliotēkā, aprūpējot grāmatas, Ķurzēna parastās vakariņas ir rupjmaize un tēja, un tik ļoti viņi kaist ietikt tajā smalkajā mājoklī, kur mirgo gaisma, dzirkstī vīns un skan mūzika — tas tālais, neie pazītais vilina. Un Epalts velk mugurā irētu smokingu, dodas uz Surģenieka namu un izliekas par frantu, dendiju, un bārsta asprātības. Jā, lauku zēnu laiks bija pagājis, mūsu zemē bija izaugusi jauna rakstnieku un mākslinieku paaudze, tie nebija vairs bālie, klusie jaunekļi — tur bija Eriks Ādamsons, Aleksandrs Čaks, Kārlis Padegs, Teodors Zeltiņš, jā, arī Anšlavs Eglītis. Tā bija jauna paaudze ar jaunu domāšanu un dzīves uztveri. Viņi bija dažādi. "Savā laikā

Rīgā spīdēja dendijs Padeģis, fantasts un pārdrošnieks, kas tērpās tā, lai pēc iespējas durtos acīs, un no savas latvieša sejas izveidoja meksikāņu avantūrista masku. Ādamsons bija tiešs viņa pretstats. Viņš sekoja Os-kara Vailda tēzei, ka viselegantāk tērptais cilvēks ir visuzkrītošākais. Mums pat nenāk prātā domāt par šī cilvēka tērpu, mēs tikai jūtam, ka viss ir kārtībā, ka mūsu priekšā ir āriģi un iekšķīgi harmoniska un no-skaidrota personība,"⁶ tā kādreizējos jaunās paaudzes pārstāvjus rakstu-rojis Anšlavs Eglītis pats. Un arī viņa radītie varoņi ir atšķirīgi, tik visus trīs senos draugus vieno viena alka — ir jātiek virspusē, lūst vai plīst — jāuzvar! Un šo jauniešu spītā, vienalga, pa kādu ceļu viņi iet, ir daudz pievilcības.

Recepte, kā tikt uz augšu, liekas pavisam vienkārša — pēc iespējas izdevīgāk jāapprecas, vajadzīgas bagātas līgavas — tad būs nauda, tad būs mājas, smalks autiņš un vieta pie mielasta galda. Mīlestība? Jūtas? — Vai tas tik svarīgi? Viņi taču ir mednieki! Un Atis Dušelis apņēm par sievu bagātā Surģenieka meitu Grizeldu. Mārtiņš Ķurzēns ķepurojas, līdz ap-prec turīgu skolas biedreni Karlīnu. Un tad romānā kā netieši ieskanas Epalta jautājums: "Bet mīlestība?" Mīlestība? Vai tiešām tā vairs neek-sistē? Ķurzēns, grūtā situācijā nonācis, skarbi atcērt: "Tu muldi kā dru-dzī. Mīlestība! Man cilpa kaklā, šim mīlestība!"

Anšlavs Eglītis nedomā, ka mīlestība būtu zudusi un it visur tās vietā stātos tikai aprēķins un veikals, un viņi visi trīs nemaz nav ļauni cilvēki, viņi alkst tik vien kā — dzīvot! Viņus sauc par līgavu medniekiem, taču tāpat tos varētu dēvēt par laimes medniekiem. Ceļš uz laimi ir ērkšķiem klāts un bezgala garš. Dušeļa labklājība līdz ar sievastēva Surģenieka bankas bankrotu pajūk. Mārtiņš Ķurzēns ticis pie turības un valkā visdār-gākās kurpes Rīgā. Bet laime? Vai tā notverta?

Anšlavs Eglītis romānā "Līgavu mednieki" liek darboties klasiskajai trīs brāļu trijotnei: pēc radurakstiem šie trīs jaunekļi brāļi, protams, nav, bet gluži kā pasakā, gluži kā Raiņa lugā "Zelta zirgs" divi no viņiem ir gudri un izmanīgi un prot mantu krāt, bet trešais? Vai nav īstais An-tiņš? — Epalts! Viņš alkst un ilgojas pēc īstas, pēc patiesas mīlestības, viņš vēl sarkst un bālē, viņš raksta mīlestības vēstules, un gandarījumu viņam sagādā iemīļotā cilvēka viens acu skatiens, smaids, viens mats. Epalta tēlā šķiet atvizam paša Anšlava Eglīša dvēsele: ārēji Epaltu varēja

dēvēt par dendiju — vienmēr elegants, vienmēr asprātīgs vārds viņam pie rokas, nevienam nav jāzina, ko viņš patiesi domā un jūt. Ir arī tādi, kas negūst piepildījumu mīlā, ir tādi, kas ilgojas pēc nešasniedzamā, un ja sapni nevar piepildīt — nākas bēgt.

Romāna beigās ieskanas tāda kā pretruna: Epalts savam jaunajam draugam Imantam mācījis: "Dzīve ir cīņa." Un tādi ir Anšlava Eglīša varoņi — negausties ne par ko! Taču Epalts bēg — dodas uz ārzemēm, un Imantiņš pārsteigts jautā: "Bet kur tad paliek cīņa, par kuru jūs runājat?" Tomēr Epalts aizbrauc, un tieši šis viņa solis vairo romāna pievilcību: ir jau labi dot gudrus padomus, ir labi pamācīt un izvirzīt skaļus lozungus, daudz grūtāk pašam tos pildīt, un te parādās Anšlava Eglīša patiesais cilvēciskums: viņš spēja būt lepns un elegants, un grezns, un tad viņš nomet greznās drānas un ieraugām viņu neaizsargātu un kailu. Ieraugām vēl vairāk — viņa trausli trīsuļojošo dvēseli. Anšlava Eglīša romāns savāzts kopā it kā no divām matērijām: vienā pusē ir eleganta spozme, patiesa asprātība, brīžam tur tiek bārstītas domugraudu virtenes. Nu kaut vai: "Sievietes draudzība ir pensija, ko izsniedz invalidam." Vai: "Katrs tikums dzimst no nevarēšanas." Vai vēl: "Bagātība ir tāda pati īpašība kā visas citas." Un otrā pusē — trauslas, neaizsargātas dvēseles. Visi trīs draugi kā ziedlapas bārstījuši asprātības un liekas lepnī un vareni, un tad Epalts ierauga brīnišķī maigu seju, tumšas, dziļas, plaši ieplestas acis. Un spriganais līgavas mednieks pēkšņi nosarkst — kā pirmziemnieks. Tajā reizē Pāvils Epalts pirmo reizi sastop Nikolīni Buividi, meiteni, kuru viņam nekad neaizsniegt.

Anšlavs Eglītis bija asprātīgs un varēja būt dzēlīgs, un tas viss tik tālab vien, lai aiz ārējās grimases apslēptu savu patieso seju, kritizēdams un teikdams asus vārdus, rakstnieks gaišu skatu raudzījās cilvēkos un mīlēja viņus, Anšlavs Eglītis prata ieskatīties arī jauniešu un bērnu sejās un par viņiem raksta ar patiesu sirsnību. Romānā "Līgavu mednieki" tāds ir pusauga puika, Surģenieka dēlēns Imants, saukts Imalīns. Jau pirmā Surģenieka nama apmeklējuma laikā Epaltam ar viņu izveidojas savdabīgs kontakts — pusaudzis prot novērtēt atnācēja asprātību, un romāna beigās Imants ir vienīgais cilvēks, kam Epalts uzdrīkstas pasacīt patiesību un atklāt sevi. Kam citam viņš lai par sevi sacītu? Cilvēks viens ienāk šajā pasaulē un viens spiests dzīves ceļu staigāt.

Imants, Imantiņš, Imalīns — bagātā Surģenieka dēlēns. Vai kādreiz tāds arī dzīvojis, vai bijis tikai Anšlava Eglīša izdomas auglis? Un kā ar pašu Surģenieku? Anšlavs Eglītis toreiz vēl bija dzīvs. Aizrakstīju viņam un jautāju — vai “Līgavu medniekos” varētu saskatīt kādu prototipu iezīmes? Anšlavs Eglītis nekad nevienu cilvēku no dabas tieši nenorakstīja, uzzīmēt gan mēdza, bet tā ir cita sfēra, par prototipiem rakstnieks atbildēja izvairīgi. Tomēr 1993. gada 13. janvārī rakstītā vēstulē pastāstīja, ka Surģenieka tēlā esot ievīlīcis dažas advokāta Jāņa Ķuža rakstura iezīmes. Anšlavs Eglītis rakstīja: “Ķuža mājā pastāvīgi pulcējās raibs jauniešu bariņš, visi ar literārām interesēm, vingrinājās asprātībās un raudzīja neko neņemot pārāk nopietni. Saprotams, netrūka arī sarežģījumu. Rokrakstā tika “izdots” pat satīrisks “žurnāls”. Daudzas personas esmu zīmējis diezgan tuvu oriģināliem. Viss gan pamatīgi pārstrādāts. Ķuzis arī nebankrotēja. Pēc kara nonācis Tasmānijā pie Austrālijas, kur vēl dzīvo pēdējais Ķuzis, kas man atraksta. Rīgā viņš gan bija vēl mazs puisēns, bet visam dzīvoja it mundri līdzī.”

Rakstnieka atmiņa gan mazliet vīlusi — Jāņa Ķuža dēls Aleksandrs, tātad “Līgavu mednieku” Imantiņš, dzīvoja Sidnejā. Tasmānijā dzīvesvieta bija kādreizējā zvērinātā advokāta Jāņa Ķuža mazdēlam Jurim Ķuzim. 1993. gada 23. maijā no viņa saņēmu vēstuli, kurā stāstīts: “Mana māte un agri mirušais tēvs bija Anšlava Eglīša jaunības draugu pulkā. Cik man no nostāstiem zināms, māte bija Grizli prototips “Līgavu medniekos”; arī mans tēvs romānā aprakstīts — Dušelis. Savā pēdējā Jums adresētā vēstulē Anšlava Eglīša atmiņā mans tēvocis (mātes brālis) un es saplūduši vienā personā.”

Nākamajā, 1993. gada 2. jūnijā rakstītā vēstulē Juris Ķuzis papildina: “Māte ir dzimusi Ķuzis, viņas tēvs bija zvērināts advokāts Jānis Ķuzis. Māte apprecēja Osvaldu Skanstiņu (manu tēvu), kas nespēja tikt galā ar alkohola radītām grūtībām. Viņi šķīrās, liekas, 1935. gadā. Tēvs, viņš nomira 1938. gadā, arī bija advokāts.

Lai gan romānā aprakstītais Surģenieka nams, it sevišķi tā gaisotne, līdzinās Ķužu miteklim Pulkveža Brieža ielā 4, dzīvoklis 3, Surģeniekam ļoti maz līdzības ar manu vectēvu Jāni Ķuzi. Banka viņam nekad nav piederējusi, un es nedomāju, ka viņš varēja bankrotēt, jo strādāja Rīgas pilsētas valdē un savā advokāta privātpaksē.”

laikā nams, kurā viņi dzīvojuši, aiziet bojā, un līdzī tam visa viņu iedzīve, cik nu bēgļu statusā spējuši sagādāt. "Pēc trakā uzlidojuma vēl vairākas dienas palikām Berlīnē. Nevarējām šķirties no draugiem un posta vietas. Dzejnieka Kvāla kundze iedeva Anšlavam sava nobumbotā vīra pusmilitāru svārku. Velta Toma iedeva divus palagus un sava vīra Nikolaja kreklu. [...] Pagaidām bez saiņiem jutāmies ērti un brīvi."⁷

Viss mantiskais un materiālais bija pazaudēts, taču abi viņi jūtas "ērti un brīvi". Viņi bija vēl jauni, un, pats galvenais, viņi bija kopā un mīlēja viens otru. Un tad nekas nebija par grūtu, kaut gan liktenis bija lēmis Anšlavam un Veronikai izstaigāt vēl tālus ceļus. Pirmā pieturvieta bija Vācijas dienvidos Švābijas apgabalā nelielā pilsētiņā Tailfingenā, tur paiet pirmie gadi svešatnē: Veronika Janelsiņa glezno, Anšlavs Eglītis var nodoties rakstniecībai, top stāstu krājumi "Uguns pilsēta" (1946), "Teoduls Supersakso" (1946), "Kazanovas mētelis" (1946), stāsts "Čingishana gals" (1948), bet kā atskats uz trimdas sākuma gadiem stāstu krājumi "Sīkstā dzīvība" (1950) un "Švābu kapričo", kā arī romāns "Laimīgie". Anšlavs un Veronika tad jau Vāciju ir atstājuši un apmetušies uz dzīvi Amerikas Savienoto Valstu Rietumu pusē Seilemas pilsētā Oregonas pavalstī. Taču šī apmešanās vieta ir tikai pagaidām, pēc apmēram gada viņi atkal kravā mantas un dodas dienvidu virzienā uz Kaliforniju un nu uz ilgiem laikiem, precīzāk sakot — visu mūžu, par viņu dzīves vietu kļūst Losandželosas priekšpilsēta Pasifika Palisāde, kur Anšlavs un Veronika iegādājas māju. Nu Anšlavs lika pie rakstāmmašīnas, tapa romāni un lugas, bet Veronika darbojās pie molberta. Kad tuvojās novakare, Anšlavs saposās, uzvilka labāko uzvalku un devās uz Holivudu. Un Veronika viņu pavādīja un parasti noteica: "Ej viens, Anšlav! Es palikšu mājās, man jāstrādā." Anšlavs Eglītis Holivudā bija Ārzemju preses korpusa biedrs, viņa uzdevums bija skatīties jaunākās filmas un rakstīt par tām recenzijas. Bieži elegantais Anšlavs Eglītis bija redzams kopā ar pasaules kinozvaigznēm — ar K. Kardināli, L. Ulmani, G. Peku, M. Nikolsu un citiem. Pēc Holivudas paražām intervijas autentiskumu presē varēja apstiprināt foto uzņēmumi, kurā raksta autors redzams kopā ar intervējamu zvaigzni. Anšlavs Eglītis pats kino žurnālistiku gan uzlūkoja tik par tādu blakus nodarbi vien: "Man filmu žurnālistika ir pavisam nesaistoša blakus nodarbošanās. Es nenododos tai ne tuvu ar tādu profesionālu

pamatīgumu kā daudzi no maniem biedriem. Kad diena pavadīta pie rakstāmmašīnas, ir gluži patikami aizbraukt uz kādu studiju un noskatīties izrādi,"⁸ tā par savu kino žurnālista darbību raksta pats Anšlavs Eglītis. Daļa no rakstnieka kino recenzijām publicēta grāmatā "Ekrāns un skatuve", kas ASV iznāca 1992. gadā.

Anšlava Eglīša pamatnodarbošanās bija un palika rakstniecība — katru dienu, patstāvīgi, regulāri. Tas bija paradums, tas — dzīves veids. Krājās romāni, stāstu un noveļu krājumi, lugas. Daudz, pāri par četrdesmit grāmatām. Anšlavs Eglītis bija darba vīrs, viņš pastāvīgi strādāja, bet, kad atlika brīvs brīdis, devās kalnos — augstu, augstu, tur viņš izjuta šīs pasaules varenumu. Ja laika sprīdis nebija tik garš, lai uzrāptos kalnos — ar kādu no saviem draugiem uzspēlēja šahu. Draugu Anšlavam nebija daudz, bet tie paši uzticīgi līdz galam. Anšlavs Eglītis līdz mūža beigām mīlēja azartu, mīlēja spēli, un tālab nekad nebija vecs. To apliecina Veronika Janelsiņa. Gadi gāja, mati iemantoja sudraba mirdzumu, bet dzīves uztvere bija spraiga, asa, pat jauneklīga.

Losandželosā dzīvodams, Anšlavs Eglītis uzrakstīja romānu "Cilvēks no Mēness", stāstot tajā par gleznotāja Ģedemina Kūra piedzīvojumiem un likstām drīz pēc izceļošanas uz tālo Oregonu. Turienes lietišķajiem, praktiskajiem cilvēkiem viņš šķiet kā no Mēness nokāpis cilvēks. Un tāpat kā no Mēness nācis ir Pāvils Epalts.

Taču tad pienāca arī viņa kārtā — veselības stāvoklis strauji pasliktinājās, bet arī tad rakstnieks nesūrojās, nesūkstījās, nevaidēja. To Anšlavs nemēdza darīt. Tik kādā 1993. gadā rakstītā vēstulē piebilda: "Esmu norīkots gultā. Guļu, rakstīt neveicas." Raksta rindas šai vēstulē tiešām vairs nebija tik gludas, parasti Anšlava Eglīša vēstules bija mašīnrakstā, pēdējās viņš rakstīja ar roku, gultā gulēdams. Rindas no 1992. gada 1. maijā rakstītas vēstules: "Neņemiet ļaunā baismīgo rokrakstu. Acis labojas aplam lēni. Šaubos, vai normālu redzi vairs vispār atdabūšu. Jūsu vēstules man izlasa priekšā sieva. Visu labāko Jums un grūti spaidītai Latvijai vēlēdams, Anšlavs Eglītis."⁹

Rakstnieks joprojām strādāja, līdz 1993. gadā no Amerikas pienāca ziņa, ka 4. martā Anšlavs Eglītis aizgājis aizsaulē. Droši vien, ka viņš, citiem neredzams, no augstas kalna gāles noraugās pasaulē un siltu skatienu veras uz Latvijas pusi. Pašam viņam dzimteni apciemot neizdevās,

bet te dzīvoja viņa romāna varoņi Dušelis, Ķurzēns un Epalts. Anšlavs Eglītis mīlēja cilvēkus un aiz sarkastiski pasacīta teikuma allaž pavīdēja sirsniņš, silts smaids.

Kamēr pa Rīgu, pa mūsu Latvijas zemi vēl staigā tādi Epalti, cilvēcība nezudīs, un tieši Epaltam piederēja Anšlava Eglīša simpātijas.

“Kad Epalts iznāca atkal uz klāja un uzkāpa komandtīlā, jūra vizēja piena balta, viegli aizmiglotas saules palsos staros.”

Jūru un zemi, un cilvēkus apspīd saule.

Viktors Hausmanis

¹ *Eglītis Anšlavs. Maestro.* — R., 2000., 27. lpp.

² *Turpat*, 39. lpp.

³ *Latvju Žurnāls*, 1951., 1. nr., 33. lpp.

⁴ Vēstule V. Hausmaņa arhīvā.

⁵ *Johansons A. Latviešu literatūra.* — Stokholma, 1953., 317. lpp.

⁶ *Eglītis A. Esejas, I.* — ASV, 1991., 40. lpp.

⁷ *Janelsiņa V. Atceroties.* — Rīga, 2000., 26.–27. lpp.

⁸ *Eglītis A. Lielais mēmais.* — 1972., 333. lpp.

⁹ Vēstule V. Hausmaņa arhīvā.

... ja kukaan ei ole koskaan ollut...
... ja kukaan ei ole koskaan ollut...
... ja kukaan ei ole koskaan ollut...

... ja kukaan ei ole koskaan ollut...
... ja kukaan ei ole koskaan ollut...
... ja kukaan ei ole koskaan ollut...

... ja kukaan ei ole koskaan ollut...
... ja kukaan ei ole koskaan ollut...
... ja kukaan ei ole koskaan ollut...

... ja kukaan ei ole koskaan ollut...
... ja kukaan ei ole koskaan ollut...
... ja kukaan ei ole koskaan ollut...

Tästä nähdään, että...
... ja kukaan ei ole koskaan ollut...
... ja kukaan ei ole koskaan ollut...
... ja kukaan ei ole koskaan ollut...

... ja kukaan ei ole koskaan ollut...
... ja kukaan ei ole koskaan ollut...
... ja kukaan ei ole koskaan ollut...

Saturs

Līgavu mednieki

5

Komentāri

Viktors Hausmanis

281

Anšlavs Eglītis un viņa laimes mednieki

Viktors Hausmanis

287

287

1. ligavā mednieks

2

Komentāri

Viktors Hausmanis

281

Anklāve Egliņa un viņa laimes mednieks

Viktors Hausmanis

287

a p g ā d a

JUMAVA

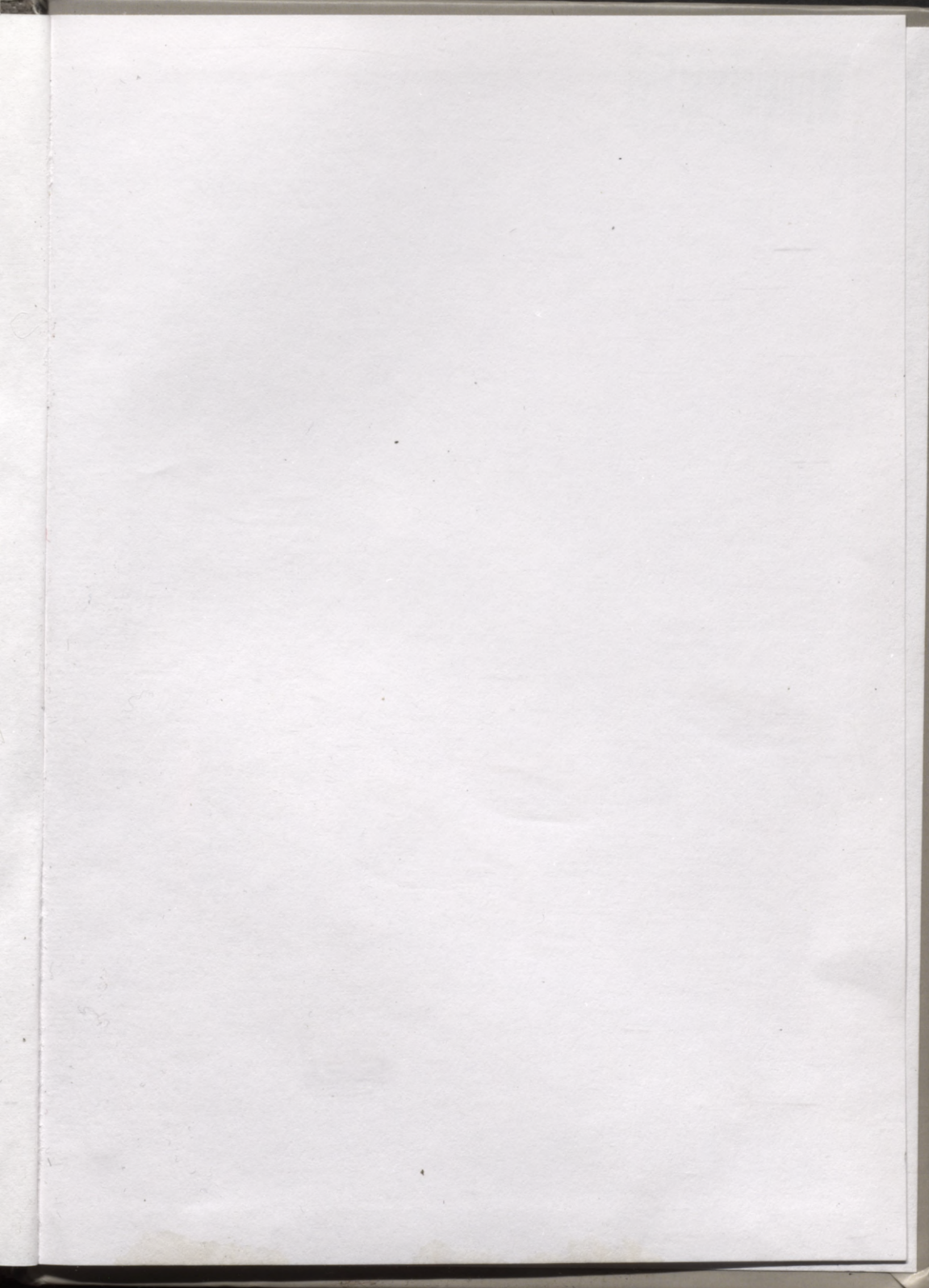
PĀRDOŠANAS DAĻAS ADRESE
Rīgā, Blaumaņa ielā 24,
tālr. 7280058

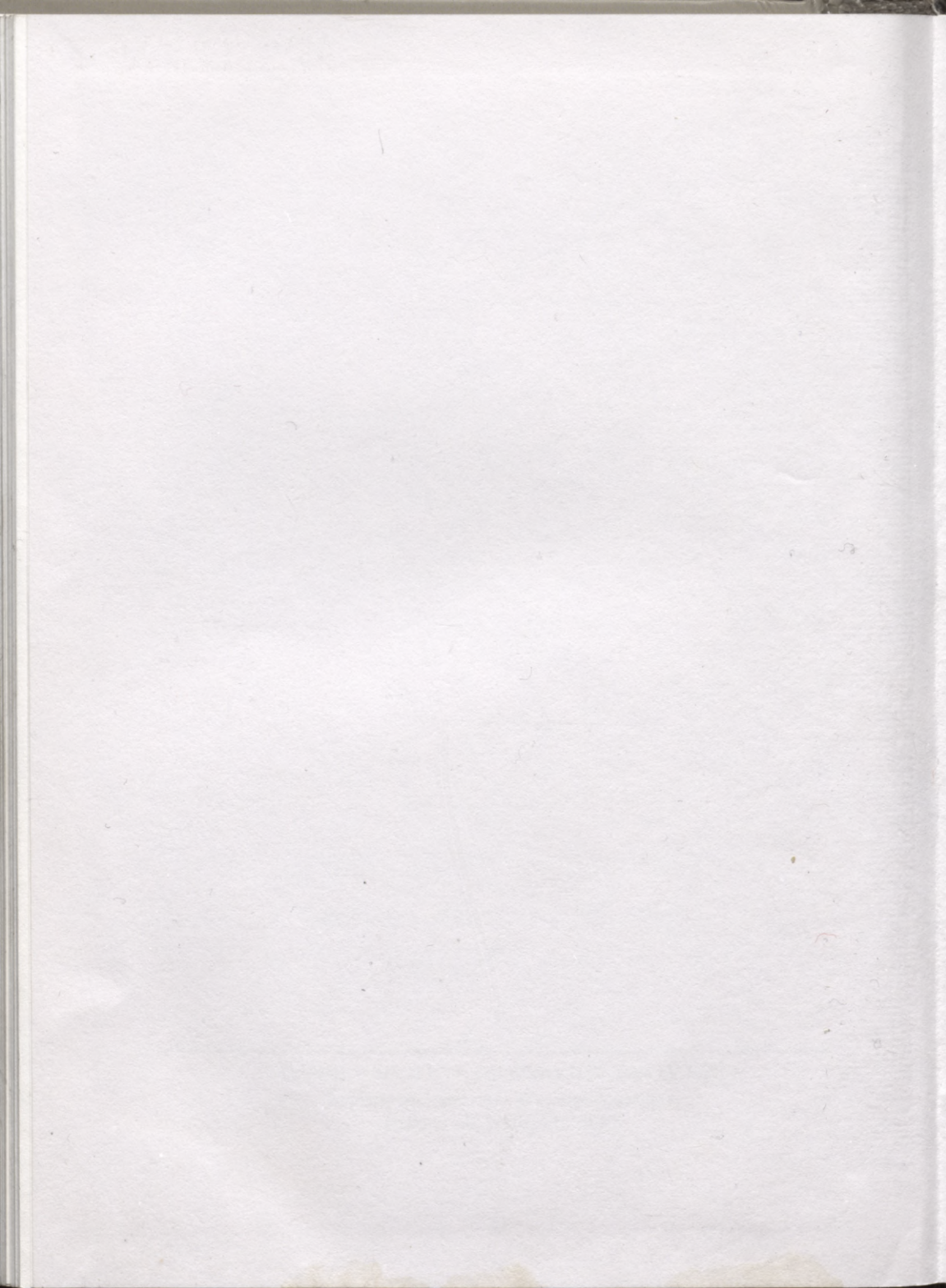
6 0 0 0 0 0 6

PARDOŠANAS DAĻAS ADRESE
Rīga, Blūmanga ielā 24
tālrunis 7280058

Izdevējs — SIA «J.L.V.», Dzirnauju ielā 73, Rīgā LV 1011.
Iespiests un iesiets a/s «Paraugtipogrāfija»,
Puškina ielā 12, Rīgā LV 1050.

LĀTVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0301032581

**OBLIGĀTAIS
EKSEMPĻĀRS**

3.-

2001-3
388

Anšlavs Eglītis ir asprātīgs un ironisks portretu un vides tēlojuma meistars, kas aiz vīpsnājošās grimases slēpj sevī spēju mīlēt un gaiši raudzīties cilvēkos. Viņa radītie tēli, pārdzīvojot gadu desmitus, nezaudē spilgtumu un aktualitāti, tie arvien ir krāšņi, dzīvi un ļoti labi pazīstami.

Anšlava Eglīša romāna varoņi, arī tie par līgavu medniekiem iedēvētie, nemēdz nokārt degunu, lai iet kā iedams – ir jāiztur, ir jāturas viņa galotnē. Recepte, kā tikt uz augšu, liekas pavisam vienkārša – pēc iespējas izdevīgāk jāapprecas, vajadzīgas bagātas līgavas – tad būs nauda, tad būs mājas, smalks autiņš un vieta pie mielasta galda. Mīlestība? Jūtas? – Vai tas ir svarīgi? Viņi taču ir mednieki!

Viktors Hausmanis

ISBN 9984-05-411-X

9 789984 054117

JUMAVA